Autorul celebrei cărţi INTELIGENŢA MATERIEI

Dumitru Constantin
DULCAN

ÎN CĂUTAREA SENSULUI PIERDUT

VOL. I
Întâlnirea cu destinul

Dumitru Constantin Dulcan

ÎN CĂUTAREA SENSULUI PIERDUT

VOL. I

CUVÂNT ÎNAINTE

Raţionând, în virtutea cunoaşterii convenţionale, înainte de a fi „ceva” eram „nimic”, şi înainte de a fi iarăşi „nimic” vreau să înţeleg ce a fost acel „ceva”. Aceasta este istoria vieţii mele. O poveste în care în permanenţă naturalul a alternat cu supranaturalul, faptul comun cu miracolul.

Am fost martorul lucid al unor experienţe asupra cărora ne întrebăm de 2000 de ani dacă sunt reale sau sunt doar mitologie. Este motivul pentru care m-am decis să vorbesc despre viaţa mea aşa cum a fost, văzută din ipostaza de „actor” şi de „spectator”, în acelaşi timp, la spectacolul său. Mi-am văzut viaţa cu ochii minţii, lucid, cu miile de „de ce-uri”, de clipe dramatice, de visuri, de speranţe, de entuziasm şi dincolo de toate, cu numeroase întâmplări neobişnuite dar pline de semnificaţie pentru mine şi... poate că nu numai pentru mine.

Ideea de *destin* mi s-a conturat treptat. Începându-mi viaţa în comunitatea satului în care m-am născut, am sesizat de mic reacţia oamenilor în fata unor evenimente care veneau peste ei fără să aibă vreo vină, fără să le poată evita: boala, moartea, războiul, istoria... O „mână” străină de voinţa lor părea să dirijeze soarta tuturor. Surprins, m-am întrebat: există oare o soartă, un destin? Cum s-ar putea şti? Doar printr-o privire retrospectivă a propriei mele vieţi, a raportului dintre voinţa de implicare şi cauzele inevitabile ale evenimentelor trăite, mi-am răspuns.

Mă folosesc, aşadar, de propria mea viaţă pentru a găsi un răspuns marilor întrebări, surprinzând inclusiv

acele intervenţii venite din necunoscut şi care au ţesut din întâmplări banale evenimente ce mi-au marcat existenta.

Trăim cu convingerea fermă că noi suntem singurii responsabili pentru destinul nostru, că întotdeauna facem opţiuni după propria noastră voinţă. Aflat acum la ora de bilanţ a existenţei mele, nu mai am această convingere. Şi nu sunt singurul care o afirm. Matematicianul american de origine română, Georgescu-Roegen, scria într-o carte publicată mai demult la noi că, chiar dacă suntem convinşi că în viaţă alegem noi, timpul ulterior ne arată că n-am ales decât ceea ce *trebuia* să alegem.

Viaţa mea este o impresionantă înşiruire de evenimente. Deşi mic la acea vreme, am trăit groaza bombardamentelor din timpul ultimului război mondial, am traversat cu o minte critică şi o continuă rezervă cele două regimuri politice de la noi – comunist şi postcomunist. Am avut voinţa şi şansa de a parcurge lunga distanţă de la lumea satului la acea a mediului universitar ca profesor şi şef de clinică universitară. Ca medic militar am evoluat până la gradul de general.

Obligaţiile de serviciu sau simpla dorinţă de a cunoaşte mi-au oferit ocazia de a călători în toate cele şase continente locuite ale globului şi să observ, fie şi fugitiv, modul de existenţă al oamenilor de acolo. Am mers în scop de documentare în multe din locurile unde au fost semnalate apariţii Mariane sau vindecări considerate a fi „miraculoase” (Lourdes, Fatima, Assisi, Egina, Brazilia).

M-am implicat în cercetarea ştiinţifică. M-am impus profesional în domeniul epileptologiei şi al investigaţiei electrice a creierului cu lucrări recunoscute în lumea medicală de specialitate. Sunt unul dintre pionierii care au promovat medicina orientală chineză pe baze ştiinţifice în România.

Am scris o serie de monografii ştiinţifice, literatură cu caracter eseistic şi critică literară. Am fost onorat cu Premiul Academiei Române pentru filosofie (1992), Premiul Belgiei pentru critica literară a operei poetului său

naţional Maurice Carême (2002), cât şi cu alte distincţii.

Am fost cooptat în Societatea Medicilor Scriitori şi Publicişti din România.

Am fost decorat cu Ordinul Steaua României în grad de Cavaler (2000).

Am traversat momente critice pentru ideile mele nonconformiste. Mi s-a interzis să public în propria mea ţară, este adevărat, doar temporar, după cum a oscilat şi furia „cerberilor" ideologici.

Am traversat supliciul unei boli necruţătoare şi, încrezător în „steaua" mea, mi-am asumat riscul de a eluda terapia clasică în uz. Şi din nou, acolo „sus", cineva a pledat pentru mine.

Am trăit până la extaz fiorii primei iubiri inocente de adolescent despre care vreau să depun aici o mărturie, considerând că, pentru fiecare dintre noi, este unul din momentele care ne marchează profund existenţa. Am savurat mai târziu voluptatea iubirii totale pentru că, după cum spuneau latinii am dorit ca nimic din ceea ce este omenesc să nu-mi fie străin şi pentru că am fost înzestrat cu capacitatea de a vibra pe cele mai înalte registre ale fericirii şi nefericirii.

Am iubit şi am fost iubit. Am suferit din dragoste şi am provocat la rându-mi suferinţă, pentru că mi-a fost imposibil să învinq forţa destinului.

Am asistat la istoria familiei în care m-am născut. Mi-am văzut părinţii trăind şi murind. Am acum mai multe rude şi prieteni „dincolo" decât aici.

Miracolul experienţelor despre care am amintit a venit în viaţa mea nechemat, nesperat, neprovocat, pentru că, educat la şcoala dominată de ideologia trecutului, nu acceptam că acesta există. Am fost întotdeauna un sceptic, un lucid deranjat eu însumi de naivitatea, superstiţiile şi ignoranţa întâlnite în jurul meu. De aceea uimirea mea a fost copleşitoare în clipa în care m-am confruntat cu experienţe ce nu puteau fi explicate în ordinea naturală a lucrurilor. Meritul meu a constat doar în faptul că în faţa lor, nu m-am anxietat, nu am fugit, nu le-am respins şi nu

le-am bagatelizat, ci am căutat să le înţeleg sensul cu întreaga lor încărcătură de nuanţe.

Din lecturi, din experienţa cotidiană ca medic neuropsihiatru, din întâlnirea cu ineditul mi-am format treptat propriile convingeri, înţelegând că drumul spre adevăr îl constituie îndoiala în faţa modelelor confecţionate conjunctural, indiferent care ar fi sursa lor – religia, ştiinţa sau ideologia.

Este inevitabil ca orice opinie personală să poarte amprenta subiectivităţii, oricât de mult am dori să ne menţinem în limite obiective. N-am scris însă cu dorinţa de a oferi modele de gândire pentru a fi imitate, ci de a crea premisa altor spirite de a ajunge la noi modele de gândire adecvate momentului istoric parcurs de omenire.

Primul volum este dedicat începuturilor mele spirituale care sunt indisolubil legate de lumea satului în care m-am născut, de oamenii lângă care am copilărit, de evenimentele şi experienţele pe care le-am traversat acolo. Acum majoritatea acestei lumi este de mult trecută în tărâmul umbrelor. Din acest motiv am dorit să las un document scris, cât mai fidel posibil, asupra satului văzut de mine în preajma celui de-al doilea război mondial.

În efemera noastră trecere prin istorie şi perpetua alergare spre mai bine, totul se schimbă, se transformă şi piere. Nicio viaţă nu este inutilă, de vreme ce întruneşte în sine toată istoria şi inteligenţa Universului. Privind din această perspectivă, mi-am propus s-o fixez în memoria eternităţii.

Cel de-al doilea volum este o analiză lucidă a lumii contemporane privită din unghiul finalităţii existenţei umane, al perspectivei pe care mi-au dat-o nu numai experienţele mele de viaţă ci, mai ales, o mulţime de experienţe şi observaţii venite inclusiv din laboratoarele ştiinţelor moderne şi care, din motive mai puţin înţelese, sunt ignorate de gândirea ştiinţifică oficială.

O mulţime de surse care vin din vechi civilizaţii extraeuropene, conjugate cu informaţii foarte recente, ne spun că omenirea se află în prezent la sfârşitul unui ciclu

cosmic şi la începutul unei ere, care va aduce o *nouă spiritualitate, o nouă conştiinţă,* o eră în care omul îşi va regăsi adevăratul sens al existenţei, pierdut de omul actual.

Graţie actualelor mijloace tehnice de investigaţie a creierului suntem în posesia unor date care, cu siguranţă, vor revoluţiona ştiinţele cognitive. Creierul se dovedeşte a fi un *suport fundamental* şi neaşteptat pentru edificarea acestei noi spiritualităţi, venind în consens cu cele mai elevate învăţături din istoria omenirii.

Privind retrospectiv la evoluţia mea, de la inocenţa primelor întrebări, la drumul constant parcurs până la momentul în care mi s-a oferit rara şi nesperata şansă de a avea acces la o anumită cunoaştere, mă înfior la gândul că *destinul* mi-a permis să trăiesc această clipă. De aceea primul meu gând de recunoştinţă este trimis către *înălţimi.*

Sunt mulţi cei cărora le datorez recunoştinţa mea, începând cu istoria, care mi-a permis accesul la cultură şi terminând cu toţi cei ce au avut o legătură cu viaţa mea.

Sunt recunoscător părinţilor mei, care au acceptat suferinţa lor pentru evoluţia copiilor lor.

Sunt mulţi cei care au fost lângă mine cu sfaturile lor, cu bunăvoinţa lor. Tuturor le ofer gratitudinea mea.

CAPITOLUL I – O ÎNTÂLNIRE CIUDATĂ

Într-o zi, din toamna lui 1986, eram foarte deprimat. Durerile epigastrice pe care le-am contractat, ca urmare a stresului în care eram obligat să lucrez, s-au accentuat. Plecasem la Paris fără ştirea celor care, din invidie şi frica de a nu rămâne acolo, se opuneau. La întoarcerea mea erau furioşi şi mă şicanau cu tot felul de ameninţări.

În ciuda unui septembrie cu un soare auriu, într-una din toamnele frumoase de care pe atunci avea, adesea, parte Bucureştiul, dispoziţia mea psihică era „la pământ”.

Spre ora 18 primesc un telefon anonim. O voce de femeie mă întreabă:

— Sunteţi dl. dr. D.C.?

— Da.

— Ştiu că vă aflaţi într-un mare impas cu sănătatea. Sunt rugată să vă ajut.

Este uşor de imaginat deruta mea. De unde Ştie? Cine este această doamnă? Cine o trimite...? Sunt întrebări pe care, evident, i le-am şi pus.

— Cine vă trimite, doamnă, la mine?

— Nu pot să vă spun acum. Dacă vreţi, bine, dacă nu, nu. Aveţi libertatea să acceptaţi sau să suferiţi.

Grea alegere pentru mine. Care dintre noi nu ar fi curios într-o astfel de situaţie?

— Bine, îi spun, vă aştept la mine.

Şi a venit o doamnă mai în vârstă cu 8 ani decât mine, sobră, distinsă, cu o aleasă ţinută intelectuală şi reţinută, rezervată sau oricum, fără efuziuni sentimentale manifestate zgomotos. Era redactor la un ziar săptămânal, cu o istorie care debuta la sfârşitul sec. al XIX-lea şi care se adresa structurii intelectuale de la noi. Fusese şi secretara unui binecunoscut om de cultură, pe vremea când acesta era directorul ziarului. S-o numim Ioana G.

Dialogul care urmează şi evenimentele petrecute în următoarele zile nu pot fi atribuite decât fanteziei dintr-un roman de imaginaţie. Şi totuşi a fost pură realitate. Scrisesem deja *Inteligenţa materiei,* dar făcusem permanent efortul de a nu mă îndepărta prea mult de realitatea concretă în tot ceea ce scriam. Eram complet străin de ideea de „mesageri" ai eterului ca să spun aşa, de vindecări psihice şi prin mesaje etc. Cu alte cuvinte eram la fel de bulversat ca şi cititorul neavizat.

— Cum aţi ajuns la mine?

— Recent, într-o dimineaţă, în timp ce lucram, mi-a apărut brusc numele dumneavoastră în minte. „Ce-i cu el?" am întrebat. „Este bolnav şi are nevoie de ajutor" a fost răspunsul transmis mental. „Şi ce să-i fac eu? Nu mă pricep la medicină". „Ţi se va spune la timp ce ai de făcut, dacă acceptă să-l tratezi. Nu i se poate încălca liberul arbitru".

Am căutat telefonul şi v-am sunat.

— Şi cine sunt cei care „vă vorbesc”?

— Nu ştiu. Eu am doar reprezentarea mentală a ideii comunicate.

Am realizat imediat că intru pe un teren minat. Mi se pusese în vedere, după reprimarea intelectualilor din motive ideologice în 1982, că la o singură manifestare „neortodoxă” în plus, „dispar”. Mi-era în consecinţă teamă. Pe de o parte eram curios, voiam să ştiu ce înseamnă aceste experienţe care mă implicau, nevoia de tratament era de asemenea stringentă, dar nici frica de cerberii ideologici nu era de ignorat. Eu nu aveam condiţii de întâlniri acasă, iar la cabinet era riscant. Telefoanele erau ascultate şi vizitele în cabinet, ale celor care ne controlau, erau inopinate.

La toate acestea m-am gândit înainte de a spune da sau nu.

— Dacă acceptaţi prima şedinţă trebuie să fie la dumneavoastră acasă, mâine la ora 16.

Şi acum urmează un surprinzător dialog al I.G. cu gândurile mele neexprimate prin viu grai.

Mă gândesc că la ora 16 sufrageria este încă ocupată şi nu vom avea condiţii de tratament, dar nu am spus nimic, ci doar m-am gândit şi atunci a venit imediat răspunsul ei:

— Se admite să ne întâlnim la ora 18.

„Dar nu ştiu dacă se va elibera atunci sufrageria, îmi spun eu dialogând în gând cu mine însumi.”

— Va fi liberă sufrageria, vine răspunsul lui I.G.

Rămân stupefiat. În mod cert, probabil pentru a mă convinge că nu sunt victima unei escroace abile sau a unei bolnave care delirează, mi s-au dat aceste probe de „cunoaştere” a ceea ce gândeam venite din alte planuri, ale unei alte Realităţi. Este adevărat că în 1974 am avut şansa să experimentez transmiterea telepatică cu un subiect, dar care mi-a spus că antrenase în adolescenţă această capacitate, iar ceea ce recepta erau informaţii din realitatea concretă, gândită de noi, cei care făceam

experimentul şi nu implica o comunicare cu sfere total ignorate de noi.

Acesta a fost începutul. Curiozitatea de a vedea ce se întâmplă m-a determinat să accept. Am procedat ca în *Pariul lui Pascal.* „Dacă accept şi nu se întâmplă nimic, nu pierd nimic. Dar, dacă este o şansă să mă vindec şi nu o accept, pierd. Aşa că este mai bine să accept".

Câteva zile la rând am asistat la ceea ce ea numea o „chirurgie psihică". Era o imitare simbolică a tuturor gesturilor unei intervenţii chirurgicale care includea incizia, excizia, sutura abdomenului şi pansament. După „vindecarea" plăgii a urmat un masaj cu totul particular care nu avea nimic comun cu modul de masaj cunoscut. Aveau să treacă mulţi ani de experienţă profesională şi de lecturi până ce am ajuns să înţeleg valoarea simbolurilor prin care vorbeşte subconştientul nostru, aceasta fiind una din căile de acces spre matricea *pattern-urilor,* a programelor patologice în scop terapeutic. Vom vedea pe parcursul acestei lucrări vindecări obţinute prin autocontrol psihic, cu recurgerea la imagini simbolice în cazul unor boli grave cum este cancerul, chiar în experienţa unor medici (Brofman, Bernie Siegel, D. S. Schreiber). Cert este că timp de 13 ani eu mergeam numai cu buzunarele pline de Ulcerotrat, singurul medicament disponibil şi util mie la acea vreme. Mă apucau durerile oricând, fără un orar previzibil şi de aceea trebuia să am în permanenţă un remediu. Şi iată cum brusc, după această „intervenţie" ciudată, stomacul meu s-a liniştit ca prin farmec. Sigur că medicina actuală o reduce la o banală sugestie. Dar de ce n-o fi funcţionat la mine sugestia asta atâta amar de vreme, că tare aş mai fi avut nevoie de ea!

Să ne imaginăm în ce postură mă aflam eu după această întâlnire ciudată.

Eşti singur cu tine însuţi. Crezi doar în adevărul ştiinţei. Eşti dezamăgit de realitatea socială pe care o trăieşti, cauţi disperat un fir de ieşire din impasul în care te afli şi dintr-odată vine cineva şi îţi vorbeşte despre un alt univers, o altă lume care îţi bulversează convingerile de

până atunci. Ce îţi rămâne de făcut, altceva decât expectativa, adică aşteptarea derulării evenimentelor viitoare? Este ceea ce am făcut şi eu.

Accesul ulterior la o mulţime de date venite din laboratoarele unor universităţi de prestigiu din lume, obţinute în stări modificate ale conştiinţei cum sunt regresia transpersonală, regresia hipnotică şi alte circumstanţe, sugerează că viaţa noastră pare să fie o poveste, cu un sens bine determinat, scrisă de un autor străin de noi, după un proiect imaginat în altă dimensiune. După cum am mai spus, nu poate exista un alt mijloc de verificare a veridicităţii acestui proiect mai credibil decât analiza retrospectivă a propriei vieţi. Este instrumentul de care mă voi folosi şi eu pentru a înţelege relaţia dintre predeterminare şi liber arbitru în călătoria noastră prin spaţiile astrale.

CAPITOLUL 2 – RĂTĂCITOR PE CĂILE DESTINULUI

Într-o dimineaţă de vară, în jurul vârstei de 9 ani, m-am trezit în lumina unui soare viu, intens strălucitor, într-o fascinantă simfonie de culori, care în ciuda vârstei de şcolar, mi se părea că este o fiinţă vie care doreşte să-mi spună ceva. Întregul cer dinspre răsărit îmi trimitea raze sclipitoare al căror joc mă incita la meditaţie.

Brusc am realizat atunci că, iată, exist. În ce scop şi prin ce miracol? Care este sensul vieţii? Au fost primele întrebări cu caracter existenţial.

Monotonia vieţii mi-a provocat un sentiment de adâncă tristeţe: oare doar la a dormi, a mânca, a munci se reduce tot ceea ce numim viată? Am avut atunci senzaţia că viaţa este o închisoare a spiritului obligat să suporte îndelunga apăsare a monotoniei. Repetarea continuă a aceluiaşi ritual, zi de zi, mă înspăimânta. De ce ne naştem? m-am întrebat. Cu ce scop? Să ne bucurăm? Dar viaţa nu este numai bucurie. Să suferim? Cui i-ar folosi? Sunt incapabil de un răspuns acum, mi-am spus. Unul singur mi se părea accesibil: viaţa trebuie folosită pentru a cunoaşte.

Ca fiinţe raţionale ni s-a dat această şansă. Şi acestei idei i-am dedicat toată viaţa, iar ceea ce am trăit Şi înţeles, în speranţa că ar putea fi de folos unora din semenii mei, îmi propun să le împărtăşesc.

Mi-am fixat un program de viaţă pe care l-am urmat riguros. Despre acest program stau mărturie scrisorile mele către colegi şi prieteni pe care le trimiteam la vârsta adolescenţei şi studenţiei. Şi probabil că orientarea mea nu este străină de faptul că fraţii mei mai mari erau la studii şi în vacanţe îi vedeam citind şi-i auzeam discutând pe teme de ordin spiritual.

Am avut atunci un amplu dialog cu mine însumi. „Prin ce se obţine cunoaşterea?" m-am întrebat. Mi-a venit în minte ca răspuns ideea de profesie şi de cultură, prin lecturi asidue din toate domeniile de cunoaştere accesibile – literatură, filosofic, istorie, artă. Era un răspuns naiv, desigur, pentru că mai târziu aveam să constat că fiecare domeniu constituia o profesie cu detalii care nu sunt accesibile la o simplă lectură. Dar dacă aş fi ştiut poate că n-aş mai fi îndrăznit să-mi fixez un program de formare care mi-a fost un preţios ghid în viaţă. „Ce nu se poate aborda prin simpla lectură?" m-am întrebat eu în naivitatea vârstei. „Medicina care oferă cunoaşterea structurii şi funcţionării organismului". „Aşadar, va trebui să încep formarea mea prin lecturi, iar la vremea opţiunii profesionale am să studiez medicina". Studiul medianei a fost pentru mine motivat nu de avantajele materiale, ci de nevoia de cunoaştere. Era o verigă obligatorie în aria de cunoaştere la care vroiam să acced. Acesta a fost şi motivul pentru care am ales ca specialităţi neurologia şi psihiatria. Nu mi-aş fi permis să vorbesc despre psihic şi creier dacă aş fi avut altă specialitate.

Mi-am programat lectura pe etape care, evident, au fost doar parţial respectate, pentru că era imposibil să epuizezi o literatură vastă într-un timp limită cum încercam eu atunci: în şcoala elementară scriitorii români, în liceu literatura universală; în facultate filosofie, psihologie, istoria lumii, istoria artei, istoria religiilor,

istoria muzicii etc. Fiecare lectură era un studiu atent – cu note scrise, schiţe, desene, îndeosebi la istoria artei. Aici mi-a fost cel mai greu pentru că la vremea aceea erau puţine lucrări la noi despre istoria artei.

Îmi aduc aminte că după ce am citit „Enigma Otiliei” a lui G. Călinescu, am fost ambiţionat de acurateţea cu care descria diverse stiluri arhitectonice pe care eu nu le cunoşteam. Am căutat sursele necesare şi mi-am făcut schiţe cu diversele stiluri cunoscute (ionic, doric, corintic, gotic etc.). Nu suportam ideea ignoranţei mele totale în domeniu. Aveam şi o memorie capabilă de a reproduce pagini întregi. Colegii mei se amuzau pe seama mea când vedeau că studiez Kant, Hegel, Schopenhauer, etc. Sigur, erau glume nevinovate, dar mai târziu când mi-am făcut intrarea în cetate şi-au amintit de acele momente, spunându-mi: „Tu ştiai bine ce ai de făcut atunci când noi ne amuzam! Cineva te sfătuia”. Nu, nu m-a sfătuit absolut nimeni decât propriul meu spirit. Am simţit nevoia de instruire toată viaţa mea. Vacantele ca elev mi se păreau lungi şi apăsătoare, pentru că nu mă simţeam în „apele mele” decât la şcoală. Acolo eram eu ca spirit, nu ca expresie pur fizică.

În general şcoala nu este percepută de toţi copiii ca o plăcere, pentru că pentru unii însuşirea lecţiilor, făcutul temelor li se pare a fi o corvoadă. Neplăcerile atrase de notele mici, observaţiile profesorilor şi părinţilor nu sunt uşor de suportat. Pentru mine aceste neajunsuri nu existau. Era o plăcere să învăţ, pentru că aveam curiozitatea lucrurilor noi şi le reţineam fără efort deosebit. Trebuie apoi să recunosc că la şcoală era singurul loc unde eram lăudat pentru succesele mele.

Acasă nu-mi mulţumea nimeni pentru ceea ce făceam. Poate că ar trebui să reţinem aceste amănunte când ne educăm proprii copii.

Se spune că un rol determinant ca motivare în viaţa multor oameni de vază l-a avut lectura cărţii „Vieţi paralele” a lui Plutarh. Eu n-am găsit decât citate din ea la acea vreme, dar un profesor care mi-a fost ca un părinte,

d-l Gogoţ, mi-a împrumutat cartea „Oameni de seamă” de I. Simionescu. Influenţa ei a fost covârşitoare. Şi astăzi o am aproape în întregime în minte. În lucrările scrise la maturitate am folosit citate din această carte pe care le-am reprodus din memorie, fiind convins că le-am reţinut exact. Verificarea ulterioară publicării le-a confirmat. Mărturisesc, nu fără jenă, că am dorit să devin asemenea lor, un „om mare”. Nu ştiam prin ce, pentru că la anii aceia nu-mi recunoşteam niciun talent – nici la pictură, nici în poezie, nici în muzică. Dar ştiam că trebuie să încep prin a-mi face o cultură serioasă iar pentru rest voi lăsa viitorul să decidă.

Prima cerere pentru o carte pe care i-am făcut-o tatălui meu a fost „Povestea vorbei” de Anton Pann. Am văzut-o la „magazinul” din sat. Dar tata mi-a spus că nu are bani s-o cumpere şi, ca atare, o va cere cu împrumut de la „vânzător”, dar trebuie s-o îmbrac pentru a nu o uza. Ceea ce am şi făcut. Nu se creaseră încă bibliotecile săteşti cu cărţi de împrumut.

Cărţile „mari” erau totuşi rare şi mai târziu nu se găseau nici în bibliotecile de stat. S-a întâmplat însă un fenomen extrem de curios. Era suficient să mă gândesc intens la o carte, evident, nu la un titlu pe care nu aveam cum să-l cunosc, ci la o carte cu un anumit conţinut şi într-un timp relativ scurt (zile – săptămâni) cartea respectivă îmi „venea”. În sensul de a o găsi la cineva care era dispus să mi-o împrumute. Aşa am citit „Istoria lumii” a lui Hendrik van Loon. La fel am ajuns în posesia cărţii „Antologia filosofică” a lui Ion Petrovici – extrem de utilă pentru introducerea în filosofie. Bineînţeles că pe toate le „conspectam” cu mare interes, pentru că aveam două avantaje: pe de o parte, îmi rămâneau notele pentru a le reciti la nevoie, iar pe de altă parte, era o metodă excelentă de în tipărire în minte, pentru că se insista mai mult asupra noţiunilor.

O altă sursă era Biblioteca Centrală Universitară, unde mergeam după cursuri. Acolo am găsit multe cărţi de mitologie de care eram de asemenea atras, zeii latinilor

fiind aceiaşi cu ai grecilor, dar cu alte nume, iar eu îi învăţam concomitent. Mă împrietenisem cu un coleg, Nicu Opriţă, băiat modest de la ţară care, ca şi mine, era interesat de cultură. Uneori ceream cote de carte la întâmplare, curioşi să vedem ce carte ne aduce. Îmi amintesc că aşa am citit „Thaïs” a lui Anatole France.

Este interesant cum am ajuns la filosofia orientală. Eram medic la o unitate militară de pe lângă Bucureşti. Făceam un fel de navetă la Bucureşti. M-am înscris la Cursul de Istorie a Culturii şi Civilizaţiei care se ţinea la Biblioteca Centrală – vizavi de Palat. Cursurile se centrau pe istoria culturală a unei zone sau ţări. Am fost fascinat de spiritualitatea hindusă, despre care ne-a vorbit Cicerone Poghirc, pe vremea aceea asistent la Universitate. Parcursesem deja unul din cei doi poli ai gândirii filosofice, şi anume filosofia clasică europeană. Gândirea hindusă m-a frapat prin contrast cu cea europeană. Era ceva care mi se părea a fi mult mai apropiat de înţelegerea extrauniversitară, a omului simplu, şi ca atare cu un impact mai profund asupra comportamentului uman. Peste ani, când aveam să merg în India, am constatat clar această reflectare asupra conduitei la nivel de masă a oamenilor. Este imposibil să o concepi fără a trăi acolo. Au urmat, evident, lecturile dedicate culturii indiene, beneficiind de numeroasele traduceri care deja se publicau şi la noi.

Într-o seară mergeam spre casă trecând prin faţa Palatului Republicii. Era o lumină artificială plăcută, care te bine-dispunea. Mi-a venit brusc în minte o idee: ce ar fi să existe o metodă de tratament care să constea în apăsarea pe nişte zone de pe tegument ca pe nişte clape de pian, fiecare cu o notă diferită. Câţiva metri mai departe se vindea „Informaţia Bucureştiului”. Am dat 25 de bani şi am luat ziarul. Mă uit pe prima pagină. Citesc un anunţ. La ora 18 dr. Cristea Dragomirescu va ţine o conferinţă despre acupunctura în sala Bibliotecii Centrale de Stat. „Asta este metoda la care m-am gândit cu câteva minute în urmă”, mi-am spus, deşi până atunci nu ştiam

nimic despre ea. Mă uit la ceas. Era 17,30. Mă aflam chiar vizavi de Biblioteca Centrală. Mă abat din drum şi intru. Ascult conferinţa, mi se pare interesantă şi rămân la urmă pentru a vorbi cu conferenţiarul. I-am spus cine sunt şi că aş dori să citesc despre domeniu. Mi-a spus: „Deşi am fost dezamăgit de cei pe care i-am învăţat acupunctura (ştiu la cine se referea, dar despre morţi, numai de bine!), am să mai încerc odată să te ajut şi pe dumneata “. Şi îmi indică 4 cărţi în limba franceză care se găseau la Centrul de Documentare Medicală, aflat pe atunci într-o superbă vilă de pe str. Polonă. Ulterior, când medicina a început să fie marginalizată, casa a fost dată unui club sportiv, iar biblioteca a fost înghesuită pe undeva... Le-am tradus şi copiat pe toate, rând pe rând. Am intrat apoi în lumea acupunctorilor, ajungând secretarul ştiinţific al Societăţii Române de Acupunctura şi ulterior preşedinte. Am fost apoi de 4 ori în China pentru cursuri, congrese şi vizite. Mi-am extins cunoştinţele nu numai de medicină tradiţională chineză, ci şi de cultură filosofică chineză. Mulţi confraţi şi mai ales şefi m-au blamat pentru că m-am ocupat de acupunctură. Şi asta pentru că necitind nimic din fundamentele acestei ştiinţe, pentru că nu este numai o metodă de tratament, ci şi o ştiinţă, m-au judecat simplist: „Ce efect poate să aibă o banală înţepătură de ac...?”. Ei bine, dincolo de beneficiul terapeutic incontestabil, am avut acces la o altă cunoaştere, care vorbeşte despre o dimensiune a existenţei absolut reală şi nebănuită, neabordată de cultura occidentală. Am avut prin spiritualitatea orientală hindusă şi chineză cea de a doua jumătate, la fel de importantă ca şi cea occidentală, a culturii umane. Fără aceste cunoaşteri, jumătate din ceea ce ştiu n-aş fi ştiut şi la multe din conceptele elaborate de mine nu aş fi ajuns.

Am avut astfel sentimentul că soarta, prin întâmplări banale, m-a condus în acele zone de care aveam nevoie pentru o înţelegere cât mai completă a lucrurilor. Şi ce altceva decât Destinul a făcut ca eu să pot ajunge în China, într-o vreme când dacă erai singur pe lume cum eram eu în

Bucureşti nu aveai nicio şansă să ieşi din mediocritate? Voi relata împrejurările. Sorin Enache, ziarist la „Flacăra” mi-a luat un interviu, vorbind despre pasiunea mea pentru acupunctura. A avut nevoie de avizul Ministrului Sănătăţii. Era pe atunci prof. Radu Păun. Citind cele scrise despre mine a voit să mă cunoască. M-a chemat într-o audientă. Era într-o zi de miercuri. Era prima mea audienţă la un ministru. Ajung. Îmi spune că mă consideră unul din promotorii proeminenţi ai acupuncturii în România şi ar vrea să-mi dea o bursă în China. Mă întreabă dacă sunt de acord.

Bineînţeles că da. Era în vara lui 1974. Eram fericit anunţând acasă marea veste. China era pentru mine atunci un vis cu mult mai mare decât cel pentru Paris, pentru că eram conştient că acolo este o altă cultură, o altă spiritualitate.

Timp de doi ani, din 1974 până în 1976, s-au purtat îndelungi discuţii asupra acestor burse şi, până la urmă, au fost anulate de conducerea politică. Atunci ministrul Radu Păun, vrând să-şi ţină promisiunea, a luat 5 săptămâni din schimburile Academiei Române şi m-a trimis în China, împreună cu profesorul de biofizică de la facultatea de Medicină, V. Vasilescu şi dr. Iulia Iufu, neurolog la Spitalul Elias. Să reţinem că profesorului Radu Păun nu i-am fost nici student ca să mă ţină minte şi nici rudă. Cu toate acestea, după doi ani încă şi-a amintit de mine şi, spre deosebire de mai toţi miniştrii pe care i-am cunoscut ulterior, şi-a respectat onest cuvântul. Specie rară. Unde mai găseşti azi un astfel de om? Mulţumirile mele peste timp, domnule Profesor Radu Păun. Sunt convins că aflat acum în sferele eterate ale spiritului, receptaţi mesajul meu.

În 1996 am beneficiat de o bursă de 30 zile cu care am fost primit într-un aşezământ de tratament cu mijloace tradiţionale al bolilor care nu au încă un tratament prin medicina clasică, la Bombay, în India. A fost pentru mine o experienţă inedită, având ocazia să constat efectele concrete asupra organismului ale unor tehnici înscrise în

fondul de aur al spiritualităţii hinduse, îmi amintesc de dialogul fructuos pe care l-am avut cu regretatul Prof. dr. Umesh Rai, conducătorul clinicii.

Am trecut atunci în revistă sociologia, antropologia, originea şi esenţa religiilor, statutul spiritualităţii hinduse şi ecoul său în lumea întreagă, aportul său de o reală şi neaşteptată valoare, dacă ne gândim la vechimea sa, la cunoaşterea unei alte fiziologii şi a unei alte filosofii.

India este o ţară în care filosofia a impus fiziologia, în care filosofia nu numai că se face în stradă, dar este gândită şi aplicată, inclusiv la acest nivel, şi nu rămâne doar apanajul unor universitari izolaţi într-un turn de fildeş.

CAPITOLUL 3 – EXILAT PE TERRA

Sentimentul înstrăinării mele în această lume l-am avut din clipa în care am început să conştientizez că exist. Din acest motiv am trăit mereu două atitudini contrarii: nu am comunicat afectiv decât cu puţini oameni, inclusiv din familia mea, ceilalţi mă revoltau la cea mai mică frustrare, iar pentru cei nefericiţi am avut o mare compasiune. În mod aproape involuntar am suferit în permanenţă pentru mizeria suportată de foarte mulţi oameni în socialism ca şi în societatea postdecembristă. Am fost apărătorul lor din umbră şi atât cât am putut să-i ajut în vreun fel sau altul – moral, material etc. — am făcut-o, nu pentru vreo răsplată, ci pentru că am simţit suferinţa celorlalţi oameni la modul fizic, ca pe propria mea durere. Eram conştient că este un motiv de stres şi chiar de risc, pentru că adesea mă manifestam cu revoltă în unele medii, dar nu m-am putut detaşa.

M-am născut într-o sâmbătă noroasă şi rece de noiembrie. Era în 5, dar evenimentul petrecându-se după-amiaza şi tatăl meu nefiind acasă, m-a înregistrat abia luni, declarând data naşterii ca fiind în 6 noiembrie, Pentru a nu fi decalajul prea mare.

Referitor la ora de naştere nu poate fi decât cu

aproximaţie dedusă, pentru că viaţa la ţară, între cele două războaie, în ciuda a ceea ce se spune, era extrem de rudimentară şi nu aveau nici ceas. Fratele meu cel mare mi-a spus mai apoi că, din momentul venirii pe lume şi până la apusul soarelui, ar mai fi fost vreo două ore.

În mod cert nu mi-a plăcut vremea rece pe care am găsit-o aici pentru că întotdeauna m-a afectat frigul din noiembrie şi decembrie, lăsându-mi ca amintire câte o răceală.

În copilărie am avut multe episoade cu astfel de „răceli”. Aveam senzaţia că mă scufund într-un hău nesfârşit până ce pierdeam contactul cu realitatea. Lumea se estompa, iar zgomotele din jur le auzeam ca venind nelămurit de undeva, de foarte departe. Cred că odată, în timpul unui acces de febră crescută, am avut o halucinaţie cu imaginea morţii. Aveam 3-4 ani şi este evident că nu aveam în minte reprezentarea cunoscută a morţii. Am văzut undeva dincolo de pat, pentru una-două secunde, o pată neagră care contura o imagine de „Baba Cloanţa”, spun eu cu mintea de acum. I-am spus mamei speriat:

— Mamă, mamă, uite moartea!

— Unde e, mamă?

— Acolo, în dreptul sobei.

Se uită şi, evident, că nu vede nimic. Era doar rezultatul febrei mele.

Apoi n-am mai văzut nici eu nimic. Spiritul bun al mamei mele o îndepărtase…

Sunt convins că a fost unul din momentele mele de cumpănă, pe care le-am mai avut, sub alte forme, de mai multe ori în viaţă.

Comuna în care m-am născut poartă denumirea de Mârghia. După cum rezultă din monografia localităţii scrisă de învăţătorii Constantin D. Constantinescu şi Ion I. Constantinescu, prelucrată şi adăugită de nepotul primului şi fiul celui de al doilea autor – omul de aleasă ţinută intelectuală, sociologul şi profesorul Cornel Constantinescu – există dovezi care atestă prezenţa sa încă de pe vremea instalării stăpânirii romane în Dacia. Pe

malul râului Mârghia, care străbate localitatea, s-au găsit monede romane de la acea vreme. Pe Dealul Cetăţii ar fi fost un castru roman, iar aria comunei noastre constituia marginea cetăţii. De aici şi numele: Marginea – Margia şi în cele din urmă Mârghia, probabil sub influenţa slavă, care are „â”-ul în exprimare. Istoria toponimiei satului vecin, Bărăşti, pare să confirme: în vremea ocupaţiei romane se spune că acolo erau barăcile soldaţilor. Şi de aici Baraci – Barasci şi, în final, Bărăştii de astăzi.

Satul Mârghia este aşezat pe o vale între două dealuri cu pante line şi deschidere foarte largă. Pe mijloc curge pârâul cu acelaşi nume, care nu are apă decât atunci când plouă. Este uneori vijelios şi nu o dată l-am văzut plecând cu şubredele poduri de lemn construite de săteni. Ademeniţi de nisipul alb de pe firul apei ne găseam adesea aici un loc de joacă.

Comuna era formată din două sate mari a căror denumire explică istoria lor feudală. Un sat se numea Moşteni, de la moşneni, adică ţărani liberi, nelegaţi de o moşie. Acum se numeşte Mârghia de Sus. Moşnenii ocupau partea de nord a văii Mârghia şi dealurile unde s-au aşezat pe neamuri: Dealul Săndeştilor, Dealul Niţuleştilor etc.

Celălalt sat se numea Clăcaşi, acum Mârghia de Jos. Aceştia trăiau pe o moşie care are o istorie interesantă. Voi folosi date din „Monografia Comunei Mârghia”. În lupta dintre Băleni şi Cantacuzini, în secolul al XVII-lea, o parte din familia Cantacuzinilor este ucisă, iar o alta scapă fugind. În „Memorial de călătorie” Grigore Alexandrescu povesteşte cum trei Cantacuzini – Mihai, Matei şi Gheorghe, urmăriţi de oamenii lui Duca-Vodă, fug spre Sibiu şi se ascund pe vârful unui munte de la Ocnele Mari. În amintirea locului în care şi-a salvat viaţa, Mihai Spătaru construieşte mai târziu (1677) un schit pe care îl înzestrează cu moşia numită Mârghişoara, care era chiar pământul satului Mârghia de Jos de astăzi. Deşi distanţa de la schitul proprietar până la această moşie este de circa 100 km, se vede că nici pe atunci nu era uşor de găsit o... moşie. Aşa au devenit concetăţenii mei clăcaşi. În 1864,

prin reforma agrară a Domnitorului Al. I. Cuza, clăcaşii sunt împroprietăriţi, devenind oameni liberi. O altă parte a moşiei este dată Eforiei Spitalelor Civile. Înţelegem acum de ce ţăranii mârghieni l-au regretat imens pe Cuza şi de ce uneori, în naivitatea lor, erau furioşi pe străbunicul meu, Constantin Dulcan, şef de gardă la Palat în acel moment, pentru că nu l-a apărat pe Domnitor, ca şi cum un biet sergent s-ar fi putut opune istoriei...

Citim mai departe, în aceeaşi monografie, cum s-a făcut împroprietărirea după războiul de întregire a neamului, în care mârghienii au plătit un tribut greu prin fiii, care nu s-au mai întors, în locul lor punându-se o cruce la poartă, în troiţe ce se mai pot vedea şi astăzi.

Au primit pământ tot cei care aveau şi au stat departe de front, iar văduvelor de război li s-a dat doar câte un hectar de pământ. Şi zice mai departe învăţătorul meu, Constantin D. Constantinescu: „Ţăranii tăceau fiindcă aşa auziseră ei la biserică pe preot spunând că tot celui cu 10 talanţi i s-a dat şi ultimul talant care era destinat unui umil servitor...".

Sigur, aceste rânduri au fost scrise în prima lor formă cu multă vreme în urmă şi s-ar putea crede că trebuiau făcute concesii ideologice timpului. Dar iată un episod real trăit de tatăl meu. Bunicul meu, Ilie Dulcan, a participat la primul război mondial şi a murit acasă, fiind trimis de pe front cu tifos exantematic. Urmaşii lui, deci şi tatăl meu, aveau dreptul la împroprietărire. Dar pentru că, în calitate de tutore, a refuzat să-şi dea, un frate mai mic pe post de slugă la notarul de pe atunci, care aplica legea în comună, nu a fost împroprietărit.

Tatăl meu îmi spunea că l-a refuzat pe acest notar, deşi îi era foarte greu să-şi întreţină singur fraţii, (ambii părinţi murindu-i), din cauză că n-a acceptat ca cineva din neamul nostru să fie slugă. Rezultatul a fost însă trist. A rămas sărac şi a trebuit să lupte toată viaţa pentru a răzbate.

La împroprietărirea din 1921 i s-au dat Eforiei Spitalelor Civile câteva sute de hectare de pădure situată

pe dealurile Mârghiei, în partea de nord-est. Era o perdea vegetală de protecţie geo-climatică, foarte necesară pentru comună. I-am auzit eu însumi pe bătrâni spunând că n-au cunoscut secetă când acea pădure era în picioare. Dar în 1930 a fost toată dată spre tăiere. Stratul de sol fertil a fost luat de ape, pământul a rămas sterp. Nici măcar iarba pentru vite n-a mai crescut acolo, iar seceta şi-a instalat domnia.

Martor la aceste evenimente, învăţătorul Constantin D. Constantinescu scria atunci cu o mare amărăciune: «Tu, pădurea noastră, ai fost ca o mamă pentru satul Mârghia. I-ai apărat pe oamenii noştri de ciuma din 1831, i-ai adăpostit pe moşii noştri de barbari, ca pe neamul Rogozenilor, care s-au ascuns în tine pentru a scăpa de apăsarea birurilor puse de fanarioţi. Ai ferit satul de grindină şi de crivăţ, ai adus ploaia cu roade pe ogoarele Noastre. Din tine ne-am făcut case, din iarba poenelor tale şi-au hrănit strămoşii noştri vitele păstorite de Manole, de Avram şi de Smaranda, din florile poienelor tale ai dat mierea albinelor lui Avram, care a ajuns cu ea până la Constantinopole. Pe tine te pierdem azi, tu, cea care ne-ai fost totdeauna ca o mamă. Vedem cu ochii şi tot nu ne vine să credem! Unde ne sunt tufanii care ne adăposteau şi ne apărau de zăduful cel mare?

De-ar învia morţii din cimitirul ciumaţilor de la Coada Putinii şi de-ar vedea pe ce mâini cămătăreşti ai ajuns, nu le-ar ajunge blestemele. Dar nu numai morţii ne-ar blestema, ci şi urmaşii, nepoţii şi strănepoţii, care vor suferi ceea ce noi le pregătim astăzi”.

De la 1864, în zona noastră, nu au mai fost mari boieri, mari moşieri, ci doar ţărani îmbogăţiţi prin negustorie sau alte căi. Marii boieri erau acolo unde erau pământurile întinse sub formă de şesuri, mai jos de noi, cum au fost Priboienii la Pădureţi sau Bălăcenii la Stolnici. Boierul Bălăceanu, tatăl academicianului Constantin Bălăceanu-Stolnici, a fost un om elevat şi generos cu ţăranii de pe moşia lui. Trebuie spus că este o mare diferenţă între boierii autentici, de viţă veche, care au fost

nobili în sensul plin al cuvântului, cum au fost, de exemplu, boierii Bălăceni şi cei îmbogăţiţi „peste noapte”, fără stofă de nobleţe, purtându-se, mulţi dintre ei, cu slugile lor aproape ca stăpânii de sclavi în antichitate. Am cunoscut mulţi dintre aceştia şi nu exagerez când vorbesc despre comportamentul lor.

Graţie atitudinii lor umane moşia Bălăcenilor a fost păzită ca să nu i se dea foc la 1907 de către ţăranii localnici împotriva celor care veneau porniţi pe distrugere din alte zone.

Ţăranii din Mârghia nu au participat la răscoala din 1907, dar este interesant de ştiut, ca geneză a psihologiei de masă, cum s-au manifestat atunci.

Zvonul şi duhul răscoalei s-au extins rapid. Oamenii au început să se agite, să se întrebe ce este de făcut. Incitaţi, se strângeau, vorbeau, comentau ceea ce auzeau, se întrebau dacă nu ar trebui să plece şi ei cu cei din alte sate cuprinse de răscoală. Pe unii îi îmboldea setea de a acţiona, de a se implica în evenimente, pe alţii îi stăpânea frica. Unii s-au dus ca spectatori la Pădureţi, sat vecin, să vadă cum arde conacul Priboenilor. Incitaţi de cele povestite de martorii de acolo s-au adunat ca să dea şi ei foc la magaziile cu bunuri ale Eforiei Spitalelor Civile, pentru că, nefiind moşie în sat, nu era nici conac boieresc. Dar sătenii mai lucizi şi preotul din sat au reuşit să-i potolească, spunându-li-se că magaziile fiind în sat, ar arde şi satul o dată cu ele.

Ne întoarcem la satul natal. Pământul este brun-roşcat, cu randament relativ redus pentru cereale. Dealurile de la noi erau propice pentru livezi de pruni şi ţuica de Piteşti este renumită pentru buchet, gustul dulce şi tăria redusă. Şi tatăl meu avea o livadă întinsă de pruni, care l-a scos din multe dificultăţi, constituind o sursă de venit în anii în care rodeau. Prunii de la noi nu dădeau recolte bune în fiecare an, ci doar la 2-3 ani odată.

Pânza freatică este la mare adâncime şi de aceea în anii secetoşi se simte lipsa apei. Îmi aduc aminte ce criză mare de apă a fost după seceta din 1947. Aşteptai multe

ore până adunai un strop de apă cu ajutorul unor cutii de conserve la care se ataşa o greutate pentru a o culca pe fundul puţului. Mai la deal de noi oamenii îşi asigurau apa dintr-un lac, lângă care construiau un puţ conectat printr-un canal îngust umplut cu cărbune din lemn de tei, pe post de filtru. Cine a spus că ideea asta s-a născut la oraş?... Ţăranii o folosesc, iată, de mult, aşa cum i-am văzut fabricându-şi după război aparate de radio cu căşti numite *galerie,* folosind tot cărbunele de tei pe post de condensator.

Casa noastră părintească se afla chiar în centrul comunei Mârghia de Sus. Cel mai bogat om al satului era vecin cu noi. Ne despărţea doar gardul. El a avut acolo cârciumă şi angaja lăutari pe toată perioada sărbătorilor, îndeosebi de Paşti – unde se jucau şi horele satului. Cu fetele lui, deşi ceva mai mari decât mine, am rămas în foarte bune relaţii, îndeosebi cu Dorina. Mă lua cu ea pe câmp cu vitele ca să nu-i fie urât singură. Când a început să meargă la şcoală m-a învăţat operaţii aritmetice uşoare şi punctele cardinale: miazănoapte, miazăzi, răsărit, apus. De atunci le ştiu cu aceste denumiri. Deşi din cauza originii ei sociale a avut mult de suferit, în sensul reducerii posibilităţilor de a face studii superioare, ea a rămas un om excepţional de blând şi de generos. Am păstrat legătura peste timp şi nici ea nu ne-a dispreţuit în trecut pentru că eram săraci şi nici noi n-am evitat-o mai târziu pentru că era fiică de „chiaburi”, cum erau etichetaţi ţăranii mai înstăriţi. Tatăl său a avut frecvente conflicte cu părinţii mei ca vecini, dar noi copiii ne-am stimat ca oameni obişnuiţi întotdeauna. Şi astăzi relaţiile noastre sunt absolut prieteneşti şi de reală preţuire.

Satul natal, care fusese propus pentru demolare, a fost arondat la Lunca Corbului, deşi ne desparte un deal de cel puţin 3 km. Este situat la 26 km de Piteşti, drumul principal al localităţii desprinzându-se perpendicular pe şoseaua Piteşti-Slatina. N-a fost niciodată asfaltat, deşi, după cum ne spunea tatăl meu, în campania de alegeri promiteau şi ţărăniştii şi liberalii şi comuniştii şi uitau sau,

mai exact, nici nu se oboseau să-şi amintească după alegeri. De doi ani, în dorinţa de a se face legătura cu *o* altă localitate situată la nord-vest de noi, s-a asfaltat drumul numai în porţiunea care duce spre acea localitate, nu în întregimea sa. Pentru copii era însă un avantaj. Vara, după trecerea pe drum a unui atelaj sau a unei turme, se ridica o minunăţie de praf, în care noi copiii ne ascundeam până ce nu ne mai zăream unul pe altul, atât era praful de dens. Se simţea în nări, în gură, printre degetele de la picioare, se depunea pe haine, dar nu ne deranja şi rămâneam acolo până ce începeam să ne vedem din nou. Când ploua însă întregul strat de praf de 10-l5 cm grosime se transforma în noroi în care oamenii, vitele şi căruţele lăsau urme adânci, cu margini ascuţite. Când se uscau sub soarele arzător de vară, deveneau tăioase şi cum eram cu toţii desculţi ne răneam frecvent la picioare şi mai ales la unghii. În ignoranţa noastră acopeream rănile cu pământ, iar acestea prindeau o crustă şi se vindecau. Cum de n-a făcut nimeni dintre noi tetanos într-un mediu atât de prielnic? Numai Dumnezeu ştie.

Iată pe ce tablou social am deschis eu ochii în perioada 1940-l953.

Oamenii erau atât de săraci încât nu-şi cumpărau de la oraş decât zahărul, petrolul lampant şi uneltele agricole. În rest, toate ţesăturile şi le confecţionau în casă, din lână şi din cânepă. În picioare purtau opinci pe care şi le fabricau singuri din cauciuc sau din piele de porc. Au renunţat la ele după 1948, când au apărut tenişii. Casele erau mici, cu două camere. Într-una se gătea şi în cealaltă locuiau cu toţii laolaltă. Pe jos aveau pământ şi îl spoiau la sărbători cu humă pentru a acoperi crăpăturile. Nu aveau saltele pe paturi, ci era aplicată pătura direct pe scânduri. Nu aveau tacâmuri separate, ci se mânca pe o masă mică, rotundă şi scundă dintr-un singur blid de pământ. Celor săraci nu le ajungea recolta din toamnă până la cea nouă şi erau obligaţi să ceară de la cei care aveau pământ mai mult creându-şi în felul acesta obligaţii agricole. De obicei se lua „pământ în parte”, cum se spunea. Asta însemna că

ţăranul muncea pământul, îl semăna şi jumătate din recoltă era dată stăpânului, care avea grijă să-ţi schimbe terenul înainte de a împlini cinci ani, când ar fi devenit proprietatea celui care îl muncea. Este interesant cum se făcea împărţirea. Se aduna recolta – grâu, porumb etc. În grămezi egale. Stăpânul pământului îşi trimitea omul lui, iar acesta îşi alegea jumătate din cele pe care le voia. De aceea nu se putea în niciun fel frauda. Trebuia să faci grămezile egale, pentru că altul era cel ce alegea.

Medic permanent în satul acela nu a fost niciodată. Era un singur „sanitar" care învăţase meseria în armată adică să facă injecţii, pansamente şi să distribuie medicamentele la indicaţia medicului. „Nea Radu", cum îi spuneam noi, era un om pricepu t şi cumsecade. Nu se supăra niciodată că îl deranjezi. Făcea de toate şi vaccinările pe care ar fi trebuit să le facă un medic, extrăgea şi dinţi, punea şi diagnostice, etc. Cu toate astea „gura satului" era rea. Acum ca medic înţeleg bine fenomenul, dar atunci credeam şi eu ce zicea lumea. Ce putea să-i facă el unui bolnav cu o ciroză decompensată, un accident vascular etc., decât o injecţie cu vitamine sau calciu? Nimic altceva la posibilităţile lui. Dar trebuia să facă ceva, pentru că familia bolnavului îl chema totdeauna disperată. Dacă acesta murea, familia umplea satul că a murit din cauza... injecţiei făcute de sanitar. Dacă se însănătoşea, spunea că l-a ajutat Dumnezeu să scape. Este evident că nu putea muri din cauza unei vitamine. Şi încă ceva despre „doctori", comentat de „gura satului". Când un ţăran era internat în spital, la oraş, de obicei la Piteşti, familia spunea: „Nu ştiu ce boală are, pentru că doctorii vorbeau în limbi străine şi nu înţelegeam", iar dacă murea, obligatoriu aveau această justificare: „a murit pentru că au făcut doctorii şcoală pe el". Iertat să-mi fie, parcă auzim nu odată şi astăzi aceste expresii. Şi totuşi au trecut de atunci 60 de ani, iar aceia erau nişte ţărani, în mare parte, neştiutori de carte....

În aceste condiţii de mizerie socială şi sanitară, se înţelege că oamenii mureau cu duiumul. Tuberculoza făcea

ravagii. Erau decimate familii întregi. Şi nu ştiu de ce, mai toţi mureau primăvara când apăreau ghioceii, la o vârstă a dorinţei maxime de viaţă: 16-20 ani. Mi-aduc aminte de o fată, Florica, prietenă cu sora mea. O vedeam mereu la noi când era bolnavă şi avea tuse cu sânge. Numai Dumnezeu ne-a ferit să nu ne îmbolnăvim şi noi, cei din casă, pentru că în ignoranţa noastră nu ştiam nimic despre contagiozitatea acestei boli... Simţea că va muri şi-i spunea mereu cu lacrimi în ochi sorei mele. A murit primăvara la vârsta de 18 ani. Era o fată frumoasă şi cânta minunat. Şi după ea au murit încă doi membri ai familiei. Murind tineri, erau conduşi cu mare jale de foarte multă lume cu brad gătit, pentru că nu apucaseră să aibă parte de nunta, care, la noi, presupunea şi prezenţa unui brad împodobit. Ultima imagine a acestor bolnavi murind am avut-o în 1953, în Piteşti, când am văzut, condusă pe catafalc, o fată îmbrăcată mireasă. Imaginea aceea m-a urmărit multă vreme.

Satele situate mai sus de al nostru, adică mai spre nord, ceea ce însemna şi o zonă subcarpatică cu dealuri, erau cu mult mai sărace. Mulţi aveau garduri de mărăcini. În general, pe măsură ce coborai mai spre şes lumea era mai civilizată şi mai avută, pentru că pământul era mai darnic şi oamenii mai înstăriţi. Proporţia celor săraci, aflaţi la limita subzistenţei era însă îngrijorător de mare. Nu este de mirare că, în aceste condiţii, în 1907, ţăranii s-au răsculat şi au dat foc moşiilor boiereşti.

Fac aici o paranteză pentru a-mi exprima uimirea faţă de mistificarea cauzelor acestor evenimente din 1907, cu nimic mai lăudabilă decât se întâmpla înainte de 1989.

Se susţine de către unii istorici de ocazie, că de vină pentru revolta ţăranilor din comuna cu nume predestinat, Flămânzi, au fost doi arendaşi de o anumită etnie care nu au respectat învoielile promise, ca şi nişte narodnici veniţi de peste Prut să-i îndemne pe săteni la zaveră. Mă întreb atunci, numai motivele naţionale au stârnit şi răscoalele ţărăneşti de la Bobâlna (1437), a lui Gheorghe Doja (1514), a lui Horia, Cloşca şi Crişan (1784) şi multe altele de mai

mică anvergură? Un foc aprins în Nordul Moldovei a ajuns aşa, adus de vânt, până la marginea de sud a ţării? Mama mea, care avea 12 ani în 1907, îşi amintea de cineva dintre rudele sale, care a fost împuşcat în judeţul Olt, întocmai cum am învăţat la istorie: punându-l alături de alţii să-şi sape singur groapa şi fără nicio judecată, absolut nevinovat, la simpla denunţare a unui vecin cu care avusese un conflict.

Este de asemenea pus la îndoială numărul de 11.000 de ţărani împuşcaţi. Propagandă a partidelor de stânga, se spune. Dar Regina Elisabeta a menţionat ea însăşi în Jurnalul său numărul de „peste 10.000 de ţărani împuşcaţi". O fi fost şi ea de stânga?!

Iată, pentru a avea un tablou mai complet al situaţiei ţărănimii din acea vreme, ce scria, doar cu un an înainte de 1907, D. Drăghicescu, sociolog instruit la Paris, doctorand al lui Durkheim la Sorbona, prieten cu Nicolae Titulescu şi Elena Văcărescu, mare personalitate politică a României, în cartea *sa, Din psihologia poporului român:* „Din 1152813 familii (de ţărani, n.n.) 11088 n-au deloc locuinţe, alte 48.000 locuiesc în bordeie, iar 350.000 locuiesc în case cu o singură încăpere...".

Pledând pentru împroprietărirea acestor nefericiţi ai sorţii, scrie mai departe: "...viitorul neamului întreg preţuieşte mai mult decât capriciile celor 4-5 mii de mari proprietari care au gust să chefuiască vara la Vichy, Coasta de Azur şi de Aur şi iarna la Paris sau la Palermo...".

Este indiscutabil că nu pot fi de acord cu vandalismele săvârşite atunci, dar altcineva ar fi trebuit să se gândească la pericolul izbucnirii unui incendiu social ale cărui urmări sunt întotdeauna imprevizibile.

Eu văd fenomenul ca o acumulare lentă a unei nemulţumiri sociale. Când presiunea este gata să erupă, este de ajuns o scânteie şi focul se aprinde. Apoi furia tulbură minţile şi valul distrugerilor şi al morţii mătură tot ce întâlneşte în cale – vinovaţi şi nevinovaţi. Aşa s-a întâmplat în toate izbucnirile violente ale lumii. La Muzeul Revoluţiei Franceze din 1789, la Conciergerie, se poate

vedea lista celor 2870 de victime inocente care au fost condamnate la ghilotină pentru vini derizorii sau doar inventate. N-au fost iertaţi nici descoperitorul oxigenului, Lavoisier, nici multe alte personalităţi care aveau ceva de lăsat lumii.

Liviu Rebreanu a descris în *Răscoala* evenimentele din 1907 de pe moşia boierilor Iuga aflată chiar în zona Argeşului. Pe unul din nepoţii unui Iuga l-am avut coleg de liceu şi la rugămintea directorului Steriopol 1-a ajutat, făcându-ne lecţiile împreună. Mergeam după amiaza la el acasă pe Strada Sf. Vineri. Am avut şansa să-l cunosc pe bătrânul Iuga, unul din fraţii Iuga, care avusese magazine, îmi spunea nepotul său, pe toată Strada Sfânta Vineri. Fiica lui şi mama colegului meu, doamna Antonescu, o femeie de rară calitate umană, ca dealtfel şi soţul său, Gicu Antonescu, mi-a arătat cu mândrie volumul „Răscoala" oferit de Rebreanu, cu dedicaţie, pe când locuia la Valea Mare lângă Piteşti.

Cum am reacţionat la această mizerie morală? Cumplit. Prin repulsie de tot ceea ce era murdar, de corpurile străine din mâncare, de mirosul greu al oamenilor care nu se puteau spăla oricând, de utilizarea în comun a diverselor obiecte cum ar fi cele de la masă sau de băut apa. Nu mâneam de la necunoscuţi şi mai ales lactate. Mi-aduc aminte de o întâmplare pe care o regret şi astăzi că n-am putut s-o evit. Eram pe câmp cu vitele. Să fi avut în jur de 10 -l1 ani. O femeie îmi oferă o bucată de brânză rugându-mă să o primesc în amintirea cuiva din familie, care murise. Când mi-a întins mâna cu pachetul, am fost luat prin surprindere şi n-am avut timp să mă controlez. Am avut probabil un gest de repulsie. Şi biata femeie (Dumnezeu s-o aibă în pază!) văzând reacţia mea a spus cu o mare umilinţă: „Nu-ţi fie, mamă, silă, că este curată!" Aveam bine formată noţiunea de bun simt. Am întins imediat mâna să primesc, dar spre ruşinea mea, n-am putut s-o mănânc şi am aruncat-o.

Intoleranţa faţă de mirosurile grele şi de mizerie o am şi astăzi. Suport spre exemplu greu mirosul specific din

casele neaerisite, motiv pentru care am mers rar în vizite. Am suportat întotdeauna greu condiţia umană redusă la neputinţa biologică. Nu mi-a fost uşor ca medic s-o suport, dar am căutat în permanenţă să mă înving. Un singur domeniu al medicinii l-am suportat uşor: ginecologia. Cred că dacă este adevărată concepţia reîntrupării atunci în mod cert într-o altă viaţă am fost ginecolog. A fost singura specialitate pentru care am simţit o atracţie deosebită şi care nu mă deranja. Mi se părea că era ceva extraordinar de interesant să ai diagnosticul în două degete cu care se făcea examinarea şi nu pentru că obiectul de lucru era cel care este, pentru că şi acolo este multă suferinţă, creată de boală, dar era ceva de dincolo de raţiune, care mă atrăgea în această specialitate. Dacă n-aş fi fost medic militar probabil că aş fi ales specialitatea, dar cum spunea Georgescu-Roegen, pe care l-am citat anterior, am ales probabil ceea ce trebuia să aleg.

Viaţa ţăranilor din satul meu s-a schimbat mult mai târziu când au început să lucreze la oraş. Fie că s-au mutat cu familiile în oraşul Piteşti, care a luat o mare dezvoltare industrială, fie că au făcut naveta cu autobuzele, care îi aduceau de mai multe ori pe zi până în poarta casei, ei au fost imediat influenţaţi de viaţa citadină. Posibilitatea unui salariu, facilitatea de cumpărare cu plata în rate le-au schimbat complet modul de existenţă aducând civilizaţia şi în casele lor. Numai celor care au rămas în agricultură nu li s-a uşurat cu nimic viaţa. Este de neînţeles pentru mine cum oameni cu putere de decizie, veniţi de la ţară, au uitat aşa de repede de uncie au plecat. Nici comunismul şi nici postcomunismul nu a făcut nimic semnificativ pentru ţărani. Vorba lor: „Vin ai noştri, pleacă ai noştri, noi rămânem tot ca proştii”.

*

* *

În timpul celui de al doilea război mondial comuna noastră nu a fost bombardată, dar erau multe trupe cantonate în sat pe la oameni, sau aflate doar în trecere.

I-am văzut pe mulţi încartiruiţi la noi în drumul spre

est în 1941. Aveam pe atunci doi ani şi jumătate dar amintirile mele sunt de la vârste mult mai mici. Mi-amintesc de ofiţerii germani, care cu noi se comportau paşnic, că erau blonzi, proaspăt raşi, purtau pantaloni stil „golf” adunaţi jos la glezne. În mână aveau o cravaşă împletită în culoarea gri a uniformei. Uneori, când treceau pe lângă noi, ne dădeau bomboane.

Venirea ruşilor n-a fost simplă. Zvonul despre nenorocirile ce ne aşteaptă sosiseră cu mult înainte. Mă jucam, ca de obicei, la poartă când într-o dimineaţă din toamna anului 1944 îl văd pe vecinul meu Voicu Gheorghe, care era mai mare decât mine cu un an, venind acasă alergând speriat, spre ora 10, deci cu mult înainte de terminarea orelor de şcoală. Îmi spune că li s-a dat drumul de la şcoală pentru că „vin ruşii peste noi”. „Şi ce se-ntâmplă dacă vin?”, l-am întrebat eu. „O să fie rău de tot. Pe popi îi omoară şi le aruncă maţele (intestinele) tocmai în vârful copacilor. Nouă ne dă să mâncăm de la cazan şi n-o să ne mai săturăm niciodată”. Maşina de zvonuri era în plină acţiune.

În ziua aceea n-a venit nimeni „peste noi”, dar la câteva zile, spre orele 12 eram cu un alt copil din vecini pe coasta grădinii noastre. Pe lângă casa noastră trece o uliţă, adică un drum mai îngust, care ducea la ieşirea din sat spre dealuri şi pădure. Am auzit zgomot de copite de cai. Ne-am uitat şi am văzut câţiva ruşi venind călare pe cai. Cel din fruntea lor avea obrajii plini şi părul ras. Am fugit speriaţi acasă cât ne-au ţinut picioarele, dar nu înainte de a-l auzi pe cel din faţă spunând: „Şe fujiţi mă copii, mă, că nu vă faşem nimic”. Era probabil basarabean care ştia limba română.

Şi-au instalat corturi pe lunca apei, dar veneau des în sat după hrană. Când treceau pe lângă noi copiii, care deja ne obişnuiserăm cu ei, ne mângâiau pe creştet şi uneori ne dădeau pâine de-a lor foarte neagră la culoare. Am văzut apoi genul acela de pâine inclus în multe meniuri de la micul dejun la unele hoteluri din Europa Centrală.

Eram surprinşi să vedem că aveau cu ei şi multe

femei în uniformă militară. Purtau cu toţii rubaşcă, pantaloni bufanţi – imens de largi la nivelul genunchilor şi cizme de asemenea largi pe picior.

Noi copiii eram încântaţi să găsim cartuşe de mitralieră nedeseretizate, căzute de la luptele aviatice, multe dintre ele desfăşurându-se în apropiere unde era un aeroport rusesc de război sau chiar deasupra satului. Scoteam glonţul din cartuş şi adunam „iarba de puşcă” să-i dăm foc. Doar Dumnezeu ne-a ferit de incidente grave pentru că în satele vecine au rămas mulţi copii fără câte o mână, sau chiar mai rău, după ce se jucau cu grenadele.

Cel mai mult ne speriau alarmele de bombardament. Veneau avioanele americane din Italia spre Ploieşti având traseu chiar pe deasupra noastră. Veneau escadrile aşezate în covor, strălucind în soare, cu un zgomot infernal şi înspăimântător. Îl percepeam ca pe un „uuu” întrerupt. Totdeauna veneau spre orele 11 când oamenii se aflau la masa de prânz. Singurul care nu se deranja de la masă era tata. El spunea calm şi zâmbind că „de la masă nici turcii nu te scoală”. Vorbă rămasă Probabil, de pe vremea când veneau turcii. Noi ceilalţi o rupeam cu toţii la fugă prin zăvoaiele de salcâmi sau în tranşeele săpate în pământ, ceva mai departe de casă, la ordinul autorităţilor.

Cel mai lugubru sunet îl aveau Stukas-urile nemţeşti, pe care noi le numeam „ştiucă”, de la peştele ştiucă. Si realmente, aveau forma de ştiucă. Venea mai întâi un sunet ascuţit de fluierat şi apoi, la joasă înălţime, apărea avionul ca o pasăre de pradă într-un zgomot asurzitor. După luptele aeriene de la-noi au căzut mulţi aviatori, fie cu avionul în flăcări, fie cu paraşutele. Nu s-a întâmplat niciodată să fie agresaţi de cetăţenii, care de frică, se înarmau cu furci de fier, dar cum şi cei care se paraşutau aveau pistoale în înzestrare, armistiţiul se stabilea rapid. Erau predaţi jandarmilor, care îi conduceau mai departe, la alte autorităţi.

CAPITOLUL 4 – FAMILIA ÎN CARE AM VENIT PE LUME

PĂRINŢII

Prima fiinţă pe care am deschis conştient ochii a fost, evident, mama. Puii tuturor speciilor, după cum au demonstrat şi studiile de etologie ale lui Konrad Lorenz, se ataşează de prima fiinţă pe care deschid ochii. Există o imagine tulburătoare cu un experiment efectuat pe puii de maimuţă. Imediat după naştere li s-a prezentat o imitaţie de lemn a mamei. Se vede în imagine cum puii adoptau această mamă falsă agăţându-se cu disperare de ea. Există şi filme făcute de Lorenz în care se vede cum bobocii de raţă se ţin peste tot după el, pentru că în intervalul de *imprinting,* de imprimare a programelor de comportament, situat în primele ore sau zile după naştere el a imitat sunetele şi mersul legănat al mamei.

Mama mea era o femeie mică de statură cu un corp de mignonă, foarte frumos modelat. Avea ochi mari, căprui spre negri şi obrajii întotdeauna îmbujoraţi, de-i zicea lumea că îşi dă cu farduri pe faţă. Un păr negru, bogat şi lung îi încadra o faţă rotundă şi o frunte frumos arcuită. Mama mea era frumoasă ca o artistă şi aşa a rămas toată viaţa. Două însuşiri şi-a păstrat mama până a plecat dintre noi, la 88 de ani: îmbujorarea sub forma a două pete roz-trandafirii foarte bine conturate dispuse pe pomeţii obrajilor care îi imprima o notă de sănătate şi memoria ieşită din comun. Probabil că memoria i-a fost dată în compensaţie. Neştiind carte trebuia să reţină totul în memorie. Era în stare să memoreze poeme întregi pe care i le citea doar de 2-3 ori unul din fraţi. Când era bine dispusă şi avea oaspeţi putea de asemenea să improvizeze spontan versuri.

Era energică, bine dispusă şi foarte activă. Era rareori tristă. Se irita uşor, dar îi trecea la fel de uşor.

Avea o voce mângâietoare şi mâini calde. Fiind ultimul ei copil, eram cel mai răsfăţat, dar şi pus la punct când întreceam măsura. Vocea ei blândă îmi sună şi acum în auz, iar dezmierdarea mâinilor ei mici, rotunde, frumos

cizelate, o am încă vie în amintire.

Eram destul de micuţ când am descoperit căldura mâinilor ei pe spatele meu invadându-mi toată fiinţa. Era o trăire ce nu poate fi redată în cuvinte. Poate că termenul de curgere a energiei sufletului ei în fiinţa mea, ar fi mai potrivit. Am descoperit această trăire cu ocazia unui masaj pentru o banală răceală. A fost de ajuns o singură dată pentru a-i spune mamei „ial am lăcit”, pentru că la început nu-l puteam pronunţa pe „r” şi mama, cu un zâmbet complice, intra imediat în jocul meu.

Legătura mea afectivă cu mama a fost una specială. Eram îngrozitor de speriat în copilărie să nu o pierd pe mama, pentru că aveam experienţa tristă a altor copii care aveau mame vitrege. Uneori, când dormea profund ziua, aveam impresia că nu mai este vie, intram în panică şi foloseam un pretext pentru a o trezi. Ştiam că se va supăra, dar preferam mustrarea ei, certitudinii că trăieşte. Se înţelege că este vorba de vârsta primei copilării. Uneori îmi imaginam întregul ritual al înmormântării ei şi începeam să plâng în tăcere până când cineva din casă, care nu înţelegea ce mi se întâmplă, mă aducea în lumea realului.

Mama avea extinse noţiuni de medicină populară moştenite de la mama sa. Nu numai că ştia plantele medicinale folosite în zonă, dar cunoştea şi momentul precis în care ele trebuiau să fie recoltate. Unele trebuiau culese într-un interval de timp pe lună plină, altele ziua. Astăzi ştim că momentul recoltării este dictat de perioada în care principiul activ din plante are concentraţia optimă. Dar de unde aceste noţiuni la nişte oameni fără carte?! În mod cert nu ştiau asta, dar procedau ca şi cum ar fi ştiut…

Mama era cunoscută de asemenea ca fiind moaşa satului şi pentru femei şi pentru animalele domestice. Mii de copii au venit pe lume în mâinile mamei.

Atât mama cât şi tatăl meu au avut o descendenţă foarte interesantă, care s-a distins nu prin sângele „albastru”, ci prin faptele de ispravă ale unora din componenţii familiilor lor.

Tatăl mamei mele era un bărbat voinic şi aprig, înzestrat cu un puternic simţ al dreptăţii şi proprietăţii. Mama spunea că doar „păsările îndrăzneau să se atingă de pământul său”. Pentru că el n-a avut condiţii să înveţe carte, împreună cu socrul său au luat iniţiativa să se construiască o şcoală în sat pentru a da cel puţin o şansă copiilor lor. Şi au reuşit în ciuda scepticismului afişat de alţi consăteni. Unul dintre fraţii mamei a urmat celebra Şcoală Normală de la Câmpulung Muscel, iar celălalt frate, Stan Mateescu, a avut de mic patima zborului.

Stan Mateescu a avut o viaţă palpitantă şi aventuroasă. A fost un năzdrăvan îndrăzneţ. La vârsta de numai 11 ani a imaginat un „Calendar Universal”, şi-a construit două aripi din nuiele de răchită şi alun, îmbrăcate în pânză, cu care a încercat să zboare, dându-şi drumul de la înălţime.

Era foarte talentat la desen, pictură, la construit diverse obiecte din lemn. A şi funcţionat în cele din urmă ca profesor de lucru manual.

Ideea zborului i-a fost sugerată, ne spune în memoriile sale, de balada „Meşterului Manole”, pe care a auzit-o mai întâi povestită de adulţi în casă. A reţinut ideea zborului său, de pe mănăstire, cu aripi de şindrilă. Mama spunea că a fost o simplă cădere în gol după ce şi-a dat drumul cu aripile construite de el dintr-un fânar. Unchiul spune însă, în memoriile sale, că a fost un „zbor planat şi reuşit” după ce şi-a dat drumul de pe vârful unui deal...

Într-o zi, mama sa „a scos din lacra încuiată un călindar în formă de carte, cu toate sărbătorile bisericeşti, cu toate zodiile, cu prevestirea vremii de ploaie, ninsoare, molime, invazii de lăcuste şi multe altele”. Era sub formă de carte cu 125 de file, valabil pe 150 de ani, din 1880 până în anul 2031. Avea un titlu interesant: CALENDARUL SINACSAR GRAMOVNIC (1880 – 2031).

Este fascinat de universul descris în acest calendar şi imaginaţia sa de copil se fixează pe modul de împărţire a timpului în cele 12 luni inegale ca număr de *zile.* Şi astfel a conceput un calendar universal de 13 luni.

Acest calendar universal era foarte practic. Toate lunile anului aveau 28 de zile. Fiecare zi a lunii avea aceeaşi dată. Spre exemplu, toate zilele de luni aveau date de 1, 8,15, 22, iar duminica era 7,14, 21, 28. Zilele care rezultau în plus de 28 de zile erau atribuite sărbătorilor de Anul Nou. După trecerea lor se relua numărătoarea zilelor de la începutul fiecărei luni.

Unchiul Stan s-a născut în anul 1900. Pe când avea 10 ani, deci prin 1910, a ajuns şi în satul lor vestea că la Bucureşti, pe Câmpia Cotrocenilor, unul pe nume Aurel Vlaicu, zboară cu un „aeroplan" construit de el însuşi. Din acea clipă nu a mai avut linişte. Şi în vacanţa din 1912, pe când avea doar 12 ani, pretextează că se duce să-şi viziteze rudele din satul vecin şi ia direcţia Bucureştilor, să vadă cu ochii săi minunea, un om zburând. Merge pe jos cale de 30 de km până la Piteşti. Cum nu avea niciun ban, roagă nişte ţărănci să accepte să se ascundă sub banca din compartimentul trenului cu care călătoreau din Piteşti la Bucureşti. Din Gara de Nord este îndrumat spre Dealul Cotrocenilor de un birjar. Ajunge pe jos la Pirotehnia Armatei din Cotroceni şi, de acolo, este îndrumat spre hangarul lui Vlaicu, aflat în acel moment împreună cu mecanicul său, Ion Ciulu, chiar în faţa aparatului său la care „meşterea" ceva. Este uimit de forma aeroplanului şi de înfăţişarea lui Vlaicu cu cascheta de aviator pe cap.

Întrebat de Vlaicu ce-i cu el acolo, un biet băiat îmbrăcat în straie ţărăneşti, el i-a răspuns: „Am împlinit 12 ani şi de doi ani de când am auzit că zburaţi cu aeroplanul făcut de dumneavoastră mi-am tot făcut planul să vin să vă văd. Vreau să vă întreb: zburaţi ca ciocârlia drept în sus, sau ca barza aşa pieziş? Venii înadins să văz şi cum este făcut. Din poze nu se desluşeşte aşa bine". Fiind din judeţul Olt, limbajul său colorat trebuie să-l fi amuzat copios pe ardeleanul din Binţinţi.

Impresionat de isteţimea şi curajul acestui „prunc" de ţăran, fugit de acasă, pentru a vedea minunea zborului său, Vlaicu l-a mângâiat pe frunte şi pe obraz şi i-a prezis că va ajunge un om „fain".

Mai întâi a făcut un zbor cu aparatul său pentru a-i arăta cum zboară. Băiatul a fost uimit văzând că aripile rămân fixe şi nu se mişcă aşa cum vedea el la păsări când zboară!

Fericit de şansa de a-l fi văzut pe Vlaicu zburând se întoarce acasă unde ajunge după o mulţime de alte peripeţii.

În anul următor, în 1913, ajunge din nou la Bucureşti şi-i face o vizită lui Aurel Vlaicu. Acesta îl recunoaşte şi îl întâmpină cu multă bunăvoinţă întrebându-l ce vrea să urmeze după terminarea şcolii. „Vreau să ies inginer ca dumneavoastră şi ca domnul Vuia şi să-mi construiesc un aeroplan să zbor. Dar părinţii mei sunt săraci şi nu le dă mâna. N-au nici pământ, nici bani, muncesc cu braţele pe la oamenii bogaţi".

Înduioşat, Vlaicu îi explică din ce este făcut aparatul său şi apoi îl invită să mănânce împreună cu el şi cu noul său mecanic, Miron, care era vărul său. Scot apoi aparatul din hangar şi îl invită să urce alături de Vlaicu în carlingă. Pornirea aparatului de zbor se făcea pe atunci prin învârtirea elicei de către mecanic. Carlinga nu avea decât un singur loc şi povesteşte unchiul meu, Vlaicu l-a aşezat în stânga sa, ţinându-l strâns lângă el.

În fine, zburau. „Zburam şi pace. Toată fiinţa mea s-a umplut de o imensă bucurie. Zburam cu adevărat", mărturiseşte el mai târziu. Şi lumea văzută de sus i-a lăsat o imagine care i-a marcat întreaga sa existenţă.

La coborâre Vlaicu l-a sărutat pe frunte şi l-a dat în primire lui Miron să se ocupe de el până se întoarce din oraş.

După amiază Vlaicu s-a întors cu un grup de „domni". Aceştia erau Octavian Goga, Brătescu-Voineşti, Pavel Macedonski, fiul poetului Macedonski, Victor Ion Popa, Vasile Militaru, Liviu Rebreanu, Victor Anestin.

Vlaicu îl recomandă celebrilor săi prieteni cu dorinţa de a-l ajuta să parcurgă studiile necesare pentru a-şi împlini dorinţa mărturisită de a ajunge aviator şi... de a-şi construi şi el un aeroplan cu două locuri numit „Ciocârlia

mecanică”.

Victor Anestin a murit în 1918, dar până atunci şi-a arogat rolul de „unchi”, preocupat de soarta „nepotului” său.

A pus mai întâi în mişcare pe toţi acei care ar fi putut face ceva pentru valorificarea calendarului de 13 luni.

L-a recomandat directorului Observatorului Astronomic, amiralul Vasile Urseanu, lui Nicolae Iorga, lui Miron Cristea. A scris apoi la Paris lui Camille Flammarion şi la Roma lui Galleano Giuseppe şi lui Percival Lowell, mari astronomi ai timpului.

Majoritatea opiniilor au fost favorabile calendarului său ca şi cele din străinătate. O decizie în acest sens trebuia să fie luată însă doar la nivelul unor foruri internaţionale. Răspunsul final de la acest nivel a fost acela că o unificare a tuturor modelelor de calendar existente în lume este încă dificil de realizat.

În speranţa că voi reuşi să public memoriile pline de inedit şi savoare ale unchiului meu Stan Mateescu, voi rezuma doar în câteva cuvinte evoluţia sa ulterioară. A ajuns aviator, a făcut războiul, şi-a construit un prototip de aparat de zbor cu decolare verticală numit Giropter, a călătorit în Franţa, Italia, Anglia, America, Brazilia – în speranţa că va găsi oameni interesaţi să îl pună în fabricaţie. N-a reuşit, a vândut brevetul în străinătate şi şi-a încheiat cariera ca profesor de lucru manual. Şi-a prevăzut exact ziua morţii cu trei luni înainte.

Nu este suficient în viaţă să ai numai talent şi pasiune. Este nevoie şi de acel ceva ce se cheamă şansă.

Nu pot să nu îl evoc aici şi pe vărul meu, Constantin Mateescu, nepotul mamei din partea fratelui său, învăţătorul Ion Mateescu.

Vărul meu a fost preot şi a avut una dintre cele mai frumoase voci de tenor. Am avut pasiunea operei şi operetei şi am ascultat direct sau prin imprimare, majoritatea tenorilor de la Caruso până în prezent. Pot, prin urmare, să fac o comparaţie. L-am auzit prima oară cântând la înmormântarea unchiului nostru Stan

Mateescu. Vibra biserica de vocea lui şi toată lumea de acolo ne-am privit surprinşi. Am regretat că nu a avut o carieră, prin care să-şi pună în valoare această uimitoare voce. S-a stins tânăr, în vâltoarea evenimentelor din 1989. Cuprinsă de un elan revoluţionar, o biată babă din Scorniceşti, într-un interviu acordat unui ziar local, cu un volum de două file, a cerut să fie şi el împuşcat pentru că a admis să se construiască în marmură cele două morminte bine cunoscute din cimitirul satului. În acelaşi timp un camion cu băieţi, foarte bine dispuşi, au venit într-o noapte şi au devastat bisericuţa şi mormintele împricinate pentru că, nu-i aşa, şi morţii trebuie să ştie că s-a făcut revoluţie... Conjugarea celor două evenimente l-a înspăimântat, a făcut un puseu de hipertensiune arterială soldat cu hemoragie cerebrală şi s-a stins având doar vina că s-a născut şi s-a aflat în locul şi timpul nepotrivit pentru viaţa sa.

Despre tatăl meu am cea mai clară amintire din ziua în care împreună cu mama am fost dus la naşul meu pentru a-mi „tăia moţul” cum se spune la ţară. Reţin foarte bine drumul de circa 2 km până în satul vecin uncie trebuia să aibă loc ceremonia. L-am parcurs pe jos. Mama ducea un coş mare pe cap cu „ploconul” pentru naş, tata ducea de toartă un altul în mâini, iar eu alergam de la unul la altul cât mi ţi-i şoseaua de largă. Pe atunci şi acolo nu exista pericolul „maşinilor” de pe şosele.

Ştiu şi momentul în care mi s-a tăiat moţul. Era blond, legat cu o panglică albastră. M-au ridicat în picioare pe un taburet şi în timp ce naşul a înfipt foarfecă în părul meu, mi-a promis în dar o oaie! Alte bunuri de schimb nu existau pe atunci, acolo.

Tatăl meu era un bărbat foarte înalt, în mare discordantă cu înălţimea mamei. Avea ochii de un verde intens, continuaţi cu o frunte înaltă acoperită de un păr negru, pieptănat cu cărare laterală, păstrat fără să albească sau să-i cadă până la cei 75 de ani pe care i-a trăit.

Dacă mama avea o privire ageră, inteligentă, cu o

mină care exprima ideea de suflet bun, curat, tata avea în ochi o lumină care emana înţelepciune. Deşi avea doar 5 clase, pentru că la vremea şcolarizării lui în 1907 nu fusese încă introdus sistemul de învăţământ primar cu 7 clase, dispunea de reale calităţi intelectuale. Avea mai întâi înţelepciunea de a ierta uşor pe oricine îi făcea un rău. Având o minte apreciată de concetăţenii săi, i s-au oferit în viaţă multe demnităţi, prin care ar fi putut face mult rău altor oameni. Nu numai că în vremurile grele prin care a trecut şi-a protejat consătenii de multe necazuri, dar i-a ajutat şi pe mulţi dintre copiii cu origine socială neagreată de regim să fie primiţi la facultăţi.

Dispunea de capacitatea nativă de a face calcule mentale cu numere mari. Răspunsurile nu erau însă date spontan, ci pe o cale raţională. Îmi spunea că grupează numerele cu mai multe cifre în unităţi – de tip zeci – sute – mii şi le calculează separat.

Deşi era un om simplu, de la sat, avea un mod de a discuta, care îi frapa îndeosebi pe intelectuali – motiv pentru care se lăsau prinşi uneori în îndelungi discuţii, lată un episod ilustrativ. Când din cauza condiţiilor de trai mizere, în 1942, fratele mai mare n-a mai vrut să rămână în Bucureşti la şcoala de meserii, tata n-a vrut să-l aducă înapoi la sărăcia de la ţară şi, cum era derutat, neştiind ce să facă, a fost sfătuit să consulte un avocat. Procedează întocmai, dar avocatul îi spune că va trebui să-i plătească în funcţie de timpul consumat. Tata este de acord. Avocatul este însă atât de impresionat de modul de a discuta al tatălui meu încât în final, nu numai că i-a dat sfaturi simple şi utile, care au schimbat complet soarta fratelui meu, dar i-a oferit şi consultaţia gratuit.

Avea un pas a cărui lungime era riguros măsurată şi sătenii îl chemau să le măsoare pământul, neavând alte instrumente de apreciere a suprafeţelor de teren. Unde spunea tata, acolo se bătea ţăruşul de hotar şi măsurători ulterioare nu l-au dezminţit niciodată. Amănuntul pare banal, dar trebuie să precizez că pentru doar câţiva centimetri de pământ ţăranii erau în stare să-şi ia viaţa sau

să se judece ani de-a rândul aşa cum, de altfel, s-a întâmplat şi după 1989.

A îndeplinit inclusiv funcţia de contabil temporar şi eram mirat cât de bine ştia regulile de contabilitate pe care nu avusese de unde să le înveţe.

Avea un scris lizibil cu reguli gramaticale respectate, lucru rar pentru condiţia lui. Scria chiar mai clar decât noi, care în nevoia de a lua rapid notiţele la facultate ne-am deformat oarecum scrisul.

Având posibilităţi materiale limitate era foarte meticulos cu banii. Înregistra fiecare leu cheltuit. După stingerea sa ne-au rămas mai multe caiete cu note de cheltuieli sau alte evenimente înregistrate pe zile calendaristice. Mă întreb şi acum câţi ţărani simt nevoia de a-şi ţine un jurnal...?

L-am auzit adesea spunând când era înăcrit de viaţă: „O, Doamne, ce nenoroc am avut! Îmi vine să-l blestem pe tata că nu a vrut să mă dea la şcoală când învăţătorul meu, Stănescu, l-a rugat să mă trimită chiar şi pe cheltuiala lui. Eram cel mai bun din clasă şi spunea că este păcat să mă pierd. Am stat o viaţă desculţ pentru ca voi să puteţi învăţa carte şi să nu vă chinuiţi ca mine. Învăţaţi, că nu ştiţi ce înseamnă să te umilească altul, numai pentru că este mai bogat, dar nu mai deştept!”

Viaţa tatălui meu a fost una dură şi chinuită. Rămâne orfan la 16 ani cu 4 fraţi mici, ambii părinţi murind de tifos exantematic în 1916.

Se ridică o întrebare: de ce la ţară cei săraci deveneau şi mai săraci, iar cei bogaţi deveneau şi mai bogaţi? Pentru că pământul, care era principala lor sursă de venit, se împărţea în mod egal la toţi copiii, care de obicei erau numeroşi. Cei ce aveau pământ mai mult, având un venit mai mare îşi puteau cumpăra, dar cei săraci nu aveau această posibilitate.

Bunicul tatălui meu, spre exemplu, era un om cu stare materială bună, dar care până la nepoţi, s-a fragmentat.

Despre acest bunic, Constantin Dulcan, tatăl meu, care l-a cunoscut, îmi povestea că era un bărbat înalt, bine închegat şi de mare ispravă, cum spunea el. Tatăl meu a semănat mult la înfăţişare cu el. Ar fi avut o voce atât de puternică încât anunţa de la mare distanţă diligenta care aducea poşta, când apărea, la următoarea staţie pentru a pregăti caii de schimb. La chemarea în armată a fost selectat pentru garda de la Palatul Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, unde a ajuns şef de gardă. Întors din cătănie a povestit că era de gardă în noaptea abdicării. Complotiştii au venit cu roţile de la trăsură şi copitele cailor înfăşurate în stofă pentru a nu face zgomot. Garda se alarmează şi el, ca şef de gardă, s-ar fi adresat Domnitorului: „Măria Ta, nu te predăm. Murim aici pentru Tine”, dar Cuza i-ar fi spus: „Nu, flăcăule! Aceasta e vrerea sorţii. Întoarce-te să semnez!”. Şi pe spatele său s-ar fi semnat Declaraţia de abdicare. Eu nu am în faţă documente istorice pentru a-mi susţine afirmaţia, dar am redat ceea ce s-a păstrat în transmitere orală în familia noastră şi ce este menţionat şi în „Monografia Comunei Mârghia”.

MOARTEA TATĂLUI

Moartea tatălui meu a fost primul eveniment tragic din familia noastră. Deşi sunt medic, niciodată n-am putut privi nepăsător drama morţii. Şi astăzi mă impresionează profund o înmormântare întâlnită pe stradă şi-mi lasă un sentiment amar pentru întreaga zi.

Tumultul meu afectiv m-a determinat, în momentele de intensă trăire afectivă, fie să le descriu în note de jurnal, fie în scrisori trimise unor prieteni apropiaţi de sufletul meu.

În 1975, când s-a petrecut acest eveniment, aveam o aleasă relaţie de prietenie cu dr. Mircea Mărcuş, medic în specialitatea ORL la Spitalul Militar din Craiova, unde lucrasem în perioada 1971-l974. Dotat cu o inteligenţă vie, surprindea întotdeauna esenţa unei idei, iar prin vastitatea culturii era capabil să construiască ad-hoc o multitudine de

ipostaze plecând de la subiectul în discuţie, transformând conversaţia cu el într-o reală desfătare intelectuală. Este printre puţinii oameni din viaţa mea cu care am reuşit să ridicăm la rang de cristale ale spiritului orice banalitate ne-ar fi trecut prin minte.

Sub presiunea durerii trăite, la moartea tatei, i-am scris o scrisoare, pe care mi-a înapoiat-o înainte de a pleca definitiv din ţară în Israel.

Sunt 30 de ani de atunci şi ce ciudat, lungimea timpului îmi lasă şi acum, când scriu, un sentiment sfâşietor. Parcă a fost ieri şi totuşi, ce mult este de atunci!

Iată aşadar scrisoarea pe care o redau în întregime ca un omagiu peste timp adus tatălui meu.

Dragă Mircea,

Sâmbătă a murit tata. Şi odată cu el şi fericirea de a şti că părinţii îmi trăiesc. De acum momentele de fericire nu vor mai fi niciodată complete, pentru că ceva din fiinţa mea lipseşte. Şi nici nefericirea nu voi mai putea s-o împart cu ei. Universul sufletului meu, din acel moment s-a schimbat. Clipa aceea groaznică şi fatală, de care mi-a fost frică încă de la vârsta când am început să discern diferenţa dintre viaţă şi moarte, a sosit. O trăiesc acum şi nimic şi nimeni nu mai poate întoarce ceasul nici cu o secundă înapoi.

Murise cu câteva ore înainte de a sosi noi, fraţii, acasă.

Ce jalnice clipe! Ce cumplită transformare se petrece în noi! Nicio lege, nicio convenţie nu te mai ajută să fii altceva decât o biată şi jalnică fiinţă. Am plâns ore întregi, iar consolarea celor din jur nu reuşea decât să-mi accentueze disperarea.

Când am intrat în casa noastră bătrânească, l-am văzut pe tata aşezat cu mâinile pe piept, palid, îngheţat în nemişcarea morţii. În prima zi avea încă o expresie de seninătate. Mi se părea că îşi oprise o clipă respiraţia, pentru a se concentra asupra unuia din uimitoarele calcule

mentale, pe care le făcea cu o uşurinţă absolut ieşită din comun. Urmăream perplex să surprind o simplă mişcare costală care nu mai vroia să apară. Oare unde pierise acel „ceva" care îl animase cu câteva ore mai înainte...?

O fi existând oare suflet? Ce bine ar fi să fie! În orice caz, omul simplu se consolează mai uşor crezând în nemurirea sufletului decât noi, cei care o negăm. Mi-am dat seama acum ce uriaşă forţă morală este religia pentru omul simplu. Şi ce disperare trăim în faţa morţii noi cei care nu credem în nimic.

Ştii ce înseamnă ca fiecare secundă din existenţa ta să fie torturată de aceeaşi idee, ca fiecare respiraţie să nu fie liberă, ca fiecare gând să nu poată rătăci ca altădată aiurea rămânând fixat în acelaşi punct?

Sunt două zile de la înmormântare, dar nu am în faţa ochilor decât imaginea tatălui meu mort şi nu aud nimic decât jalea mamei. Jalea unei biete bătrâne de 80 de ani, care îşi pierde sprijinul, speranţa, jumătatea ei de suflet. Jalea unui om, care rămâne singur, singur într-o casă pustie în care fiecare obiect, fiecare loc îi aminteşte de ceea ce a pierdut.

Era cumplit să vezi ochii aceia obosiţi de vârstă şi nesomn, congestionaţi şi înlăcrimaţi, pe jumătate stinşi, care nu se mai puteau desprinde de pe chipul tatei în biserică. Cred că nu există nimic mai sfâşietor pe lume decât jalea mamei, care îşi plânge soţul sau copilul. Trebuia s-o încurajăm noi, cei care aveam noi înşine nevoie de încurajare. „Nu mai plânge, mamă!" şi cuvintele ni se înecau în hohote de plâns.

Ce ciudat îşi manifestă omul simplu bucuria şi jalea! La nunta sa strigă, îşi urlă bucuria clipei. În faţa morţii face acelaşi lucru. Îşi strigă şi, ce interesant, îşi cântă disperarea. Da, acum am realizat asta pentru prima oară: el plânge într-un anumit ritm. Jalea lui are un ritm lent, nu este ţipătul obişnuit al durerii fizice. Aici sufletul cântă într-un mod aparte. Şi efectele sunt cumplite. Sunt dincolo de închipuire. Imaginea tatălui meu mort şi modul în care îl striga mama nu-mi pot ieşi din minte. Mă obsedează şi

mă sfâşie mai mult chiar şi decât gândul despărţirii însăşi de cel plecat. Sunt nişte efecte, care se supraadaugă morţii provocând paroxismul durerii. Da, viaţa începe şi se termină cu un ţipăt! Şi cred că în întregul Univers este la fel.

Vezi tu, moartea unui bătrân este un fapt banal, ştiut şi aşteptat de toată lumea. Şi fiecare credem că durerea noastră este cea mai mare, unică şi incomparabilă fiindcă pentru copii, părinţii nu au vârstă. I-ar vrea eterni. Sunt pe deplin conştient de toate astea. Dar pentru mine, ca şi pentru fraţii mei, tata însemna cu mult mai mult decât omul, care ne-a dat viaţă şi căruia acum i-a venit timpul să plece. Acest om are o istorie plină de chinuri şi frustrări. A trăit şi a murit sărac, fără să-şi poată schimba condiţia. Înzestrat cu o inteligenţă şi o înţelepciune remarcate şi de învăţătorii săi, el nu a putut avea acces la învăţătură, aşa cum şi-ar fi dorit, pentru că a rămas orfan de ambii părinţi şi cu o sumedenie de fraţi mai mici de crescut. În plus era sărac, atât cât această expresie o poate spune, în ciuda faptului că bunicul său, Constantin Dulcan, fusese un om înstărit şi de mare ispravă, de vreme ce ajunsese şef de gardă la palatul lui Cuza. El însuşi insistase, cât a trăit, ca nepotul său să înveţe carte. A rămas toată viaţa cu frustrarea de a nu fi putut studia mai departe şi ne-o spunea adesea. Fiind sărac a trebuit să muncească pe pământul altora ca să poată trăi şi pentru acest motiv a avut în permanenţă un sentiment de umilinţă şi de revoltă. Când alţii îşi administrau averile, el a încercat să realizeze prin copii ceea ce destinul potrivnic nu i-a permis lui. La acea vreme a anilor 40, în satul acela ascuns de dealuri şi pierdut de civilizaţie, nimeni dintre cei cu situaţia materială a tatălui meu nu vorbea de „carte". Nimeni tiu se gândea să-şi „dea copiii la şcoală". Doar el a gândit şi nu numai atât: şi-a sacrificat întreaga viaţă pentru acest scop. Dacă ai vedea carnetele lui de note cu cheltuielile zilnice, de-ai vedea cu câtă meticulozitate el, un ţăran simplu, şi-a notat câţi bani l-a costat la oraş „o felie de pâine şi o ciorbă fără came", cum îşi făcea seara totalul

pentru a avea o evidenţă clară a bietelor lui resurse financiare. Să mergi pe jos până la oraş o cale de 28 km dus şi alţi 28 km întors, neîndurându-te să dai 7 lei, decât pe o amărâtă de mâncare şi pe aceasta s-o incluzi în calcul, trebuie să recunoşti că e o treabă de martir. Şi apoi, mă întreb, câţi ţărani cu 5 clase şi-au ţinut un jurnal zilnic aşa cum a ţinut tatăl meu?

Momentul în care noi, copiii, i-am acoperit la mormânt faţa cu giulgiul, acel moment în care conştientizam că rămânem cu ultima sa imagine, a fost terifiant. Lângă mine era un frate. Am căzut pur şi simplu unul în braţele celuilalt. S-a prăbuşit atunci un univers. Întram în altul, cu aşteptări fără sfârşit. În clipa aceea nu mai eram fiul lui tata, ci un adult. Am văzut apoi cum au început să-l coboare în mormânt sub privirile noastre scăldate în lacrimi. Mama nu mai putea plânge, nu mai schiţa niciun gest. Suspina doar susţinută de nişte femei miloase.

În clipa aceea ultimă, am găsit puterea să-i spun murmurând: „Îţi mulţumesc, tată, pentru tot ceea ce suntem şi putem gândi”.

Peste două ore, când nu mai era nimeni acolo, m-am întors la cimitir ca să iau cu mine şi ultima imagine a mormântului acoperit. Pe crucea de lemn era scris numele, pe care îl scrisesem de atâtea ori... Peste movila de pământ proaspăt erau coroane de flori – cea adusă de noi, copiii şi cele împletite din florile aduse de consăteni, ca omagiu.

Am privit lung, am meditat înlăcrimat şi am plecat cu inima frântă de povara despărţirii.

Tatăl meu se sfârşise. Şi, în durerea mea, am avut brusc în minte mulţumirea de a fi renunţat la cele mai multe din petrecerile de revelion cu prietenii pentru a fi alături de părinţii pe care ştiam că inevitabil nu-i voi mai avea cândva.

Nu ştiu în aceste clipe grele ce ar trebui să mă doară, dar eu simt ceva sfredelitor şi apăsător în zona inimii. Şi nu cred că-i numai inima. De fapt cred că suferim

cu fiecare celulă din noi. Dar de ce acolo avem senzaţia, probabil, numai înţelepţii Indiei o ştiau.

Pe întreg parcursul evenimentelor am avut o senzaţie foarte ciudată de trăire concomitentă a mai multor euri. În permanenţă dialogam cu mine. Unul îmi spunea continuu să fiu demn, să accept destinul de muritor chiar şi pentru tatăl meu, să nu plâng, să nu mă agit, să nu fac spectacol. Mă trimitea să mă ocup de mulţimea de treburi cerute în astfel de împrejurări. Cu acest ins din mine m-am ocupat de aranjarea interioară a sicriului, am făcut coroane din flori etc. Altul, în plină linişte, îmi încingea brusc creierul, îmi suspenda respiraţia, şi îmi încleşta gura izbucnind într-un plâns convulsiv până când eul meu lucid reuşea să-l stăpânească. Altul era nerăbdător, neliniştit, i se părea că timpul se scurge prea încet şi ar fi vrut să grăbească înmormântarea de teama instalării procesului de putrefacţie (era deja a treia zi), adică să ajungă la acel moment, la care n-aş fi vrut să se ajungă niciodată. Semnificativ pentru stările trăite mi se pare a fi clipa, în care, de la calmul ce mi-l impusesem o vreme apreciabilă, am fost brusc depăşit de situaţie şi am izbucnit într-un hohot de plâns absolut nestăpânit. Era un plâns din adâncurile unde raţiunea nu mai exista. Nu mai aveam decât suflet. Ştiam că plâng, ştiam că urlu de durere, dar reacţia celor din jur nu mă mai interesa. Atunci şi acolo nu mai eram decât eu şi tatăl meu mort. Doamne, şi ce lecţie de înţelepciune mi-a dat atunci mama! Văzând că nu mă pot opri, intervine: „Ce înseamnă asta? Tatăl vostru şi-a împlinit menirea lui şi acum se duce acolo unde vom merge toţi. V-a crescut, v-a făcut oameni cu carte şi acum pleacă mulţumit. Gata! Prin voi el se duce cu sufletul împăcat în faţa lui Dumnezeu". M-a trezit brusc şi am realizat că toate şcolile noastre nu au nicio valoare în faţa înţelepciunii izvorâtă din credinţa mamei mele, o neştiutoare de carte. Cine este superior mi-am zis atunci, ateul care este disperat în faţa morţii şi nu o poate accepta sau omul de credinţă, care priveşte liniştit destinul ştiind că moartea definitivă nu există...?

Am asistat la un alt moment impresionant. În acelaşi timp în sat era o nuntă. Prin natura lucrurilor şi a obiceiurilor, nunta trebuia să treacă cu tot alaiul specific unui astfel de eveniment de mai multe ori prin sat, şi inevitabil, prin faţa casei noastre. Ei bine, de fiecare dată când ajungeau la noi, pe o distanţă de câteva zeci de metri se întrerupea orice veselie şi orice muzică. Un lung convoi de oameni trecea în tăcere cu capetele plecate. Viaţa, ce se pregătea de zămislire, aducea un omagiu celei ce dispărea.... „Fiecare suntem datori cu câte-o moarte", gândeau ţăranii lui Wladislaw Reymont. Şi ţăranii din satul meu nu făceau excepţie...

Acum, când el nu mai este, mintea mea încearcă un neiertător bilanţ. Am făcut noi totul pentru el? L-am răsplătit noi în măsura, în care îi eram datori? Şi sufletul îmi spune că nu. El a trăit aşa cum a murit: la limita sărăciei. Doi ingineri şi un medic, nu i-am schimbat cu nimic viaţa. Boala fără leac şi o existenţă mizeră au făcut din el un perpetuum martir. Noi am obţinut doar nişte diplome, am ocupat un loc în ierarhia socială, ceva mai sus decât el, dar condiţiile noastre de viaţă au rămas, ca şi ale sale, tot modeste. Niciunul nu am avut atât, încât să-i putem schimba viaţa. Ştiu că a simţit tot timpul precaritatea noastră financiară. Mereu îmi spunea: „Nu eşti tu în stare, măi tată, să-ţi iei o maşină şi să mă duci şi pe mine să văd lumea? De ce alţii din sat, care nu sunt doctori au maşini?" Cum ar fi putut să înţeleagă el că nu sunt „doctor" cum sunt cei din imaginaţia sa? Cum să înţeleagă el că venitul meu de medic militar nu-mi permitea să cumpăr o maşină? El care s-a chinuit toată viaţa pentru un leu, ar fi putut înţelege valoarea unui salariu la limita subzistenţei? Se pare că totuşi în cele din urmă a înţeles. În ultimele zile i-a spus surorii mele: „Nu mai trăiesc eu să-l văd cu maşină". Şi a avut dreptate. Ultima sa dreptate.

Te mai reţin o clipă cu un moment, pe care nu pot să mă abţin să nu mi-l fixez în minte, acum când am imaginea sa, dureros de vie.

Toţi fraţii eram îngrijoraţi de soarta mamei rămasă singură. Ne gândeam la pustiul care va rămâne de acum în casa noastră bătrânească.

Seara, epuizată după înmormântare şi după nopţile de veghe la căpătând tatei, mama ne-a cerut s-o lăsăm să meargă să se culce. Am rugat-o să doarmă cel puţin în primele nopţi la sora noastră. A refuzat. „Să nu pleci din casa noastră", au fost ultimele lui sfaturi, ne-a spus mama. Şi a plecat să se culce acolo, în camera de dormit sunt două paturi. După ce a murit tata, a fost aşezat în patul, în care dormea mama. Am rugat-o să se culce cel puţin acum în celălalt pat. „Nu, mamă, vine taică-tău să mă scoale..". Peste o oră m-am dus să văd ce face. De afară se strecura prin geam o lumină galbenă, palidă, care lăsa un halou straniu pe chipul mamei. Ea dormea în poziţie semişezândă în patul din care, cu câteva ore mai devreme, plecase tata... În casa morţii domnea o tăcere sinistră, accentuată de lumina rece, venită de afară. M-am apropiat fără zgomot de mama. Am mângâiat-o pe păr, pe umeri şi pe mâini. Nu m-a simţit. Istovită, dormea adânc. M-am retras în linişte. I-am spus apoi sorei mele că ar fi bine ca cineva să doarmă cu mama, fiindcă se spune că nu e bine să fii singur, în prima noapte după moartea cuiva. Şi a mers ea să doarmă acolo. Trezită din primul somn, mama a auzit o mişcare în casă. S-a gândit atunci că poate este tata. „Dar parcă el a murit...? Să fi visat doar că a murit?" Şi a deschis ochii. Trezirea la realitate a umplut-o iar de lacrimi. Dimineaţa am găsit-o în curtea casei cu privirea înălţată spre cer strigându-l pe tata.

Doamne, la ce-i serveşte viaţa unui om redusă la aceea a unei furnici? Unde-i sensul? îmi scapă!

Dragul meu, ţi-am scris toate astea ca să mai pot respira, ca gândul să-mi fie ocupat, să-mi descarc pentru câteva clipe povara din suflet. Nu am intenţionat şi ar fi o mare impietate să fac în aceste momente literatură dintr-o dramă atât de personală. Am vrut doar să-ţi redau fragmentar şi fotografic ceva din mine. Ştiu că nu ai nevoie de ele. Nevoia a fost a mea. Iartă-mă dacă te-am tulburat.

14 mai 1975

SORA ŞI CUMNATUL MEU

Din cei nouă copii născuţi de mama, ca urmare a condiţiilor de viaţă mizere şi a lipsei totale a oricărei asistenţe medicale nu au trăit decât patru, între noi distantele de vârstă fiind destul de mari.

Sora mea, Ioana, este cea mai mare dintre noi. Născută în 1924, şi ea a fost, la fel ca mama mea, o victimă a sărăciei şi a mentalităţii ţărăneşti în virtutea căreia fetele trebuiau să fie ţinute, „la cratiţă”, iar băieţii să fie trimişi să-şi facă un rost în lume. Ca şi sora mea, multe fete din generaţia ei au avut aceeaşi soartă.

Eu nu ştiu să o fi văzut vreodată pe sora mea stând. Mereu se afla în mişcare, mereu găsea ceva de făcut dominată de ideea că fără muncă moare de foame. Toată viaţa ei a văzut numai partea goală a paharului. Nu am văzut-o niciodată fericită, deşi, cu excepţia anilor de început, când vremurile erau grele pentru familia noastră, mai târziu, când a ajuns la casa ei, nu i-a lipsit nimic. A fost complet opusă ca temperament cumnatului meu, care era un om de lume, harnic, isteţ şi foarte relaxat în momentele de odihnă şi recreere.

A fost o foarte bună gospodină şi în acelaşi timp foarte ataşată de noi, fraţii ei. Cu ea şi cu soţul ei am rămas într-o relaţie de mare afecţiune fiind întotdeauna bineveniţi în casa şi la masa lor, unde ne adunam întotdeauna cu toţii de sărbătorile Paştelui şi ale Crăciunului. Nici evenimentele din decembrie 89, care au readus proprietatea asupra pământului, nu au reuşit să ne despartă, aşa cum s-a întâmplat în multe familii.

La vremea când am plecat de acasă, noi fraţii am hotărât ca sora noastră să moştenească tot ceea ce ne revine de la părinţi. Şi ne-am respectat întocmai cuvântul. A fost o palidă compensaţie pentru sacrificiul ei de a fi rămas în sat. Şi, chiar de ar fi vrut tata, ce posibilitate avea

el s-o ţină prin şcoli înainte de ultimul război? Fratele meu, imediat ca vârstă după ea, a plătit plecarea la Bucureşti cu contractarea de TBC pulmonar, ca urmare a condiţiilor grele de viaţă.

Când am perceput-o prima oară ca făcând parte din familie pe sora mea, nu eram foarte încântat de ea, pentru că nici ea nu a fost încântată de mine, ca ultim venit la împărţirea unei proprietăţi şi aşa destul de redusă. Fiind apoi mai mare decât mine cu 14 ani ea a fost cea care mi-a disciplinat instinctele inerente vârstei. Şi o făcea cu oarecare severitate, ceea ce, bineînţeles, nu mi se părea a fi prea agreabil pentru mine. Mama era mult mai tolerantă şi întotdeauna un copil exploatează pe cel mai slab. Când am crescut ceva mai mărişor şi se putea înţelege cu mine, m-a îndrăgit şi m-a transformat în „păpuşa" ei: îmi pieptăna cu cărare părul, care pe atunci era blond, mă îmbrăca colorat şi se mândrea cu mine văzându-mă ca pe un „frăţior frumuşel". Mi-a spus de multe ori: „Când erai mic erai frumos!". Reţin că îmi făcea o mare plăcere să-mi treacă cu mâna prin părul, care pe atunci era suficient de des pentru o astfel de îndeletnicire...

Frumoasă şi foarte bună dansatoare, a fost de multe ori declarată „Regina balului". Şi fireşte, o „Regină" nu-şi putea lua ca soţ decât tot un „Rege"... al balului.

Cumnatul meu, Ion Sandu, poreclit Sanchi, pentru că folosea mereu acest cuvânt drept replică în discuţiile cu băieţii, era aidoma sorei mele, frumos, suplu, şi de talia ei. Semănau amândoi ca două picături de apă. Deşi atunci când s-au căsătorit eu eram în primele clase de şcoală, am putut totuşi sesiza relaţia dintre asemănarea lor fizică şi căsătorie. „Este adevărat, mi-am spus, că cine se aseamănă se adună".

Cumnatul meu era un om „priceput în toate". În primul rând era un foarte bun bucătar. Şi sigur mai bun decât sora mea la gătit sarmale. Învăţase în armată să gătească, pentru că, după cum se spune, olteanul, când ajunge în armată, întâi întreabă unde este bucătăria... Era printre puţinii oameni pe care i-am văzut trăind intens

bucuria de a oferi. Era o excelentă gazdă. Ştia să întreţină pentru oaspeţi o notă de autentică veselie. Sărbătorile la ei erau un prilej de mare bucurie pentru noi, care uneori ne adunam şi câte 20 de persoane. Nu uita niciodată să Pregătească din toamnă pastrama păstrată acoperită cu humă până la Paştele viitor, când era servită ca o mare delicatesă. Nu-l întrecea nimeni la frăgezirea şoriciului servit cu ţuica noastră argeşeană, fiartă la Crăciun, când se tăia porcul.

Avea o inteligenţă practică deosebită. Lustruit puţin prin Bucureşti, unde se ocupase cu micul negoţ, poseda din plin ceea ce se cheamă „şcoala lumii". Ştia să trăiască, să ofere şi să primească, să se distreze la fel de bine pe cât ştia să muncească. Foarte curios pentru un ţăran, avea sentimentul de trăire a clipei, acel *carpe diem* al latinilor. Cât a trăit a ştiut *să fie.* Cu noi, fraţii, nu a fost numai cumnat, ci şi un adevărat frate şi l-am receptat cu toţii aidoma. Fără el lumea sufletului meu a rămas mult mai goală. Când trăia el veneam acasă de Paşti şi de Crăciun cu o mare bucurie. De când nu mai este el venim mai mult din datorie.

FRAŢII MEI

În ciuda dificultăţilor materiale, tata a ţinut cu orice preţ ca noi, băieţii, să „învăţăm carte".

Primul care a plecat de acasă pentru a-şi face o profesie a fost fratele meu Gicu. Era în timpul războiului şi posibilitatea de a face studii superioare îi era exclusă la acea vreme.

După multe peregrinări, fratele cel mai mare ajunge să-şi continue studiile, graţie cărora s-a ocupat până la pensionare de comerţul exterior cu produse chimice, ramură în care se specializase. Aşa avut şansa să călătorească în toată lumea.

Sufleteşte am fost mai ataşat de fratele despre care vorbesc. Noi credem că, la vârsta lor, copiii nu pot emite judecăţi asupra oamenilor. Nu este aşa. De mic mi-am

făcut impresii asupra celor din jurul meu. Era mai mult o imagine în culori pe care o aveam la modul aperceptiv, greu de definit în cuvinte, dar era totdeauna aceeaşi. Toate lucrurile au avut pentru mine o imagine mentală obişnuită şi una care este un mixaj între culoare şi sentiment, pe care o percep ca pe o stare nedefinită. Impresiile mi se formau instantaneu şi ceea ce nu-mi plăcea evitam. Nu toate aprecierile mele asupra oamenilor au la bază criterii raţionale. În acelaşi mod îmi imaginez şi ce gândesc animalele din familia mamiferelor îndeosebi, mai exact ceea ce cred eu că gândesc ele. Dar, în mod cert, gândesc. Este o gândire fără cuvinte, mediată doar de reprezentări.

Mă întorc la fraţii mei. Pe Gicu l-am perceput ca fiind cald, fizic şi afectiv. Avea un aer de blândeţe şi frumuseţe interioară, motiv pentru care îl preferam. Pentru mine, dar nu numai, avea un chip frumos, cu tenul alb spre roz, cu ochii în două culori, verde şi albastru, despărţite printr-o linie verticală pe diametrul pupilei. Se vede că era rezultatul combinaţiei a două gene diferite. Gura mică, bine conturată, strânsă uneori, la ecoul cine ştie cărui gând, imprima chipului său o nobleţe urbană. Indiferent ce haine şi-ar fi îmbrăcat, înnobila el haina şi nu invers. Avea un mare succes monden şi cred că a fost cel mai reuşit dintre noi ca fizic. Mare talent oratoric, cu înclinaţii romantice, conştiincios până la rigiditate şi foarte harnic. Mai harnic decât noi toţi fraţii, motiv pentru care era aşteptat cu nerăbdare în vacanţe ca să ajute la muncile de sezon. I-a plăcut din totdeauna munca la câmp, ceea ce nu a fost cazul celorlalţi doi fraţi....

Fratele dinaintea mea, George, era cu 8 ani mai mare decât mine. În momentul şcolarizării lui, deşi a suferit mai multe reforme ale învăţământului, s-au creat condiţii propice pentru a urma studii superioare. A urmat geologia. Din punct de vedere intelectual era cel mai dotat dintre noi. Nu uita aproape nimic. Cred că avea memoria mamei. I se spunea Iorga, pentru că era întotdeauna primul şi la şcoală şi la concursurile inter-şcolare pe mai multe comune. Nicolae Iorga era văzut şi de către săteni ca o

minte strălucită şi de aici şi porecla dată acestui frate. A fost un foarte bun geolog şi dispunea de o cultură aleasă. N-am reuşit însă niciodată să-l scot din „litera cărţii”. Pentru el nu era adevărat decât ceea ce scria acolo. Şi ştia foarte bine ceea ce scria, dar refuza să meargă mâi departe. Din acest motiv aveam mari dispute cu el mai ales pe teme de religie şi de darwinism. Era o fire optimistă, robustă psihic, luptătoare, foarte generos, mai tot timpul bine dispus şi rezistent la greutăţile de care toată viaţa a avut parte. S-a stins la 65 de ani.

CUM I-AM PERCEPUT PE CEI DIN FAMILIE

În clipa în care am conştientizat că exist, nu aveam „ochi” decât pentru mama. Toţi ceilalţi ai casei mi se păreau străini de mine. Treptat am învăţat ce rol are fiecare din cei prezenţi în viaţa mea. Mama rămânea însă în permanenţă personajul principal. Prima şi ultima mea raţiune de fi. Când se află în dificultate un copil îşi cheamă mai întâi mama.

Înţelegeam că sunt cel mai mic din casă şi de aceea îmi reclamam cu vehemenţă dreptul de a fi personajul cel mai important, de a nu mi se impune nimic cu voce imperativă şi de a mi se lăsa libertate deplină. Protestam prin toate mijloacele posibile când mi se părea că sunt nedreptăţit. Îmi amintesc bine că nu plângeam doar când aveam o durere, ci cel mai adesea, ca un protest. Şi nu vroiam să mă opresc din plâns până nu mi se dădea satisfacţie. Ca adulţi avem o părere foarte departe de realitate, despre gândirea unui copil mic. Copilul mic este… un mic prinţ, un mic tiran. Gândeşte că totul i se cuvine, că întregul Univers există doar pentru a-l servi pe el. Spre exemplu, dacă mi se cerea să fac un serviciu oarecare şi eram deranjat din ocupaţiile mele, reacţionam prin refuz sau prin furie pentru că gândeam că nu este de datoria mea, ci a celor mai mari decât mine. Toate gesturile unui copil mic au o motivare, pentru că în permanenţă el chiar gândeşte. Atâta doar că gândirea lui

nu este aceeaşi cu cea a adulţilor de lângă el, care au o altă înţelegere a realităţii. De aceea un copil mic nu trebuie reprimat, pedepsit când ni se pare că este absurd în pretenţiile lui, ci trebuie să facem în permanenţă efortul de a-i aduce argumente logice pentru atitudinea noastră faţă de el. Este foarte important ca el să înţeleagă faptul că nu-i suntem ostili, că nu suntem nedrepţi cu el. Această impresie va crea rebelul de mai târziu, revoltatul antisocial. Violenta aplicată la vârsta formării va genera violentul de mai târziu. Toleranţa excesivă este însă la fel de păguboasă. Micul tiran de azi, va deveni marele tiran de mâine, pentru că el nu ştie ce înseamnă să nu i se facă pe voie de către cineva. În grupul său, dacă fizicul îi va permite, el va face legea împotriva legilor sociale, impunându-se chiar prin forţă. Dacă fizicul nu-i va permite, va deveni un frustrat, un chinuit, un revoltat pasiv.

În cearta dintre un copil şi un adult, se confruntă impresia a două absurdităţi. Fiecare crede că are dreptatea lui şi că celălalt este absurd. Or este de datoria adultului să înţeleagă modul de gândire al copilului şi să-i imprime cu răbdare şi perseverentă o conduită normală. Nu sunt de acord cu toleranţa stupidă şi cu programele media pentru copii, care în zonele binecunoscute ale lumii generează delincvenţa minorilor ajungând până la crimă. Şi severitatea şi toleranţa faţă de un copil sunt atât o artă, cât şi o ştiinţă. Unui copil trebuie să i se explice, să i se explice de o mie de ori ce este bine şi ce este rău în lumea în care intră. Atunci, la vârsta aceea fragedă, când se formează majoritatea conexiunilor dintre neuroni, se imprimă reperele după care va reacţiona în toate circumstanţele vieţii lui. Personalitatea unui om se formează pană în jurul vârstei de 20 de ani în baza a doi factori: zestrea ereditară şi influenţa mediului ambiant exercitată prin modelele de comportament văzute şi prin informaţia primită în familie, prin media sau prin lecturile proprii.

Societăţii nu ar trebui să-i fie indiferent cum este educată tânăra generaţie, pentru că în ultima instanţă

beneficiile sau pierderile sunt reflectate la nivelul său.

CAPITOLUL 5 – LUMEA SATULUI MEU DIN PERSPECTIVĂ PSIHOLOGICĂ

Lumea satului nu este ternă, cum ne-am aştepta, ci foarte bogată în nuanţe. Mai întâi, că ei înşişi, locuitorii satului, îşi stabilesc o ierarhie a consideraţiei acordată fiecăruia dintre ei. În mintea lor există şi acolo „vârfuri" şi „margini" de care ţin cont şi în respectul pe care şi-1 acordă reciproc, mai ales în unirile matrimoniale. Cuvintele care definesc calitatea unui sătean sunt: „a fi de neam". Ca temperament şi intelect se supun aceloraşi probabilităţi statistice ca peste tot în lume.

Ca medic militar am fost obligat să examinez IQ-ul, coeficientul de inteligenţă, al tinerilor care erau chemaţi la încorporarea în armată. Nu erau acceptaţi acei tineri care aveau un IQ sub 70, aceasta fiind considerată limita inferioară. Cu această ocazie am constatat, şi observaţia empirică o confirmă, că sunt mult mai puţini oameni cu inteligenţa superioară, decât cei cu inteligenţa medie. Mi-am spus atunci, în glumă, că până Şi pe Dumnezeu îl costă o investiţie de energie mult mai mare pentru a realiza o inteligenţă superioară. Există deci o distribuţie statistică a IQ aproximativ aceeaşi la toate populaţiile. Niciun popor nu are numai genii sau numai mediocri, numai buni sau numai răi. Unii sunt toarte dotaţi, ca intelect, alţii sunt modeşti. Statutul lor social nu este dictat numai de nivelul inteligenţei, ci şi de şansa socială de a evolua. Este indiscutabil că şansa lor a fost cu totul alta înainte de 89, oricât de mult ar deranja această afirmaţie pe cineva. Voi da un exemplu grăitor. Un văr de-al nostru, Dumitru Popa, a studiat Facultatea de Drept înainte de 1944 şi a ajuns până la funcţia de ministru. Tatăl său, care nu era sărac, a cheltuit mulţi bani pentru taxe şi întreţinerea sa, dar nu a mai avut resurse şi pentru ceilalţi copii. Unul dintre cei rămaşi la ţară, Rică Popa, era de asemenea foarte dotat ca inteligenţă. Citea imens de mult şi avea abilitatea de a-şi

însuşi din lecturi esenţa care spiritualizează şi rafinează personalitatea.

Avea discursul oricărui om de aleasă cultură. Cu câţi ţărani se putea discuta despre literatura suedeză, spre exemplu? Cu el, da. În calea evoluţiei sale intelectuale, pentru care avea toate premisele, n-a stat decât istoria.

Oamenii din satul meu erau la fel de romantici, de pasionali în trăirile lor, în idilele lor sfârşite uneori cu drame, la fel ca pretutindeni. Natura umană este aceeaşi peste tot. Doar mijloacele de expresie sunt diferite după nivelul civilizaţiei materiale. Judecând după picturile rupestre de la Altamira şi Lascaux, Jean Fourastier este de părere că omul de acum 30.000 de ani avea aceeaşi capacitate intelectuală ca şi cel de astăzi! Chiar dacă în distracţia lor admiteau şi obiceiuri ce ţin de o mentalitate mitică, o făceau cu aceeaşi acuitate mentală ca orice alt act de factură logică.

Cu toate că eram prea mic ca să particip la acest gen de distracţii, mi le amintesc din ceea ce îi auzeam pe cei din jurul meu. Iată, de pildă, obiceiul *Pocnitorilor,* la care participau fetele şi băieţii necăsătoriţi în noaptea de Anul Nou. Se adunau seara mai multe fete la o casă. Se puneau sub ulcele noi de pământ mai multe obiecte, fiecare cu o anumită semnificaţie. Pâinea, însemna rodnicie, oglinda, însemna bărbat frumos, inelul, însemna bărbat subţire în talie, tras prin inel, iar banul însemna, avere, ş.a.m.d. La 12 noaptea veneau băieţii şi descopereau la întâmplare obiectele ascunse în numele uneia din fetele prezente. Obiectul găsit caracteriza pe cel ursit, cum spuneau ei, ca soţ. Şi curiozitatea fetelor continua. În aceeaşi noapte legau pe întuneric câte un fir pe ulucile unui gard. A doua zi îşi identificau uluca aleasă pe întuneric. După aspectul ei deduceau pe cel al ursitului.

Dornice de măritat, fetele mai făceau un gest. Puneau în aceeaşi noapte o farfurie cu un buchet de busuioc în grădina casei. A doua zi urmăreau să vadă dacă a căzut bruma pe busuioc. Dacă da, era un semn că se mărita şi treceau atunci busuiocul peste frunte spunând:

„cum este chida (bruma în limbaj popular) pe busuioc, aşa să fie X de îndrăgostit de mine”. Erau, fără îndoială, obiceiuri care le amuzau şi le satisfăceau curiozitatea ca şi ghicitul în cafea sau „datul în cărţi” extins pretutindeni.

Un alt obicei pe care noi copiii îl aşteptam cu nerăbdare era *Pluguşorul,* cu care se mergea de Anul Nou. Într-un an am mers şi eu. Aveam în jur de 10 ani Şi îmi aduc aminte cât am insistat pe lângă şeful echipei, un băiat mai mare decât mine, solid şi foarte bătăios, să mă admită în echipa lor. I-am cărat din podul casei toate fuioarele de cânepă ale mamei, necesare la împletit biciul cu care se pocneşte. Mă atrăgea în special costumaţia cu care se îmbrăca fiecare dintre noi în funcţie de rolul pe care îl avea în echipă. Eu am fost unul din cei 4 cai!

De Crăciun se mergea cu *Steaua.* Ne împodobeam o stea din lemn cu panglici colorate şi flori de hârtie.

Învăţam versurile care se spuneau cu această ocazie şi plecam dis de dimineaţă pe la casele oamenilor. N-am fost decât o singură dată, pe la 9 ani, mai târziu mi-era jenă, pentru că am observat că nu toată lumea te primea cu bunăvoinţă. Un amănunt interesant. Unele atitudini ostile ale oamenilor îţi rămân în minte involuntar toată viaţa chiar dacă le percepi la o vârstă foarte mică.

Alte obiceiuri de mare frumuseţe şi de utilitate în acelaşi timp, erau *Clăcile.* Se adunau fetele şi băieţii în serile de toamnă pentru depănuşat foile de la porumbul cules de pe câmp. Se amuzau, cântau, petreceau. La o astfel de clacă am auzit-o pe Maria, vecina noastră de peste drum, cântând cu o voce de o forţă şi extensie, care ar fi propulsat-o, sigur, lângă marile Marii ale muzicii noastre populare, dacă istoria i-ar fi permis. Lăsa impresia că glasul ei se rostogoleşte la mare distanţă, ca valurile mării spre orizont. Pe ea am auzit-o cântând „Câte stele sunt pe cer / Toate pân la ziuă pier”, cântec care, ştim astăzi din mărturiile prietenilor lui, era îndrăgit şi fredonat şi de Mihai Eminescu. Saltul vocii ei la cuvântul cer, pronunţat de ea *ce-er* era atât de vibrant şi de percutant că nici astăzi nu l-am uitat.

În serile de iarnă fetele, după care, inevitabil, veneau băieţii, se adunau la tors lâna sau alte îndeletniciri. Fiind mic adormeam în cântecele lor, deşi făceam eforturi disperate să nu pierd spectacolul. În cele din urmă eram furat de somn şi plăcerea de a adormi în cântecele lor era de o dulceaţă de care mă înfior şi astăzi.

Au rămas, de asemenea, în memoria mea afectivă întâlnirile prilejuite de *datul în grindă* al copiilor, la a căror naştere asistase mama sau, în termeni specifici, pe care îi moşise mama.

După ora 12 noaptea, de Anul nou, erau aduşi la mama de obicei numai în primul an de la naştere, rar până la 3 ani. Pe tavanul camerei era lipită cu ceară albă o monedă de 100.000 lei de pe vremuri. Mama ridica copilul până ce atingea tavanul în locul marcat, urându-i ceva de genul să ajungă atât de sus în viaţă, cât este şi tavanul de înalt.

Cu această ocazie se aducea şi „ploconul" care însemna pâine, carne, vin, mere, grâu şi fasole, evident în cantităţi simbolice. A doua zi erau toţi părinţii copiilor chemaţi la noi acasă, unde se încingea o petrecere cu roadele aduse de ei. Atunci am văzut-o eu pe mama cu adevărat fericită, zâmbind, bucurându-se de recunoştinţa tuturor celor prezenţi şi improvizând spontan versuri adecvate momentului trăit.

Toate aceste obiceiuri din lumea satului meu au durat până la încheierea colectivizării agriculturii. Din acel moment majoritatea tinerilor a părăsit satul pentru o viaţă mai uşoară. Au rămas doar bătrânii sau cei care aveau deja un rost în sat şi era prea târziu pentru a şi-l strica. Oraşul a adoptat tinerii oferindu-le alte moduri de viaţă şi de distracţie. Bătrânii au murit unul câte unul şi satul este astăzi pustiu şi tăcut. Când merg la mormântul părinţilor mei, constat că satul copilăriei mele este mutat acolo, iar fiecare nume de pe cruce îmi evocă figura celui dus.

Contrar a ceea ce s-ar putea crede, omul de la ţară este mai aproape de natură, decât cel care a crescut la oraş. Aflat în direct contact cu natura, el îşi dezvoltă 0

acuitate neperturbată a simţurilor, un spirit de înţelepciune datorat unei alte înţelegeri a rosturilor lumii şi nu sunt puţini adulţii şi bătrânii din satele noastre, care sunt un adevărat izvor de nobleţe sufletească şi de înţelepciune.

În vremea copilăriei mele erau puţini săteni care aveau în casă un ceas de masă. Şi nici nu era nevoie de ele. Ţăranul îşi măsura timpul după soare. Ziua era dominată de astrul zilei. Momentele zilei erau stabilite cu precizie după poziţia soarelui pe cer. Era dimineaţa la răsăritul soarelui, era amiaza când soarele era la zenit şi seara când soarele apunea. Ţăranul avea un simţ al timpului înnăscut. Şi noaptea se trezeau la ora, pe care şi-o impuneau. Orientaţi după acest „ceas solar rural" niciodată nu am întârziat la şcoală, mai ales la orele de după amiază. Era „ceva" instinctiv în mintea noastră care ne spunea „ora exactă".

Omul de la ţară trăieşte mult mai intens toate anotimpurile cu frumuseţea şi cu sălbătăcia lor.

Îmi aduc aminte din copilăria mea de tristeţea cu care mi se încărca sufletul, toamna târziu, pe câmpul pustiit, când, cu un foşnet sinistru, se isca deodată câte un vârtej, ridicând trombe de ţărână laolaltă cu frunzele moarte sub un cer ce devenea tot mai palid, tot mai rece.

Iernile din copilăria mea erau cu multă zăpadă, spre bucuria noastră, care ne tăvăleam în pătura ei moale şi de multe ori ne prindea noaptea la săniuş. Dar pentru mine iarna a însemnat şi viscole, care cutremurau geamurile casei producând un zgomot lugubru, cu zăpada răscolită de-a valma şi cu un urlet al vântului ce „îngheţa sângele de frică", chiar şi atunci când mă aflam în casă, fiindcă aveam impresia că o să fim spulberaţi cu totul. Cel mai înfricoşător era viscolul care venea noaptea, pentru că întunericul accentua spaima. „Acum, spunea tatăl meu, dacă ai fi afară ai auzi lupii urlând pentru că este vremea lor de pradă".

Primăvara era anunţată de zgomotul apelor care începeau să curgă pe coasta grădinii noastre după topirea

zăpezii. Ştiam că în curând noi copiii vom pleca la pădure după cocorăi şi viorele. Cocorăii sunt un alt gen de ghiocei decât cei care sunt îndeobşte cunoscuţi la oraş sau sunt vânduţi pe marginea şoselelor. Nici nu se lua toată zăpada când noi îi căutam în golurile lăsate de topirea ei.

La apariţia primelor fire de măcriş mama ne obliga să-l consumăm, spunând, după ştiinţa ei, că trebuie „să se schimbe sângele odată cu sosirea primăverii". Acum ştiu că, în realitate, era vorba de aducerea în sânge a vitaminelor, care în timpul iernii aveau un aport redus din alimentele folosite.

Dar primăvara însemna cu mult mai mult. Asistam cum, sub ochii mei, treptat – treptat, întreaga natură se îmbracă în culoarea simbolică a vieţii exprimată prin verdele crud al ierbii. Natura îşi atinge nivelul de maximă frumuseţe în luna mai. În zăvoiul de pe văile noastre este o explozie a vieţii renăscute, o simfonie cântată de mii de glasuri de păsări care se întrec în a duce un omagiu primăverii, o mişcare, o forfotă a tuturor vietăţilor, la fel ca în poezia „Nunta în codru" a lui George Coşbuc. Prima pasăre, pe care aşteptam să o auzim, era cucul, întrucât se spunea că, dacă te-a surprins pe nemâncate îţi merge rău tot anul. Dacă există undeva un Paradis promis, acela nu poate arăta mai frumos decât cel al plaiurilor mele, primăvara. N-am uitat niciodată mirosul sucului de iarbă crudă, care îmi invada nările cu o aromă îmbătătoare smulsă din sufletul pământului roditor în clipa în care era păscută de vite. Eram de asemenea fascinat de muzica în doi timpi dată de zgomotul de rupere a ierbii: vrump-vrump, vrump-vrump.

Vara mi se întâmpla adesea să fiu singur, în mijlocul pădurii, mai ales spre amiază când, din cauza căldurii apăsătoare, şi păsările tac moleşite, ascunse în umbra copacilor. Ascultând atent, auzeam „vocea pădurii" venită ca o şoaptă din adâncuri pline de mister, provocată de vibraţia aerului printre copaci, de mişcarea abia perceptibilă a unei frunze şi aveam atunci impresia că pădurea are un suflet cu care sufletul meu intră într-o

stranie şi melancolică rezonanţă. Probabil că într-un astfel de moment Lucian Blaga, născut la Lancrăm, a avut sentimentul că „eternitatea s-a născut la sat”.

Vă imaginaţi un copil de 7-8 ani care se surprindea pe sine invadat de poezia naturii primăvara? Aşa m-am perceput eu. Când la vârsta de 14 ani am plecat la oraş pentru studii, eram conştient că, faţă de colegii mei, născuţi la oraş, aveam avantajul de a cunoaşte bogăţia de nuanţe a naturii pure, aceea din vremurile de început. Şi oricât s-ar părea de curios, mă simţeam în şinele meu nu inferior lor, nu cu complexe, ci dimpotrivă, superior.

Verile, în zona noastră, sunt suportabile din cauza apropierii de munte şi a terenului colinar acoperit cu pomi şi copaci. Doar orele amiezii între 12-l6 sunt mai greu de suportat. Deja, după aceste ore, puterea soarelui scade, iar seara te îmbie întotdeauna cu un aer uşor răcoros şi plăcut.

Pentru mine cele mai plăcute momente erau serile cu lună din august. Am descoperit frumuseţea nopţilor cu lună la 16 ani, când trăiam prima mea dragoste. Mă plimbam singur sau cu unul dintre fraţii mei prin sat. O lumină palidă proiecta umbre lungi peste case şi copaci. Nu se auzea decât, în surdină, corul continuu al greierilor nopţii. Din când în când răzbătea câte un lătrat de câine. Era atâta linişte, încât auzeam zgomotul propriilor paşi. În mod ciudat liniştea aceea stranie îmi evoca un sentiment dureros de efemeritate a lumii. Vedeam în minte cum, neamuri după neamuri, şi-au consumat acolo existenţa. Îmi imaginam că acolo, în tăcerea aceea de mormânt, plutesc mii şi mii de fantome sfâşiate de regretul a ceea ce au fost şi nu mai sunt.

Adolescenţa nu este, aşa cum ne-am aştepta, după zgomotul pe care îl fac tinerii în jurul lor, doar fericire. Momentele de tristeţe nemotivată sau generate de reflexia asupra propriei existenţe văzută sub unghiul neîmplinirii sperate nu sunt rare. Îndeosebi temperamentele introverte ascund în tăcerea sufletului lor mari frământări întreţinute de impactul cu o lume, la care nu se pot adapta. Efortul lor

de a se comporta, aparent, ca toţi ceilalţi poate înşela. De aici apar marile surprize ale celor care recurg la gesturi disperate. Adesea sub o aparenţă comună, se ascund mari drame sufleteşti.

Adolescenţa este un amalgam de fericire şi nefericire, de speranţe şi disperare, de bucurii şi decepţii. Sufletul de adolescent trăieşte mult mai alert, mai amplu şi mai profund atât bucuria, cât şi tristeţea, atât fericirea de a iubi, cât şi decepţia de a nu fi iubit.

*

* *

Există o profesiune de ţăran? Se poate imagina? Mă refer la modul arhaic al vieţii satului din vremea copilăriei mele şi nu la cel de acum, când evoluţia socială şi materială oferă cu totul alte posibilităţi.

A fi fost ţăran nu însemna doar să te naşti la sat Şi restul venea de la sine. Şi acolo totul trebuia învăţat, însuşit. Iată ce trebuia să ştie un ţăran, pentru a se descurca în propria gospodărie.

Cei cu resurse apelau la oameni de meserie, dar cei ce nu aveau posibilităţi materiale îşi construiau singuri după mintea lor casa şi anexele. Preparatul cărnii de porc şi de vită necesita fiecare procedee diferite. Trebuia apoi să-şi construiască garduri, să-şi pregătească vase pentru fermentarea fructelor, să-şi fabrice alcoolul, să-şi mânuiască uneltele impuse de viaţa de sat. O singură dată am fost obligat să ar un ogor când tatăl meu era plecat de acasă cu alte treburi. Îmi amintesc şi acum ce mândru m-am simţit când am reuşit să cobor singur plugul din car şi să-l pun în brazdă. Fiind din fier masiv, plugul era greu şi, până în acel moment, nu am avut forţa necesară să-l ridic. Aveam doar 12 ani, dar m-am simţit bărbat văzând că mă pot descurca singur.

Femeile îşi aveau şi ele atribuţiile lor: să prelucreze lâna, cânepa, să ţească covoare, să croşeteze, să confecţioneze, cu amici în culori şi cu fluturaşi, acele ii care şi-au găsit faima şi dincolo de hotarele ţării.

O îndeletnicire foarte migăloasă şi cu investiţie de

multă muncă o constituia creşterea viermilor de mătase. La noi li se spunea „gândaci”.

Mama mea era pasionată mai mult de munca în sine, decât de beneficii. Aveam pe lângă casă o mulţime de duzi şi sarcina de a culege frunze îmi revenea mie, pentru că mă puteam urca până la ultima creangă, care trebuia să aibă frunză curată, tânără şi sănătoasă, fiindcă viermii de mătase sunt foarte sensibili la modul de îngrijire.

Eram şi eu fascinat de metamorfoza lor. Se începea cu ouăle lor care erau negre şi mici ca nişte puncte. Se întindeau pe hârtie albă, curată. Din ele începeau să iasă nişte viermişori mici. Se acopereau cu frunze de dud de 3-4 ori pe zi pentru a fi hrăniţi. Parcurgeau sub ochii mei uimiţi o întreagă metamorfoză până ce se ajungea la firul de mătase, care constituia scopul creşterii lor.

Cred că de pe atunci am început să mă întreb cine este cel ce îndeplineşte minunata transformare, de la acele bobite negre, până la forma finală de fluture? Mama îmi spunea, în înţelegerea proprie ei, că Dumnezeu, dar eu nu vedeam nicio intervenţie din afară. Mai târziu când am mers la şcoală am aflat că ceea ce mama numea Dumnezeu, învăţătorii şi profesorii mei îi spuneau „natură” şi „instinct”, dar eu tot n-am reuşit să înţeleg cum acţionau natura şi instinctul în creşterea gândacilor mamei. Şi trebuie să spun că dacă iau *ad litteram* ce spun aceste cuvinte, nici astăzi nu pot dezlega enigma, pentru că, în opinia mea de acum, ele nu au decât funcţia de a ne ascunde ignoranţa şi nimic mai mult. Sunt sau nu crezut, dar încă de atunci am decis să-mi dedic viaţa găsirii unei explicaţii marelui mister al devenirii lumii.

Iarna era vremea ţesutului la război. Fiind cel mai mic, stăteam în casă şi-mi meşteream din coceni de porumb viori şi care. Am şi acum pe mâini micile cicatrici lăsate de inevitabila rănire cu cuţitul.

Când am mai crescut puţin, am avut sarcina să-i depăn mamei jurubiţele cu urzeală şi apoi s-o pun pe ţevile pentru suveică. Învârteam până îmi amorţea mâna şi nu eram foarte încântat.

Stăteam pe lângă mama care ţesea la război şi o ascultam fredonând cântece din folclorul nostru vechi şi, deci, autentic. Cântecele mamei, am dedus mai târziu, purtau amprenta celor din Teleorman, probabil prin influenţa vecinătăţii. Tatăl meu era de asemenea mare amator de muzică veche. Mi-l amintesc cum la nunţi, când era bine dispus, comanda lăutarilor să-i cânte balade. Cerea să se facă linişte în jur şi se concentra să asculte. Din când în când îl auzeam spunând pierdut în vraja cântecului şi cu degetul ridicat: „la-uzi, ia-uzi!”. Uneori lăcrima, alteori se-nfiora răzbindu-l toată obida neamului adunată în sufletul său sensibil.

Spre surprinderea mea, războiul la care ţesea mama l-am văzut, cu mici modificări, în Muzeul din Cairo, cu relicvele civilizaţiei din vechiul Egipt şi în India, unde era aidoma folosit şi acum. Cred că putem explica fenomenul ori prin extensia civilizaţiei dintr-un singur punct, cum ar fi zona carpatică, după ultima glaciaţiune cu 8-l0.000 de ani în urmă, aşa cum susţine Marija Gimbutas, ori admiţând metaforic, aşa cum spunea Mircea Eliade, că zeii au coborât pe Pământ şi le-au dat oamenilor primele noţiuni necesare pentru demararea civilizaţiei...

Cum mureau bătrânii noştri? Este o întrebare cu sens. Erau disperaţi în faţa morţii, aşa cum i-am văzut pe unii intelectuali atei, care îşi trăiau disperarea de a se pierde în neant? Nu. Ei sunt feriţi de groaza morţii, prin credinţă. Credinţa că este un *dincolo,* că aici au avut un rost şi că îl vor continua în lumea nevăzută, lângă moşii şi strămoşii lor. În descrierea episodului cu moartea tatălui meu, am relatat comportamentul înţelept al mamei mele, un exemplu de lecţie dură pentru noi, copiii „cu carte”. O carte care nu ne-a oferit niciun suport în clipa marii despărţiri de un părinte.

Desigur că nici acolo nu reacţionează toată lumea la fel. Îndeosebi femeile sunt mult mai sensibile decât bărbaţii. În timpul războiului, deşi eram mic, realizam durerea femeilor – mame şi soţii, care veneau de la primărie unde primiseră anunţul că fiul sau soţul îi pierise

pe front. Multe treceau prin faţa casei noastre şi auzeam strigătele lor de deznădejde şi plânsul sfâşietor, în general ţăranii sunt direcţi, nereţinuţi în modul de exprimare a sentimentelor lor. Plâng sau se distrează cu aceeaşi intensitate. Şi dovedesc o mare înţelepciune. Mă aflam într-o seară la masă la sora mea. Îmi spunea că trebuie să respectăm timp de 7 ani toate comemorările pentru tata. Textual mi-a spus: „Lumea s-a schimbat şi aici nu mai este ca altădată. Trebuie să începi masa de la aperitiv şi s-o termini la desert. Şi asta costă...".

Replica mea a fost: „Şi dacă, cel puţin, i-ar mai folosi la ceva lui tata ca să merite toată cheltuielile astea". Şi am primit atunci o lecţie de la cumnatul meu care, adăugată altora, m-a determinat să deschid ochii şi asupra altei realităţi.

„Cumnate, mi s-a adresat el, eu n-aş zice aşa. Eu cred că acela care a gândit religia a fost tot unul deştept ca cel ce a gândit aritmetica, chimia şi altele. Să-ţi spun ceva. Când tatăl meu a fost încercuit de ruşi la Cotul Donului s-au pierdut legăturile cu restul armatei române. Nemaiştiindu-se nimic de el, mama a primit anunţul că este dat dispărut. Pentru noi însemna că tata a murit. Şi atunci i-au făcut, după datină, toate praznicele. Numai că tata reuşise să scape din încercuire şi s-a întors mai târziu acasă. „Noi ţi-am făcut şi pomenile", i-a spus mama. „Când a fost asta?" a întrebat el. „în iarna lui 42" Şi iată ce a povestit: „Atunci eram încercuiţi de ruşi. Nu ne-a mai putut nimeni aproviziona cu alimente. Era un ger cumplit şi mureau oamenii de foame. Unii căutau sub zăpadă resturile rămase de la cocenii tăiaţi, iar alţii au ajuns să taie carne din fesa morţilor, s-o frigă, şi să mănânce. Mie însă nu mi-a fost de loc foame. *Aveam tot timpul în nări miros de mâncare şi senzaţia că sunt sătul...".*

Fără îndoială că putem eticheta toate astea ca naivitate şi superstiţii. Sunt însă studii făcute pe mii de oameni care arată că cei care au convingeri religioase nu numai că sunt mai pregătiţi în faţa morţii, dar au şi media de viaţă semnificativ mai mare decât cei atei. După cum

spunea poetul: „Nu-i tot una a crede cu a nu crede”.

*

* *

Privind acum, din perspectiva timpului trecut, la satul în care m-am născut, fericesc şansa de a mă fi născut acolo unde sunt începuturile noastre arhaice, singurul loc în care poţi simţi, prin propria existenţă, efortul omului de a se ridica din tină, de a aspira spre înălţimi, ajungând la contopirea celor doi poli ai fiinţării noastre – Cerul şi Pământul.

De aceea mi-e drag satul în care am deschis pentru prima oară ochii asupra lumii, cu uliţe şerpuitoare, cu dealuri blânde, pline de livezi, cu case adăpostite în umbra frunzelor viţei de vie, înconjurate de grădini împodobite cu tufe de trandafiri multicolori şi pâlcuri de tufănică şi bujori, înmiresmate de mirosul sfânt al busuiocului, pe care mama avea totdeauna grijă să-l sădească special pentru bucuria sufletului meu.

Am umblat de la un capăt la celălalt al lumii, dar niciodată nu am simţit bucuria spontană, pe care o încerc la întoarcerea acasă. Simplul gând al întoarcerii acasă îmi trezeşte o nespusă nostalgie. Pentru orice alt drum am sentimente comune. Acolo, în satul acela pierdut printre dealuri, am înregistrat primul spectacol al lumii, formându-mă ca adolescent, un adolescent romantic, plin de iluzii, cu un spirit justiţiar mult prea rigid pentru lumea urbană în care am intrat, prin plecarea de acasă. Mărturisesc, cu regret, că impactul meu cu oraşul a însemnat o mare dezamăgire. Nu eram croit pentru lumea superficială, egoistă, agresivă, zeflemitoare şi falsă pe care o întâlneam mult mai frecvent decât în cea a satului din care veneam. Eram mult prea serios pentru lumea în care intram şi, din copilul sănătos, binedispus şi dăruit cărţii, am devenit un introvertit revoltat şi intolerant cu superficialitatea şi amuzamentul gratuit al celor lângă care eram obligat să convieţuiesc. Ştiam însă că acesta este preţul pe care trebuie să-l plătesc pentru a accede la comorile spiritului. Mi-am impus de atunci răbdarea,

tăcerea şi perseverenţa. Rarele mele clipe de efuziune afectivă erau pentru puţinii prieteni, defularea prin scrisorile lungi scrise către ei, în refugiul în prima mea iubire adolescentină şi în universul cărţilor, de care nu mă pot desprinde nici astăzi.

CAPITOLUL 6 – HORELE DIN SAT

Duminica, în sărbătorile Paştelui şi mai ales la nunţi, tineretul, dar nu numai, mergea la „horă”. Proprietarul cârciumii din sat sau băieţii plăteau câte un lăutar adus, de obicei, din alte localităţi. Spectacolul horei era cam singurul eveniment important al satului, pentru că acolo mergeau toţi la „vedere” îmbrăcaţi cu ceea ce aveau mai bun. În copilăria mea, o parte dintre vârstnici încă mai purta portul popular, iar femeile îmbrăcau iile înflorate pe care se aplicau „fluturi” sclipitori. Mai târziu apropierea de viaţa urbană a adus cu sine şi renunţarea la portul popular.

Pentru sătenii din zona mea de naştere, hora reprezenta un eveniment, pe care fetele şi băieţii îl aşteptau ca fiind momentul lor de *respiro,* de distracţie, după o săptămână de grea trudă. Acolo se aflau „veştile satului”, acolo se vedeau fetele cu băieţii în straie de sărbătoare, acolo cei vârstnici îşi aranjau micile lor afaceri, acolo îşi „încărcau bateriile” pentru o nouă săptămână de muncă.

Întotdeauna hora avea un „conducător”, un flăcău mai răsărit care „striga horele”. Chiuia şi anunţa cu voce răsunătoare: „Şi pe stânga!”, „Şi pe dreapta!” sau „Tot pe loc, pe loc, pe loc!” Şi toţi cei intraţi în horă executau întocmai. La comanda „pe loc” se bătea pasul pe loc într-un ritm viguros. Descrierea horei din poezia lui George Coşbuc mi se pare a fi cea mai exactă.

Horele erau jucate mai mult de tinerii necăsătoriţi, cei mai în vârstă se prindeau în horă mai rar şi, de obicei, doar la nunţile rudelor şi prietenilor. Veneau însă la horă şi îşi priveau odraslele de pe margine, „punând la cale” cu alţi părinţi combinaţii matrimoniale.

Hora era un prilej pentru tineri de „ocheade”

aruncate, de făcut curte, de închegat idile, de trăit drame, la fel ca în toate straturile sociale.

Idilele se consumau seara, după lăsarea întunericului, când băieţii veneau la porţile fetelor şi le ţineau „serenade sub clar de lună”.

Erau şi certuri între doi pretendenţi pentru o fată, dar scandalurile se iscau mai mult între băieţii aparţinând celor două sate vecine – Clăcaşi şi Moşteni – atunci când se încălcau teritoriile.

În copilăria mea, când nu începuse încă exodul la oraş, băieţii şi fetele se adunau în serile de vară la poartă. Vorbeau, cântau, dansau. Erau printre ei virtuoşi ai fluierului şi ai cavalului. Seara, în drum se încingeau uneori adevărate hore, dintre care îmi amintesc de *Ciuleandra.* Se formau trei grupuri de tineri care se prindeau în trei hore în timp ce-şi cântau singuri:

„Două fire, două paie,
Ia Ciuleandra la bătaie.”

Grupurile se intersectau într-o împletire armonioasă şi, ţinându-se de mâinile unite la spate, se învârteau într-un ritm ameţitor.

Liviu Rebreanu, în romanul cu acelaşi nume, a descris un alt tip de Ciuleandra care se juca tot în Argeş, aproape de Curtea de Argeş, la vreo 50 km depărtare de satul meu.

Tinerii din Mârghia erau foarte buni dansatori. Brâul, Sârba, Rustemul, Hora mare, Căluşul şi o mulţime de alte hore erau *jucate,* acesta era termenul folosit de ei, cu o mare măiestrie şi foarte energic. Căluşarii din Mârghia au atins o celebritate nu numai locală, ci şi în afară certificându-şi talentul prin premiile obţinute.

Căluşul sau Căluşarii constă într-o suită de dansuri de înaltă virtuozitate, necesitând mult talent pentru a fi executate, cu origine străveche, se crede precreştină. Măiestria dansatorilor de Căluş din zona noastră a cules aplauzele Curţii regale engleze (1935), ale Parisului la

sfârşitul secolului al XIX-lea şi ale multor capitale europene. Din acest motiv îmi propun să insist asupra originilor şi virtuozităţii acestui joc popular.

Deşi amintit de Dimitrie Cantemir şi în Moldova, jocul este mai bine cunoscut în ţinuturile Argeşului, Oltului şi Doljului. Toţi comentatorii acestui joc, venit din cultura arhaică a strămoşilor noştri, fiind amintiţi traco-dacii şi romanii, sunt de acord că forma sa cea mai autentică se păstrează în satele situate în sudul Argeşului.

Date foarte utile privind istoria Căluşului găsim m lucrarea „Căluşul. Antologie de studii", având ca autor un mare profesionist şi virtuos cultivator al tradiţiilor noastre populare manifestate prin dans şi muzică, Constantin Stancu, originar din satul meu natal, Mârghia.

Numele de Căluşar ar veni de la cultul celor 12 Preoţi ai lui Marte – Collisali – care executau dansuri rituale pe colina Quirinalului, conduşi de un vates (Vătaf). Este amintit, de asemenea Cultul Solar la romani prin sărbătoarea Rosaliei (Trandafirului) sau Rusaliile din calendarul creştin. Şi Căluşul la noi se joacă chiar în timpul Rusaliilor.

Romulus Vulcănescu face un interesant istoric al Căluşului, aducând în discuţie trei ipoteze: originea latină (romană), greacă şi tracă.

Cei mai mulţi comentatori cred că noi l-am moştenit de la romani, via daco-romană după cucerirea Daciei.

Franz Joseph Sulzer (1781) citat de Dorin Oancea (2005) în *Tipologia dansurilor populare din Argeş-Muscel,* scrie: „Se poate spune ca aceşti căluşari să fie o amintire a acelor COLLIS SALLIS ai vechilor romani... ca şi aceia au câte o curea încrucişată peste umărul drept şi stâng (La noi cureaua este înlocuită cu bete – obs. n.). În mână poartă un băţ lung, împodobit cu diferite basmale colorate, ce simbolizează aurul şi purpura romanilor. Pălăriile sau căciulile lor se deosebesc de cele obişnuite, fiind înfrumuseţate cu pene şi alte podoabe...".

În dicţionarul *Obiceiurilor populare de peste an,* autor Ion Ghinoiu, se aduc alte amănunte utile. Căluşul

este un zeu cabalin, protector al cailor şi al anotimpului călduros, care se naşte şi moare la Rusalii, aşa cum subliniază simbolic acest dans. Prin portul şi gesturile executate s-ar imita pasul, tropăitul, galopul şi nechezatul calului. Pintenii şi zurgălăii de la picioare, clopoţeii de la brâu, betele încrucişate pe piept, ca un ham, vor să sugereze acelaşi lucru.

Mutul care poartă cu sine un falus figurat este interpretat simplist doar ca o recuzită pentru provocarea râsului spectatorilor. În realitate, rolul său este de simbol al fertilităţii. Putem sesiza mai bine acest sens văzând relicvele antichităţii greco-romane, unde falusul figurat cu această funcţie făcea parte din decorul comun.

Multe din ritualurile precreştine, ne spune O. E. Briem, persistă şi în creştinism, sub formă adaptată la specificul respectiv.

Este cert că acest joc popular s-a păstrat în aria locuită de daci, pentru că muzica, stilul dansului şi portul se apropie de cele din tradiţiile noastre. Portul dacilor, reprezentaţi la Roma pe Columna lui Traian, pe Arcul lui Constantin şi în Piazza del Popolo poate fi luat ca reper în acest sens.

Indiferent de originea Căluşului, chiar dacă este menţinut doar pentru frumuseţea spectacolului în sine, jocul are şi bogate conotaţii simbolice mitice şi chiar terapeutice. Mulţi bolnavi după ce s-au supus unui anumit ritual de atingere cu corpul unui căluşar s-ar fi vindecat, îmi spune Stan Nicuşor, fost vătaf în tinereţea sa al unei cete de Căluşari. Eram, pe atunci, elev în clasele primare şi-mi amintesc de acest ceremonial. În definitiv, asistarea la întregul spectacol, convingerea în puterea de vindecare, pot juca acelaşi rol benefic al sugestiei, folosită în arsenalul medicinii clasice.

Numărul impar de flăcăi (7,9,11 etc.), jurământul depus pe steagul cu însemne simbolice sunt respectate şi astăzi cu sfinţenie de echipele de căluşari din satele noastre argeşene, grupate de etnografi în aria Valea Cotmenei, din care fac parte Mârghia, Pădureţi, Stolnici,

Coloneşti, ş.a.

După cum am mai spus, se apreciază de către comentatori că în această arie, din care face parte şi satul meu, persistă cele mai autentice tradiţii. De aici şi aprecierile unanime de care se bucură căluşarii noştri.

Mie mi se pare surprinzătoare persistenţa de peste 2000 de ani, la noi, la români, a Căluşului. Rezultă că este mai vechi decât istoria noastră ca popor şi limbă.

Cercetătorii fenomenului amintesc despre ritualuri similare la egipteni, în cultul lui Osiris, la traci, după cum rezultă dintr-o descriere a lui Xenophon. Este deci probabil ca romanii să-l fi adus pe meleagurile noastre, ei înşişi având-l împrumutat.

Nu pot să nu fac o corelaţie, de loc forţată, între menţionarea istorică a prezenţei unui castru roman în aria de interferenţă Mârghia, Pădureţi, Coloneşti şi constatarea păstrării în aceeaşi zonă a formei celei mai autentice a Căluşului. La rigoare, păstrarea aici a acestei forme autentice a Căluşului şi a unor toponime din vremea ocupaţiei romane poate fi considerată, de ce nu, încă un argument al stabilităţii noastre de 2000 de ani, cel puţin, pe meleagurile româneşti.

Este indiscutabil că, indiferent de originea sa, în timpul lung de când este transmis, s-au adăugat o mulţime de elemente autohtone, ajungând în prezent să poarte semnătura neamului nostru, recunoscută după cum am văzut, de mult şi de mulţi din afara hotarelor ţării. Putem spune astfel că dansul Căluşarilor exprimă temperamentul aprig, bărbătesc al românilor, cu întreaga sa încărcătură transmisă din străbuni. Numai văzând jocul îndârjit al Căluşarilor, se poate înţelege forţa de rezistenţă milenară a acestui neam peste care au trecut toate urgiile aduse de vântul stepelor şi al apelor... Însăşi costumaţia, chiar dacă respectă în linii generale modelul originar şi diferitele variante folosite în prezent, amintesc de portul strămoşesc în zilele de sărbătoare: ii cu flori multicolore, iţari din şal alb şi betele purtate de ţăranii noştri odinioară.

Toate elementele costumaţiei, antrenate în ritmul

dansului sunt menite să deseneze imaginea simbolică a forţei în plină acţiune, contorsionarea corpului în dorinţa de a se înălţa cu panglicile în vânt şi braţele avântate spre cer.

Cea mai expresivă dovadă a virtuozităţii căluşarilor noştri o constituie succesul răsunător repurtat la Londra, în 1935, de flăcăii din Pădureţi. Marele nostru folclorist Harry Brauner, cel care i-a selectat, i-a pregătit şi i-a însoţit la Londra, ne povesteşte de extraordinarul entuziasm pe care l-au stârnit obţinând premiul cel mare în concurentă cu 42 de formaţii din alte ţări.

Concertul a avut loc la arenele „Royal Albert Hall" din Londra. La prestaţia dansatorilor noştri, miile de spectatori prezenţi în sală băteau din palme şi strigau precum românii noştri: „Hălăişa! Hălăişa!". Căluşarii au părăsit sala în „aclamaţiile unui public aproape isterizat", povesteşte Harry Brauner.

Nu fără umor, subliniază H. Brauner „argeşenii din Pădureţi au dat multora prilejul să cunoască unde se află pe hartă satul lor...într-o vreme în care, pentru unii, România era o ţară aruncată „pe undeva prin Balcani".

Ziarele se întreceau în găsirea epitetelor pentru dansatorii, care înflăcăraseră prin jocul lor întreaga Londră: „Tigrii Carpaţilor", „Diavolii jocului" aşa după cum, la Paris, fuseseră numiţi alţi confraţi de-ai lor, tot prin Căluş, „Daci sălbatici", voind să se sublinieze vigoarea, forţa jocului şi nu primitivismul, cum le-ar plăcea, probabil, unora să creadă.

Folosesc sursa oferită de consăteanul meu Constantin Stancu, menţionată mai sus, pentru a descrie zarva stârnită atunci la Londra de echipa noastră de căluşari aşa cum o găsim în povestirea lui Harry Brauner: „Am ajuns după-amiaza la Londra şi, deşi drumul fusese foarte obositor, trebuia să participăm, în aceeaşi seară, la prima întâlnire cu toate echipele şi cu două mii de invitaţi. Era un fel de serbare câmpenească într-un parc imens. Fiecare echipă îşi alesese un loc şi toate dansau în acelaşi timp. De cum s-a auzit răsunând căluşărescul: „Şi-acuma iar aşa!

Hop! Hop! Hălăişa!”, curioşii au început să facă roată în jurul echipei româneşti. Jucau flăcăii cu atâta voioşie, cu atâta energie, încât pentru nimic în lume nu puteai crede că numai cu câteva ceasuri înainte sosiseră după un drum atât de obositor. [...] De a doua zi am fost asaltaţi la hotel de admiratori, care ne-au rugat să le îngăduim să înveţe şi ei unii paşi ai jocului. O specialistă venită din America, fermecată de frumuseţea podoabelor din mărgele de pe pălăriile căluşarilor, dorea să le fotografieze, pentru un studiu. Nenumăraţi fotografi aşteptau de-a lungul zilei, pentru a-i fotografia pe căluşarii români, sub diferite aspecte. Gazetele erau pline de articole şi fotografii, de parcă numai România ar fi luat parte la acest festival. A fost o izbândă mult deasupra aşteptărilor noastre. Era aproape de necrezut cum o mână de oameni au reuşit, puşi în faţa unor echipe de cinci-şase ori mai numeroase şi cu orchestre compuse din câte douăzeci de executanţi (nu doar o cobză şi o vioară cum aveau ai noştri – n.n.) să le eclipseze totalmente. În aceste puţine zile, marele punct de atracţie şi subiectul preferat al londonezilor a fost România, prin echipa de căluşari din Argeş. Îmi amintesc cuvintele de laudă şi felicitările călduroase pe care ni le-a adresat, plin de satisfacţie, cel care a fost marele diplomat Nicolae Titulescu.”

CAPITOLUL 7 – PRIMII ANI DE ŞCOALĂ

Mi-amintesc foarte bine prima mea întâlnire cu şcoala. Cu o zi înainte eram lângă ai mei, care se ocupau cu depozitarea recoltei adunată de pe câmp. Mă tot rugau să-i ajut cu diverse servicii, dar eu nu mă încumetam. „Ei, bine, zice fratele meu Gicu, nu vrei, dar lasă că o să te duci tu mâine la şcoală şi o să vezi că nu-ţi mai merge. Pune ea învăţătoarea nuiaua pe tine”. Ştiam deja cu cine urmează să învăţ şi mai ştiam că la acea vreme, în 1945, bătaia era permisă. În consecinţă m-am speriat serios. Nu mă încânta perspectiva bătăii.

A doua zi, şcoala. În curtea şcolii s-a adunat o

mulţime de copii. A venit preotul şi a ţinut o slujbă. Am intrat în clasă. Eram în aceeaşi sală copii din două clase care învăţau concomitent. Nu-mi aduc aminte ce ne-a spus învăţătoarea Maria Dragomirescu. Ştiu doar că mi-a lăsat impresia unei femei distinse, frumoase, cu un zâmbet discret, care lăsa să-i strălucească un dinte îmbrăcat probabil în aur. De atunci asociam întotdeauna imaginea ei cu cea a dintelui de aur sclipind.

A urmat pauza. Intrarea în şcoală se făcea printr-un mic foişor, sprijinit pe doi stâlpi de lemn care se terminau cu un brâu de cărămidă vopsit cu var. Eu mă urcasem pe acel brâu ţinându-mă de un stâlp. Învăţătoarea m-a văzut, a venit la mine zâmbind şi m-a întrebat cum mă cheamă şi dacă ştiu să socotesc. Învârtindu-mă după stâlp, cu capul lăsat în jos de timiditate i-am răspuns rapid la întrebarea pusă: „5 + 5 fac 10; 10 + 5 fac 15; 15 – 10 fac 5”. Mama avusese grijă să-l pună pe fratele meu George să mă înveţe dinainte de şcoală să citesc şi să socotesc până la 20. Aşa că primul „examen” la şcoală l-am trecut cu „brio”.

Când am învăţat să scriu cifrele cel mai greu mi-a fost la 13 şi 17. Nu-mi ieşea 3 şi 7, iar fratele meu nu avea răbdare cu mine. Nici liniile oblice nu mi-au fost la început prea simpatice.

Am urmat clasa I-a, doar două luni, fără să fiu înregistrat, pentru că nu împlinisem 7 ani. Îmbolnăvindu-mă de o afecţiune gingivală cu inflamaţie şi sângerări m-am retras până anul următor, în 1946.

Nu am avut parte de bătaie în şcoală, mai întâi pentru că nu dădeam ocazie, învăţând foarte bine şi apoi, pentru că după câţiva ani s-a renunţat la această „metodă” de educaţie. Când se enerva învăţătoarea lua o nuieluşă subţire şi lovea uşor şi la întâmplare pe toată lumea. Mai mult ne speria ca să învăţăm. Soţul ei însă, Grigore Dragomirescu, bătea... profesional. Ori ne trimetea pe noi copiii să aducem nuiele din sălciile care creşteau pe malul gârlei, ori avea o scândură căreia îi zicea „metru”, probabil după lungimea acesteia, şi cu care ne lovea peste palme până se umflau. Eram cu toţii terorizaţi. O singură dată am

avut o confruntare, în sens fizic, cu Grigore Dragomirescu, în clasa a III-a. Eram la tablă şi scriam nişte operaţii aritmetice. Am scris corect 5 + 1 = 6 dar am pronunţat cifra 7. N-a mai avut răbdare să citească ce am scris şi, iritat, m-a lovit cu capul de tablă. Nu am suferit atât de durere, cât de umilinţă. Am plecat acasă şi, revoltat, i-am spus tatălui meu că, dacă mă mai tratează vreodată aşa, eu nu mă mai duc la şcoală. Şi eram foarte hotărât să repet cu alt învăţător în anul următor. Tata a discutat cu el şi din clipa aceea a fost pace între noi. Mi-a zis doar aşa printre dinţi: „Te-ai plâns lui taică-tău!”. Am tăcut. Ca învăţător era însă foarte bun şi se învăţa carte serioasă cu el. Îi port şi astăzi recunoştinţă pentru că m-a învăţat şi m-a încurajat să povestesc lecţiile de istorie. De atunci m-am deprins să redau într-un discurs coerent o lecţie, ceea ce se părea a fi un mare handicap pentru alţii.

Când am reluat şcoala, în clasa întâi, în 1946, am avut primii doi ani ca învăţător pe unul dintre cei care au avut o influenţă covârşitoare asupra mea. Acesta a fost învăţătorul Constantin D. Constantinescu. Cu el am început să privesc viaţa ca un adult, cu maturitate. Ştiam deja să scriu şi să citesc. N-am silabisit niciodată.

Toată tabla înmulţirii am învăţat-o benevol în circa o oră de pe coperta unui caiet. Am sesizat că diferenţele între noi copiii erau foarte mari. În timp ce unii învăţau foarte uşor, alţii aveau mari dificultăţi, mai ales la tabla înmulţirii.

Şcoala devenise pentru mine o mare bucurie, iar vacanţele mi se păreau lungi.

În ciuda vârstei mele, realizam că învăţătorul meu este deosebit de toţi ceilalţi. Era sobru, dar corect şi foarte atent cu noi. Întruchipa la superlativ vechiul model al învăţătorului – enciclopedie pentru satele româneşti, dispunând în permanenţă de un sfat util pentru viaţa de toate zilele. Mergeam intenţionat la conferinţele pe care le ţinea pentru publicul sătesc.

Satul meu a dat până acum peste o sută de intelectuali de valoare – medici, avocaţi, ingineri, profesori

şi de alte profesii, dar cred că învăţătorul Constantin D.

Constantinescu se detaşa nu numai printr-un intelect de excepţie, ci avea şi geniu. El nu preda o lecţie, ci ne ţinea o dizertaţie. Mustea de informaţie. Avea o voce bărbătească, bine cumpănită, cu o exprimare doctă, exactă şi cu accentuări de nuanţe care te cucereau instantaneu.

Toate frazele rostite erau sintagme de înţelepciune, de cultură. Avea cel mai frumos scris pe care l-am văzut, caligrafic, cu volutele începutului de literă – scrisul care se practica pe vremuri în documentele oficiale.

În clasa a V-a mi-a fost profesor de limba română şi diriginte. Orele lui erau ascultate cu o adevărată religiozitate. Pe atunci, după o mulţime de reforme şcolare, clasele V-VII erau considerate a fi gimnaziu, cu profesori diferiţi la fiecare materie şi cu examen de absolvire la fiecare sfârşit de an, asistat de inspectori trimişi de la forurile superioare. La sfârşitul clasei a V-a, în faţa unei astfel de comisii, am tras un bilet şi mi-a căzut să vorbesc despre Vasile Alecsandri. Aveam o gândire şi o exprimare foarte rapide, cu o memorie pe măsură. Am început să expun repede şi clar subiectul. După câteva minute profesorul meu, Constantin Constantinescu, mă opreşte şi-mi cere să improvizez un discurs pe diferite teme date de comisie. Prima temă propusă a fost „Mama”. M-am declanşat ca un resort. „Mama este fiinţa al cărei nume îl avem prima oară pe buze”, apoi „Casa”, „Omul”, „Natura” etc. Vedeam figura inspectorului venit să asiste, cum se contracta de mirare şi aprobare.

Cred că învăţam numai de dragul lui. Mi s-a întâmplat şi în facultate să am profesori pe care îi îndrăgeam ca stil de predare şi de comportament şi la care mintea nu făcea niciun efort să reţină noţiunile necesare, în timp ce la alţi profesori învăţam din obligaţie.

Deşi profesor de limba română, rezolva probleme de matematică cu un mare grad de dificultate. Ştia să cânte la vioară şi descifra melodii după note aşa cum învăţase la şcoala normală. Desena şi picta cu un mare talent. Era singurul din sat care ştia să picteze caricaturi, pe vremea

când propaganda oficială îi implicase şi pe profesorii de la ţară.

Nu consuma sub nicio formă alcool şi nu avea niciun alt viciu. Se autocenzura foarte atent în tot ceea ce făcea. Gândea fiecare gest sau afirmaţie cu mulţi paşi înainte, luând în calcul toate consecinţele. De la el am învăţat să gândesc, să mă comport în lume, impunându-mi-se ca model. Mă impresiona la el lejeritatea cu care se mişca în spaţiul culturii surprinzând prin asociaţiile pe care le făcea.

Nu era niciodată familiar cu noi şi nici tolerant cu abaterile noastre oricât de mici ar fi fost. Nu folosea ca apelativ decât numele de familie.

Nu m-a lăudat niciodată în prezenţa mea. Îi simţeam aprecierile numai după mimică, după notele maxime şi demnităţile pe care mi le oferea, în clasă, începând întotdeauna cu mine. Cu toată distanţa pe care o menţinea în permanenţă faţă de noi elevii, realizam superioritatea lui intelectuală şi îi purtam o iubire plină de respect.

Învăţătorul Constantin Constantinescu nu a fost numai un dascăl, ci şi un model de demnitate şi un modelator de caractere. El nu-ţi îmbâcsea mintea cu noţiuni sterile, ci îţi aducea spiritul la înălţimea cunoaşterii lui, trezindu-ţi bucuria de a fi acolo, învăluit în lumina lui.

Pentru că n-am reuşit să vă spun niciodată, când eraţi în viaţă, ce aţi însemnat pentru mine, vă trimit acum, acolo pe Câmpiile Elizee, unde sunt convins că vă aflaţi, prinosul sentimentelor mele, domnule învăţător Constantin D. Constantinescu!

*

* *

Învăţătorul Constantin Constantinescu s-a stins în 1964, dar în urma sa au venit încă două generaţii înrudite, care şi-au dedicat viaţa luminii intelectuale: Ion I. Constantinescu, ginerele său, care a funcţionat în învăţământ, inclusiv în satul natal din 1950 şi fiii acestuia, profesorul şi sociologul Cornel I. Constantinescu şi profesorul Alexandru I. Constantinescu.

Plecat de mult din satul meu, am cunoscut mai puţin generaţiile ulterioare de intelectuali. Am avut însă şansa să-l cunosc mai îndeaproape pe Cornel Constantinescu, nepot de fiică al învăţătorului meu îndrăgit din primii ani de şcoală, Constantin Constantinescu. Este astăzi un distins profesor şi un sociolog cu numeroase lucrări în domeniul specialităţii sale. Desfăşoară, de asemenea, o activitate susţinută la nivel de îndrumare şi control a activităţii de învăţământ în oraşul Piteşti. M-a cucerit prin spiritul său de mare fineţe în discernerea valorilor sociale, prin onestitatea şi caracterul său ales.

În timp ce învăţătorul şi profesorul Constantin Constantinescu mi-a fost dat ca primul dascăl, care m-a făcut să înţeleg că viaţa nu înseamnă doar a trăi pur şi simplu, ci în primul rând a-ţi modela personalitatea, a-ţi însuşi norme de comportament şi calităţi care definesc ceea ce numim om, profesorul Dumitru Gogoţ a apărut în momentul critic al intrării în pubertate şi adolescenţă. L-am avut ca profesor de chimie şi fizică în clasele V-VII, dar relaţia mea de suflet cu el a durat în toţi anii de liceu.

Era un bărbat frumos, brunet, cu un păr negru lucios şi ondulat. Avea o faţă nobilă, cu trăsături armonioase, frumos cizelate, aureolată de ochii săi mari, negri şi seducători prin aerul de inteligenţă şi blândeţe pe care îl emanau. Rafinamentul în exprimare şi frumuseţea chipului îi imprimau o notă de exotism şi de apartenenţă la alte lumi, cu mult mai elevate decât acea a satului în care venise prin căsătorie.

El n-a rămas fixat pe piedestal ca alţi profesori, ci a coborât în sufletul meu aflat la vârsta marilor întrebări, marilor căutări, a încolţirii primilor muguri ai iubirii adevărate. Fie pentru că nu avea copii, fie pentru că înţelegea nevoia de mentor, care să supravegheze şi să consilieze ezitarea inerentă a primilor paşi în perioada trecerii de la copilărie la adult, mi-a urmărit evoluţia cu o nespusă răbdare şi o afectuoasă înţelegere.

Mă învăluia întotdeauna cu privirea lui blândă.

Se stabilise între noi un fluid de afecţiune cu trăirea

unei bucurii a revederilor şi un profund respect pentru profesor. De câte ori mă revedea părea să aibă o reală plăcere să angajeze cu mine discuţii lungi despre subiecte diverse din viaţa mea punând accentul în mod deosebit pe succesele mele, dar mai ales pe cele necesare pentru viitorul meu. Se arăta entuziasmat de succesele mele şcolare şi mai ales de lecturile mele extraşcolare, la care era foarte atent, cerându-mi să-i redau conţinutul lor.

Ca mulţi adolescenţi de altădată scriam şi eu poezii de dragoste, fiind tributar poeziei eminesciene, dar era foarte delicat în sesizarea pastişei. Mai mult îmi dădea să înţeleg, decât se exprima critic.

M-a stimulat să visez, m-a încurajat patern, afectuos în primul meu zbor spre ceea ce a fost iubirea mea dintâi.

El mi-a pus la dispoziţie prima carte de educaţie sexuală. Cred că se numea „îndrumările sexelor" de Grünfeld. A fost cartea care m-a ajutat în momentul cel mai propice să evit multe erori ale vârstei de maxim impact endocrin. Aveam 15 ani. Pubertatea ca şi adolescenţa mea n-au fost transformări lente, ci adevărate furtuni endocrine. Mi-amintesc ce entuziasmat am fost după lectura acestei cărţi. La întoarcerea din vacanţa dintre clasa a VIII şi a IX-a le-am ţinut colegilor mei, care erau numai ochi şi urechi, o adevărată conferinţă despre endocrinologia sexelor. Pe atunci, sexualitatea era un subiect tabu şi astfel de cărţi, publicate înainte de înfiinţarea cenzurii ideologice, erau greu de găsit.

Spre deosebire de teoriile şi sfaturile excesiv consumiste, Grünfeld recomanda sublimarea spirituală a pulsiunilor intempestive, controlul inteligent al energiei sexuale. Nu doresc să intru în dispute inutile cu opiniile contrare de astăzi, aliniate valului post-modernist, vreau doar să spun că pentru mine a fost un ghid ideal, confirmat de experienţa ulterioară a vieţii.

O altă carte oferită de dumnealui şi care a exercitat o influenţă marcantă în formarea voinţei prin care m-am format ca spirit, a fost „Oameni de seamă" de I. Simionescu, despre care am mai amintit. La vârsta aceea

eram în căutarea de modele şi acea carte mi-a servit admirabil.

Cred că un rol indiscutabil în evoluţia unui om aflat în plină transformare biologică şi spirituală îl au nu numai gena, nu numai însuşirile personale şi circumstanţele sociale, ci şi mentorii, dascălii. Şi nu numai competenţa lor profesională este importantă, ci mai ales capacitatea de pătrundere psihologică în sufletul copilului de a-l înţelege şi de a-l atrage într-un dialog condus cu har pedagogic. În ciuda pregătirii lui precare, intuiţia l-a ajutat pe marele pedagog elveţian Pestalozzi să creeze o eră nouă în modul de predare şi de învăţare pentru copii. În formarea pentru viaţă, atât terenul, cât şi ceea ce se seamănă, sunt deopotrivă necesare.

Rămân adeptul învăţământului clasic, capabil să ofere cel puţin alfabetul culturii generale. Mi-e teamă de omul ultraspecializat şi fără cultură. Poate deveni oricând uşor de manevrat împotriva semenilor. Aş fi foarte curios să ştiu dacă vreunul dintre cei care întreţin astăzi războaie în lumea modernă a văzut Pompeiul şi Capela Sixtină.

A respecta dreptul la viaţă al semenilor presupune a cunoaşte sensul existenţei lor, raţiunea de a fi a omului şi a Universului, iar fără un minim de cultură, de spiritualitate nu este posibil. Parisul a fost salvat de la distrugere numai pentru că cel care a primit ordinul lui Hitler avea idee despre ce a însemnat oraşul în cultura lumii şi a refuzat să-l bombardeze.

Nu sunt adeptul modei impuse de conjuncturi politice. Nimeni nu ne poate obliga să rămânem în ignoranţă. Nu ne-a fost suficientă experienţa unor modele simpliste şi ineficiente impuse altădată?

Mărturisesc că nu înţeleg eficienta unor alternative, cu eroi din carton, confecţionaţi ad-hoc, care mor la prima adiere de vânt prin unele palate politice şi administrative. Prefer să cunosc realitatea lumii aşa cum este. Nici înflorită, nici siluită. Fără alternative...

Mă constitui garant, cel puţin pentru anii studiilor mele (1946-l953), dar nu numai, că şcoala din comuna

Mârghia a beneficiat de învăţători şi profesori, care au dat ţării generaţii de oameni frumos educaţi, înălţaţi pe majoritatea treptelor sociale ale ţării. Îmi fac aici o datorie de onoare de a aduce un omagiu Peste timp tuturor dascălilor generaţiei mele: Constantin Constantinescu, Dumitru Gogoţ, Maria Dragomirescu, Grigore Dragomirescu, blânda şi mămoasa profesoară Larisa Tuşea, Nicolae Drăgulescu, Paul Voinopol, Angela Ţigău, Victor Cristescu, Marin Cristescu.

CAPITOLUL 8 – PRIMELE IUBIRI

Parafrazându-l pe Turgheniev, primele iubiri n-au fost în realitate decât nişte gesturi de copii, care vroiau să-i imite pe cei mari. Cred totuşi că la vârsta de 7 ani a fost ceva ca o palidă pâlpâire.

În vecini era o fetită de vârsta mea, foarte graţioasă, M. Mama ei era văduvă de război. Venea adesea pe la părinţii mei şi, probabil, pentru că nu găsea imediat un subiect de conversaţie, începea să glumească făcând aluzii la posibilitatea de a-i fi ginere. În ciuda vârstei de 5-6 ani, înţelegeam bine semnificaţia glumelor lor şi mă simţeam foarte jenat în faţa adulţilor. Această intoleranţă a mea la glume, această lipsă de umor, cum se spune, am avut-o până în jurul vârstei de 30 de ani.

Abia atunci am înţeles că oamenii nu vor decât să se amuze şi nu neapărat să te jignească.

Supărare, supărare, dar în mintea mea a rămas fixată ideea că M. este o partidă posibilă. Era finuţă, frumuşică şi foarte isteaţă. Am intrat amândoi în clasa I în acelaşi an. Era momentul ei de maximă armonie fizică şi intelectuală. Foarte vie, inteligentă, cu ochi mari Şi expresivi, faţa rotundă, albă, buze roşii ca o fragă, a început să-mi fie dragă, ca să fiu în rimă. Sugestia mamei sale a început să funcţioneze. Eram amândoi primii la învăţătură în clasă, alături de un alt coleg, Badea Alexandru.

A fost prima fiinţă care a stârnit sentimentele mele pentru o altă fiinţă, în afară de mama. Şi probabil şi ea a

fost incitată de aceeaşi sugestie ca şi mine şi a început să răspundă sentimentelor mele.

Cum se pot iubi doi copii la 7 ani? Nu este uşor de răspuns, nu?

Primul gest a fost să mă invite la ea acasă sub pretextul de a învăţa împreună. Cine a spus că mintea unei femei nu-i merge şi la 7 ani, când este vorba de iubire, se înşeală. Era singură acasă. Ce şansă pentru noi! Ne-am aşezat la masa de scris. Pe atunci nu era admis ca fetele şi băieţii să stea împreună în bancă. Era acum, deci, prima ocazie şi n-am lăsat-o să ne scape. Am simţit că plutesc de fericire. Era total nou pentru mine acest sentiment. Conştientizam că mă aflu în postura îndrăgostiţilor pe care îi vedeam seara pe la porţi. Îi văzusem, dar nu înţelegeam prea bine ce vor. Ne-am apropiat unul de altul, ne-am privit în ochi, neam zâmbit, ne-am atins, dar nu ne-am sărutat. Nu ştiam încă întregul ritual... Mai îndrăzneaţă decât mine, m-a îmbrăţişat. I-am răspuns imediat. Mai avusesem eu tentative de a o lua în braţe în timpul recreaţiilor, dar fiind în prezenţa colegilor, opunea rezistenţă. De data asta a venit singură spre mine şi m-a îmbrăţişat. Gestul de a veni brusc din proprie iniţiativă spre mine, m-a surprins şi mi-a dat deodată fiori. Mă aflam în sanctuarul Afroditei şi primele clipe de iniţiere constatam că nu sunt de ignorat.

Pe masă avea un ceas. Era ceva nou pentru mine. M-a învăţat cum să citesc orele pe cadran. Mi-a trebuit mult timp până am priceput de ce în stânga cadranului se scade fiecare cifră cu 5 minute iar în dreapta se adaugă.

Tandreţea noastră a durat câteva luni şi a avut o revenire pe la 12 ani, când, deja, îi imitam pe cei mari şi la sărutat. Era însă un gest mecanic fără nicio participare afectivă. Mai degrabă ne exersam pentru clipa în care biologia va fi pregătită să-şi primească ofranda.

Şi aşa s-a terminat „amorul” meu dintâi, la vârsta de 7 ani!

Adevărata iubire a venit la 16 ani. Începuturile ei se situează în vremea gimnaziului.

Noi ni-i imaginăm pe copii naivi şi inconştienţi de ceea ce se petrece în jurul lor, văzându-i mai mult preocupaţi de joacă, dar nu este aşa. Unii dintre copii sunt foarte precoci şi atenţi la nuanţe. Sunt mai răsăriţi, mai vioi şi din spirit de imitaţie a adulţilor îşi aleg simpatii dintre colege cu care şi ajung la simple prietenii nevinovate.

Clasa a V-a. Noi colegi, noi profesori. Dintre noii colegi se detaşau net două fete: Dobre Constantina şi Bebu Floarea. Imediat după ele urma Stancea Florica.

Cea mai răsărită ca spirit, agilităţi şi nelinişte, fiind într-un rapid proces de transformare biologică, era A. (Voi folosi de acum doar iniţiala numelui său abreviat, din motive care se subînţeleg).

Ne-am sesizat repede. Prima noastră preocupare era să vedem cu cine ne concurăm şi ce şanse avem. La vârf competiţia era acerbă.

Colega mea avea nişte ochi mari, frumoşi şi neastâmpăraţi care se fixau insistent asupra ta, însoţiţi de un zâmbet abia perceptibil. Simţeai că i-ai stârnit interesul. Dar adevărata confruntare pe ringul dragostei avea să vină abia peste 3 ani, în timpul studiilor la liceu. Până atunci, la nivelul anilor de şcoală, dezvoltarea mea endocrină, ca băiat, avea un ritm mai lent decât a ei şi ca urmare iniţiativele mele de tandreţe erau timide, reţinute, spre deosebire de ale ei, care erau mult mai îndrăzneţe. Simţeam totuşi că ceva nedefinit, misterios mă străbătea când discutam cu ea. Stăteam adesea de vorbă, ne priveam oarecum diferit, decât eram cu ceilalţi, dar la atât se rezuma toată idila noastră.

Prin clasa a VII-a, într-o recreaţie s-a petrecut pe neaşteptate un eveniment nou. Rămăsesem cu totul întâmplător în clasă numai noi doi. Ea era în prima bancă, iar eu eram în cea de a doua în spatele ei. Se întoarce brusc spre mine, îşi pune mâna sa pe mâna mea strângând-o după care m-a privit fix în ochi fără să spună nimic. Nu ştiu dacă a fost un gest spontan sau premeditat. Ştiu numai că am avut o senzaţie cu totul nouă, o căldură

ciudată şi impulsul unui curent m-a fulgerat până în creştet. N-am avut însă timp să reacţionez pentru că în clasă a intrat alergând colegul B.A. care era invidios pentru simpatia pe care o simţea că există între mine şi A. Văzând scena a început să strige cât îl ţinea gura la colegii de afară: „I-am prins ţinându-se de mână”. Şi tot farmecul s-a spulberat. Probabil cerul a vrut aşa, considerând că este prea devreme...

Am evitat apoi posturile tandre, dar un sentiment vag de atracţie între noi fusese deja trezit. Fără să ne mărturisim, amândoi eram conştienţi de ceea ce se întâmplă între noi... Sentimentele noastre s-au plămădit apoi în tăcere cu fiecare ocazie în care puteam să fim alături – în excursii, în întâlniri întâmplătoare etc.

Într-o seară, a venit în sat o caravană cu un film. Era un eveniment nou pentru sat şi s-a adunat multă lume, între care şi noi, elevii de la şcoală. Ea a venit lângă mine. În timp ce priveam la film, profitând de întuneric, mi-am pus mâna pe braţul ei. Mi-amintesc exact momentul. I-am simţit curbura formelor anatomice.

Contactul acela nou cu anatomia feminină a stârnit interesul explorărilor mele de mai târziu...

În clasa a IX-a de liceu eram pe 16 ani. Într-o dimineaţă am primit „o scrisoare de la o necunoscută”. La expeditor: A. Am recunoscut apoi abrevierea numelui ei. Am deschis plicul. Pe o foaie de caiet de aritmetică erau scrise cu cerneală citate din diverşi filosofi.

Până la acea vârstă, conspectasem deja de la 12 ani, „Dicţionarul limbii române” al lui Lazăr Şăineanu, îmi scrisesem un caiet cu maxime în latină şi extrase din literatura citită, aşa încât genul acela de scrisoare primită a venit pe un teren gata pregătit de recepţie şi răspuns. Acum, la 16 ani, biologia mea era în plină erupţie. Prin artere îmi curgea un alt sânge, tulburat de misterul feminităţii, care, iată, venea spre mine sub chipul ei, atât de cunoscut şi totuşi atât de nou.

Aşa a început marea şi neuitata mea iubire de la 16 ani!

Nu poate fi înţeleasă capacitatea mea de trăire a acestei iubiri pătimaşe, tulburătoare, fără a vorbi despre psihologia adolescenţei privită prin prisma sentimentelor mele de atunci.

Întotdeauna am avut un comportament diferit de cei de vârsta mea, mai mult introvert decât extrovert, cum sunt în general copiii. Gândeam mai mult ca un adult decât ca un copil. Nu agream vulgaritatea, farsele, jocurile periculoase, atitudinea de batjocorire a altor colegi. Şi cred că această reţinere de la săvârşirea unor acte dăunătoare pentru alţii mi-a fost impusă din alt plan. Am sesizat că şi mai târziu în viată nu mi-a fost iertată niciuna din erorile săvârşite, iar plata consecinţelor a fost disproporţionat de mare. Mi-au trebuit însă mulţi ani de experienţă ca să sesizez mâna destinului. În cele din urmă am înţeles şi ce îmi este permis şi ce nu.

Ca adolescent eram un pătimaş hipersensibil, mă deschideam decât către rarii prieteni pe care îi aveam. Cu ceilalţi eram reţinut. Reacţionam violent la glume sau ironii la adresa mea.

Mintea mi-era într-o continuă efervescenţă şi căutare. Citeam tot ce mă interesa – literatură, artă, filosofie, biologie, istorie. În programul meu eram la momentul literaturii universale. Mai mult studiam decât citeam, notând tot ceea ce voiam să reţin. De-a lungul timpului s-au adunat mii de pagini de notiţe, absolut necesare pentru scrierile mele de mai târziu. Nu mi-am consumat viaţa în restaurante, petreceri sau pe stadioane. Nici nu mi-au fost străine, dar mi-au picantat unele clipe rare. Timpul meu a fost dedicat aproape în întregime activităţii intelectuale. Duminicile şi vacanţele erau aşteptate cu nerăbdare, pentru că îmi ofereau avantajul continuităţii unei activităţi începute. Recunosc aici că familia mea nu prea s-a bucurat de timpul meu liber.

Deşi închis în turnul singurătăţii mele, eram foarte romantic. De toate dramele sociale, care aveau loc în acei ani, noi copiii eram străini. Ne trăiam propria noastră viaţă. Îmi plăcea să recit seara în asfinţit poezii din poeţii

învăţaţi la şcoală, dar îndeosebi din Eminescu, Coşbuc şi Topârceanu. Ştiam să recit pe de rost multe versuri şi cred că nu exista poezie din opera eminesciană din care să nu fi ştiut cel puţin câteva versuri.

Cred că romantismul meu se calchia pe cel eminescian. Mă învolbura muzicalitatea versurilor lui, conţinutul lor filosofic. Aş putea spune că m-am format sub imboldul vieţii şi operei lui. Au fost ani la rând când am reuşit să citesc tot ce apărea referitor la Eminescu. Aceeaşi pasiune o aveam pentru istoria lui Napoleon.

Aveam percepţia acută a tuturor întâmplărilor pe care le trăiam. Am simţit fără dubiu dilatarea timpului în adolescenţă şi scurtarea sa pe măsură ce înaintam în vârstă. Fenomenul este bine cunoscut. Pentru un copil şi pentru un adolescent toate evenimentele trăite fiind noi, reţin atenţia şi sunt înregistrate în memorie. Trăirea lor atentă creează senzaţia că zilele şi anii sunt lungi, fără sfârşit. Pentru un adult puţine evenimente sunt noi şi ca urmare nu le acordă o atenţie deosebită. Trece uşor peste ele şi timpul i se pare că se scurge foarte repede. Din acest motiv, după cum am mai spus, unui tânăr care îşi priveşte timpul de viaţă aflat în faţa sa i se pare lung. Vârstnicului care priveşte timpul dinapoia sa, viaţa i se pare a fi fost scurtă. De aici şi nepăsarea faţă de timpul pe care îl pierdem în tinereţe. Ni se pare că avem încă mult timp pentru proiecte neîmplinite.

Psihologia la vârsta adolescenţei este unică. Eram atât de impresionat de ceea ce trăiam fizic şi psihic la acea vârsta, încât mă gândeam să-mi descriu propriile stări având sentimentul că adulţii nu pot să înţeleagă adolescenţa privind-o numai dinafară.

Trăiam cu o mare acuitate tot ceea ce se întâmpla în jurul meu, iar ecoul lor era îndelung. Mintea mi-era plină de idei. Simţeam fizic cum creierul îmi este asaltat de un continuu flux de gânduri. Asistam surprins cum se ordonau în cuvinte, idei, teme şi noi înţelesuri. Simţeam creierul cum îmi funcţionează, dacă se poate spune aşa. Fără nicio îndoială nu era vorba de gândirea forţată din patologia

psihiatrică. Aveau coerenţă, aveau sens şi erau susţinute de realitatea concretă, de lecturile mele, de noţiunile însuşite ca elev. Ideile de atunci erau materializate în lungile scrisori, uneori şi de 20 de pagini, pe care le scriam prietenilor şi mai ales celei ce devenise centrul universului meu afectiv. Ciornele unora dintre scrisori le mai păstrez şi astăzi.

Ca adolescent, aerul avea pentru mine o prospeţime nouă, iar primăvara, simţeam mirosul naturii în renaştere, care mă umplea de o fericire imensă şi de sentimentul bucuriei de a fi. Inspiram adânc, cuprindeam cu ochii verdele crud al vegetaţiei trezite şi mă simţeam invadat de o misterioasă dorinţă de a mă realiza. Îmi şi amintesc o zi, în care am avut acest sentiment: în mai 1956 când mă pregăteam pentru examenul de absolvire a liceului, în grădina Internatului. Era o iarbă înaltă şi viguroasă. I-am simţit mirosul de mlădiţă tânără şi am avut impresia că din adâncul pământului primesc prin ea îndemnul şi forţa de a mă înălţa, de a cuceri lumea. Când mai târziu m-am confruntat cu multe dificultăţi, îmi aminteam de misterioasa asigurare ce mi s-a dat.

O observaţie interesantă şi inexplicabilă pentru mine, până târziu ca adult, era aceea că exista o singură zi când simţeam venirea primăverilor printr-o stare fizică şi psihică neobişnuită. Atunci, dar numai atunci, natura părea să-mi spună: „Iată-mă, am venit. Participă cu mine la sărbătoarea vieţii!”.

Pe vremuri, când Bucureştiul nu era ceea ce este şi se putea respira, aveam aceeaşi plăcere generată de frumuseţea toamnei în luna octombrie.

*

* *

Cu acest temperament sensibil şi pătimaş am traversat anii de liceu şi prima iubire nevinovată, dacă vreo iubire poate fi vinovată, atâta vreme cât structura care ne generează sentimentele, nu ne-am dat-o noi, ci ţine de o altă dimensiune.

După scrisoarea primită de la A, ne-am întâlnit în

vacanţa de iarnă acasă. De astădată nu mai era jocul de-a dragostea, ci era chiar dragostea care vorbea în noi. O dragoste pură, platonică, fără nimic din concupiscenţa timpurilor moderne. Mi-am subordonat unui control raţional o endocrinologie furtunoasă. Orice pulsiune spre o intimitate fizică, în naivitatea mea, o priveam ca pe o impietare a purităţii sentimentelor noastre. Probabil că sună astăzi ca în romanul „Paul şi Virginia" al lui Bernardin de Saint Pierre, dar aceasta era educaţia noastră pe atunci.

Ştiu şi astăzi prima scrisoare pe care i-am trimis-o. Între altele i-am scris despre forţa plină de mister a iubirii, despre aripile pe care le dă vieţii exemplificând prin mărturiile lui Goethe, care întâlnind-o la 74 de ani pe Ulrike, de numai 19 ani, dansa cu ea cu avântul anilor săi tineri. I-am scris că mergând împreună vom putea atinge orice culme a visurilor noastre.

Am ţinut să redau aceste amănunte pentru a avea o expresie a ceea ce îşi scriau şi erau capabili să gândească la acea vreme doi adolescenţi, care nu se aflau decât în anii de început ai unui liceu. Gândire provincială? Probabil. Dar frumuseţea ei mi-a dat aripile, motivaţia şi forţa devenirii mele.

Două aspecte esenţiale mi se par de reţinut. Primul a fost acela că, tributari unei culturi clasice şi romantice, ne-am înscris iubirea sub acest însemn. Mi-am impus apoi ca performanţele mele la învăţătură să nu scadă, ci dimpotrivă, iubirea să le dea aripi. Şi nu numai că n-au scăzut, dar a fost cea mai frumoasă perioadă din viaţa mea. Eram într-o continuă visare, continuă exaltare afectivă. Învăţam nu bine, ci simţeam că mintea îmi briază. Aveam o continuă dorinţă de a atinge performanţa şi fiecare succes îl dedicam acestei iubiri. Niciodată ca atunci, n-am avut motive mai profunde, mai angajante Şi mai entuziaste, să învăţ.

Aveam în ochi, în fiecare celulă impregnată imaginea ei. Cu ea mergeam, cu ea respiram, cu ea visam. Devenise al doilea eu al meu. Devenise o prezenţă hieratică pe care

sufletul meu o transformase într-o icoană a adoraţiei absolute. Se transformase acum într-o adolescentă plină de graţie şi de farmec. Mă fascina şi mă obseda mişcarea corpului ei, mersul semeţ, cu privirea atentă la admiraţia provocată în jur, mimica, zâmbetul, ochii săi mari şi căprui de o frumuseţe unică pentru mine.

Când întâlneam îndrăgostiţi fericiţi îmi spuneam: „Şi eu sunt fericit”.

Cu mintea mea învolburată de lecturi şi de iubire, o vedeam ca pe o zeiţă din mitologia antică, cizelată de mâna lui Praxiteles. Avea un păr şaten, bogat, adunat în două cozi lungi, pe care nu şi le purta pe spate, ci în faţă răsfirate, pe piept. Era pe atunci în plină formare şi prin rochia strânsă pe corp îi admiram valurile ondulate ale cărnii răspândind o tulburătoare şi obsedantă senzualitate. Da, aşa cum geniul este conştient de sine şi femeile sunt conştiente de propria lor frumuseţe. Privirea fermă, nările contractate, alura corpului şi mersul controlat sunt suficiente pentru a sesiza ce gândeşte o femeie despre sine.

Locurile în care ne întâlneam, străzile pe care ne plimbam, au căpătat pentru mine o încărcătură afectivă, pe care am purtat-o în suflet mulţi ani după despărţirea noastră. Ne întâlneam, de obicei, ca nişte copii cuminţi în Gradina publică a oraşului Piteşti. La plecare o conduceam pe strada Egalităţii, trecând prin faţa liceului de fete „Zinca Golescu” unde învăţa şi ne despărţeam la intersecţia cu strada Vasile Lupu pe care îşi avea gazda.

Îi scriam nu scrisori, ci romane. Îi scriam de asemenea poezii îndeosebi cu ocazia diverselor aniversări ale sale.

Din multele întâmplări ale acelei perioade n-aş retine aici decât câteva, care mi se par mai semnificative.

Rigid şi orb de pasiune, suportam greu curtea altor pretendenţi. Gelozia mea era provocată şi de inapetenţa ei pentru toate întâlnirile. În locul său, trimitea uneori o colegă de a sa pentru a-şi prezenta scuze. De fiecare dată când venea colega sa la întâlniri mi se întâmpla un

fenomen ciudat. Deşi venea de pe o stradă care nu intra în câmpul meu vizual, realizam că va veni la întâlnire colega ei, după mirosul său specific pe care îl sesizam cu mult înainte de a o vedea. Având o funcţie hiperolfactivă, involuntar mi se imprima în minte mirosul celor întâlniţi. Le cunoşteam bine, în consecinţă, sub aspect olfactiv pe ambele. Mirosul specific o preceda pe colega sa cu multe sute de metri. Sau poate era doar un efect telepatic. Cert este că simţul meu olfactiv a constituit întotdeauna un criteriu de selecţie.

Într-un iunie cu călduri toride, veneam toropit de căldură pe strada Horia, Cloşca şi Crişan, strada liceului meu, spre Internat, cum îi spuneam noi căminului în care locuiam. Era spre ora 15. Deodată, în faţa mea, la circa 600 de metri, zăresc o siluetă feminină aflată în mers. Tresar Şi, deşi era departe şi o vedeam doar din spate, am recunoscut-o pe Ea. M-a străbătut brusc o forţă nevăzută. Şi în ciuda vipiei căzută din cer şi reflectată de asfalt, în câteva minute am ajuns-o din urmă. Mergea să se plimbe m parcul Trivale, unul dintre cele mai frumoase parcuri naturale, binecunoscut al Piteştiului.

Am vrut să scot în relief aici forţa iubirii care ne animă, chiar şi în condiţii de epuizare. Este o dovadă a forţei uriaşe, pe care o poate genera iubirea. Motivaţia afectivă stimulează glandele endocrine, care pun în acţiune hormonii responsabili de activarea proceselor metabolice furnizatoare de energie. Este o observaţie pe care a făcut-o şi Sherington văzând comportamentul câinelui său de vânătoare şi care l-a condus la, inaugurarea unor terapii hormonale. Întâlnirile noastre erau ca o intrare în transă, dar se rezumau la timide atingeri de mână, discuţii şi un simplu „la revedere” spus cu regretul despărţirii. Sărutat? Nici vorbă. Acela, primul nostru sărut, a venit abia după terminarea anului şcolar, în vacanţa de vară. Ecoul lui asupra noastră a fost atât de nou, de fascinant încât i-am dedicat un poem în proză. Iată-l.

PRIMUL SĂRUT – 30 DE SECUNDE DE „ETERNITATE”

Primul sărut a durat doar 30 de secunde. Suficient pentru a experimenta eternitatea. Suficient pentru a nu regreta că m-am născut.

Până în clipa primului sărut, nu erau între noi decât dorinţe fără grai, atingeri nevinovate şi gesturi timide.

Şi deodată, cortina cade.

Aveam 16 ani. Eram în vacanta de vară. Ne dădu-sem întâlnire pe un câmp cu numeroşi arbuşti. Era o după amiază calmă, cu un soare viu şi îmbietor, un cer senin şi fără nori.

O văd venind. Inima începe să alerge. Mă îndrept spre ea. Îmi înving sfiala inerentă inocenţei. O privesc cu ochii mari, flămânzi de o lungă aşteptare.

Mă vede, tresare şi în clipa următoare ne trezim unul în braţele celuilalt. Ce mare era îndrăzneala la aceea vreme şi la acea vârstă! Şi miracolul începe. Ce sfântă mi s-a părut clipa în care mi-am văzut iubirea vieţii abandonându-se prima oară în braţele mele, după ani de chinuitoare dorinţe, de chinuitoare aşteptări!

Instinctiv, buzele ni s-au unit. Contactul lor m-a străfulgerat. Niciodată până atunci şi nici după aceea n-am mai trăit acel ceva unic şi fantastic. O căldură imensă ne-a invadat. Ardeam amândoi în incandescenţa căldurii aprinsă în trupurile noastre de adolescenţi.

Am închis ochii. Ne-am inspirat adânc unul pe celălalt întocmai cum se absoarbe aerul răcoros al dimineţii. O aromă de trupuri tinere în plină eflorescenţă endocrină ne-a invadat nările cu o suavitate în care Universul îşi topise toate esenţele lui sacre. Ne strângeam în braţe convulsiv, pierduţi într-o sfântă şi copleşitoare comuniune. Am simţit atunci că timpul stă pe loc, că toată fiinţa mea simte fizic infinitul, că aceea este clipa marii mele iniţieri... Şi am simţit atunci fericirea de a mă fi născut şi şansa de a fi cunoscut-o pe Ea, unica şi Marea Preoteasă a Templului meu Sacru.

Trăirea aceea unică, senzaţia aceea de invadare bruscă a unei călduri intense, m-au urmărit continuu, deşi pe cerul iubirilor mele au apărut ulterior multe alte stele, dar cu alt soare şi cu alţi nori. Piatra de fundament a fost pusă însă acolo, iar savoarea inocenţei, virtutea castităţii, puritatea ei absolută am trăit-o doar acolo, într-un colţ de Paradis, sub un Soare, care ne privea cu o nespusă blândeţe şi o paternă acceptare.

Peste ani, foarte mulţi ani, ne-am revăzut întocmai ca Mircea Eliade cu Maitreyi, eroina celebrului său roman. Întrebând-o de ce-şi aminteşte din evenimentul primului sărut, mi-a răspuns: „Căldura imensă, care ne-a cuprins pe amândoi când buzele noastre s-au unit”.

*

* *

Şi cum s-a terminat povestea? Cu o poezie de adio. S-a terminat ca toate iubirile din adolescentă cu amintiri ce nu se uită. Am terminat liceul şi-am intrat la facultatea de medicină. Târziu, în toamnă, am primit o scrisoare de la ea în care mă anunţa că s-a căsătorit.

Am închis adânc în inima mea şi am ferecat cu o mie de lacăte iubirea cu care s-a încheiat adolescenta mea. Se încheiase cel mai frumos şi mai pătimaş capitol din viaţa mea.

Întreaga mea energie am dedicat-o studiilor. Şi probabil că în compensaţie, timp de 10 ani, în fiecare noapte am visat-o. În fiecare noapte, creierul meu, răvăşit de absenţa ei, mi-o aducea la întâlnire pe aripi de vis. Mă privea cu ochii aceia, care mă hipnotizau, îmi spunea ceva şi dispărea brusc... În clipa aceea, pentru o fracţiune de secundă, aveam o trăire extatică, o fericire care îmi inunda toată fiinţa contopită cu imaginea ei. A fost un excelent drog pentru puterea de a continua să exist, să respir, să nu mă opresc.

În mod ciudat, din clipa reîntâlnirii, când fiecare dintre noi, după mulţi ani, aveam cu totul alt statut, am încetat s-o mai visez. În Empireul tinereţii mele, alte umbre mi-au populat visurile.

ANII DE LICEU

În 1953 am intrat la actualul Colegiu I.C. Brătianu. Pe atunci, după modelul sovietic (este un blestem în ţara asta să imităm numai modele străine, ca şi cum noi am fi debili mintali), se numea Şcoala Medie nr. 1 de băieţi. Se făceau doar trei ani şi, dacă mi-aş fi limitat cunoaşterea doar la materiile admise, aş fi ştiut mai multe despre Uniunea Sovietică decât despre România sau despre cultura lumii.

Am avut profesori foarte sobri, iar disciplina şcolară şi învăţământul nu erau negociabile, ci lege. Erau prea multe mijloace de control ca cineva să aibă şanse de a le sfida.

Personal am învăţat egal la toate materiile obţinând note maxime cu excepţia fizicii şi a limbii ruse la care în loc de 5 am avut la absolvire 4. Notarea se făcea după sistemul sovietic de la 1 la 5. Doamna Muranievici, profesoara de fizică, ne declara clar, că la cei care nu rezolvă probleme din Revista de Matematică şi Fizică li se scade un punct. Şi aşa a şi făcut. Opţiunea pentru medicină o avusesem demult şi, ca urmare, nu eram pasionat de fizică şi matematică pentru a lucra suplimentar.

Ca materii mi-au plăcut biologia, pe care am învăţat-o temeinic cu profesorul Titus Păuna. M-a pasionat de asemenea istoria, psihologia şi limba română. Profesoara de limba română, Adelina Prodescu, era foarte sobră şi pretenţioasă. Era din rasa acelor femei frumoase, distinse şi impunătoare. Nu ştia să zâmbească sau să glumească, spre deosebire de profesoara Cici Mânu de la matematică şi de fina, rafinata şi superba mignonă ca „o franţuzoaică”, Felicia Nuca, de la limba franceză.

Eram frecvent ascultat la compoziţiile literare mai mult decât ceilalţi colegi şi nu înţelegeam de ce. Târziu am bănuit, după notele bune obţinute, că probabil vroia să se convingă dacă am vreo urmă de talent.

Îmi amintesc de o întâmplare nostimă cu Adelina Prodescu. Aveam în Internat un coleg mai mare cu vreo doi ani decât noi, Vasile Balea. Era înalt, cu păr negru, ondulat şi cu o figură foarte virilă. Avea mare succes la fete şi, spre deosebire de noi, care eram „copii cuminţi”, el era mai tot timpul plecat la întâlniri. Ni s-a dat ca temă pentru acasă să facem critica literară a poeziei „Noi vrem pământ” de George Coşbuc. Ca de obicei, conştiincios, mi-am făcut tema. Fiind duminică, colegul V. Balea avea, bineînţeles, întâlnire. Seara m-a rugat să-i dau lucrarea mea s-o copieze, în speranţa că nu va fi ascultat luni. Am acceptat mizând şi eu pe aceeaşi şansă. Prima oră de limba română au avut-o colegii de la clasa paralelă C, în care învăţa colegul meu. Şi ghinionul lui, Adelina Prodescu îl solicită tocmai pe el să citească lucrarea şi-i dă nota maximă. Următoarea oră de limba română am avut-o noi, cei de la A. Şi ghinionul continuă. Îmi cere să-mi citesc şi eu lucrarea. Rămâne stupefiată şi zice: „Lucrarea asta am mai ascultat-o odată la C. Unul va avea nota 5 şi celălalt nota 2. Cine de la cine a copiat?” Ce să spun? Am bâiguit ceva: „S-a...mai inspirat el de la mine, că mi-a spus că nu a avut timp să scrie”. „Bine, zice ea. Nu vă dau notă acum. Mă voi informa corect şi voi decide”. Şi s-a ţinut de cuvânt. La ora următoare când a intrat în clasă mi-a spus: „Pentru că Balea a recunoscut cinstit că el a copiat, lui nu-i pun notă iar ţie îţi dau 5”.

Aceştia erau profesorii noştri! Corecţi şi cu demnitate.

În tot liceul nu am avut decât o singură notă de 2 la gimnastică pentru că am refuzat să sar cu spatele peste aparatul numit capră, fiindu-mi teamă de căderе. Şi, iar ghinion. Dirigintele, furios, pentru că erau mulţi cu note proaste, tocmai atunci a hotărât să fie toţi pedepsiţi cu tunderea părului la zero. Şi aşa mi-am luat pedeapsa de mă-ntreba toată lumea ce mi s-a întâmplat, eu nefiind cunoscut ca un elev de note mici. Furios pe profesorul de gimnastică, m-am dus şi mi-am luat scutire medicală de la orele lui. Am regretat mult această lipsă de înţelegere a

profesorului Muranievici, pentru că un corp în plină dezvoltare are nevoie de gimnastică. Mai mult, în facultate, pentru că aveam o mare mobilitate la gimnastica la sol, profesorul de resort a insistat să fac sport de performanţă. Am refuzat pentru că nu am vrut să-mi neglijez studiile.

La limba rusă, Mihail Filoneanu m-a văzut pe stradă în timpul unei scutiri medicale după scoaterea amigdalelor. A considerat că chiulesc, mi-a reproşat şi mi-a scăzut nota. La aceeaşi materie, care era inclusă în examenul de admitere la medicină, am luat nota 5 cu o povestire liberă despre A. S. Puşkin în exil la Chişinău. Era vorba de un dialog dintre Puşkin şi gărzile de noapte care îl surprind pe poet plimbându-se. Şi am povestit eu cu multă însufleţire şi nuanţare cum gărzile auzind că este Puşkin, nu numai că l-au lăsat să se plimbe într-o zonă interzisă, dar i-au dat şi onorul. Impresionate de Prestaţia mea, cele două profesoare mi-au dat nota 5, ceea ce la admiterea în facultate însemna aur.

Deşi eram, aş putea spune, crud la minte, am avut o mare compasiune pentru profesorul de muzică. I se desfiinţase materia prin programa de învăţământ şi se chinuia cumplit cu noi să ne adune „la cor”, care era benevol, pentru a-şi putea câştiga şi el o pâine amărâtă. Mă duceam numai pentru că realizam drama lui.

Un alt profesor de mare distincţie şi prestanţă, atât ca om, cât şi ca profesor era directorul liceului, Steriopol, de origine greacă. Locuia într-o clădire aflată în incinta liceului. Preda limba franceză. Era al doilea director, administrativ, primii fiind cei politici. Am fost foarte surprins, pentru că nu făceam franceza cu el, când m-a recomandat să merg acasă la un coleg din oraş să-l ajut învăţând împreună. Acest „job” mi-a adus foarte mari avantaje, familia Antonescu, la care mergeam fiind nişte oameni de mare calitate umană. Am povestit la început că doamna Antonescu era fiica unuia din fraţii Iuga, despre care vorbeşte L. Rebreanu în „Răscoala”.

Unul dintre colegii de clasă care a avut o evoluţie

profesională şi socială deosebită a fost Emil Constantinescu, fostul preşedinte al României în perioada 1996-2000.

Emil era croit de la natură cu reale calităţi intelectuale. Era înalt, rezervat şi foarte manierat. A fost de departe cel mai citit dintre noi. Ştia limba franceză din familie şi o vorbea deja la ore cu deosebită acurateţe. Citea foarte multă literatură beletristică şi filosofie. Am beneficiat eu însumi de multe cărţi din biblioteca sa şi numi închipuiam că-i voi putea mulţumi aflându-ne amândoi în alte ipostaze. Învăţa foarte bine la toate materiile, dar excela la limba română şi la istorie. În expunerile lui se simţea imediat cultura şi limbajul elevat. Folosea cu uşurinţă numeroase citate din domeniul filosofiei, al istoriei şi al literaturii. În clasă era categoric recunoscut pentru talentul său oratoric.

În clasa a IX-a am stat împreună în penultima bancă. Era pe atunci la modă dezlegarea de rebusuri şi ne întreceam în inventarea exprimărilor rebusiste. În spatele nostru, în ultima bancă, erau alţi doi colegi de frunte ai clasei: Ştefănescu Gheorghe, ajuns un valoros medic veterinar şi Dascălu Gruia, azi inginer, un mare mucalit şi o minte de mare profunzime.

N-aş vrea să pierd prilejul de a mai spune ceva despre omul Emil Constantinescu, ajuns preşedinte al României. Spre onoarea lui, nu şi-a uitat colegii. Nu ne-a oferit nici unuia dintre noi funcţii publice pentru că nu făceam politică. S-a purtat însă ca un adevărat coleg, rămânând cu noi în situaţii particulare tot Emil, şi nu domnul Preşedinte. În discursurile ţinute cu ocazia transformării liceul nostru în „Colegiul I. C. Brătianu” şi-a amintit galant de realizările colegilor săi, ca şi cu alte ocazii. M-am gândit atunci că este singurul Preşedinte al ţării pe care l-am auzit vorbind despre colegii săi de şcoală....

După ceremoniile de citire a decretului de numire a liceului „Colegiu” şi după dezvelirea bustului lui I. C. Brătianu, a urmat o masă la restaurantul „Cornul

Vânătorului”, un local frumos modernizat, situat în Trivale. L-am întrebat dacă vine cu noi. Ne-a răspuns că este invitat şi de autorităţile oraşului, dar el va veni cu noi.

La masă eram doar noi colegii, el şi mama sa. Atunci a spus ceva, de care o presă avidă de cancanuri putea profita: „Pentru două ore eu nu sunt Preşedintele României, ci colegul vostru”. M-am gândit imediat că cineva putea „trânti” un articol cu titlul „România, două ore fără preşedinte”. Din fericire acolo n-a fost nimeni care să speculeze, fie şi în glumă, aceste cuvinte.

Am spus că am simţit nevoia să fiu totdeauna alături de cei cu defecte fizice sau cu diferite incapacităţi psihice. O singură dată m-am lăsat luat de valul celorlalţi colegi, în clasa a V-a, şi m-am asociat lor în ironizarea unui coleg, care avea dificultăţi la algebră. Iar dirigintele meu Constantin Constantinescu mi-a dat o lecţie usturătoare, pe care nici astăzi n-am uitat-o.

Mai târziu această atitudine de apărare a celor umiliţi era să mă coste scump. Din cauza intervenţiei mele în apărarea unui astfel de elev din clasele mai mici, era să fiu exmatriculat din liceu, tocmai când mai era o lună până la absolvirea sa.

Eram în clasa de „meditaţie” cum se spunea, la sala unde învăţam noi, cei din internatul liceului. Pedagogul Biţoaica, un om foarte agreat de altfel, lipsea. Nişte elevi mai mari au început să se distreze tracasând un elev care stătea mai tot timpul retras şi trist. Din acest motiv era mereu sâcâit de copii răutăcioşi. Ajuns la limita răbdării, bietul copil urlă dintr-odată din toate puterile. „Lăsaţi-mă!” şi se repede brusc la fereastră voind să se arunce de la etaj. Sesizând situaţia am sărit şi l-am prins de braţ, l-am coborât de pe pervazul ferestrei şi furios la culme am sărit la cei vinovaţi de întâmplare.

Incidentul a stârnit discuţii şi direcţia i-a reproşat pedagogului absent. Atunci un alt pedagog, ca să se răzbune, m-a dat afară din sala de mese la ora prânzului de a doua zi, cerându-mi documente, pe care nimeni nu le prezenta la intrarea la masă. Înţelegând că este doar un

gest de răzbunare am refuzat să i le aduc.

— Ieşi afară, îmi spune el furios.

— Ieşi tu, îi răspund eu cu pumnii strânşi gata să mă implic într-un scandal de pomină. Nefiind agreat, ceilalţi elevi, care terminau şi ei odată cu mine, s-au strâns în jurul nostru gata să intre într-un joc cumplit de periculos: linşarea acelui pedagog. Sesizând pericolul, pedagogul, om cu mintea mai coaptă decât a noastră şi de altfel destul de inteligent, bate în retragere şi se duce imediat la directorul liceului, făcându-mă responsabil pentru tot ceea ce s-a întâmplat.

Sunt chemat acolo. Directorul Steriopol, îmi cere şi mie să-i prezint incidentul. Fiind sub influenţa încă a mâniei îi prezint clar cu o voce afectată toată povestea.

În disputa dintre un pedagog şi un elev, nu erau vremurile de partea celor mici. Directorul rămâne însă calm, se uită la domnul Grigorescu, secretarul liceului, acesta se uită în catalog, îi comunică notele mele şi decide: „Este un elev prea bun ca să-i stricăm acum situaţia. Hai, cere-i scuze domnului pedagog şi încheiem conflictul”.

Viaţa din internat, în 1953, era extrem de grea. Era după Festivalul Mondial al Tineretului, ţinut la Bucureşti şi la care s-au făcut eforturi imense pentru aprovizionare, voind să se arate că în socialism curg râuri de miere şi lapte. Efortul alimentar de la Festival a însemnat multă vreme foame la cantinele elevilor şi studenţilor. Majoritatea timpului se dădea un cubuleţ de mămăligă cu magiun sau marmeladă, ceai într-o cană de aluminiu şi mazăre sau fasole. Când era pâine, porţia era atât de mică încât, de foame, o consumam rapid la început şi apoi restul se mânca fără pâine. Eram în perioada de creştere şi aveam o foame continuă. Bani de completat masa nu aveam, iar de acasă nu aveau ce să-mi trimită.

Foamea devenise preocuparea mea majoră şi-i fericeam pe cei ce se pot sătura!

După un an de foame, probabil că i s-a făcut milă cuiva acolo sus şi, deşi aveam elevi de ani mai mari, pedagogul Ion Nania, care a studiat ulterior istoria, şi a

făcut, am auzit, importante descoperiri, m-a numit responsabil cu disciplina pe sala cu mese. Luând masa acum, înainte sau după ceilalţi, deşi nu mâneam altceva, cel puţin puteam să-mi astâmpăr foamea. A fost o adevărată mană cerească pentru mine.

La terminarea liceului, toţi colegii din clasa a X-a A am trăit regretul despărţirii. Realizam că am încheiat etapa copilăriei fără griji şi întrăm în lupta vieţii. Arcadia noastră rămânea în urmă.

În caietul în care consemnam evenimentele importante trăite, am tradus din latină, faimoasele versuri din „Tristele” lui Ovidiu:

„Donec eris felix, multos numerabis amicos
Tempora si fuerint nubila, solus eris”.
În traducerea mea suna:

„În clipe de fericire
Mulţi prieteni vei avea
Dar în vreme de restrişte
Singur te vei consola”.

Am înscris apoi în ordine alfabetică toţi colegii din clasă şi i-am rugat pe fiecare să se semneze. Văzând ulterior iscălitura lui Emil Constantinescu pe o felicitare, pe care mi-a trimis-o de Anul Nou, pe când era preşedinte, ca şi pe diverse documente de stat, mi-am dat seama că este identică şi că am fost inspirat când le-am cerut colegilor semnătura!

Ne-am întâlnit apoi la 10, la 20 şi la 43 de ani de la terminarea liceului.

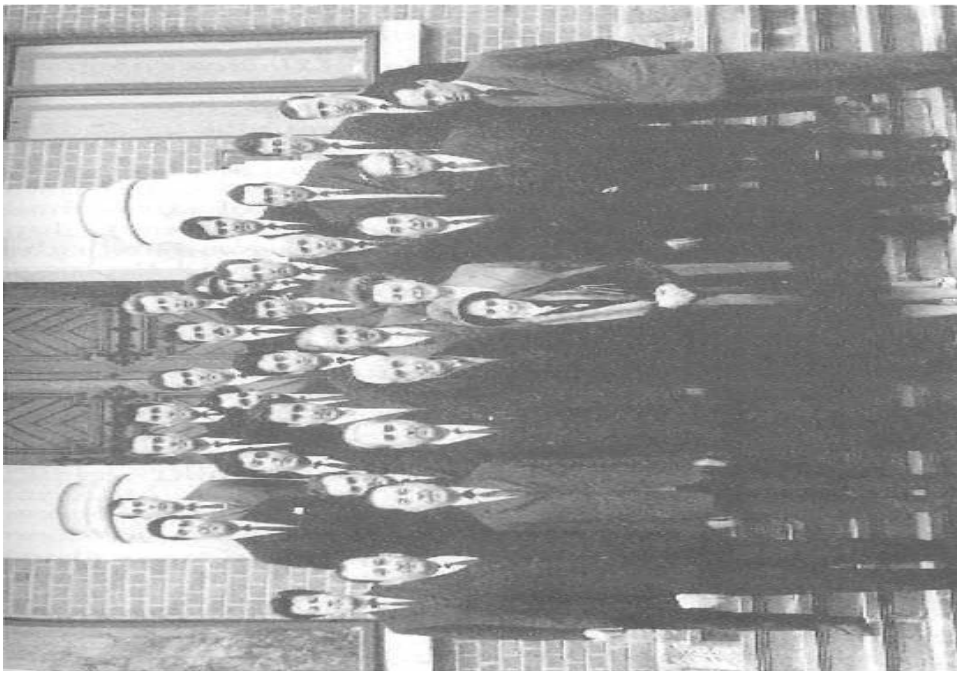

Fotografie efectuată în mai 1966, la întâlnirea colegială după 10 ani de la absolvirea Liceului Nicolae Bălcescu, astăzi Colegiul I.C. Brătianu

De la stânga la dreapta:

Rândul I: Profesor Ovidiu Dumitrescu, Profesor Mihail Filoneanu, Profesor Marin Bădescu, Profesor Ion Steriopol, Profesor Cecilia Mânu, Profesor Gheorghe Muranievici, Profesor Tatiana Muranievici, Profesor Ion Besoiu, Profesor I. Caracostea, Profesor Florin Cosmescu.

Rândul II: Ghiţescu Vasile, Duminică Ana, Marin Ion, Matei Ion, Fianulon-Victor, Constantin Dumitru, Profesor Iulian Matei, Dumitrescu Mircea, Constantinescu Dan, Alecu Dan, Opriţoiu Dumitru.

Rândul III: Gheorghiu Răzvan, Ciobanu Aristide, Constantinescu Emanoil, Constantinescu Emil.

Ultimul rând: Ştefănescu Gheorghe, Macău Florea, Popescu Viorel, Botescu Cristian, Tudose Alexandru.

(Fotografie efectuată şi oferită de colegul Sile Ghiţescu)

În Jurnalul meu am consemnat întâlnirea de la 20 de ani. Iată ce am scris atunci:

După 20 de ani

1953. Suntem la numai câţiva ani după un război, ce scindase omenirea în două tabere opuse, un război ce nu iertase pe nimeni. O clipă doar uniţi în faţa pericolului, care îi ameninţa cu hegemonia unui spirit distructiv, odată depăşită, oamenii încep să fie din nou animaţi de orgolii politice, din nou să se duşmănească – cu şi fără motiv. În sfera estică pătrunde un spirit nou, şi, ca în orice început, lumea speră, se entuziasmează, se agită pentru o viaţă pe care o vedea pe atunci rozã, dar care avea să se dovedească, la fel cum este orice viaţă cu sacrificii, bucurii şi tragedii, cu reuşite şi erori. De abia ridicaţi din cenuşa războiului, trăiam o viaţă la limita modestiei, cu excepţiile din care norocul sau destinul a făcut întotdeauna lege. La oraş se mergea încă cu căruţa cu boi hurducată pe drumuri de piatră bolovănoasă, petrecând câte şase ceasuri pe o distanţă de 27 km până în târgul Obor ce se afla „În Vale” – cum i se spunea pe atunci perimetrului destinat pentru târg din orăşelul Piteşti. De veacuri slugă pe moşia altora, în inima ţăranului încolţesc gânduri noi. Începe să întrevadă posibilitatea de a se ridica din ţărână instruindu-se. Unii, nedezmeticiţi încă, îşi hărăzeau copiii pentru aceeaşi trudă aspră a unui pământ sărac şi vitreg ca şi a lor, alţii însă...

Într-o noapte cu un cer întunecat de septembrie, ultimul copil al unei familii „nevoiaşe” îmbrăcat în haine „de duminică” ia drumul spre Piteşti în aceeaşi căruţă seculară. Cu toată naivitatea sa de adolescent rural, el simte că părăseşte iremediabil o lume care până atunci reprezentase totul pentru el: dragostea şi căldura mamei, grija şi asprimea tatălui, copilăria cu visurile ei, libertatea câmpului şi vuietul pădurii însufleţite. Pe atunci satul se menţinea încă în lumea obiceiurilor rămase din străbuni,

tradiţii care îşi aveau savoarea lor, care fermecau cu puteri mirifice sufletul unui copil.

...Clasa a VIII-a A. Într-o sală situată pe latura dreaptă la etajul I al clădirii liceului, odinioară „faimosul Brătianu”, s-au adunat la ora 8,00 peste 30 de copii, unii gălăgioşi şi zeflemitori, alţii sfioşi şi modeşti, copii care aveau să fie timp de 3 ani colegi. Majoritatea se cunoşteau nu numai între ei, dar şi cu profesorii. Multora nu li se spunea de către profesori Ionescu sau Popescu ci Bebe, Gigei, etc. Era într-un fel o clasă în care se adunaseră „elitele”, băieţii „lumii bune” din oraş. Şi printre ei, rătăceam noi, câteva progenituri de ţărani. Era desigur o întâmplare. Sau probabil direcţia şcolii a voit să confere întrucâtva un caracter mai democratic clasei, îmbunătăţindu-i cu noi, cei de la ţară, compoziţia socială, aşa cum se voiau a fi vremurile...

La primul catalog a trebuit să ne ridicăm în picioare şi să ne „dezvăluim” originea. Adeseori apelativul „ţărane” adresat celor de la ţară li se părea multora mai la îndemână decât numele propriu. De altfel, la un extemporal despre „Codul lui Napoleon”, când prof. Ovidiu Dumitrescu, celebrul „Sulă”, mi-a pus nota 10 cu +, el însuşi m-a privit mirat din creştet până-n picioare şi mi-a spus: „Bravo, ţărane, ai fost tu în stare de-aşa un extemporal?!” Sigur, nu erau de acuzat aceşti oameni. Până atunci în şcoli ţăranii pătrundeau greu şi în orice caz erau *rara avis,* aşa încât, atunci când reuşeau să-şi depăşească propria condiţie, surprindeau.

Către mijlocul primei săptămâni de viaţă la oraş, m-a cuprins un dor cumplit de casă. Simţeam că lumea se termină, că pământul se prăbuşeşte, dacă nu-mi revăd casa părintească. Era un fel de „vreau la mama” al copilului înstrăinat. Sâmbătă am plecat acasă. Când am ajuns în sat am savurat fiecare metru de pământ până acasă, am trecut prin ecranul minţii fiecare colţişor pe care-l părăsisem numai cu o săptămână în urmă, de parcă m-aş fi întors din prizonierat. Acasă, tatăl meu, care rămăsese singur numai cu mama cu toată munca

gospodăriei şi mai ales a câmpului, m-a primit rece. „Ce-ai căutat acasă? Avem bani de cheltuit pe drumuri?” M-am trezit brusc. Drumul era fără întoarcere. Am înţeles ce sacrificii mari fac părinţii pentru ca eu să „învăţ carte”.

Odată întors la şcoală m-am apucat serios de muncă. Criza adaptării trecuse.

...Şi au trecut şi cei trei ani în care n-am înţeles decât că trebuie să învăţăm. Şi am zburat apoi fiecare în alte zări, aşa după cum vântul sorţii şi forţa de sustentaţie a propriilor aripi, ne-a purtat. Am lăsat în urmă o lume de visuri, lumea copilăriei şi a adolescenţei fermecate, din care cu totii ne trezim adulţi.

Ne-am revăzut şi după 20 de ani, mulţi dintre noi nemaiavând ocazia să ne întâlnim chiar deloc. La apel n-au mai răspuns toţi: unii pentru că treburile i-au reţinut pe alte meleaguri, alţii pentru că n-au putut fi anunţaţi, alţii pentru că firul vieţii le-a fost întrerupt. Toţi colegii l-am regretat pe Milică Udrescu. Deşi de la ţară, era un băiat fin, cu nişte ochi mari, blânzi şi generoşi. Era omul care nu deranja pe nimeni, nici măcar prin prezenţa sa. Şi s-a dus atât de tragic secerat de o leucemie.

Mulţi dintre noi am rămas aproape neschimbaţi. La copilul de acum 20 de ani s-a adăugat adultul cu griji, probleme – vremea semănându-le doar puţin argint în păr sau altora, şi mai simplu, dispărându-le chiar de tot. Alţii însă, n-au mai putut fi recunoscuţi. Cei care ieri ne trimiteam cu atâta uşurinţă în „origină” azi ne adresam politicos: „Dumneata cine eşti?”. Iată-l pe Model Cornel, ieri un copil îndesat cu un zâmbet ironic şi nepăsător pe buze, un ţăran bine hrănit cu un păr buclat aruncat într-o parte, azi un domn înalţ, brunet, mult prea brunet pentru pielea albă şi fină de ieri, cu o fizionomie care aminteşte greu prin colţurile reliefate şi prin cele câteva fire de păr care încearcă să acopere o chelie generoasă, pe copilul de acum 20 de ani. Când mi s-a prezentat „Model” m-am speriat. Ce mi s-a părut mai ciudat însă a fost puterea de devotament a omului de azi şi pe care n-o ştiam la cel de ieri.

Am rugat pe mulţi să-mi confirme şi nu-mi venea să cred, când l-am revăzut pe Stănescu George. Era cu totul altul. Un matur obosit, cu o fizionomie complet necunoscută. Nu avea nimic comun cu acel elev sosit la noi în clasa a IX-a de la Liceul comercial, care se desfiinţase, deci mai mare ceva decât noi, un băiat modest şi liniştit şi care încerca din greu să depăşească handicapul creat prin diferenţa de pregătire anterioară. A rămas acelaşi om modest. A fost imposibil să-l determin să-mi vorbească la *per tu.* „Ei, dumneavoastră aţi urmat mai departe, eu am rămas un simplu funcţionar, cum aş putea să vă spun... altfel?”.

Cu toţii aveam imaginea unui Ganea cu figură de copil, timid, un copilaş al clasei de statură mică pe care-l vedeam în permanenţă venind la şcoală cu câte o corabie sau un vaporaş din lemn şi pânză construite de el. Azi am văzut un bărbat înalt, mult mai înalt decât unii dintre noi, cu o figură de ceea ce se cheamă „bărbat bine”: o faţă fin cizelată, ceva în stil franţuzesc, un păr bogat, grizonat, o privire şmecheroasă de amant sigur pe sine. L-am întrebat dacă se mai ocupă şi acum de vaporaşe. „Ei, mi-a răspuns el, pe tonul unui copil surprins cu mâna unde nu trebuie, acum nu mai fac, m-am lăsat”. Mi-a prezentat soţia, o doamnă distinsă, modestă, cu o figură mult mai matură decât a soţului. Mi-a vorbit cu multă însufleţire despre cei doi copii ca despre singurul ei bun.

Emil Constantinescu nu şi-a adăugat la cunoscuta sa figură decât o barbă neagră cu cioc. În rest, aceeaşi privire a omului conştient de valoarea sa, acelaşi spirit urban şi zâmbet rezervat. Din Olimpul său a descins pentru o clipă şi la masa noastră. A fost rugat să adreseze un cuvânt de mulţumire profesorilor noştri. A fost scurt, dar emoţionant: „Din virtuţile cele mai bune ale unei naţii, după cum ne spune Blaga, se transmite ca o flacără urmaşilor ceva prin truda foarte grea a dascălilor noştri. Se cuvine pentru aceasta încă odată să le aducem mulţumirile noastre”.

S-a cântat apoi pentru profesori: „Mulţi ani trăiască”. Cred că i-a impresionat profund.

L-am revăzut cu mult interes pe Dascălu Gruia. Îl reţinusem cu toţii pe adolescentul înalt, puţin grăsuţ cu o faţă albă, blândă, simpatizat de toată lumea pentru că nu ascundea nicio răutate. Avea o vorbă molcomă, lentă, o expresie clară foarte inteligent nuanţată. Surprindea uşurinţa cu care sesiza latura comică a lucrurilor, ca şi postura lor inteligentă. Am regăsit acelaşi om, doar puţin mai maturizat, cu însemnele vremii mai mult exprimate în părul rarefiat. S-a manifestat cu aceeaşi căldură nedeghizată, discuta cu aceeaşi sinceritate organică. „D-apoi, îmi spune el la despărţire, pe o voce mult tărăgănată, ne-om vedea şi la 25 de ani. În cel mai rău caz” – a adăugat apoi mucalit.

Cocoş Emil. Tipul de zurbagiu rebel oricărei ordini prestabilite, omul cu care erai prudent când era vorba să te cerţi, ţigănos, musculos şi bătăios ca un cocoş, l-am regăsit aproape afectuos, ceea ce greu îţi vine să crezi, vesel, bine dispus ca totdeauna şi, surprinzător, cu idei foarte sănătoase despre viaţă. A fost elementul animator al întâlnirii, îndrăzneţ, cu iniţiativă în toate, gata să dea o replică de care să râdă toată lumea. Erau ghiduşii nevinovate, destul de fireşti pentru nişte copii, chiar dacă aveau cu 20 de ani mai mult.

Multă vreme m-a preocupat figura lui Dumitru Valeriu, un băiat modest de la ţară ce trecea aproape neobservat pe lângă noi. La întâlnirea de 10 ani nu venise. Deşi mult schimbat, l-am recunoscut din prima clipă în care a apărut în clasă, încercând mai mult să ghicesc. Ceva mai înalt, cu acelaşi tipar din adolescenţă în plus cu un oarecare capitonaj de grăsime; era mai spiritualizat, mai puţin speriat. Figura omului care se luptă cu viaţa în care întâmpini bune şi rele.

Nu ştiu de ce, dar de multe ori, prin anii mulţi ce s-au scurs de la terminarea liceului gândul mi-a zburat întrebător spre Nancof. Era ciudată prietenia noastră. Născut la oraş, cu o fineţe fizică şi spirituală în care se reflecta de la prima vedere originea şi traiul urban, neam împrietenit totuşi pe nesimţite. Nu a fost o prietenie a

marilor efuziuni sentimentale, ci o prietenie discretă, îngăduitoare, cultivată întocmai după stilul de a fi al lui. Poate şi faptul că locuia vizavi de „prima mea iubire” a constituit, prin subiectul comun ce ni-l oferea, un motiv, îmi amintesc bine, într-o vacanţă de vară, i-am făcut o vizită şi am rămas o noapte la el. I-am fost multă vreme recunoscător, la vremea în care am început să înţeleg măreţia gestului. Asemenea primiri la condiţia noastră de copii de la ţară nu se făceau fără rezerve pe atunci. Or am simţit în ochii blânzi ai mamei sale căldura şi generozitatea mamei mele. Probabil că astea mi-au dat curaj şi nu m-am speriat ca să refuz. Pentru noapte mi s-a oferit o cameră singur şi condiţii pe care abia mai târziu, într-o altă postură socială, când oamenii aveau reale obligaţii faţă de mine, aveam să le primesc.

Aşadar, eram mult mai mult decât curios să-l revăd pe Gicu. Eram doritor. La capătul unei mulţimi înşirate pe două rânduri, apare Gicu Nancof. Ne-am îmbrăţişat sincer, afectaţi de revedere. Nu s-a schimbat aproape de loc. Doar părul era tuns ceva mai scurt, în concordanţă cu poziţia sa de „persoană oficială” care ocupa o funcţie în administraţie. Mai scurt şi mai grizonat. Lăsa impresia că a venit de la un drum lung şi nu este decât puţin mai istovit. La restaurant mi-a prezentat soţia. „Cine se aseamănă se adună” m-am gândit. Aceeaşi discreţie în manifestare, acelaşi zâmbet amabil în discuţie, aceeaşi expresie inteligentă a ochilor. Am înţeles din atitudinea faţă de mine, buna impresie transmisă faţă de soţ şi, în forul meu interior, m-am bucurat.

Iată-l la aceeaşi masă şi pe „Gică din Papuceşti”, cum îl gratula profesorul nostru de istorie, care-şi uda adeseori sufletul la restaurantul al cărui proprietar era tatăl său. Gică Săndulescu era în clasă căţeluşul, care se alătură dulăilor mai mari, dacă este de adulmecat vreo pradă. Gata să dea rapid înapoi însă, dacă se iveşte vreun pericol. Bonom şi dispus să se împrietenească cu oricine, deschis, fără complicaţii, fără meandre sufleteşti. L-am regăsit aidoma. În plus, ceva mai curtenitor cu mine fiindcă,

săracul, îl durea capul şi a auzit că sunt neurolog. Lângă el se aflau două mogâldeţe blonde, din care la cea mai mică străluceau două luminiţe albastre. Asta m-a determinat să-i spun că are vecini frumoşi. Mi-a confirmat râzând soţia sa, o fiinţă jucăuşă şi drăgălaşă şi la fel de nevinovată ca şi soţul.

Foarte afectuos mi s-a părut a fi Alecu, un tip înalt, voinic, bine dispus, gata să accepte orice năstruşnicie i-ai propune. Părea schimbat fizic. La masă cu el stătea Tudose Alexandru, puştiul care a venit în clasa a X-a de la un liceu militar. Era mic şi insignifiant. Nimeni nu i-a sesizat aproape prezenţa, după cum nimeni nu i-a semnalat acum absenţa. Ne întrebam cu toţii curioşi ce caută tipul acela înalt, brunet şi rece printre noi. Nu zâmbea şi nu vorbea cu nimeni pentru că nimeni nu-l cunoştea. „Cică ar fi Tudose, tu îl mai ştii?" îmi spune la fel de mirat ca şi mine cineva. Mi-am amintit imediat de băieţelul plăpând de altădată. În scurt timp, cu concursul a câtorva coniacuri, Tudose era colegul nostru din totdeauna. Încălzit prea repede, în stilul grăbit ofiţeresc, propunea la toată lumea ca viitoarea noastră întâlnire s-o facem la Casa Armatei. „Are şi fanfară, care-o să ne cânte", încerca el cu o mină naiv de sinceră să-i ademenească pe colegi. Trăit din fragedă copilărie lângă ea, nu-i putea înţelege pe colegi că n-au nimic comun cu spiritul cazon, iar etapa „Cânta fanfara militară", o depăşiseră de mult.

Gică Frânculescu mă întreabă în timp ce-mi întinde mâna: „Hai, zi-i, cum mă cheamă". Am căutat zadarnic în memorie ca să găsesc ceva asemănător bărbatului solid, gras chiar, bine bronzat de natură, care se afla acum în faţa mea. Fiindu-mi jenă de incapacitatea mea, am parat simulând: „Ei, cum să nu ştiu, ce părere ai?". Se părea că m-a crezut. Două minute mai târziu eram edificat de la Gicu Nancof. Mi-a făcut plăcere când Frânculescu mi-a spus că a citit despre mine în ziare. M-a recunoscut după numele de Mârghia. Şi-a adus aminte probabil de la vechile noastre ironii. Dovadă că orice rău este spre bine. Mârghia a devenit nu o insultă, ci chiar un nume. De fapt

acelaşi lucru mi l-a spus şi Emil Constantinescu şi, foarte curios, profesorul Bădescu, actualul director al liceului.

Am uitat tocmai pe omul care a rămas aproape conservat adolescent, Dumitru Stan. Nicio schimbare fizică sau psihică. Doar desenul era ceva mai conturat de vreme.

Seara am mers la Restaurantul Argeş unde s-a continuat, pentru cei care au mai dorit să vină, distracţia, în stânga mea la masă se afla Ilie Bădicuţ, un adult rămas neschimbat din adolescenţă. A fost un fel de copil minune al clasei a IX-a B. Îl reţin însă din internat, iar ulterior ne-am întâlnit ca membri ai Societăţii de Studii Orientale, înzestrat cu o memorie prodigioasă, înclinat mai mult spre litere, impresiona întotdeauna prin profunzimea şi vastitatea cunoştinţelor din domeniul literaturii. A absolvit liceul în doi ani, după ce şi aşa era de numai trei. Omul acesta a fost creat doar pentru „carte”. A studiat la Leningrad (azi Sankt Petersburg) limba arabă, fiind apoi lector la universitate. Stingher între noi băieţii, dar şi mai stingher între femei. Ele nu sunt docile ca o carte pe care o poţi deschide la ce pagină vrei. Femeile îşi aleg singure cititorii, care să le deschidă. De aceea este probabil şi astăzi neînsurat. De la o întrebare a lui Sile Ghiţescu asupra expresiei corecte ce o denumeşte pe „femeia de la garderobă”, ne-a monologat apoi minute grele de răbdare etimologică în faţa unui pahar cu vin, ce se voia distrat şi nu dăscălit. Pe Sile Ghiţescu l-am cunoscut abia acum mai bine. M-a abordat mai mult el, deoarece lucra în presa locală din Piteşti şi era la curent cu începutul afirmării mele ştiinţifice prin lucrările publicate. Vedeam acum un om matur, bine educat, inteligent, afectuos şi de o mare probitate intelectuală.

Într-un târziu a venit şi profesorul Ovidiu Dumitrescu. Ce diferenţă faţă de, omul prezent la întâlnirea de 10 ani! Dispăruse buna dispoziţie, zeflemeaua, vioiciunea. Era o palidă copie fizică, dar nu şi spirituală a celui pe care toată lumea îl ştia de „Sulă”, după numele cu care ne gratula în permanenţă când ne asculta: „Bă, Sulă!”. Mi-a spus că din cauza unui diabet a

făcut o hemipareză dreaptă. „Am rămas cu o greutate în vorbire, nu mai pot vorbi repede şi să articulez chiar bine” – îmi spune el cu o voce stinsă şi cu ochii întredeschişi într-un zâmbet autocompătimitor şi resemnat. La plecare mi-a cerut adresa. „Să ştii că am să te caut” îmi spune şi s-a pierdut în noapte…

Către sfârşitul serii apare o pereche de prinţi de operetă. Erau realmente două frumuseţi la care visau pe vremuri adolescenţii provinciali şi nu numai provinciali. El arăta la 38 de ani ca un adolescent. Niciun însemn al vremii pe figura lui de Adonis al Pompeiului în plin apogeu de desfrâu. Niciun rid, niciun colţ osos, niciun fir de păr căzut, niciun fir albit. O perfecţiune de statuie antică pe care îţi vine greu să crezi că o vezi aidoma.

Soţia – o femeie în care natura n-a uitat nimic să pună. Frumuseţe, distincţie, seducţie, podoabă capilară, rotunjimi diafane, statură, culoare a tenului, expresie a feţei, fascinaţie a privirii, gestică, mimică, manieră, conştienţa de sine. Două perfecţiuni într-o pereche.

Discut mai întâi cu el în timp ce soţia este luată cu asalt de toţi colegii bărbaţi. Fiecare este fericit, dacă apucă să-i adreseze un cuvânt, să prindă din zbor un zâmbet. Cu o semeţie de regină, conştientă de frumuseţea şi atotputernicia ei, îşi roteşte ochii, care vor s-o facă şi mai interesantă, printre cocoşii care o sorb din toate măruntaiele.

Nu mi se destăinuie că-l interesează un lucru nemaipomenit de care eu ca medic, zice el, s-ar putea să nu fiu străin – banii. „Nu mă interesează decât banii, dragul meu. Banii şi femeile. Astea sunt ofurile vieţii mele”. Mă întreabă apoi dacă ştiu ceva despre parapsihologie. Nu uită să-mi spună că pleacă în străinătate, unde soţia are un contract pe 2 ani. „Sper să pot face filme acolo şi să câştig bani”.

La un moment dat îşi cheamă soţia la masa noastră şi mi-o prezintă. Îmi oferă locul lângă ea. De ce aş fi demagog şi n-aş spune că îmi doream o asemenea poziţie … La început am discutat banalităţi, în care

încercam să strecor câte o poantă, dacă nu inspirată, cel puţin nu nesărată – ca să nu devină gafă. Treptat am adus-o pe terenul meu preferat. Ca unul care m-am ocupat ani de-a rândul cu filosofia m-am declanşat ca un resort fără oprire. N-a părut s-o impresioneze prea mult, deşi declarativ o auzeam din când în când, probabil când inspiram adânc aer ca să încep din nou atacul: „Este interesant ce spuneţi”. Dar ochii parcă vroiau însă să spună: „Ce-o fi vrând omul ăsta de la mine?”. În fine, într-un târziu, obosind probabil, m-am oprit. „Sunteţi foarte pasionat când vorbiţi despre asta” a declarat princiara mea interlocutoare. S-a concentrat apoi într-un vizibil efort cerebral ca să găsească ceva la fel de interesant şi a spus: „Vreau o îngheţată”. Şi i s-a făcut voia.

Cât despre mine cred că nu m-aş putea defini mai bine decât a făcut-o colegul meu Gruia Dascălu: „Eu pe tine te reţin că erai solid cu un piept scos în afară şi un mers ţanţoş de militar. Erai un adevărat militar. Acum ai slăbit, mergi uşor aplecat. Eşti un adevărat civil.”

Piteşti, 5 septembrie 1976

CAPITOLUL 9 – ANII DE FACULTATE

La terminarea liceului, tatăl meu era epuizat, ca posibilităţi materiale, după întreţinerea celorlalţi doi fraţi, în facultate. Mi-a recomandat, în consecinţă, să-mi iau mai întâi un serviciu, să-mi adun ceva resurse şi după aceea să mă înscriu şi Ia facultate.

În momentul în care am mers la liceu să-mi ridic diploma de absolvire, am văzut la avizier un anunţ al Institutului Medico-Militar privind înscrierea pentru facultatea de medicină în cadrul său. M-am gândit imediat că este o şansă de a urma medicina acolo, dată fiind lipsa mea de mijloace materiale.

M-am înscris şi am reuşit. Era în 1956. Încă nu împlinisem 18 ani.

Am dat examen la 7 materii: anatomie şi fiziologie, biologie, zoologie, chimie, fizică, limba rusă, limba română.

Am avut avantajul că aveam, cu excepţia anatomiei, toate materiile studiate recent în liceu şi mi-a fost uşor, nemaiavând nevoie să le învăţ din nou. La anatomie mi-a fost însă greu, pentru că nu am avut la dispoziţie niciun material ilustrativ. A trebuit să-mi imaginez doar descrierile teoretice, mai ales cele ale sistemului osos. Îmi amintesc cum la anatomie mi-a căzut, ca subiect, să vorbesc despre vertebra cervicală atlas. Am descris-o aşa cum o memorasem fără s-o văd. La sfârşit profesorul

Ranga m-a întrebat: „Ai văzut-o vreodată?”. „Nu”, i-am răspuns.

Anul întâi mi-a fost greu pentru că treceam la un alt mod de a învăţa. Din anul al II-lea m-am adaptat şi am început să sesizez beneficiul informaţiilor oferite în aceşti primi doi ani, luând cunoştinţă de bazele anatomice, fiziologice şi fizico-chimice ale structurii organismelor vii. Erau răspunsurile pe care le-am dorit, venind la medicină. Din ahul al III-lea se începea studiul materiilor clinice în spitale; era şi mai uşor şi mai interesant. Pătrundeam în universul patologiei umane care constituie obiectul propriu-zis al medicinii.

Intrând la Institutul Medico-Militar îl degrevasem pe tatăl meu de multe poveri financiare. Preţul plătit însă a fost unul greu de suportat.

Era în 1956, în plin stalinism. Am fost repartizaţi pe plutoane, conduse de câte un ofiţer. Conflictele între ei şi noi erau frecvente. Şicanările veneau şi de la noi spre ei şi invers. Ne priveam ca pisica şi câinele, cum se spune. Ordinele şi execuţia lor erau dure. Ne duceau în marş la facultate şi, uneori, tocmai de la Gara de Nord unde era Institutul Medico-Militar chiar până la Spitalul Brâncovenesc din Piaţa Unirii. Eram îmbrăcaţi cu rubaşcă şi cizme largi ruseşti care făcuseră şi ele războiul. Vara când toată lumea se topea de căldură, noi eram îmbrăcaţi în haine groase, închise la gât. Nu aveau bani, ne spuneau şefii noştri, pentru ţinuta de vară. Odată, vara, veneam la Institut cu tramvaiul 6, pe Calea Griviţei. Când am urcat, pe o bancă era aşezată o doamnă pe jumătate dezbrăcată

din cauza căldurii şi cu un evantai în mână, cu care încerca să se răcorească. În clipa în care ne-a văzut cu haine groase şi strânse pe gât, pentru că nu aveam voie să mergem cu nasturii deschişi, a înlemnit de uimire. Am realizat atunci cât de compătimiţi puteam fi.

Masa era mizerabilă. Alternau cartofii cu fasolea. Dimineaţa ceaiul în aceleaşi căni de aluminiu şi marmelada.

Nu era loc de comentat, de exprimat vreo nemulţumire. Toţi comandanţii, ca şi şefii de cadre, se comportau ca satrapii. La cea mai mică abatere, sancţiunile erau dure. Am intrat 150 de studenţi şi am terminat 53. Am folosit cuvântul „student”, dar acesta era exclus: noi eram consideraţi doar „elevi”. Nu precupeţeau nimic în a ne umili – expresii, gesturi, pedepse.

Nu exista posibilitatea de a face baie decât o dată pe săptămână, când mergeam cu plutonul la Spitalul Militar. Toate studiile aveau loc la Facultatea de Medicină împreună cu colegii civili. Este uşor de imaginat cum ne suportau colegii civili şi mai ales colegele, văzând cum arătam.

Singura şansă de a ieşi din acele haine şi a scăpa de cazarmă era aşteptarea avansării ca ofiţer. La admiterea în Institut ni s-a promis că vom fi avansaţi la gradul de locotenent, după un an de stagiu ca elevi. Dar după un an ne-au spus că armata nu face contract cu nimeni şi ca atare nu recunoaşte nicio promisiune. Şi am fost avansaţi după 3 ani. Iar aici, alt ghinion. Solda de ofiţer era de 1175 lei şi oferea o condiţie de existenţă acceptabilă. Dar un colonel de la serviciul financiar s-a gândit, în avântul său patriotic, cum să facă economie statului şi a propus ca nouă, celor de la Institutul Medico-Militar, să ni se desfiinţeze solda de funcţie şi să primim numai pe cea de grad, care era doar de 420 lei. Şi cum orice propunere de a lua de la oameni era binevenită în toţi anii aceia, în care se vorbea numai de economii, s-a Şi aprobat. Nimeni nu s-a gândit cum putem trăi cu o astfel de retribuţie, când numai masa pe o lună costa 360 lei. Ce să ne rămână pentru

transportul cu 3-4 mijloace pe zi pentru a merge de la un spital la altul, dar pentru o gazdă ca să scăpăm de cazarmă... Aşa că, tot la bietul meu tată trebuia să apelez. Ceea ce a fost de neînţeles pentru noi, cei din Institutul Medico-Militar, era faptul că nu s-a luat aceeaşi măsură de economie şi pentru ofiţerii de la Academia Militară. Se vedea că noi, medicii militari, eram foarte iubiţi de către celelalte categorii de militari. Fără îndoială că am întâlnit ofiţeri de mare calitate, care nu făceau această discriminare, dar este o realitate că am văzut adesea manifestată această ostilitate. O dovadă concretă o constituie desfiinţarea recentă a clinicilor universitare din Spitalul Militar Central de către şefii vremelnici ai armatei, cu ajutorul şi cu sprijinul unor indivizi din spital avizi de parvenire şi al politrucilor numiţi de partide la conducerea armatei.

Cel mai greu de suportat ca student la Institutul Medico-Militar a fost însă presiunea ideologică. Ne aflam, după cum am spus, în plin stalinism şi orice abatere ai fi săvârşit erai imediat etichetat ca *antisovietic, antipartinic* şi *antistatal.* Fiind la vârsta neliniştilor hormonale, unii colegi mai săreau gardul cazărmii la câte o întâlnire. N-am înţeles cu ce deranja întâlnirea cu o fată partidul, statul şi Uniunea Sovietică. Absurdul era însă în floare. Teroarea psihică era atât de mare încât trebuia să-ti controlezi orice cuvânt folosit într-o discuţie banală. Imediat îl auzeai pe cel de lângă tine întrebând: „Ce ai vrut să spui?”. „Nimic”, răspundeai tu speriat de posibile consecinţe. „Nu, nu, nu, ai tu ceva duşmănos în minte la adresa poporului”, ţi se răspundea.

Îmi amintesc de multe episoade de acest gen dar unul mi se pare mai semnificativ.

Eram la spitalul, care pe atunci se chema „Vasile Roaită”, la ora de boli digestive cu Profesorul Spârchez. În pauză iau ziarul „Scânteia” şi privirea îmi cade direct pe un chenar mic de pe ultima pagină în care scria că în ŞUA s-a lansat un satelit. Era la un an după lansarea celui sovietic. Dar, zicea ziarul, în timp ce satelitul sovietic avea

60 kg, satelitul american are doar 59 kg; în timp ce satelitul sovietic a făcut un înconjur complet al Pământului, satelitul american a avut doar o traiectorie curbă... N-am avut timp să iau seamă de cine este în jurul meu şi am izbucnit instantaneu, revoltat de amestecul politicii în ştiinţă: „Ce este porcăria asta?”. Atât am apucat să spun şi imediat am auzit de lângă mine pe colegul H. I.: „Ce e, ce este?”. „Nimic spun eu” trezit la realitate. „Cum nu este nimic? Nu e adevărat”. Şi, incredibil, în clipa următoare îi cad ochii exact pe chenarul cu acea informaţie. Cum dintr-o pagină întreagă de ziar a putut citi într-o fracţiune de secundă tocmai acele rânduri, n-am înţeles niciodată. L-am auzit atât spunând: „Mda”. Şi a tăcut. Pentru mine a început teroarea. Alţi colegi fuseseră daţi afară din Institutul Medico-Militar şi asta însemna şi din facultate pentru că noi eram intraţi pe locurile armatei nu ale civililor, în împrejurări similare. Au fost văzuţi cu reviste de medicină în limba engleză. Asta însemna crima de „ploconire în faţa ştiinţei burgheze”. Suficientă „crimă” pentru a te trimite pe un şantier al patriei să fii reeducat prin muncă. Mă aşteptam deci la o reacţie. Dar n-a urmat nimic până într-o zi când au hotărât şefii să mă promoveze. Am fost supus discuţiei colectivului. Eu eram destul de rezervat şi-mi vedeam de studii, aşa că nimeni nu a avut ceva să-mi reproşeze. În clipa în care trebuia să fiu supus la vot, colegul meu H. I. ridică două degete şi spune, exact ceea ce mă temeam cu groază, să nu spună. Moment de mare derută... S-a lăsat o tăcere apăsătoare. Şedinţa era condusă de veghetorul nostru politic. Acum nu se mai punea problema să mă promoveze, ci în ce puşcărie sau în cel mai fericit caz pe ce şantier pentru reeducare să mă trimită ca duşman de clasă, tocmai la sfârşitul celor şase ani de medicină.

Era seara târziu, obosiţi după o zi de cursuri. În sală se făcuse întuneric. Şi, minune! Ori cel ce conducea şedinţa nu a înţeles ce a vrut să spună colegul meu, ori s-a gândit că dacă face caz de ceea ce a spus, implică instituţia într-un eveniment neobişnuit, în jurul căruia se

va face mare vâlvă şi se va înregistra cu acest eveniment deosebit, însemnând un blam pentru munca lui. Cert este că, fără niciun comentariu, a trecut la votarea propunerii de a fi promovat. Toată lumea a fost pentru şi şedinţa s-a încheiat. Povestea se petrecea în 1961. Mai târziu, prin 1974, când eram deja medici şi orientările noastre politice erau altele, mai relaxate, fără o cenzurare la fel de rigidă a ceea ce discutam, am fost cu colegul meu H. I. Într-un control medical la un spital militar din provincie. Am fost cazaţi în aceeaşi cameră.

Mi-am amintit de acest episod dramatic şi l-am întrebat:

— Mai ţii minte tu când era gata să mă trimiţi în puşcărie şi să-mi ratezi toată viaţa?

— Da. Mi-aduc aminte foarte bine, zice el.

— Şi era bine? întreb eu.

— Nu, categoric nu era bine, dar eu aşa gândeam atunci. Credeam tot ce mi se spunea.

— Dar eu, de ce nu credeam în toate aberaţiile care ni se spuneau?

— Pentru că tu probabil aveai alte surse de informaţie, pe care eu nu le aveam.

— Nu, răspund eu, nu aveam nicio altă sursă de informaţie decât propriul meu creier. Cine să-mi spună, tatăl meu, un simplu ţăran?

Trebuie să precizez că, altfel, colegul meu era foarte inteligent şi a ajuns un foarte bun oftalmolog într-un spital militar din Transilvania. Cred însă că avea reţele neuronale doar pentru ceea ce auzea, nu şi pentru a discerne ce auzea. M-am mai întâlnit cu el în 1982 în timpul campaniei furibunde împotriva Meditaţiei Transcendentale. A reacţionat cu aceeaşi obtuzitate şi am dedus că unor oameni trebuie să le foloseşti doar calităţile şi să le eviţi defectele, pentru că nu-i poţi schimba.

În 1962, când am absolvit facultatea de medicină, m-am văzut în sfârşit eliberat de acea instituţie pe care am considerat-o ca fiind o Bastilie a tinereţii mele.

Nu am nicio amintire plăcută din acea vreme. În

Institutul Medico-Militar eram colegi din toate categoriile sociale. Mulţi erau fii de medici, profesori universitari, ofiţeri şi alte categorii. Am fost coleg inclusiv cu Andrei Bacalu, care pe atunci avea alt nume. Era scund, îndesat, roşu la faţă şi bine hrănit. Era foarte inteligent, dotat cu o memorie de excepţie. De la el am rămas cu formula nervilor cranieni – TRIOPTOFAGVSH. După primul an de facultate a plecat cu un lot mare de alţi colegi în cadrul unei reduceri a armatei.

Spre marea mea surpriză şi naivitate, am constatat că, în ciuda posibilităţilor de dezvoltare spirituală graţie statutului părinţilor lor, puţini aveau astfel de preocupări. Viaţa într-un dormitor comun şi o sală de studiu obligatorie pentru toţi colegii era foarte dură şi deranjantă. Mă indispuneau glumele pe care le făceau pe seama celor ce dormeau trezindu-i, mă indispunea ironia lor când vedeau lecturile mele de filosofie şi din alte ramuri ale culturii generale. Nu-i înţelegeam cum pot fi atât de puerili şi de opaci. Sigur că erau şi mulţi colegi foarte serioşi cu preocupări elevate. Mulţi erau mari amatori de muzică simfonică, iar alţii cântau la câte un instrument muzical. Îmi amintesc de serile de pian ale unui coleg care a stat puţin în Institutul Medico-Militar, dr. V. Cristescu, din Câmpulung Muscel.

Întâlnindu-mă mai târziu cu majoritatea dintre foştii colegi, mi-am dat seama că trecutul lor era doar o chestiune de maturizare mai lentă. Toţi îşi realizaseră o carieră frumoasă. Mulţi dintre ei au ajuns profesori universitari, cercetători de vârf în genetică şi imunologie, anatomie, microbiologie, etc. Lista lor este lungă, dar îmi face plăcere să-mi amintesc de regretatul Sulică Andrei, un vârf în genetică, de Drăgoi Ion, profesor de anatomie la Facultatea de Medicină din Craiova, de imunologul de succes Dorel Iordănescu, de regretatul conferenţiar dr. Viorel Filcescu şi mulţi alţii.

Cea mai frumoasă ascensiune din generaţia mea a avut-o Acad. Prof. Dr. Victor Voicu. Era un coleg foarte serios, matur în gândire şi cu o voinţă fermă de a evolua

profesional. Sesizându-i posibilităţile certe de evoluţie profesională, seriozitatea cu care a lucrat în laboratorul lui ca intern preclinic, Prof. dr. Alfred Teitel, şeful catedrei de Farmacologie, l-a susţinut continuu şi l-a ajutat să promoveze. Este un exemplu rar în care, un om, străin de orice interes, ajută un elev dotat să promoveze.

Mi-l amintesc cu mare plăcere pe profesorul Teitel. Era un om de mare cultură. Nu se limita niciodată doar la lecţia de farmacologie. El spunea că tot ceea ce există în Univers este interconectat. Şi de aceea ne punea tot felul de întrebări aparent bizare, în realitate foarte utile de ştiut, ca spre exemplu: „Ce element apare primul într-un ou de găină aflat în embriogeneză?” sau „De ce apune soarele într-un spectru de culori?” etc.

Dintre profesorii de la facultate i-am îndrăgit pe cei care ne predau logic şi erau apropiaţi de noi studenţii. Cei îngâmfaţi, preţioşi, din a căror predare nu înţelegeam mai nimic, nu mi-au plăcut, şi la materia lor învăţam din obligaţie. Îmi amintesc de dr. Trifu, asistent la Histologie. Materie grea cu enorm de multe noţiuni şi nume proprii de memorat. Avea o voce caldă şi o privire blândă, deşi era doar cu câţiva ani mai în vârstă decât noi. Preda atât de logic, de inteligibil, încât am învăţat cu mare uşurinţă la materia lui. Şi astăzi ţin minte nume proprii şi noţiuni învăţate la acea vreme.

Atunci am realizat că nu există materii imposibil de învăţat, ci doar profesori nechemaţi pentru o astfel de îndeletnicire. Ajungând profesor eu însumi, nu am uitat ce am gândit ca student şi sper ca studenţii şi medicii care şi-au format specialitatea cu mine, să confirme. Cu mintea mea de student, îmi spuneam că nu este suficient să ştii, trebuie să ai şi darul de a spune ce ştii şi mă întrebam de ce nu se tine seamă de acest criteriu în selecţia cadrelor din învăţământ.

Vorbind despre perioada mea de studenţie în Bucureşti, vreau să cred că am fost un student conştiincios, nepermiţându-mi să mă prezint la examen fără să fi citit întreaga materie.

Am dedicat cel mai mult timp studiului pentru biochimie care ni s-a predat în anul al doilea de facultate de către profesoara Eugenia Soru.

Biochimia mi s-a părut a fi o materie pe cât de dificil de însuşit, cu formule complexe, tot pe atât de importantă şi necesară. Întreaga structură a lumii vii trece prin biochimie. Eugenia Soru era o femeie înaltă, bărbătoasă, impunătoare şi riguroasă. Şi astăzi ştiu materia predată de ea, noţiunile despre bazele biochimice ale structurilor vii fiind încă valabile. Seriozitatea cu care m-am pregătit la această materie mi-a folosit enorm pentru că acum, în perioada biologiei moleculare, toate explicaţiile necesare înţelegerii acesteia trec prin biochimie.

Relaţiile şi preocupările mele extraşcolare erau foarte reduse, îndeosebi în primii ani de facultate. A fost voinţa mea să mă dedic în această perioadă doar studiului. Singura mea recreere se reducea la vizita la fratele meu mai mare care locuia în Bucureşti şi la familia Popa. Soţia fratelui meu, Malica, a fost şi este o foarte bună gospodină şi o minunată gazdă.

Cu Dumitru Popa sau Moţ, cum i se spunea în familie şi cu soţia sa, Liza, am avut o relaţie aparte, de suflet. Eram într-un fel rude, dar relaţia noastră a fost, mai degrabă, una filială. Eram primit în casa lor ca un fiu.

Moţ era un bărbat înalt, bine alcătuit, brunet cu ochi verzi, cu o figură fin cizelată, cu trăsături armonioase, un păr negru, păstrat, pe care eu o vedeam ca fiind sadoveniană. Era foarte cult, foarte citit. Dispunea de o bibliotecă imensă, stăpânea multe domenii de cunoaştere şi discuţiile cu el erau pentru mine clipe de sărbătoare. Cred că ceea ce ne-a legat aşa de mult au fost afinităţile noastre spirituale.

Soţia sa, Eliza, căreia îi spuneam Moaţa, era o femeie foarte frumoasă şi distinsă, cu gesturi de mare fineţe, totdeauna atentă la nuanţe. Ştia să-şi poarte frumuseţea în lume cu o rară semeţie. Mă primea întotdeauna cu o figură blândă şi zâmbitoare fiind o gazdă excelentă în ciuda condiţiilor materiale nu tocmai lejere.

Cu Radu Popa, fiul lor, am rămas şi astăzi într-o relaţie, i-aş putea spune frăţească. A moştenit de la părinţii săi seriozitatea în muncă şi deschiderea spre spiritualitate. A fost şi este pentru mine un sfătuitor de mare încredere în multe din demersurile mele cărturăreşti.

Urmându-mi programul de instruire propus încă din vremea şcolii şi a liceului, în perioada studenţiei mi-am îndreptat atenţia îndeosebi spre studiul sistemelor filosofice. Mi-a fost de mare utilitate la acea vreme „Antologia filosofică" a lui I. Petrovici. Ca de obicei, am studiat-o cu creionul în mână făcându-mi note şi comentarii proprii. Cel mai greu mi-a fost la descifrarea filosofiei lui I. Kant. Mi-au trebuit multe alte lucrări pentru a avea o imagine mai clară asupra operei lui. Să nu uităm, eram în 1957-58 şi mă aflam închis într-un cămin, din care nu ieşeam decât cu bilet de voie. În consecinţă, posibilităţile mele de informare erau foarte reduse. Cenzura ideologică eliminase din uz foarte multe cărţi considerate a vehicula o ideologie reacţionară. Mie însumi mi-a fost confiscată „Teoria fatalismului" a lui Vasile Conta şi mi-a aruncat-o în foc. Când le-am cerut-o înapoi mi-au spus să zic mulţumesc că m-am ales numai cu atât. La scurt timp a apărut chiar în presa militară un articol despre caracterul progresist al filosofiei lui Conta. Nu aveam pe cine să judec, cei care executau aceste ordine erau nişte oameni simpli, fără studii superioare şi, cu atât mai mult, fără preocupări filosofice.

Un singur avantaj din orele de marxism pe care le-am făcut toţi cei şase ani de facultate, de două ori, şi în cadrul Institutului Medico-Militar şi în cadrul Institutului de Medicină şi Farmacie. Mi-am însuşit pe larg materialismul dialectic, după cum era botezat atunci, pe care l-am înţeles cu uşurinţă.

Trebuie să subliniez cu onestitate că la acea vârstă nu puteam vorbi de aprofundarea unei opere filosofice, mai ales a clasicilor germani, ci căutam îndeosebi studii, care îmi ofereau esenţa gândirii lor. Era, fără îndoială, o însuşire mai mult la nivel de memorie, de informare

generală decât de o înţelegere exhaustivă. Abia m ai târziu, când, prin studii şi experienţă, am ajuns la o înţelegere proprie a resorturilor lumii, am putut emite judecăţi despre o filosofie sau alta. Cu toate acestea, când îi oferi creierului asemenea lecturi, comparaţia îţi vine în minte instantaneu şi de atunci n-am mai acceptat naiv niciuna din concepţiile cu pretenţie de unic adevăr, indiferent că au venit din partea ştiinţei, a religiei, a ideologiei sau a altor curente de gândire. Mi-am cheltuit toată energia intelectuală ca să pot ajunge la o înţelegere proprie a lumii în pluralitatea formelor sale de manifestare. Am învăţat repede că orice sistem de gândire este grevat de interesele insului sau ale grupului pe care, eventual, îl reprezintă, de caracterul şi temperamentul său, de capacitatea de discerne a minţii sale. Se poate vedea uşor ceea ce spun, făcând o comparaţie între realitatea trăită şi între ce spun vorbitorii de ieri şi cei de astăzi. Este nevoie să dispui de multă informaţie fără de care devii o victimă sigură, manevrabilă a tuturor sistemelor politice şi conceptuale. Din astfel de indivizi se recrutează susţinătorii frecvenţi şi executanţii tuturor actelor care pătează şi însângerează istoria omenirii. Şi de aceea, când aud pe cineva vorbind cu patimă despre „binele” şi „fericirea ţărişoarei” lui sau chiar a omenirii întregi, mă întreb şi eu ca ultralucidul nostru poet, „acesta poate ca să ştie ce este viaţa, cum cată ea să fie?”. Amatorismul şi superficialitatea vehiculate pe toate căile posibile nu pot duce decât la ruină. Sunt categoriile cel mai uşor de manipulat. Scrupulele n-au fost niciodată o obsesie pentru ei.

MEDIC DE MEDICINĂ GENERALĂ ŞI MEDIC ÎN SPECIALITATE

După absolvirea facultăţii, în 1962, a urmat un lung stagiu ca medic de unitate militară. A fost perioada în care am putut folosi o mare parte din timp pentru completarea instruirii mele generale. Am beneficiat din plin de cursurile

organizate la Universitatea Populară. Aveam serviciul lângă Bucureşti, cu posibilitatea de navetă. M-am înscris la cursuri de limbi străine, de iniţiere în muzica cultă, de istorie a culturii şi civilizaţiei şi multe altele.

În acea perioadă am citit, de asemenea, multă literatură şi, mai ales, multă critică literară. Poate de acolo mi-a venit apetitul pentru scrierile mele de mai târziu.

În 1968 am intrat prin concurs în secundariatul de pregătire în specialitatea de Neurologie. Ulterior mi-am obţinut specializarea şi în Psihiatrie.

Am ales cele două specialităţi pentru că presimţeam că este un drum nebătătorit în care aş avea ceva de spus. Intuiam apoi că omul nu poate fi înţeles fără cunoaşterea funcţionalităţii creierului său. Mult mai târziu aveam să constat că în creier găsim nu numai cheia cunoaşterii omului, ci şi a Universului, pentru că misterele unuia se întrepătrund cu ale celuilalt. Niciodată nu aş fi îndrăznit să vorbesc despre creier dacă nu eram neurolog şi niciodată n-aş fi ajuns să ştiu ceea ce ştiu, dacă mi-aş fi ales o altă specialitate. Prin poziţia obţinută la concurs aveam posibilitatea să-mi aleg orice altă specialitate. Eram chiar rugat să ocup un loc de medicină internă la Spitalul Militar din Piteşti, lângă părinţi, unde aş h avut imense avantaje sociale. Din nou, mâna destinului a hotărât pentru mine. Realizez acum, retrospectiv privind, că alegând o altă specialitate n-aş fi scris niciodată *Inteligenţa materiei,* n-aş fi cunoscut lumea de la un cap la altul, n-aş fi avut şansa experienţelor pe care le-am trăit. Ştiu că par naiv când fac aceste afirmaţii, dar fiecare dintre noi simte în forul său interior o chemare pentru ceva şi, fără nicio exagerare, eu am avut presentimentul ei, chiar din primii ani de şcoală.

Nemulţumit de sărăcia soluţiilor terapeutice oferite de Neurologie, am încercat să lărgesc registrul lor prin studiul medicinii şi al filosofiei orientale, călătorind de mai multe ori în China şi apoi în India. Dincolo de resursele terapeutice concrete, limitate ca orice medicină la un segment bine precizat al patologiei, filosofia orientală, pe care am avut şansa s-o aprofundez, mi-a deschis noi şi

certe căi de înţelegere a universului uman. Am constatat în primul rând că filosofia orientală are o filiaţie tradiţională, constituind o doctrină spirituală ce-şi pierde originea într-o istorie milenară, în raport cu filosofia occidentală, care are o origine cultă. Deşi au straie diferite, principiile care o definesc am constatat că sunt aceleaşi şi în China şi în India sau în Japonia. Nu se poate vorbi despre om şi Univers privind numai prin prisma cunoaşterii occidentale. Spiritualitatea orientală este cel de al doilea mare pol al ştiinţei despre om. Am găsit similitudini chiar şi cu spiritualitatea mayaşă.

DRUMURI SPRE NECUNOSCUT

Primul meu post de medic specialist, obţinut prin concurs, a fost de şef de secţie Neuropsihiatrie la Spitalul Militar din Craiova. Acolo nu funcţionase, până la venirea mea, un medic de specialitate, aşa că a trebuit să înfiinţez acea secţie. Eram plin de idei novatoare şi, fiind independent, le puteam şi aplica. Am vopsit fiecare salon în altă culoare în funcţie de efectul terapeutic urmărit. Mi-am aranjat, de asemenea, cu resurse proprii un cabinet a cărui estetică rezulta din îmbinarea dintre oniric şi real. Funcţionând singur acolo exista riscul stagnării profesionale prin mulţimea sarcinilor ce rezultau din acoperirea asistenţei medicale de specialitate pe o arie foarte extinsă. Doctoratul era o cale care mă obliga, prin referatele şi examenele ce trebuiau date, să nu neglijez studiul. Si m-am înscris, în 1972, la doctorat cu Acad. prof. dr. Oscar Sager.

Îmi amintesc cu plăcere de acea perioadă. A fost prima mea experienţă ca medic în spital cu o responsabilitate totală asupra îngrijirii bolnavilor. Decizia de unul singur a diagnosticului şi tratamentului, în toate situaţiile ivite, implică o mare răspundere şi o serioasă pregătire profesională. Viaţa şi sănătatea oamenilor depindeau numai de decizia mea. A fost pentru mine o reală şcoală de maturizare profesională.

Mă simţeam împlinit acolo şi pentru că aveam o atmosferă de emulaţie intelectuală prin prezenţa în spital a doi oameni de aleasă cultură: dr. Mircea Mărcuş care îmi fusese coleg la Institutul Medico-Militar şi a col. Dr. Lupaşcu Victor, şeful spitalului.

Cu dr. Mircea Mărcuş, un om de mare rafinament intelectual, am trăit satisfacţia celor mai elevate discuţii, debarasate de vulgaritate şi de locuri comune. Ne întreceam în găsirea unor formule cât mai originale şi inteligente de exprimare şi savuram amândoi plăcerea reuşitei, după cum am mai menţionat deja. Întâlnirile cu el erau adevărate „delicii spirituale”, cum îi plăcea lui să spună. Soţia sa, Dorina, era pentru noi o gazdă desăvârşită, creându-ne o atmosferă plină de ospitalitate. Prezenţa şi a dr. V. Lupaşcu, un mare mucalit, cu un simţ ascuţit al ironiei şi cu un real talent la pictură, consfinţea acea impresie rară, smulsă din cotidian, de trăire a clipei.

La Craiova, nemaiavând cerberi pe care să-i deranjez prin preocupările mele, am început să experimentez şi alte metode de tratament decât cele clasice, pentru a-mi extinde registrul posibilităţilor terapeutice. O astfel de metodă a fost acupunctura.

Am povestit mai înainte modul ciudat în care am luat cunoştinţă de acupunctura. Studiasem în timpul secundariatului la Bucureşti bazele ei teoretice. Voiam să ştiu dacă are şi baze biologice, obiectivabile prin investigaţii de laborator. Am început să fac măsurători electrice în punctele de acupunctură. Am avut şansa de a lucra cu colonelul inginer de aviaţie Ion Bratu, un om cu o minte foarte precisă şi inventivă. Mi-a construit un aparat cu care am început aceste studii. Am reuşit, astfel, nu numai să evidenţiez prin măsurători electrice punctele şi meridianele de acupunctură, ci şi să le evidenţiez vizual. Metoda am trimis-o împreună cu ing. I. Bratu la OSIM şi am obţinut primul brevet de invenţie. Aveau să mai vină încă alte trei brevete, pentru metode noi de tratament.

O altă lucrare, cu totul originală, efectuată la Spitalul Militar din Craiova a constat în demonstrarea efectului

nociv al radiaţiei electromagnetice intense din timpul erupţiilor solare asupra organismului, prin studiul modificării proprietăţilor bioelectrice în punctele de acupunctură, corespunzând sistemului nervos central şi vegetativ. Trimisă la un congres de acupunctură din Italia, lucrarea a obţinut locul întâi şi am primit ca recompensă un abonament gratuit cinci ani la o revistă de acupunctură publicată de Nguyen Van Nghi, în Franţa.

Am realizat, tot acolo, împreună cu dr. Mircea Mărcuş care era ORL-ist, prima operaţie la noi de amigdalectomie cu analgezie prin acupunctură. Lucrarea a fost publicată într-o Revistă ORL, din acelaşi an, 1974.

Am lucrat la Spitalul Militar Craiova din 1971, când am terminat specialitatea, până în 1974, când m-am transferat la Bucureşti în Spitalul Militar Central. Am renunţat la situaţia confortabilă de şef de secţie la Craiova pentru avantajul de a lucra într-un colectiv profesional mult mai mare, unde se putea învăţa continuu, dar şi pentru perspectivele de evoluţie oferite de Bucureşti. Şi în ciuda a o serie de dificultăţi întâmpinate, timpul mi-a dovedit că am ales calea cea mai bună.

Venit la Bucureşti, am continuat preocupările anterioare. Am amenajat, şi aici, un cabinet micuţ, îmbrăcat în draperii grena, pe care şeful meu, nu fără ironie, îl numea „budoarul lui *C”.* Pentru mine făcea oficiul de templu în care lucram de dimineaţa până seara târziu. Eram tânăr, afară era primăvară şi natura mă chema. Punând în balanţă ce este mai important pentru mine, alegeam munca, studiul, cunoaşterea. Îmi întrebam eul interior dacă nu regretă că la acei ani tineri stă închis într-un cabinet şi-mi spunea că dimpotrivă, îl fac fericit. Nu era un sacrificiu, ci era doar ceea ce simţeam că trebuia să fac.

În vara anului 1974, Catinca Muscan mi-a publicat un interviu în revista „Magazin”, în care aduceam un punct de vedere nou asupra *telepatiei.* Era vorba despre ideea că gândurile noastre, chiar nerostite, având şi un substrat bioelectric, nu numai biochimic, sunt emise în spaţiu sub forma de câmpuri electrice modulate în semnale

purtătoare de informaţie. Sunt astfel receptate, conştient sau inconştient, de alte creiere.

Publicarea interviului mi-a creat posibilitatea de a întâlni un subiect, care afirma că îşi cultivase aceste calităţi. L-am invitat la Bucureşti şi l-am supus unor experienţe de laborator. Pentru a nu se strecura erori în acest studiu, am creat un colectiv format din cinci persoane neutre, care nu cunoşteau subiectul. Am formulat împreună un protocol, după care s-a desfăşurat experienţa. Am invitat să asiste unul dintre colegii cei mai sceptici faţă de astfel de fenomene. Practic, subiectul era însoţit de unul dintre cei prezenţi afară unde aştepta până când cei din laborator hotărâm împreună testul la care să fie supus. Unul dintre noi îl memora şi el era cel care trebuia să-l transmită concret. Deşi lucra numai cu cel destinat să-i transmită telepatic informaţia decisă, subiectul cerea ca toată lumea să se concentreze spunând că în felul acesta receptarea mesajului era mai bună.

În mod surprinzător pentru cei prezenţi, subiectul a receptat şi a executat toate ordinele transmise telepatic, inclusiv un număr de telefon dictat în aceeaşi manieră.

Acest experiment reuşit mi-a permis să extrag o mulţime de concluzii privind universul biologic. Am publicat studiul în cartea *Inteligenţa materiei* şi prof. de psihologie Paul Popescu-Neveanu care mi-a prezentat-o la lansare, mi-a spus că acela a fost cel mai original capitol. Reuşisem într-adevăr să ofer o interpretare complet nouă fenomenului telepatic.

Activitatea mea profesională în Bucureşti a început să fie concretizată în lucrări publicate în reviste, în interviuri la radio şi televiziune, ca şi în filme cu caracter ştiinţific.

Ecoul public al preocupărilor mele, care aveau multe note de insolit, de neobişnuit, a început să deranjeze, nu atât cenzura militară, pentru că aveam prudenţa de a nu implica instituţia cu specificul său, cât mai mult pe unii şefi de secţii din spital. Aflaţi la vârsta maturităţii, unii dintre ei, buni profesionişti altfel, dar fără valuri, fără a ieşi cu

ceva din banalitatea cotidianului, nu puteau accepta ideea că un confrate al lor cu mult mai tânăr decât ei ar putea îndrăzni să se afirme dincolo de „gardul" instituţiei. Este foarte ciudat, la noi la români, cum poate să ne irite, să ne tulbure liniştea interioară manifestarea unui talent, de către cineva care lucrează în apropierea noastră – birou, instituţie, grup social etc. Dacă noi nu avem acel talent cum ar putea să-l aibă altcineva? Exclus, nu-i aşa?! Acceptăm mai repede succesele unui necunoscut decât ale cuiva cunoscut. Este în unii dintre noi o otravă care ne vine probabil din istoria noastră îndepărtată. Ne-am trădat conducătorii, ne-am trădat vecinii, prietenii şi de aceea ne-a mers probabil aşa de „bine" întotdeauna! Îmi amintesc de reacţiile întâmpinate la prima mea apariţie în public. Întâlnindu-mă întâmplător pe o alee din parcul spitalului cu un anumit şef de secţie, m-a oprit şi strecurându-şi furia printre dinţi mi-a zis: „Ce, domnule, faci pe vedeta la televizor? Ia uite, avem şi noi o vedetă în spital!" Alţi şefi mai mari îmi dădeau sfaturi de genul: „Lasă-te, domnule, de cercetările astea „ştiinţifice", altceva mai bun n-ai găsit?" Pe atunci eu eram tânăr şi nu aveam pe umeri stelele (venite ca efect al vârstei şi nu al altor merite), ale celor care mă înfruntau. Nu îmi puteam permite să le răspund. Am tăcut şi după cum se vede, am reţinut. Las timpului, care nu iartă nimic, sarcina să ne judece.

Au fost, fără îndoială şi o serie de colegi mai în vârstă decât mine care m-au apreciat şi m-au onorat cu atenţia lor, ori de câte ori li s-a ivit ocazia. Le sunt recunoscător în acest sens multor oameni deosebiţi care s-au impus în medicina militară şi nu numai, cum au fost Gl. dr. Gheorghe Costăchescu, Gl. Prof. dr. Mircea Olteanu, Gl. Prof. dr. Gheorghe Niculescu, Gl. Prof. dr. Traian Oancea, Gl. Prof. dr. Vasile Cândea, Gl. Conf. Dr. Virgil Constantinescu.

CAPITOLUL 10 – DRUMUL SPRE „INTELIGENŢA MATERIEI"

Amintirea repetată a cărţii mele „Inteligenţa materiei” nu vrea sub nicio formă să sublinieze presupusa ei genialitate, ci momentul în care eu am reuşit să răspund la o întrebare obsesivă, ca om de cunoaştere ştiinţifică: dacă este adevărat modul cum explică ştiinţele evoluţia de la anorganic la organic, mai pe înţeles, de la pietre la om, ce factor a determinat trecerea de la tăcerea minerală la animaţia viului, de la materia nevie la cea vie, capabilă de reproducere şi de gândire? Dacă aceiaşi atomi compun şi materia vie şi pe cea nevie, prin ce miracol doar una este capabilă să posede o activitate inteligentă?

Privind retrospectiv, constat că în viaţa mea au fost două perioade de intensă efervescenţă intelectuală, momente în care simţeam, vorbind la figurat, cum se ciocnesc atomii din creier pentru a naşte noi idei. Aceste momente au fost acela al adolescenţei şi acela dintre 33-36 de ani. Nu este uşor de exprimat în cuvinte sentimentul unei asemenea stări. Cu toţii ştim ce simţim într-un moment de pace a minţii, de calm. Să adăugăm la această stare o nelinişte a marilor întrebări privind existenţa, un sentiment de precipitare involuntară a gândurilor care vin, pleacă, aduc spontan clarificări la vechi nedumeriri şi creează altele; îţi induc un dialog pasionant cu tine însuţi şi zămislesc în mintea ta proiecte, care îţi înaripează imaginaţia şi îţi îndârjesc voinţa de a evolua, de a te desprinde din ternul şi apăsătorul cotidian. Întotdeauna am avut sentimentul că viaţa mea se petrece în două lumi paralele. Una era cea comună, a tuturor colegilor mei de şcoală elementară, liceu, facultate, serviciu şi celelalte circumstanţe ale vieţii, la care am făcut întotdeauna efortul de a mă adapta, de a părea asemenea ei prin modul de gândire şi de comportament. Cealaltă lume era cea a preocupărilor personale, a întrebărilor şi a răspunsurilor. Prietenii în faţa cărora mă deschideam erau rari, foarte rari. Unul, doi în fiecare perioadă a vieţii mele. Era şi periculos să spui oricui ceea ce gândeşti, aşa cum îmi asum acum riscul. Ori te cred nebun, ori periculos pentru cei care în toate epocile au profitat de circumstanţele

oportuniste.

Abia la 42 de ani când am publicat, deghizat sub o formă mai mult metaforică ideile mele despre lume, am atras atenţia asupra mea. Pentru o parte din colegi am fost ciudat, pentru cei cu mintea pregătită să priceapă ceea ce am scris a fost un regal spiritual, pentru cerberii ideologiei am devenit periculos. Din nefericire, dintre aprobare şi oprimare, ultima îşi lasă cea mai adâncă amprentă. Dar despre consecinţe, mai târziu.

Revin la frământările mele din ajunul momentului în care m-am decis să pun pe hârtie ceea ce am înţeles din căutările mele spirituale.

Într-o seară, în 12 septembrie 1976, la ora 18, mi-am notat datele în jurnalul propriu, meditam, aşezat în pat. Am avut dintr-odată revelaţia răspunsului pe care îl căutam. Am realizat atunci că *sunt doar expresia unei singure şanse din miliardele de a nu fi fost.* Şi pentru această singură şansă, care a pledat pentru ca eu să fiu, să devin o fiinţă gânditoare făcută din „pulberea de stele” cum spunea Carl Sagan, am obligaţia de a spune ce am înţeles din ceea ce mi s-a dat. Şi răspunsul meu a fost „Inteligenţa materiei”.

Proiectul de structurare a cărţii a fost unul foarte pretenţios. Mi-am propus să descriu odiseea lumii de la primele ei începuturi presupuse de ştiinţă, să urmăresc evoluţia de la atomi la prima celulă vie şi de aici la fiinţa umană capabilă să se gândească pe sine.

Materializarea acestui proiect a însemnat însă o muncă enormă. Cerea noţiuni de astrofizică, informatică, fizică clasică şi modernă, genetică pe care în facultate n-o făcusem pentru că era considerată „ştiinţă burgheză”, biologie, psihologie, istoria religiilor şi multe altele. Eram tânăr, cu un creier foarte receptiv la toate aceste domenii şi, esenţial pentru o astfel de întreprindere, aveam uşurinţa de interconectare a tuturor acestor noţiuni. Fără acest har, cartea n-ar fi fost decât o simplă citare de date, care n-ar fi reuşit să închege nimic unitar şi nici să ajungă la o concluzie personală. N-ar fi fost decât o înşiruire doctă

de argumente pro şi contra ale altor autori pentru o idee sau alta. Ar fi sunat ca o lucrare ştiinţifică de uz universitar, dar eu doream să mă exprim pe mine însumi într-o formă eseistică accesibilă *extra muros,* dincolo de zidurile spaţiului universitar.

Cartea a fost o indiscutabilă reuşită şi ecoul ei îl aud şi astăzi la distanţa de 30 de ani de când a fost scrisă. Mi s-au transmis nu numai aprecieri, ci şi părerile orgolioase ale unor inşi ale căror teritorii filosofice îndrăznisem să le încalc: „Ca asta, sunt tone de cărţi publicate la Paris" sau „Ideea de inteligenţă în Univers nu este nouă" etc.

Nu am avut ocazia să le răspund până acum şi o voi face aici.

La vremea când scriam eu nu mi se permisese să ies niciodată în Occident, dar criticilor mei, da. Parisul era pentru mine un vis fără speranţă. Când am reuşit să văd lumea, am colindat marile librării pariziene cum ar fi aceea de la Saint Soulpice dar n-am văzut nicio carte cu acelaşi titlu sau cu aceeaşi tablă de materii ori cel puţin o pagină despre acest subiect. Cât priveşte ideea de inteligenţă în Univers, trebuie spus că este intuită încă din antichitatea elenă. O găsim la Anaxagoras, la Heraclit din Efes sub termenul de *nous* şi în zilele noastre în ceea ce s-a numit „Ghoza de la Princeton" sub sintagma *Conştiinţa Cosmică.* Doctrinele religiilor înseşi o exprimă în alte forme, specifice fiecăreia. În niciuna din aceste surse citate nu apare însă sintagma formulată de mine, şi anume aceea de *inteligenţă a materiei.* Dar nu prioritatea ideii a fost cea care m-a motivat să scriu, ci demonstrarea ei într-o viziune proprie, într-un discurs extins şi coerent şi nu a unei simple afirmaţii. Nu enunţul, ci susţinerea ideii m-a interesat, scriam eu în prefaţa la cea de a doua ediţie a cărţii, în 1992. Şi am susţinut-o în 300 de pagini, nu într-o singură frază!

Aş sublinia că, în timp ce deja îmi formulasem concluziile proprii şi scriam, începând din anul în 1977 în California, după cum scrie Fritjof Capra, abia se forma un grup de specialişti din diferite domenii în dorinţa de a găsi

răspunsuri la aceleaşi întrebări la care eu am îndrăznit să răspund aici, în condiţiile ştiute şi mai ales, de unul singur.

Hotărâtoare pentru motivarea acestei cărţi au fost însă nu numai informaţiile obţinute prin studiu, ci şi experienţa mea ca medic şi cercetător şi, mult mai important, experienţele care veneau dintr-o dimensiune necunoscută.

Din impasul între afirmaţia ştiinţei şi cea a doctrinelor religioase, impas în care majoritatea lumii se situează doar ca partizan de o parte sau alta, eu am avut şansa unor experienţe care, spre surpriza mea, înclinau balanţa spre existenţa unei raţiuni aflate înapoia tuturor fenomenelor din Univers.

Oscilând ca toţi cei formaţi la şcoala ştiinţelor exacte între tradiţie şi materialism, mi-am impus la începutul căutărilor mele să fiu un observator neimplicat de o parte, sau de alta. Voiam pur şi simplu să ajung la *adevăr,* indiferent de ce parte ar fi fost. Nu suportam îndoiala în care mă aflam. Ştiinţa mă dezamăgea prin teorii schimbate de la o zi la alta şi, mai mult, prin negarea vehementă a celor precedente. Apreciam rezultatele ei concrete, progresele care au condus la eradicarea molimelor din trecut, la dezvoltarea chirurgiei, a endocrinologiei, microbiologiei, terapiei şi mijloacelor de investigaţie moderne, dar eram dezamăgit de viziunea îngustă, reducţionistă la fenomene fizico-chimice asupra vieţii şi a Universului. Evaluarea propriei mele gândiri, ca şi a unor experienţe insolite, îmi spuneau că mai este ceva încă neidentificat, ignorat cu sau fără intenţie. Şi voiam să ajung la acel ceva. Era motivarea esenţială a profesiei pe care mi-o alesesem. Dacă admiteam punctul de vedere al ştiinţei, care postula întâmplarea ca unică sursă a existenţei, viaţa părea lipsită de sens şi efortul de a gândi mai departe de stomac, absurd. Înţelegeam bine că aceasta era **miza tuturor injustiţiilor.**

Religiile explicau omul într-o formă dogmatică, specifică vremurilor şi istoriei pe care le traversaseră. Pe de altă parte, nu puteam să ignor unele virtuţi ale religiei

şi unele întâmplări venite din această direcţie.

Mă aflam, aşadar, între Scylla şi Caribda când am început să scriu cartea în toamna anului 1977 profitând de un concediu medical mai lung, după o gripă cu complicaţii. Singurul loc unde aveam o stare propice scrisului a fost Sinaia. Acolo mi-am conceput toate cărţile. Aveam în primul rând continuitate la ceea ce scriam, iar în al doilea rând era influenta aerului de munte.

Am terminat de scris în 1979, dar am lucrat la stil şi forma de exprimare încă un an.

Colonelul inginer Dorin Dimitriu, redactorul şef al secţiei de ştiinţă a Editurii Militare, un om de mare deschidere spirituală şi generozitate, a avut mari merite în publicarea medicilor militari. Când i-am propus lucrarea, s-a uitat la mine întrebător şi mi-a zis: „Or să ne scoată pe amândoi la pensie, când vor vedea ce am publicat. Ai grijă ce titlu pui şi cum o prezinţi pentru includerea în planul editorial”. Aprobarea de publicare presupunea în prealabil controlul ideologic al cărţii. Am folosit o stratagemă. I-am pus alt titlu decât cel real: „De la superstiţie la ştiinţă”. Nu se lupta toată ideologia noastră cu superstiţiile? Şi a fost aprobată. Titlul real 1-am pus doar la predarea manuscrisului. Şeful editurii, colonelul Constantin Zamfir, era un om citit, cu vederi largi şi a trecut tacit peste noul titlu. Mi-au cerut, pentru a avea şi editura acoperire, două referate ştiinţifice din partea unor personalităţi cunoscute. În ciuda cultului cuplului conducător, media cultiva încă oamenii valoroşi din domeniul ştiinţei. I-am avut prin urmare ca referenţi pe Acad. Prof. dr. Ştefan Milcu şi pe prof. dr. A. Păunescu-Podeanu.

Lansarea cărţii a avut loc în 11 aprilie 1981 Ia Librăria „Mihai Sadoveanu” de lângă cinematograful Scala, la ora 17. În vitrină era un anunţ cu lansarea cărţii şi câteva din cărţile mele, aşa cum se obişnuieşte. Aflat la prima carte de o asemenea anvergură, am avut sentimentul împlinirii unui vis. „Iată, mi-am spus, am ocupat şi eu odată în viaţa mea vitrina celei mai mari librării din Bucureşti!”.

În mod cu totul neaşteptat, s-a adunat o mulţime de oameni, pe patru rânduri, până în faţa cinematografului. Şefa librăriei, doamna Georgeta Munteanu a făcut remarca: „Uite odată când s-a întins şi librăria noastră până la cinematograf. Până acum a fost numai invers, coada de la cinematograf venea până în faţa librăriei”.

Colonelul inginer D. Dimitriu a deschis lansarea şi i-a anunţat pe Acad. Prof. dr. Ştefan Milcu şi pe prof. dr. Popescu Neveanu, prezentatorii cărţii. La sfârşit, mi s-a dat şi mie cuvântul. Doar două momente de mare înălţare sufletească şi de mândrie a împlinirii am avut: la această lansare şi când s-a cântat pentru mine „Gaudeamus igitur” la numirea ca profesor universitar.

Eram profund emoţionat. Prin minte mi s-au perindat atunci copilăria, visele de adolescent şi conştientizarea că, iată, acum e clipa împlinirii.

În faţa mea, între invitaţi, pe un scaun, era aşezată, cu ţinuta ei de mare demnitate, scriitoarea Henriette Yvonne Stahl, cea cu care am avut o relaţie de suflet aparte.

Am început prin a mulţumi părinţilor mei. „Cel care şi-ar fi văzut visul lui împlinit prin mine acum, prin vrerea sorţii este plecat în alte lumi şi cu alte meniri” am spus eu referindu-mă la tatăl meu.

A urmat acordarea de autografe. A fost aşa de multă lume încât într-o oră s-a epuizat întregul stoc din librărie. În trei zile s-a epuizat din toate librăriile.

Primul tiraj a fost de 10.000 exemplare. După două săptămâni s-a editat un al doilea tiraj de încă 10.000 exemplare care s-a epuizat la fel de repede. Şi sunt sigur că, dacă s-ar fi editat 100.000 exemplare, s-ar fi vândut la fel. Atât era de mare foamea intelectuală pentru astfel de lecturi. Când a apărut cartea „Cel mai iubit dintre pământeni” s-a vândut împreună cu cartea mea cu suprapreţ în Piaţa Obor.

Au urmat o serie de solicitări ale cărţii din partea celor mai diverse categorii sociale.

Marea performanţă mi s-a părut a fi receptarea cărţii

atât de către materialiştii acerbi, cât şi de către clerici. Unul din marii cărturari ai ortodoxiei, Mitropolitul Plămădeală, l-a însărcinat pe secretarul său să mă sune. Părintele profesor Galeriu o cita studenţilor de la Teologie. Scriitori, artişti, profesori, ingineri îşi exprimau încântarea lecturării. De atunci şi până astăzi o găsesc citată în diferite cărţi. Ziare şi reviste, locale sau din ţară, i-au acordat spaţii largi. Eram asaltat cu cereri de interviuri şi organizarea de întâlniri cu cititorii. Câte un activist, mai vigilent să nu i se pună vreo mină pe frontul său ideologic, mă întreba: „Ce-aţi vrut să spuneţi prin inteligenţa materiei? Că au şi pietrele inteligenţă?”. „Nu, răspundeam eu, înţelegându-i suspiciunea. Este doar o metaforă. Materia se manifestă ca şi cum ar avea o inteligenţă”.

Cel mai frumos comentariu la carte, publicat în ziarul „Tribuna” de la Iaşi, l-a făcut Vasile Constantinescu. M-a surprins prin profunzimea analizei şi corelaţiile sale filosofice. L-a iniţiativa aceluiaşi ziar s-a organizat şi o întâlnire cu cititorii la Iaşi, prof. dr. Petre Brânzei făcându-mi onoarea de a mă prezenta.

Când regretata Academician Prof. dr. Zoe Dumitrescu Buşulenga a lucrat la Academia Română de la Roma, cu ocazia unei vizite făcută acolo mi-a spus: „Până la apariţia cărţii dumneavoastră aveam o singură viziune asupra lumii, cea cultivată de şcoală, pentru că nu aveam alte surse. Când v-am citit, am înţeles că se poate gândi şi altfel”.

Prof. univ. Paul Constantinescu, un matematician de mare întindere, mi-a spus că, plecând de la această carte, a elaborat o nouă formulă matematică a timpului.

„Citindu-vă am suportat mai uşor presiunea psihică din acei ani de silnicie” mi-a spus după 1990, o profesoară de la facultatea de Medicină. „Cartea mea de căpătâi” mi-au mărturisit o mulţime de alţi oameni.

Profesorul Basarab Nicolescu, unul dintre oamenii de marcă ai exilului românesc de la Paris, mi-a povestit recent, ce vâlvă şi ce mirare a stârnit în clipa când a fost citită, adusă acolo de către scriitorul George Muntean. Şi-o

transmiteau reciproc, o comentau surprinşi, întrebându-se cine este autorul care a îndrăznit să spargă barierele dure ale ideologiei marxiste într-o ţară în care sunt păzite cu atâta furie. Mircea Eliade voia să-mi scrie, dar, spre binele meu, aflând că sunt un tânăr medic militar, a renunţat pentru a nu-mi face rău. Mirarea era mare, îmi spunea Basarab Nicolescu pentru că nimeni nu îl cunoştea pe autorul care a ieşit dintr-odată din anonimat cu o carte care uimeşte toată lumea.

Iată şi alte opinii:

Acad. Prof. Dr. Eugen A. Pora:

„A fost pentru mine o delectare sufletească prin tot ceea ce expune şi mai ales prin logica fenomenelor expuse. Îţi mulţumesc pentru cele 5 zile în care am savurat cartea d-tale. Rar am azi prilejul unor astfel de satisfacţii spirituale. Te felicit din toată inima". (Scrisoare către autor la apariţia cărţii în 1981)

Prof.univ. Dr. A. Păunescu-Podeanu:

„Această carte aduce aceluia care o deschide nu numai un noian de cunoştinţe din cele mai variate domenii, ci şi un sistem organizat de date care merg pe o linie clară de gândire, se cristalizează într-un flux coerent şi logic, deschide un orizont nou şi forţează pătrunderea gândului într-un domeniu în care până atunci nu îndrăznise să se avânte. Aţi făcut prin carte o operă de luminare a multor minţi, aţi realizat o operă de curaj menită să insufle şi altora îndrăzneala de a gândi deschis într-un domeniu atât de interesant şi de util pentru sufletul şi viaţa noastră. Cartea îţi oferă o întâlnire cu idei, gânduri, noţiuni care îţi sunt scumpe, care te frământă şi pe care le găseşti aici exprimate, interpretate, legate între ele într-un mod atât de minunat că îţi provoacă o voluptate spirituală asemenea audierii marilor simfonii sau admirării marilor creaţii artistice din patrimoniul cultural al omenirii... Lucrarea dv. a devenit pentru mine o carte de căpătâi". (Scrisoare către autor la apariţia cărţii în 1981)

Prof. Paul Popescu-Neveanu:

„Interesul manifestat de cititori faţă de volumul

Inteligenţa materiei se explică prin conţinutul volumului, prin bogăţia de informaţii. La acestea se adaugă competenţa ştiinţifică, virtuţile de eseist ale autorului care fac din volum una din cărţile rare spre care merită să-ţi îndrepţi atenţia... Cartea este un eseu ştiinţific dedicat cauzei nobile a universului uman". (Rev. „Viaţa Militară", Nr. 8,1981)

Psiholog Valeriu Ghigeanu:

„Cititor al marii lecţii a naturii, constructor de ipoteze, demitizator, autorul depune un efort epistemologic care satisface orice cititor indiferent de profesie". (Rev. „Muncitorul Sanitar", Nr. 20,1981)

Prof. Solomon Marcus:

„Dumitru Constantin sistematizează o sumă de fapte care pun în evidenţă o ordine şi o coeziune a naturii cu nimic mai prejos decât cele pe care omul le introduce în mod deliberat în mediul său. Aceasta este motivaţia metaforei *inteligenţa materiei".* (Rev. „Viaţa Studenţească", noiembrie 1981)

Prof. Dr. Petre Brânzei:

„Un gen de lucrare încă nerealizat în literatura noastră, iată ce este volumul *Inteligenţa materiei.* Sunt utilizate elemente din domeniile medicinei, biologiei, geneticii, chimiei, fizicii particulelor elementare, astrofizicii, psihiatriei, neurologiei, psihologiei, filosofiei, botanicii, zoologiei, informaticii etc.... fiecare de sine stătător, dar într-o viziune integratoare... Întreaga lucrare poate fi considerată ca o biografie a evoluţiei materiei pe acest lung şi complicat drum al „inteligenţei" şi aventura sa cosmică spre înaltul pisc al inteligenţei umane". (Cuvânt susţinut la prezentarea cărţii la Iaşi, ca invitat al ziarului „Cronica", 1981)

Sabina Drăgănel:

„Dumitru Constantin a reuşit neobişnuita performantă de a transforma un munte informaţional într-o convingătoare demonstraţie de indiscutabilă valoare stilistică. („România Literară", Nr. 9,1986)

Dumitru Micu:

„Inteligenţa materiei este o carte dintre cele care se epuizează fulgerător. Scrisă de un medic neurolog, ea abordează chestiuni de maxim interes pentru intelectualul de orice specialitate, dintre cele mai diverse categorii de cititori. Succinta sinteză a tot ceea ce s-a scris eventual pe tema studierii intime a evoluţiei şi proprietăţilor materiei vii – cartea nu e doar un depozit de informaţii ştiinţifice, un instrument de iniţiere a profanului în universul biologiei, ci este în acelaşi timp o scriere incitantă, stimulativă”. („România Liberă”, 10 august 1981)

Vasile Constantinescu:

„Toate elementele cu care operează autorul au o semnificaţie ce depăşeşte cadrele stricte ale domeniilor de specialitate integrându-se într-o viziune unică cu multiple şi complexe implicaţii filosofice. Un amplu dialog de idei de pe terenul filosofiei cu această lucrare insolită în aria preocupărilor ştiinţifice din ţara noastră... un neaşteptat orizont al conexiunii ştiinţelor, cu totul binevenit şi util”. (Rev. „Cronica”, Iaşi, Nr. 41, 9,1981)

Gh. Călin:

„Pe baza unor premise ştiinţifice şi filosofice Dumitru Constantin ajunge la concluzia că întreaga existenţă la scara planetei atestă existenţa unei veritabile inteligenţe a materiei... Lucrarea musteşte de informaţie: vastă, proaspătă, interesantă, riguros selectată şi ordonată într-un sistem coerent de idei şi teorii adeverind şi de această dată spusa lui Titu Maiorescu: «Nu câte idei felurite ai adunat în memoria ta este lucrul cel mai important, ci importantă este legătura dintre idei.»“ (Rev. „Contemporanul”, Nr. 24,1981)

Romulus Vulcăneseu:

„Inteligenţa materiei este unică în literatura ştiinţifică românească prin cantitatea de informaţie prezentă într-o sinteză integratoare ce vă face cinste dv. şi culturii româneşti. A fost o reală plăcere intelectuală marcată de un interes crescând cu fiecare capitol nou parcurs...E o mare cinste pentru mine că v-am citit”. (Scrisoare către autor, 13 iulie 1995)

Dr. Valeriu Mihăilă:

„Prof. dr. Dumitru Constantin-Dulcan... a reuşit să contureze o adevărată *summa* a cunoaşterii despre om, fericit intitulată *Inteligenţa materiei".* (Ziarul „Viaţa medicală", nr. 16, din 19 aprilie 2002).

IDEI DE ORDIN CONCEPTUAL GENERAL ENUNŢATE ÎN ESEUL *INTELIGENŢA MATERIEI*

Obiectivul esenţial al tuturor preocupărilor mele l-a constituit cunoaşterea de la macrounivers la micro-univers, de la mecanismele funcţionării celulare la legităţile generale ale Universului. În acest sens am urmărit să ajung la o teorie unitară a cunoaşterii pe care o redau în rezumat.

— Ceea ce numim *materie* nu este în esenţă decât o *energie* dublată de *informaţie.* Orice parte existentă de Univers nu poate exista decât în interrelaţie cu altă parte de Univers şi poartă în sine o *inteligenţă* care îi conferă sensul, raţiunea de a fi. Există în consecinţă o coerentă legic determinată a Universului.

— Ansamblul coerent al Universului se formează printr-o evoluţie de la simplu la complex, de la anorganic la organic, după un model general. Graţie acestui model, întreaga lume, inclusiv cea vie, are legităţi comune de organizare şi funcţionare. Universul pare să *lucreze* prin modele *(pattern-uri*) informaţionale (sfera, spirala, codul genetic, structura celulelor animale şi vegetale, modul de structurare al membrelor, modalităţile de reproducere etc.).

— Toate structurile vii, indiferent de treapta pe care se află, indiferent dacă dispun sau nu de structuri nervoase, sunt dotate cu capacitatea de a recepta şi prelucra informaţia. Sistemul nervos ne apare ca o structură necesară prelucrării de informaţie, dar nu indispensabilă de vreme ce la protozoare şi la plante nu a fost încă descris. Trebuie să admitem în consecinţă că există şi alte structuri vii capabile să prelucreze informaţia

în afara sistemului nervos.

— În opinia mea, se disting trei niveluri de organizare a tuturor structurilor lumii vii:

I. Informaţional – energetic sau primar;
II. Biochimic;
III. Molecular sau substanţial – morfologic.

Orice fenomen fiziologic, inclusiv gândurile noastre traversează în mod obligatoriu aceste trei planuri. Din acest motiv autocontrolul gândirii este instrumentul major de optimizare a fiinţei umane.

— Dimensiunea primară sau informaţional-energetică constituie, în opinia mea, matricea după care se organizează şi funcţionează orice sistem viu.

— Există un model informaţional-energetic al individului, speciei, întregii lumi vii, conectată printr-un câmp fundamental cu Universul.

Evoluţia nu poate fi o suită de erori genetice apărute întâmplător şi din care s-ar fi păstrat structuri purtătoare ale unui caracter util speciei cum susţine neodarwinismul. La toate speciile animale, există exemplare reuşite alături de altele mai puţin reuşite/ inclusiv specia umană şi acestea se reproduc la fel fără să fie invalidate de primele. Erorile nu pot conduce la evoluţie, ci la involuţie. Evoluţia o constatăm doar ca fapt de observaţie, că există forme simple ca parameciul şi foarte complexe, ca omul. Dar cum s-a ajuns de la parameci la om, nu avem o explicaţie ştiinţifică coerentă.

— Din aceste motiv, consider că scopul evoluţiei nu pare a fi funcţionalitatea părţilor, ci finalitatea întregului. Evoluţia pare să nu fi avut alt scop decât perfecţionarea formelor de prelucrare a informaţiei până la stadiul în care devin capabile să se sesizeze pe sine.

— Comunicarea este un atribut fundamental al lumii vii, de la formele cele mai simple la formele cele mai dezvoltate, de la protozoare la om – întreaga lume vie comunică, stabileşte o relaţie informaţională cu alte biosisteme.

Comunicarea presupune capacitatea tuturor bio-

sistemelor, inclusiv a celulelor vii izolate, de a recepta, prelucra şi emite informaţie. Nu poate exista viaţă fără capacitatea de a prelucra informaţia. Orice prelucrare a unei informaţii presupune o investiţie de inteligenţă a biosistemului, exprimată în ultima instanţă prin capacitatea acestuia de a-şi rezolva propria sa finalitate, propriile sale probleme.

În sensul definiţiei de mai sus consider inteligenţa ca fiind specifică întregii materii din Univers – traversând toate structurile sale vizibile şi invizibile. Se pot distinge, în opinia mea, următoarele niveluri de reprezentare ale inteligenţei:

— *Inteligenţa cristalizată* la nivel de atom – este cea exprimată prin valenţă;

— *Inteligenţa bazală nonverbalizată* prezentă la nivelul tuturor celulelor vii, a plantelor şi animalelor fără limbaj articulat;

— Inteligenţa umană verbalizată;

— *Inteligenţa cosmică* – suport al legilor de organizare a Universului. Este ceea ce înţeleg eu prin *Inteligenţa Materiei.*

Confer, de asemenea, inteligenţei un dublu caracter: acela de a fi *intrinsecă,* exprimată prin reacţii biochimice, cod genetic etc. — şi acela de a fi *extrinsecă,* acţionând la interfaţa individ-lume. Inteligenta extrinsecă coordonează funcţiile a două organisme în vederea împlinirii unui scop unic. Este o inteligenţă care transcende structurile şi funcţiile organismului.

Sediul inteligenţei extrinseci ar putea fi situat la nivel *de câmp informaţional universal* în care sunt probabil sedimentate toate modelele morfogenetice ale lumii obiective. Acestea ar putea fi considerate, în viziunea modernă ceea ce Platon înţelegea prin *Idei* şi Jung prin *arhetipuri.*

Câmpul universal sau fundamental devine astfel *sursa* de informaţie şi *coordonatorul invizibil* al întregii lumi.

Acest *creier invizibil* îşi are reprezentare, inclusiv la

nivel de individ formând ceea ce a fost numit *inconştient.* Aici sunt depozitate toate programele, schemele funcţionale sau pattern-urile necesare evenimentelor din organism.

Circuitul informaţiei ar putea fi schematizat astfel:

Câmp fundamental —” lumea vie —” câmp fundamental.

Expresia inteligenţei la nivelul lumii vii lipsită de limbaj articulat o constituie *instinctele.* Instinctele ne apar în această viziune ca o tezaurizare de inteligenţă având finalitate adaptativă. Fiecare biosistem dispune de acel nivel de inteligenţă, care este necesar pentru îndeplinirea propriei finalităţi.

— Experienţele efectuate în laborator par să ateste existenţa unei gândiri fără cuvinte, limitată la nivel de imagine. Este un câmp de informaţie mentală care precede cuvântul. Este un limbaj pe care îl consider a fi *limbajul universal al vieţii* nemediat de cuvinte şi accesibil tuturor fiinţelor – de la monocelulare la plante şi animale.

Gândul este informaţie, câmp ordonator, sursă de creaţie şi de aceea, prin gândire, ne implicăm în fizica Universului. Universul este doar o fizică a echilibrelor de energii guvernate de legităţi, al căror caracter ne apare ca fiind inteligibil. Prin gândire ne implicăm, în funcţie de conţinutul său, la modul entropie sau negentropic, în fizica Universului. De aceea autocontrolul gândirii este unicul instrument de optimizare a fiinţei umane conectată la condiţiile ambientale proprii.

CAPITOLUL 11 – ANII DE ÎNTUNERIC

„Luna mea de miere” nu a durat decât din primăvară până în toamnă. O dată cu începu tu 1 mişcării or sindicale din Polonia, speriată de eventuala extensie a acestora şi în România, conducerea politică a luat măsura stârpirii oricărei manifestări de liberalism. Toată lumea s-a întrebat de ce represiunea s-a abătut atunci cu furie asupra intelectualităţii noastre. Mişcările din Polonia şi înăsprirea

condiţiilor economice prin plătirea datoriilor către Occident – acestea au fost cauzele. Gorbaciov începea să intre în scenă, să deschidă porţile spre Vest şi de „copilul teribil” al Estului, cum eram văzuţi, noi românii, nu mai era nevoie.

Ştim şi din memoriile lui Hruşciov şi din scrierile lui Soljeniţân că, întotdeauna când în socialism economia nu putea satisface nevoile populaţiei, pentru evitarea protestelor se înscenau procese politice cu prezentarea cât mai terifiantă în presă şi cu condamnări cât mai dure. Cum puterea de la noi, în naivitatea ei, chiar credea că se poate baza pe ceea ce numea „clasa muncitoare” s-a năpustit pe intelectualitate. Şi au găsit ca pretext „Meditaţia Transcendentală” care îşi ţinea cursuri aprobate legal. „Dacă era aşa de grozavă cum ziceţi voi, de ce acolo au fost numai intelectuali şi nu a fost niciun muncitor?” s-ar fi exprimat cineva când au început să fie judecaţi oamenii, doar pentru vina de a fi fost prezenţi la un curs ţinut într-o instituţie a statului şi nu la un colt de stradă. Ştiu bine istoria ei, pentru că, aşa cum li s-a cerut şi altor oameni mai avizaţi în domeniul psihologiei şi al neuropsihiatriei opinia despre această metodă, aşa au venit şi la mine. Un responsabil cu „probleme culturale”, cum mi s-a prezentat, V. M. de la „Trustul Carpaţi”, ca să mă convingă că este o metodă ştiinţifică mi-a pus la dispoziţie o serie de reviste străine în limba franceză cu electroencefalograme efectuate pe subiecţi în timp ce se relaxau după această tehnică. Pentru că nu era nimic altceva decât o telurică de relaxare în care, ca să capteze clienţi plătitori, introduceau o serie de elemente din spiritualitatea hindusă, aşa cum era moda pe atunci în Occident.

Cunoscând bine telurica descrisă în toate tratatele de psihologie clasică, am asistat stupefiat la cele mai inimaginabile acuze. După „crimele” inventate, dacă chiar ar fi crezut în ele, ar fi trebuit ca oamenii să fie condamnaţi la ani grei de închisoare şi probabil că ar fi făcut-o, dacă s-ar fi întâmplat înainte de 1964. Nu s-a soldat decât cu excluderea din partid şi din serviciile

ocupate. Majoritatea erau funcţionari şi au fost trimişi „la munca de jos” pentru reeducare. Îi interesa mai mult efectul de sperietoare.

Să derulăm însă firul poveştii de la început pentru a vedea cruzimea oamenilor când vor să distrugă pe cineva.

Meditaţia Transcendentală a fost adusă în România în 1977 de un român, Stoian, stabilit legal în Anglia-A ajuns cu solicitarea de aprobare pentru cursuri la Consiliul Naţional al Ştiinţei şi Tehnologiei (CNST). S-a prezentat ca avantaj al metodei, creşterea randamentului în activitate, inclusiv în producţie. Şi, cum creşterea producţiei era sloganul zilei, a acceptat să fie folosită după o prealabilă experimentare la Institutul de Psihologie al cărui director era prof. Vladimir Gheorghiu. La Institutul de Psihologie au fost invitaţi oameni cu competenţă ştiinţifică, inclusiv Acad. Prof. dr. Ştefan Milcu şi col. dr. Gheorghe Găitan, şeful Secţiei de Neuropsihiatrie din Spitalul Militar Central. Toţi cei care au participat la cursul experimental au întocmit un raport în care au arătat corect că este o metodă de relaxare, ca multe altele descrise în cărţile de psihologie, la care se adaugă elemente din spiritualitatea hindusă. Acestea ultime nici nu sunt necesare pentru eficienţa metodei şi nici nu pot fi acceptate pentru modul nostru de a gândi. Care erau acele elemente? Instructorul Stoian cerea cursanţilor ca să se aducă la sfârşitul cursului două mere şi să se aprindă o lumânare în faţa tabloului creatorului metodei în semn de omagiu. Alte elemente ce ţineau de mistica hindusă constau în şase mantre, cuvinte luate din sanscrită, fără sens în limba noastră, care chipurile erau secrete şi se transmiteau fiecărui cursant în parte.

Ce a ieşit de aici şi ce interpretare s-a dat de către presa de partid la toate aceste amănunte incluse în Meditaţia Transcendentală?

Ca în toate cazurile în care opinia publică trebuie emoţionată şi înspăimântată, mai întâi se inventează şi se publică în presă un scenariu cât mai oribil şi răsunător. În acest caz unealta folosită a fost un colonel de la Ministerul

de Interne, care a publicat un articol în revista „Pentru Patrie”, foarte citită în acea vreme pentru reportajele pline de senzaţional pe care le publica. Nu mai ştiu titlul exact, dar era ceva de genul „Orbecăind prin întuneric cu lumânări aprinse”.

În prima parte, autorul scria că nişte intelectuali, în ciuda pregătirii lor ştiinţifice şi materialiste, s-au pretat la aplicarea unor practici mistice ca hipnoza. În concepţia autorului hipnoza era o fantezie mistică şi, deci, ireală.

Câteva rânduri mai jos însă, contrazicând ceea ce afirmase mai sus, scria că aceşti intelectuali s-au lăsat hipnotizaţi de un transfug român aflat în slujba BBC-ului şi i-au transmis acestuia secrete de stat. Dacă se face afirmaţia că hipnoza este o aiureală mistică, deci ireală, atunci nu mai pot fi transmise secrete de stat pe o cale care nu există. Dar ce conta o stupiditate susţinută când funcţia ei era să creeze o psihoză în masă, să manevreze, să prostească şi să înspăimânte?

În Occident, pentru un astfel de curs se percepe o taxă. La noi, pentru că nu aveau ce face cu leii noştri, au hotărât să se depună o sumă simbolică în contul victimelor cutremurului din martie 1977. Ne amintim că era instituit un astfel de cont la acea vreme. Ce a devenit acest ajutor financiar simbolic pentru sinistraţi în capetele bolnave ale regizorilor acestui spectacol? O cotizaţie plătită ca obligaţie a înscrierii într-un partid politic secret, în zadar se arătau chitanţele cu ştampila de autentificare, în zadar li se spunea să verifice chitanţierele existente la Oficiul de depunere a acestor bani. Ei n-aveau nevoie de probe reale ci de capete de acuzare inventate. Şi trucul a prins de minune. I-am auzit pe colegi distinşi, ireproşabil profesional, afirmând acelaşi lucru: „Dacă au plătit cotizaţie înseamnă că era pentru un partid secret!”.

Acele mantre, care au fost date ca fiind secrete de către instructor, pot fi găsite în toată literatura din domeniu. Sunt prezentate ca fiind dependente de data de naştere a fiecăruia şi deci diferite de la om la om în scopul de a nu încerca să aplici metoda pe cont propriu, fără să

mai plăteşti celor ce fac o afacere din ea.

În acele zile triste am fost invitat la cineva cu o funcţie înaltă în stat. La scurt timp a venit acolo şi un personaj care conducea un resort important în stat şi avea biroul alături de cel al şefului statului. Şi iată ce a spus vizavi de vâlva care aprinsese toată ţara: „Se dezbrăcau cu toţii în pielea goală şi erau întrebaţi ce femei preferă, blonde sau brunete. Şi apoi pe întuneric începeau orgiile", l-am replicat că nu era posibil să se întâmple aşa, pentru că acolo au fost taţi cu fiicele lor, a fost profesorul Ştefan Milcu care avea numai 80 de ani. Răspunsul lui a fost complet obtuz: „Nu, nu, doctore, tu nu ştii, aşa a fost, cum îţi spun eu". M-am gândit că dacă individul lucra lângă şeful statului însemna că şi acolo se gândea aidoma.

Nu am văzut în viaţa mea o teroare mai mare ca în acele zile. Toţi colegii tăceau încruntaţi, se uitau suspicios unul la altul şi erau gata să-l eticheteze de „trădător de partid" pe oricine ar fi spus un cuvânt de apărare a celor „demascaţi". Regia puterii prinsese de minune. Mi-aduc aminte de un coleg, cu multă judecată, că s-a dus la biblioteca spitalului şi a luat cartea de psihologie în care era descrisă Meditaţia Transcendentală ca o tehnică de relaxare banală, fără nicio implicaţie politică. A fost imediat incriminat ca duşman de clasă, supus la tot soiul de anchete şi a fost la un pas de a-l degrada şi îndepărta din instituţie. Asta era pedeapsa pentru militari.

În acest climat de teroare, se organizează la Politehnică o adunare cu studenţii la care a participat şi cineva de la CC al PCR, cu scopul de a combate „elementele duşmănoase" din rândul studenţilor.

Speriat pentru că scrisese o broşurică în care vorbea despre yoga, intrată şi ea sub obroc acum ca mistică orientală, Prof. E.N. se ridică, din proprie iniţiativă şi spune: „Da, tovarăşi, sigur că a fost posibil să se întâmple astfel de evenimente grave dacă s-a permis unui individ ca D.C. să scrie o carte reacţionară „Inteligenţa materiei". Şi pe mine a încercat să mă corupă invitându-mă la o bere la „Capşa", dar n-a reuşit". S-a lăsat o tăcere adâncă şi cine

trebuia, a notat.

Ce era cu „coruperea” domnului profesor? Cu puţin timp înainte de a se declanşa această „vânătoare de vrăjitoare” demnă de Evul Mediu, am fost împreună cu Mario Vasilescu şi prof. E.N. invitaţi să vorbim în direct la radio. După emisiune Mario are ideea să ne continuăm discuţia la Capşa. Am discutat banalităţi, probabil 50-60 de minute. Pentru ce să-l fi corupt pe domnul profesor E.N. pentru că în acel moment nimeni nu se aştepta la urgia care avea să vină. A fost o pură invenţie prin care vroia să reliefeze „vigilenţa lui de partid”. Acuzându-mă pe mine, spera să se disculpe pe el. Este veche această metodă a laşităţii. Al doilea motiv era stârnirea invidiei pentru reuşita cărţii mele. Ştiu de mult acest mecanism în care cei din jur te incită contra cuiva din vanitate. Asistenţii profesorului, din care unul îmi este şi acum o foarte bună cunoştinţă, s-au dus cu cartea mea la profesor şi i-au prezentat-o într-un mod ostentativ, care l-a stârnit împotrivă-mi.

A fost de-ajuns ca să abată asupra mea tot arsenalul puterii. În aceeaşi seară m-a sunat o cunoştinţă şi mi-a spus ce s-a întâmplat la Politehnică. La scurt timp a început urmărirea mea. Un ofiţer din Ministerul de Interne, a cărui soţie o tratam pentru o migrenă, a venit prima oară la mine şi mi-a spus: „Am fost la X şi i-am confiscat toate cărţile. Cine are urechi de auzit să audă” şi a plecat.

Ca urmare a acestei aluzii am ars o noapte întreagă la cărţi şi caiete pline cu note din literatura care ar fi putut să fie incriminată. Regret şi acum paginile de jurnal cu dialoguri avute de mine cu multe personalităţi intrate în istorie. M-am gândit iniţial să le duc la altcineva, dar ştiam că securitatea avea suficiente metode să-ţi smulgă orice secret şi nu vroiam să mai implic şi alţi oameni nevinovaţi.

A doua oară am fost chemat de acelaşi individ, chipurile, pentru o discuţie amicală, la sediul securităţii de pe Calea Rahovei. Cunoscându-ne împreună cu familiile nu mi-am imaginat că ar putea avea altă intenţie şi m-am dus.

Acolo a început să-mi ţină teorii de genul: „Ştii tu că filosofia indiană, de care te ocupi are ca simbol svastica lui Hitler?”. „Ştiu, i-am răspuns, dar nu India a împrumutat-o de la Hitler, ci invers şi nu simbolizează ce crezi tu, ci unirea omului cu Universul”. Şi a continuat pe aceeaşi notă, până ce terminând u-şi repertoriul ordonat de şefii săi mi-a cerut să scriu o declaraţie cu tot ce am făcut. Am refuzat. „Atunci nu mai pleci de aici, acesta este ordinul şefului meu”. „Sunt arestat?” l-am întrebat. „Ia-o cum vrei” mi-a răspuns. Şeful lui era Comandantul unităţii de securitate din Calea Rahovei... Eram îmbrăcat ofiţer şi aparţineam Ministerului Forţelor Armate, cum se chema pe atunci şi ştiam că ei nu au dreptul să mă aresteze. I-am spus că protestez, că nu au acest drept şi că nu-mi închipuiam ca tocmai el căruia i-am făcut doar bine să-mi întindă o cursă.

Care era substratul chemării mele acolo la Ministerul de Interne?

Ca să arate că el nu glumeşte, stăpânul cel mare a dat afară din Ministerul de Interne mai mulţi ofiţeri, inclusiv unul din garda lui, care audiase doar o conferinţă despre Meditaţia Transcendentală. Ministrul de pe atunci al armatei, Generalul C. Olteanu nu s-a grăbit să procedeze la fel. Ca om cu studii superioare simţea că ceva nu este prea clar. Cei de la Ministerul de Interne au devenit furioşi. De ce numai ofiţerii lor să fie daţi afară şi cei de la armată nu? Şi au vrut ei să se ducă cu probe de incriminare la stăpânul cel mare despre ofiţerii din Ministerului Forţelor Armate. Ştiu asta chiar de la Generalul C. Olteanu care mi-a confirmat mai târziu.

Aflat în acea situaţie fără ieşire eram foarte tulburat. Şi am avut un moment de revoltă şi de emoţie în acelaşi timp. Eram aproape de lacrimi. Şi am izbucnit: „Ştii tu, mă, de ce am voit să am şi o altă cunoaştere în afara celei oferite de medicina clasică? Pentru că atunci când vine un bolnav la mine, cum ai venit şi tu cu soţia ta, să-i pot oferi o soluţie de tratament în plus. Şi acum, pentru că am voit să te ajut, mă arestezi? Mulţumesc!”.

A părut să-l impresioneze atât ceea ce i-am spus dar mai ales ceea ce simţeam în acele clipe.

— Bine, zice el. Lasă-mă să vorbesc din nou cu şeful.

Şi a plecat. La revenire mi-a spus sec:

— Poţi să pleci.

Mai târziu când a venit la mine să-l ajut într-o situaţie dificilă pentru existenţa sa, n-am putut să mă răzbun. L-am ajutat strângând din dinţi şi în tăcere. Mi-am dat seama că el n-a fost decât o piesă într-o istorie absurdă.

Pentru carte au fost constituite trei comisii de anchetă formate din câte trei membri. Fiecare trebuia să o citească şi să facă un referat separat şi abia după confruntarea lor să elaboreze un referat comun.

A fost constituită o comisie la CC la PCR, o alta la Academia Militară şi a treia la Consiliul Politic al Secţiei Medicale a Armatei.

În timpul anchetării mele, mi s-a spus mai târziu, când totul trecuse, din spital, mai exact din secţia mea, se dădeau încontinuu telefoane la conducerea armatei de către diverşi colegi ale căror nume am vrut să le uit de atunci, cerând să fiu îndepărtat din instituţie pentru că am preocupări mistice.

Au analizat, mi-a mărturisit cineva din aceste comisii, rând cu rând căutând o culpă contra dogmelor vremii. „Ai scris-o cu prudenţă, parcă ai ştiut ce o să se întâmple. Când credeam că am prins un fir, cu următoarea frază ne demontai suspiciunea”.

Este adevărat că ştiind în ce climat trăiam am fost foarte atent cu frazele care ar fi putut să fie vulnerabile şi interpretabile, văzute prin prisma dogmelor oficiale, în acelaşi timp nici nu voiam să fac concesii aberaţiilor ideologice.

Mi-aduc aminte ce discuţii am avut cu redactorul cărţii care voia să pun în introducere un citat din cunoscuta „operă” măreaţă. Am refuzat spunându-i că eu scriu o carte valabilă în anul 2000 şi nu pentru prezent, în cele din urmă a găsit un citat care se referea la ştiinţă şi a trebuit să-l accept. Voiam de asemenea să amintesc de

Iisus într-un anumit context. A fost imposibil. Eu mă enervam şi începeam să strig la el: „Dacă vrei să faci din carte un articol pentru ziarul „Scânteia”, atunci scrie ce vrei şi semnează tu. Nu mai poate fi cartea mea”. Îşi punea mâna la frunte, se calma şi începea să mă convingă să fac concesii vremii întrucât altfel n-o pot publica.

Ghinionul meu era că, în introducerea cărţii, printre cei cărora le mulţumeam, erau şi mulţi dintre cei care fuseseră la Meditaţia Transcendentală.

Mulţi oameni care erau acuzaţi, în naivitatea lor, credeau că armata este invulnerabilă şi în această idee încercau să se apere cu cartea mea: „Uite, în această carte, apărută la Editura Militară, scrie că relaxarea este o metodă ştiinţifică, de ce ne acuzaţi de misticism?”. Au fost, aşadar, atacuri venite din multe zone.

În acele zile de cumplită presiune psihologică pentru mine, nu mă gândeam decât la cei apropiaţi mie, care vor fi daţi afară din serviciu, pentru că au o rudă şi un frate „duşman al poporului”. Nimeni nu ştia ce urmări vor fi la reacţia atât de violentă a puterii.

Simţeam că am după mine în permanenţă o umbră. Un taximetrist oprea la câţiva paşi de mine şi îşi verifica chipurile motorul; alţii aveau mereu acelaşi drum cu mine dacă mergeam pe jos. Corespondenţa îmi venea deschisă. Nici nu se mai oboseau să lipească plicul pe care îl desfăceau.

Într-o seară, în acele momente, era prin 1982, mă sună cineva din partea lui A. P. „Domnul A. P. nu se simte bine şi vă roagă să veniţi până la dumnealui”. Era ora 21. M-am dus. A.P. era culcat pe o sofa. Mi-a întins mâna. Am constatat că avea hipotensiune de epuizare şi nu putea să-şi menţină poziţia ortostatică.

— Am auzit că aveţi probleme, domnule doctor, îmi spune A. P. Ovidiu I. lucra la revista lui şi era prezent acolo în acea seară.

— Ovidiule, mâine scrii o pagină despre domnul doctor. Trebuie să-l salvăm.

Eu m-am speriat. Atât îmi trebuia, să se facă scandal

în jurul meu. Era de neconceput pentru un ofiţer al armatei la acea vreme. N-am îndrăznit să-i spun asta lui A.P., el voind să facă un gest de amabilitate. M-am eschivat spunându-i:

— Hai, vă rog, să mai aşteptăm puţin. S-ar părea că sorţii înclină în favoarea mea şi atunci nu va mai fi nevoie să scrieţi. Bine, zice A.P. Rămâi pe poziţie, Ovidiule, şi când domnul doctor îţi spune, acţionezi.

— Am înţeles, răspunde Ovidiu I.

A.P avea nevoie de un tratament cu acupunctură şi am mers câteva seri la dumnealui acasă în acest scop.

Cu acest prilej mi-a spus că a fost la şeful cel mare şi i-a cerut să nu ia măsuri contra unor scriitori şi oameni de cultură bine cunoscuţi. „E adevărat, i-a spus A. P. lui N.C. poate au greşit, dar cine nu greşeşte? Nu putem lipsi cultura românească de creaţia lor. Ar fi o mare pierdere.”.

Ameninţarea care plana asupra lor era ca odată proscrişi să li se interzică şi opera.

— Bine, măi A., i-ar fi răspuns N. C., este normal ca ei să se ducă acolo, să semneze că vor păstra secretul şi apoi să spună că tovarăşa le-a dat aprobarea?

Un amănunt picant. Între cei pentru care A.P. a cerut iertarea a fost şi scriitorul Marin Sorescu. Într-un articol publicat în revista „Ramuri” Marin Sorescu spusese despre A. P. că în loc să scrie poezie se ocupă de toţi milogii. Era o aluzie la cei cărora A. P. le lua apărarea în presă.

După intervenţia făcută de A. P. la N. C. În favoarea lui Marin Sorescu, acesta s-a dus să-i mulţumească. Venindu-i bine la mână, cum se spune, A. P. i-a zis: „Măi Marine, ai venit şi tu la mine cum au venit milogii ăia, despre care ai scris tu. Nu m-ar fi deranjat atât de mult, dacă revista n-ar fi citită în zona în care eu ţin să am o imagine bună, în Oltenia”.

Aşa am aflat eu că E. C. a negat că ea personal a dat ordin prin Ministerul învăţământului să fie experimentată metoda la Institutul de Psihologie al Academiei RSR. Ca să şteargă orice urmă, A. S., ministru la învăţământ, a fost trimisă ambasador în Portugalia, dacă reţin bine,

directorul general al ministerului a fost demis, raportul trimis ca urmare a experimentării la CNST a fost negat şi în consecinţă, toţi cei implicaţi au rămas descoperiţi şi vulnerabili. În faţa unei asemenea ticăloşii rămâi mut.

Se spune că scandalul trebuia să fie şi mai mare, dar, în discursul pe care trebuia să-l ţină N. C. Împotriva Meditaţiei Transcendentale, era de pronunţat şi cuvântul „transcendental”. N. C. s-a chinuit să-l pronunţe: „Tra-tra-tra, tra-tra-tra, dă-i dracu şi lăsaţi-i în pace”. Şi s-a renunţat la discurs, dar prigoana a durat.

Pot depune mărturie aici, în numele adevărului pe care istoria trebuie să-l reţină aşa cum a fost, că în acele zile tulburi, de suspiciune şi incriminări grave, îndeosebi la adresa intelectualilor, cu o campanie întreţinută prin toate mijloacele de care dispunea propaganda timpului, singura voce care a luat apărarea celor acuzaţi a fost A. P. Şi nu numai prin intervenţie directă la şeful statului, ci şi prin articole scrise în replică la cele care, din servilism şi sigur, la ordin, înfierau cu „mânie proletară” nişte oameni ce nu aveau decât vina de a fi participat la câteva conferinţe, desfăşurate public şi nu în secret, şi în care se vorbea despre o banală tehnică de relaxare, descrisă în toate cărţile de psihologie. Mai mult, aceste conferinţe erau ţinute într-un spaţiu public – spitale, policlinici – şi erau aprobate direct de Consiliul Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie (CNST). Puterea avea, însă, nevoie de victime pe post de sperietoare şi a rămas surdă, la aceste argumente. Începuseră după cum am spus, mişcările sindicale din Polonia şi trebuiau arătaţi colţii ascuţiţi ai puterii eventualilor amatori ce s-ar fi putut ivi şi la noi.

Între timp au aflat că Meditaţia Transcendentală circulă în toate ţările socialiste, că studenţii maghiari şi sovietici se relaxează în pauza dintre ore cu Meditaţia Transcendentală şi nu s-a răsturnat nicio putere sovietică sau comunistă din cauza Meditaţiei Transcendentale. Ca urmare, i-a trimis pe toţi la munca de jos şi după un timp i-a rechemat. La cei care au mai vrut, le-a redat carnetul de partid. Şi-au dat cu toţii seama că a fost un bluf, o

stupiditate care nu avea nicio implicaţie politică.

Toţi cei trei şefi de comisii de anchetare a cărţii mele, asumându-şi răspunderea şi dându-mi referate favorabile, a început să scadă şi presiunea asupra mea. Cel care m-a salvat atunci a fost şeful cadrelor armatei, General locotenent C. Opriţa, care ţinea foarte mult la mine, tocmai pentru că aveam preocupări deosebite. Mă chema foarte des la el după amiaza la cabinet şi discutam subiecte mai mult din domeniul spiritual. „Vezi mata, îmi spunea dumnealui, noi am plecat de jos şi am fost prinşi în activitate fără să mai avem timp să ne instruim ca dumneata. Tocmai de asta te admir pentru că, deşi eşti tânăr, nu-ţi pierzi timpul, ci studiezi şi înveţi mereu”.

Generalul C. Opriţa a aplicat o tactică de om care a văzut multe în viaţa sa. A temporizat pedepsirea mea până s-a stins focul. Şi atunci toată lumea şi-a dat seama de inepţia acuzaţiilor.

Înainte de ziua în care am fost chemat pentru a mi se spune că au încetat măsurile contra mea, am avut un vis premonitoriu prin care, sub o formă simbolică mi s-a spus ce va urma.

Clipele trăite atunci erau de cumplită tensiune psihică şi isterizare politică. „Toată lumea suspecta pe toată lumea” ca să spun aşa, de „trădare a ideologici partidului”. Şuşoteli pe la colţuri: „Ai citit cartea...? Ai auzit ce scrie în ea?!” Priviri pierdute şi tăceri semnificative, spaime de necunoscut.

În aceste condiţii, într-o noapte am avut un vis. Mă aflam pe o stâncă situată la mare înălţime, îmbrăcat doar în slip. În faţa mea se deschidea un hău adânc de multe zeci de metri. Conştientizam că voi cădea în acel abis. Şi am început căderea cu capul înainte şi braţele întinse. Aveam exact poziţia corpului în care se plonjează de pe o trambulină situată la înălţime într-un bazin cu apă. În cădere simţeam cum colţuri din peretele stâncii smulgeau în cădere bucăţi de carne din corpul meu gol şi fără vreo posibilitate de apărare. Eram în acelaşi timp conştient că visez şi că, dacă voi reuşi să-mi redresez corpul şi să cad în

picioare, voi fi salvat, dacă nu, îmi voi zdrobi capul de piatra de la baza stâncii iar semnificaţia ar fi una gravă pentru viitorul meu. Spre şansa mea, la finalul căderii am reuşit să mă redresez şi să cad în picioare.

Cum nu era prima oară când aveam astfel de vise premonitorii în situaţii de mare cumpănă, mă aşteptam la un final favorabil al dramei pe care o trăiam. Şi a doua zi, după cum am spus, am fost chemat şi mi s-a comunicat decizia luată în privinţa mea. Mi s-a pus în vedere ca o vreme să nu mai amintesc nimic despre carte. Când cineva a vrut să publice în 1985 o cronică, Suzana Gâdea l-a repezit, întrebându-l: „Altă carte n-ai mai găsit?”.

CAPITOLUL 12 – DRUMUL SPRE UNIVERSITATE

În 22 martie 1992 am susţinut un concurs pentru ocuparea postului de Şef Secţie Neuropsihiatrie. În Ministerul Apărării nu se procedase la separarea Neurologiei de Psihiatrie, pentru că armata avea foarte puţini medici de nivelul acestor specialităţi. Majoritatea medicilor aveau atestări în ambele specialităţi care erau profesate în comun. Accentul era pus mai mult pe psihiatrie, domeniu foarte important pentru selecţia tinerilor, care trebuiau să fie încorporaţi. În acest context eu însumi am urmat mai întâi secundariatul, cum se spunea pe atunci, în Neurologie şi mai târziu şi în Psihiatrie, obţinând calificarea în ambele specialităţi.

În 1993 s-a hotărât înfiinţarea de clinici universitare şi în Spitalul Militar Central, meritul major avându-1 în această acţiune General prof. dr. Mihai Augustin, un om de mare ispravă, dotat cu un excelent simţ pragmatic şi o capacitate de organizare remarcabilă.

Pentru a putea candida la concursul în vederea ocupării unui post universitar de conferenţiar sau profesor, trebuiau îndeplinite anumite condiţii. Era necesar să ai doctoratul în specialitatea pentru care candidezi, curs scris, articole publicate în reviste şi cărţi publicate, de asemenea, în specialitate. Era un barem de puncte, care

trebuia să fie realizat. La vârsta pe care o aveam atunci era necesar să candidez direct pentru titlul de conferenţiar universitar şi, în consecinţă, trebuia să îndeplinesc toate condiţiile menţionate.

Din nou şansa a fost de partea mea şi mi s-a părut că altcineva de dincolo de mine, m-a obligat să realizez până în acel moment toate aceste cerinţe ca şi cum aş fi prevăzut că voi avea nevoie cândva de acest CV.

Am urmat doctoratul cu Acad. Prof. dr. Oscar Sager în cadrul Institutului de Neurologie al Academiei Române care pe atunci nu era desfiinţat, în perioada 1972-l976.

Din clipa în care am început să lucrez în spital, ca medic specialist, a început o nouă etapă în viaţa mea. Accentul, care până în acel moment era axat pe filosofie şi literatură, a fost comutat pe pregătirea mea profesională. Studiam, în stilul în care eram obişnuit, cu creionul în mână, tot ceea ce îmi putea oferi o informaţie utilă în profesia de medic. Am început să scriu lucrări ştiinţifice, singur sau în colaborare cu colegii din secţie, să particip la manifestările ştiinţifice din ţară, pentru că în străinătate, ca medici militari, ne era aproape imposibil să ieşim.

Făcând un stagiu de câteva luni în laboratorul de Electroencefalografie (EEG) al dr. Ignat Roman, mi-am dat seama că acest om de mare abnegaţie şi sobrietate deţine una dintre cele mai valoroase colecţii de EEG, cel puţin din ţară. Spun asta în cunoştinţă de cauză fiindcă am studiat cărţi şi atlase străine în domeniu şi am văzut că ceea ce avea adunat ca documentaţie dr. Ignat Roman era comparabil sau chiar depăşea ceea ce se cunoştea până atunci. I-am spus atunci că este păcat să rămână necunoscută munca sa de o viaţă şi i-am propus să publicăm o carte. Modest, mult prea modest, cum îi era structura, mi-a răspuns că nu are curaj să scrie o carte, că el este mai mult practician. „Daţi-mi mie, i-am spus, materialul cu graficele de EEG din colecţie, iar eu voi scrie partea teoretică a cărţii”. În 1986, când a apărut prima noastră carte de EEG, eu publicasem deja mai multe volume pe alte domenii şi ca atare nu-mi era străină o

astfel de întreprindere. Aşa a apărut cartea *Electroencefalografie – ghid,* la Editura Militară în 1986. Cartea a avut succes, mai ales că din 1962, când doctorii Călcăianu şi Stoica au publicat o carte similară, dar valabilă pentru vremea de atunci, nu se mai publicase nimic în domeniu la noi. La apariţia cărţii, dr. Roman a fost supărat pe mine pentru că eu am trecut pe copertă şi pe un al treilea autor având obligaţii morale faţă de cel care mi-a pus timpul la dispoziţie pentru scris. Aceasta a fost oferta mea şi nu o regret.

Mai târziu ne-am hotărât să scriem şi un atlas. Doi ani am muncit amândoi după amiaza şi seara pentru atlasul de EEG, care a apărut la Editura Ştiinţifică în 1987. Trebuie să spun că dr. Roman avea un talent pe care nu l-am văzut la nimeni altcineva de a desena direct în tuş, din memorie, trasee EEG cu toate modificările patologice cunoscute. Dumnealui le desena sau le copia după cele din clinică şi apoi stăteam împreună să descriem aspectele teoretice.

La momentul publicării acestui atlas, dr. Roman risca să fie dat afară din serviciu pentru că avea ambii copii rămaşi în străinătate. În disperare, l-a rugat pe prof. Arsenie să intervină pe lângă conducerea statului, cu care se afla, după cum se ştie, în foarte bune relaţii. Drept mulţumire îi oferă manuscrisul atlasului să-l semneze ca prim autor. Văzând numele meu la autori, profesorul Arsenie pretinde că nu mă cunoaşte, că materialul este al lui pentru că bolnavii examinaţi sunt numai din spitalul lui, ceea ce nu era adevărat şi din autor mă expediază la mulţumiri, în introducere, într-o formulare care spunea totul: „Mulţumiri dr. D. C. pentru capitolul de Neurologie”. Dar Neurologie era toată cartea! M-am resemnat pentru că eram prea mic pentru un război aşa de mare!

În 1998, am scos o nouă ediţie a cărţii de EEG în care am adus noile achiziţii la zi. Atunci dr. Roman mi-a dat un sfat absolut părintesc. „Revizuieşte lucrarea din timp în timp, adaugă ce este nou şi acoperi o vreme nevoia de documentare în acest domeniu la nivelul ţării noastre”.

Este ceea ce am şi făcut. Având şansa de a călători mult după 1989, am achiziţionat tot ceea ce era nou în domeniu şi în 2006 am tipărit la Editura Universitară Carol Davila o nouă ediţie adusă la zi. Simţind nevoia de a publica o lucrare în care să fie prezentată electroencefalografia clasică şi modernă la adulţi şi la copii, ca şi capitolul de polisomnografie care a luat o mare extindere în prezent, am publicat, încă un volum, împreună cu alţi autori, la Editura Medicală volumul *„Electroencefalograma clasică şi modernă la adult şi copil”* (2008).

Pot afirma, fără lipsă de modestie, că începând din 1986 şi până în 2008 am acoperit, prin volumele de electroencefalografie publicate la iniţiativa mea şi împreună cu ceilalţi colegi coautori întregul domeniu de investigaţie electrică a creierului prin EEG din ţara noastră.

Au urmat apoi o serie de alte lucrări în specialitate: *Actualităţi în epilepsie* (Editura Tehnică, 1998), colaborare cu Radu Rogozea şi Sanda Măgureanu, *Urgenţe neurologice în medicina generală* (Editura

Tehnică, 2001), colaborare cu Carmen-Adella Sârbu, *Urgenţe neurologice în condiţiile războiului modern* (Editura Militară, 2003), *Neurologie clinică* (Editura Universităţii „Titu Maiorescu”, 2008).

În 1994 am obţinut, prin concurs, postul de Conferenţiar Universitar, iar în 1998 pe acela de profesor universitar.

Numirea mea ca profesor universitar a fost unul dintre cele mai înălţătoare momente ale vieţii mele.

Eram primul pe lista trimisă către rectoratul Facultăţii de medicină „Carol Davila”. După citirea numelui, Rectorul, profesorul dr. Laurenţiu Popescu, ne-a pus fiecăruia să ascultăm ca semn de omagiu în poziţie solemnă celebrul cântec latin, *Gaudeamus igitur*.

Am trăit un sentiment de o intensitate infinit mai mare decât atunci când m-a avansat la gradul de general în 1994.

Eram conştient că trăiesc un eveniment de excepţie,

de vârf în profesia la care am ajuns într-un mod nesperat la vârsta viselor de adolescent.

Am mai spus că două momente mari am avut în viaţă ca trăire emoţională: când am lansat cartea „Inteligenţa materiei”, în 11 aprilie 1981 la librăria „Mihail Sadoveanu” şi când am fost numit profesor universitar. Sunt două momente mari din viaţa mea, care sunt conştient că nu sunt uşor de atins. În acea clipă, prin mine toate frustrările neamului meu şi îndeosebi ale tatălui meu, care n-a putut accede la cultură, din cauza condiţiilor sociale, au fost răzbunate.

Din momentul în care s-au creat clinici universitare în Spitalul Militar Central, secţia de Neuropsihiatrie s-a despărţit în două clinici, una de Neurologie, pe care am preluat-o eu şi alta de Psihiatrie, condusă de regretatul meu coleg General (r) Mihai-Dumitru Gheorghe. Din clinici tinere, înfiinţate recent, în numai câţiva ani am reuşit să le aducem la un nivel corespunzător celorlalte clinici universitare de profil, care aveau o experienţă anterioară mult mai mare decât noi. Am pregătit câteva generaţii de medici specialişti, am elaborat lucrări ştiinţifice şi am fost cooptaţi în mai multe studii ştiinţifice internaţionale, fiind cotate de către Auditul internaţional printre clinicile cu cele mai bune rezultate. Am condus unul din primele programe de tratament cu interferon în scleroza multiplă antrenând întregul colectiv al secţiei în această activitate şi vreau să afirm aici, în ciuda tuturor opiniilor contrarii exprimate de neavizaţi că, cel puţin la bolnavii care au un grad mic de invaliditate în momentul includerii în program (2-3 puncte pe scara Kurtzke) se pot obţine rezultate foarte bune. Am avut chiar bolnavi care erau pensionaţi din cauza bolii şi care şi-au reluat serviciul după începerea acestui tratament. Participând, după cum era şi firesc, la o mulţime de congrese internaţionale care aveau ca temă scleroza multiplă (Berlin, Viena, Londra, Sydney, etc.) am putut să am confirmarea aceloraşi rezultate obţinute şi de clinici din străinătate.

Instituţia universitară medicală din Ministerul

Apărării Naţionale a reuşit să-şi cucerească în numai câţiva ani de existenţă un bine meritat prestigiu. De aceea, într-un mod neînţeles pentru mine şi a numeroaselor întrebări puse la toate nivelurile de responsabilitate, desfiinţarea lor bruscă a rămas un mister. Eu înţelesesem că sensul Universului, ca şi al democraţiei moderne, este acela de a construi, a zidi, a dezvolta ceea ce este inteligent şi util şi nu de a distruge. Să fi deranjat pe cineva şi astăzi ca şi ieri tocmai inteligenţa universitară într-o instituţie militară!?

Este nevoie să repet că începuturile învăţământului medical universitar din România este legat de cel al medicinei militare prin întemeietorul său, Generalul Carol Davila, acest om excepţional care în faţa ofertei de a deveni consilierul medical al Şahului persan a preferat să vină la noi, unde s-a luptat cu neaoşa noastră invidie şi ostilitate, inclusiv a unor vârfuri politice ale vremii? Un singur exemplu este edificator. Datorită intrigilor şi instigărilor contra sa, ajungând la putere, şeful unui partid care a fost resuscitat şi după 89 în viaţa politică, le-a anulat bursele studenţilor trimişi de Davila să-şi perfecţioneze studiile medicale la Paris. Ei erau cei destinaţi să fie viitorii profesori ai învăţământului medical de la noi aflat abia la debutul său. În această situaţie dificilă pentru soarta şcolii medicale româneşti, Davila face un gest ale cărei semnificaţii le las pe seama istoriei: îl roagă pe împăratul Napoleon al III-lea să le ofere bursele de studiu refuzate de guvernul român. Şi astfel ceea ce a refuzat din meschinărie politică ţara, a oferit din mărinimie Franţa.

După cum vedem, la noi istoria se repetă fără sfârşit. Ceea ce unii întemeiază, alţii desfiinţează. Orient – Occident. Este una din explicaţiile pentru care Occidentul este acolo unde este, iar noi suntem unde suntem. Unul zideşte, celălalt pustieşte...

În ciuda acestor obstacole am certitudinea că în istoria medicinei militare vor rămâne de asemenea o serie de medici militari care au reuşit prin competenţa lor

profesională să creeze clinici universitare cu o activitate profesională şi ştiinţifică deosebit de apreciată până la desfiinţarea lor absurdă şi nemeritată: Gl. Prof. dr. Ioan Nedelcu, Gl. Prof. dr. Mihai Bână, Gl. Prof. dr. Vasile Ciuchi, Gl. Prof. dr. Teodor Horvat, Gl. Prof. dr. Ioan Ţintoiu, Gl. Prof. dr. Mihai-Dumitru Gheorghe, Gl. Conferenţiar Ştefan Blaj, Gl. Prof. Petre Brătilă, Gl. Prof. dr. Ion Codoreanu, Col. dr. Aurelian Ranetti.

Aceştia sunt oamenii împreună cu care am reuşit să creăm o şcoală de învăţământ postuniversitar, să pregătim, până la desfiinţare, câteva promoţii de medici specializaţi în mai multe domenii medicale, confirmaţi în specialitate nu de către instituţia noastră, ci de comisiile instituite la nivel naţional, după criterii egale, deci, pentru toţi cei ce şi-au susţinut aceste examene.

Am avut o colaborare fructuoasă cu mulţi colegi de care îmi amintesc cu o reală plăcere cum sunt Gl. dr. Petre Chertic, Col. dr. Adrian Antonovici, Col. dr. Petre Ganţă, Col. dr. Liviu Mărunţelu, Col. dr. Mihai Flueraş, Gl. dr. Ion Pascu, Gl. dr. Mihai Augustin, Col. dr. George Duţă, Col. dr. Ion Ioniţă, cu mai tânărul coleg Col. dr. Dragoş Cuzino şi desigur mulţi alţi colegi. Am colaborat minunat şi cu soţii Arina şi Alexandru Baloiescu, ambii colegi de rară nobleţe sufletească.

Din multitudinea de entităţi clinice şi explorări care fac obiectul Neurologiei, m-am axat îndeosebi pe clinica epilepsiei şi pe investigaţia electroencefalografică aşa după cum am menţionat deja.

Am scris lucrări ştiinţifice, am participat la manifestări ştiinţifice pe aceste teme, am susţinut cursuri cu tematică de epilepsie timp de câţiva ani la rând, în centrele universitare împreună cu un colectiv de profesori conduşi de prof. dr. Ovidiu Băjenaru, în cadrul unui program intitulat Epi Expert.

Mă consider, după aprecierile celor competenţi, a fi unul dintre medicii bine cotaţi cel puţin la aceste capitole ale Neurologiei.

Fidel preocupărilor mele de suflet, am continuat să

public lucrări, care fac conexiunea dintre universul biologic şi cel filosofic având ferma convingere că există o coerenţă, o filiaţie şi un sens al tuturor lucrurilor şi fenomenelor existente.

Am publicat, în afară de *Inteligenţa materiei,* prima ediţie 1981, a doua 1992, revizuită şi adăugită, şi o serie de alte lucrări ca: *Somnul raţiunii* (2001), obţinând premiul literar „George Florin Cozma", *La métaphasique dans l'ouvre de Maurice Carême* (2003), onorată cu Premiul Belgiei pentru critica literară a poetului citat, eseul „Ştefan Odobleja" (2004), premiat de revista „Observatorul Militar", eseul *Conştiinţă şi cunoaştere* publicat în volumul „Oglinda Conştiinţei" (2003), eseul *Instinct, inteligenţă şi geniu* şi *Religia în viziunea lui Lucian Blaga* (2004) publicat în lucrarea „Povestea aforismelor", eseul *Gândirea omului modem,* publicat în lucrarea „Filosofia lui Ba" (2006).

În anul 2000 am primit decoraţia Ordinul Naţional „Steaua României" în grad de Comandor.

Prin anii 70 l-am cunoscut pe scriitorul Alexandru Văduva. Deşi era pe atunci foarte tânăr, devenise deja bine cunoscut prin ceea ce reuşise să publice.

Depun aici mărturie, că dacă nu ar fi avut neşansa de a suferi de o depresie, care îi revenea în mod periodic şi îl demobiliza total prin căderea într-o durere psihică pe care în cele din urmă nu a mai reuşit să o depăşească, scriitorul Alexandru Văduva ar fi putut da literaturii române o operă de mare inspiraţie. Dispunea cu o mare uşurinţă de capacitatea de a face asocieri inedite de cuvinte care îi veneau în minte în avalanşă, cu un efect surprinzător, original. Scria la fel de spontan şi proză şi versuri. Plecarea sa prematură şi tragică dintre noi a fost o reală pierdere nu numai pentru familie, ci şi pentru cultura românească.

La iniţiativa lui Alexandru Văduva am scris culegerea de eseuri *Somnul raţiunii,* publicat la editura Sinopsis, în 2001. Spre surpriza mea, cartea s-a bucurat de o bună primire fiind onorată cu premiul literar „George Florin

Cozma”. Iată şi câteva impresii exprimate despre această carte:

Opinii despre volumul „SOMNUL RAŢIUNII”:

George Anca, Rev. „Luceafărul”, tir. 24 (516/20.06.2001)

„Autorul... Îşi rosteşte adevărurile de-o viaţă, ca într-un testament pe care tot el îl va deschide spre a-l continua la fel de sincer ca întotdeauna...”

Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici (Din Cuvânt înainte la volumul „Somnul raţiunii”):

„Cartea „Somnul raţiunii” completează fericit pe cea despre „Inteligenţa materiei” cu care autorul s-a afirmat în cultura noastră contemporană”.

„Viziunea sa pozitivă despre fiinţa umană îl duce în mod logic la acceptarea (şi nu culpabilizarea) sexualităţii care este privită ca una din tainele creaţiunii şi căreia îi conferă conotaţii magice şi chiar un anumit grad de sacralitate care ne aminteşte de *Cântarea Cântărilor,* de un *El Arabi* şi mai recent de unele reflexii ale lui *Evdochimov”.*

„...autorul, remarcabil om de ştiinţă şi cugetător, încearcă să înţeleagă unele antinomii aparente între ştiinţă şi cosmologia sa sacralizantă şi proneatorie”.

Vasile Ghiţescu, Revista „Argeş”, nr. *5 (236),* februarie 2002:

„O lucrare lucidă, în care sunt abordate cu competenţă şi curaj unele teme situate la confluenţa dintre ştiinţă, artă, filosofie şi teologie”.

Dr. Valeriu Mihăilă, ziarul „Viaţa medicală” nr. 16,19 aprilie 2002:

„După acea senzaţională, îndrăzneaţă şi nonconformistă operă în care, explorând sub multiple aspecte „drumul parcurs de materie de la tăcerea minerală la reflectarea umană”, a voit şi a reuşit să contureze o adevărată *summa* a cunoaşterii despre om, fericit intitulată

Inteligenţa materiei (ediţia I, 1981, ediţia a 11-a, 1992), dl. Prof. dr. Dumitru Constantin-Dulcan şi-a îngăduit o perioadă de reflecţie. Şi, înainte de o nouă carte de esenţă, care ar putea purta promiţătorul titlu „Căutarea sensului pierdut”, domnia sa a încredinţat Editurii Sinopsis un mic volum de grave cugetări şi meditaţii existenţiale, coagulate în eseuri, microbiografii şi interviuri (acestea din urmă, consemnate de scriitorul Al. Văduva), numit – evocator – *Somnul raţiunii”.*

Doinei Tronam, „România liberă” 9 iulie 2001:

„...Din păcate, mi se pare că noua paradigmă a postmodernităţii, tinde să-l transforme pe omul de ştiinţă, ca şi pe artist, într-un simplu slujbaş al intereselor economice de moment. Recompensaţi pentru prima oară în istorie regeşte, ei acceptă această stare de lucruri, care le oferă un trai de nevisat altădată pe Pământ, dar îi face să piardă atât posteritatea, cât şi accesul la esenţele nevăzute. De acum încolo, oameni precum Dumitru Constantin-Dulcan vor fi din ce în ce mai puţini. Dacă aşa vor sta lucrurile, rătăcirea speciei umane va mai continua încă mult timp”.

CAPITOLUL 13 – SEMNE ÎN UMBRA MORŢII

În toamna anului 2002, din cauza lăcomiei şi răutăţii oamenilor, am suferit o traumă psihică atât de mare, încât am avut brusc senzaţia că ceva s-a rupt în corpul meu. M-am gândit la un accident vascular, dar a fost cu totul altceva.

În ianuarie 2003, într-o dimineaţă, m-am trezit cu dureri de intensitate suportabilă în partea stângă a abdomenului. Ecografia efectuată nu a lămurit cauza. În timp ce aşteptam să ajung la RMN, conform planificării, într-o sâmbătă dimineaţa, era în 8 februarie 2003, am avut o stare de rău general manifestată în crize cu contracturi abdominale. M-am internat de urgenţă la Spitalul Militar Central, în secţia de Chirurgie. În aceeaşi seară am fost operat cu ocluzie intestinală de către General dr. Ionel

Câmpeanu. În jurul orelor 20 am intrat în operaţie. M-am trezit a doua zi dimineaţa la Terapie Intensivă, branşat la toate aparatele care se impun în aceste situaţii.

Diagnosticul precizat operator ca şi pronosticul bolii nu îmi ofereau prea mari speranţe. Toată lumea era sceptică. Citeam pe chipul lor îngrijorarea şi compasiunea. Trebuie să afirm că am avut o surpriză foarte plăcută. M-am bucurat de simpatia a enorm de mulţi oameni din spital şi din afara sa, unii mai apropiaţi în relaţiile cu mine, alţii doar cunoştinţe conjuncturale. A fost un sentiment încurajator, de mângâiere, de suport în drama pe care o poţi trăi într-o astfel de situaţie. Tuturor doresc să le mulţumesc şi în această clipă în care scriu.

După două săptămâni, în 23 februarie 2003, am fost supus la o nouă intervenţie chirurgicală. O lungă vreme am fost imobilizat la pat, sechestrat de o mulţime de tuburi introduse în corpul meu. Cel mai greu de suportat au fost nopţile de coşmar. Imediat ce închideam ochii apăreau din senin imagini catastrofice, terifiante, desprinse parcă din Infernul Iui Dante.

Lucica, Măriuţa şi Dida – fetele, care se ocupau în permanenţă de mine, erau îngrozite văzând cum sunt chinuit de nesomn. Mă tot îndemnau să dorm, dar nu aveau cum să ştie de ce nu pot dormi. Era o apăsare continuă a sufletului, o durere fizică a disperării, care nu vedea nicio ieşire din situaţie. Cu o singură excepţie, nu am avut durerile fizice, cunoscute în aceste cazuri, ci cumplite, sfâşietoare dureri sufleteşti. Intrasem într-o adâncă depresie.

Într-o zi, priveam pe fereastră. Era frig şi un cer întunecat ca şi sufletul meu. Un câine maidanez slab şi cenuşiu trecea pe alee spre poartă. M-am surprins invidiindu-l. El era liber să se bucure de viaţă, să meargă oriunde vrea, eu nu.

Slăbisem enorm. Nu puteam să mănânc nimic. Toate alimentele aveau pentru mine un gust oribil, de nesuportat. Trăiam doar cu perfuzii. La un moment dat nu mai aveam forţă să-mi mişc mâinile şi picioarele. Stăteam

prăbuşit în pat într-o aşteptare fără finalitate. O stare de prostraţie. O simplă existenţă vegetativă.

În mijlocul acestui infern, al prăbuşirii întregului edificiu uman, într-o noapte am reuşit să adorm profund şi am avut un vis.

Mă aflam în Egipt, în faţa Marii Piramide. Era, toată, acoperită cu un strat apreciabil de zăpadă, albă, pură. În vârful piramidei era un soare de o strălucire neobişnuită. Mă privea zâmbitor şi mă chema să urc la el. Evident că nu vorbea, dar erau sentimentele care mi se transmiteau, era ceea ce înţelegeam eu. „Hai, mă îmbia soarele cu cea mai profundă căldură omenească şi cu cel mai afabil zâmbet posibil, vino la mine”. Şi am început să fac efortul de a urca prima treaptă a piramidei. Era însă prea înaltă şi pasul meu nu ajungea până acolo. Mă aflam în capătul stâng al piramidei. O voce îmi spune să încerc să urc prin capătul din dreapta. Şi am reuşit să urc prima treaptă. În mâna mea a apărut apoi un piolet folosit în alpinism. L-am înfipt în zăpada de pe piramidă şi m-am agăţat de el pentru a mă putea urca. În acest moment al visului, m-am trezit cu acea lumină zâmbitoare şi îmbietoare în minte. Mi-a rămas de atunci în minte ca o obsesie, ca o imagine neobişnuită, ce nu se mai poate uita. O am în permanenţă în ochii minţii. Cum să uiţi un soare care îţi zâmbeşte şi îţi vorbeşte?!

Imaginea soarelui din vis era complet diferită de aceea a soarelui pe care l-am văzut aievea într-o dimineaţă la trezire, la vârsta de 9 ani, când mi-am pus prima oară întrebarea, de ce m-am născut şi ce sens are viaţa. Atunci mi se părea că întregul cer de la răsărit era acoperit de un soare imens, văzut mai degrabă ca o pată de culoare roşu-aprins, decât ca un soare propriu-zis.

La circa o săptămână după acest vis, mă aflam într-o rezervă din secţia mea unde fusesem transferat.

Era o dimineaţă mohorâtă de duminică, spre orele 10. Cu mine în rezervă se afla asistenta şefă, venită să-mi facă tratamentul obişnuit. Stăteam în pat, orientat cu faţa spre uşa de la baie. Deodată, dinspre fereastra de pe zidul

exterior au început să vină valuri de lumină care treptat, treptat au acoperit tot cadrul uşii de la baie. Au dispărut din vederea mea fiind acoperit de lumină, mai întâi tocul uşii, apoi întreaga uşă, apoi s-a luminat toată camera. Mi-am dat imediat seama că se întâmplă ceva neobişnuit, că nu poate exista fizic lumină sub formă de valuri, de nori de lumină cum i-am văzut eu şi m-am gândit că poate este o lumină venită de afară. Ca să mă conving am întrebat-o pe asistenta şefă:

— Ani, a ieşit afară Soarele?

— Ei, unde vedeţi dumneavoastră soare?

— Da, bine, am răspuns eu, fără să fac alt comentariu.

Şi apoi, la fel cum a venit, treptat, treptat, lumina, care acoperea uşa de la baie a început să se estompeze, cadrul uşii a apărut tot mai vizibil pe măsură ce lumina a dispărut complet.

Eram conştient că sunt în prezenţa unei experienţe neobişnuite, că puteam să fiu transportat în alte orizonturi spre a cunoaşte lumi noi, dar mi-a fost teamă să plec gândindu-mă că asistenta se va speria şi va alarma toată lumea. Am regretat însă că am ratat o şansă excepţională din viaţa mea, de a accede la o altă realitate, condus de lumina, care venise să mă ia.

Nu i-am relatat această experienţă asistentei şefe decât mult mai târziu pentru a o întreba dacă ea a văzut ceva. Mi-a spus că nu a văzut nimic.

După ce plăgile chirurgicale s-au vindecat, destul de repede şi fără niciun risc de infecţie, m-am externat şi am plecat la Sinaia. Mai avusesem odată experienţa refacerii rapide a sănătăţii la Sinaia, după o suferinţă la fel de consumptivă, la vârsta de 39 de ani.

Am fost însoţit acolo de colegul meu mai tânăr, dr. Florin Cristea, care a fost un adevărat înger salvator pentru mine. Harnic şi priceput s-a ocupat inclusiv de pregătirea hranei pentru mine, pe care a trebuit, de abia acolo, să o reiau treptat.

Încă înainte de a pleca din spital, dr. Carmen Sârbu l-

a adus la mine pe profesorul Pârvu de la Văleni, un excelent botanist, cu multe volume scrise despre proprietăţile curative ale plantelor, recompensat în străinătate cu premii de recunoaştere a activităţii sale. Citisem despre el şi am rugat-o pe colega mea să-l contacteze telefonic pentru a-mi indica o soluţie de revenire a apetitului, pe care îl pierdusem complet. Şi numai la o oră, după ce am rugat-o să-l sune, dr. Carmen Sârbu a venit cu el în persoană la mine în salon. Dacă voi spune din nou că mi-a fost trimis printr-un miracol, exact când aveam nevoie de acest om, se va spune că sunt interpretativ şi mistic şi de aceea prefer să las cititorul sceptic să creadă că n-a fost decât o banală întâmplare.

Prof. Pârvu mi-a indicat câteva formule pe care dr. Florin Cristea le-a aplicat întocmai. La început nu puteam să merg decât sprijinit circa 10 m. În fiecare dimineaţă plecam însoţit de colegul meu mai tânăr şi măream distanţa de mers cu încă 10 m. Treptat am ajuns să pot parcurge distanţe de 2-3 km.

Sub acţiunea remediilor indicate de prof. Pârvu, a început să-mi revină pofta de mâncare. Mai întâi mâneam doar supe de zarzavaturi. Treptat, am trecut la mâncăruri mai consistente. În trei săptămâni am fost complet refăcut. În aprilie mi-am reluat serviciul în secţie.

Doresc să aduc mulţumiri tuturor celor care, în acele clipe grele, mi-au oferit întregul lor sprijin pentru refacerea sănătăţii mele – General (r). prof. dr. Ionel Câmpeanu, General (r). dr. Ştefan Blaj, colonel dr. Bogdan Marcel, colonel dr. Pricop Mihai, asistenta şefă

Ana Dinu, tuturor celorlalte asistente şi infirmiere care au fost în permanenţă lângă mine ajutându-mă să urc spre lumină şi să revin la viaţă.

În acele zile grele pentru mine mi-a fost mereu alături cu încurajările sale mai tânărul meu coleg, General profesor dr. Şerban Marinescu. Întâlneşti rar un om cu atât de multe calităţi – voinţa fermă de a evolua, seriozitatea profesională, căldură sufletească investită într-o relaţie de prietenie şi respect pe care o întreţinem din vremea anilor

noştri tineri. Este omul unei prietenii de o viată.

Starea mea psihică s-a transformat complet. Eram într-o continuă bună dispoziţie venită, parcă special, din senin, în clipa în care aveam cea mai mare nevoie de ea. Ignoram prognosticul dat de unii colegi, care îmi ajungea, cum se spune, pe la urechi. Mi se părea că nu mă privea pe mine. Am avut curajul să-mi asum riscul de a nu accepta alt gen de tratament în afara celui dietetic. Şi acum, la distanţa de mai bine de cinci ani, scriu aceste rânduri.

Confraţii vor spune că este o întâmplare şi în mare parte au dreptate. Nu se întâlnesc frecvent aceste situaţii, dar se întâlnesc totuşi. Eu cred însă că noi nu suntem singuri, că nu ne hotărâm singuri soarta şi, dacă acceptăm, că nu există numai o realitate biologică supusă unor cauze locale, ci şi una a cauzelor cu altă finalitate, în care propria noastră conştiinţă are o profundă implicare, atunci viaţa noastră poate lua un alt curs. Poate fi trăită în orizontul altor aspiraţii, al altei înţelegeri şi cu alte consecinţe.

Am relatat aici că sugestia are un rol determinant în procesul de vindecare, după cum sentimentul de îndoială, convingerea, credinţa că nu mai este nimic de făcut îi pot fi nefaste omului bolnav. Deprimarea se opune procesului de vindecare şi mai mult, accentuează evoluţia nefavorabilă a oricărei boli. De aceea este foarte important ca medicul curant să lupte împotriva depresiei, să-l informeze pe bolnav cu multe menajamente despre situaţia sa sau, şi mai bine, să informeze doar familia sa. Este evident că şi bolnavul trebuie să ştie de ce şi cu ce să se lupte, să-şi mobilizeze resursele de vindecare, dar informarea sa trebuie făcută într-un timp suficient pentru a se obişnui cu ideea bolii sale, nu să se facă brutal şi fără menajamente.

Repet atât pentru medicii de orientare biologică şi pentru filosofii, care vor să ne convingă, cu sau fără interes, că lumea se reduce la ceea ce pipăim cu degetele. Există şi alte lumi. Să citim. Şi vom afla.

Este păcat să trecem prin viaţă cu viteza maşinilor moderne. Nu ştim când mai avem a doua ocazie.

M-am străduit să culeg aici argumente palpabile, confirmabile prin surse demne de încredere, pentru a susţine existenţa unor realităţi, evenimente, fapte, întâmplări ce nu pot fi ignorate, eludate, expediate în teritoriul superstiţiilor, al naivităţii şi al trăirilor subiective. Suntem fiinţe de cunoaştere, dotate cu capacităţi cognitive probabil unice în lumea vie. Este în beneficiul nostru şi pe mai multe planuri – psihic, biologic, social etc., să ştim cum să ne folosim darurile pe care ni le pune la dispoziţie Universul.

CAPITOLUL 14 – CÂTEVA IMPRESII DE CĂLĂTORIE

Am menţionat deja că am avut şansa nesperată de a vizita toate cele şase continente locuite mergând, fie la Congresele de medicină, fie în excursii private.

Orice congres are de obicei inclus, dincolo de programul ştiinţific şi unul turistic în scopul cunoaşterii ţării gazdă. Acestea au fost ocazii rare, pe care am încercat, în limita posibilului, să nu le pierd.

Nu voi aminti aici toate ţările şi obiectivele, pe care le-am vizitat, nu voi păstra o ordine cronologică şi nici nu voi oferi detalii care sunt acum scrise în toate ghidurile turistice. Mă voi limita doar la a-mi comunica unele impresii ce disting unele zone ale lumii de altele.

Am povestit împrejurările în care am reuşit să primesc o bursă în *China.* Contactul meu cu *China* a constituit o experienţă complet nouă.

Am sosit la Beijing dimineaţa. Statuia lui Mao cu mâna întinsă îi saluta pe noii veniţi. Fete tinere ne-au întâmpinat şi ne-au luat bagajele. Acelaşi ritual tradiţional l-am întâlnit şi în Coreea. Bărbaţii erau cei serviţi.

Am sosit în China la scurt timp după ce avusese loc un cutremur catastrofal pentru ei, soldat cu sute de mii de morţi şi cu mari pagube materiale. Oamenii erau aşa de speriaţi, încât nu mai aveau curaj să doarmă în blocurile cu mai multe etaje, ci îşi construiseră bordeie pe trotuare

care erau prezente de o parte şi de alta a şoselei, pe care ne-au condus în oraş.

În timpul unei ore de învăţământ în spital, la ora 13, a venit brusc o undă seismică şi ne-a zguduit puternic. Toţi medicii care ne însoţeau au tresărit şi speriaţi au întrebat: „Ce facem?”. Cum eu nu trecusem prin niciun cutremur, nu aveam teamă şi am răspuns calm: „Continuăm”. Ei au zâmbit şi ne-am continuat activitatea, fără să se mai întâmple ceva.

Ne-am cazat fiecare în câte o cameră imensă la cel mai mare hotel al oraşului, numit ca şi capitala – „Beijing”. În holul mare al hotelului era un tablou care ocupa un perete întreg cu imaginea zidului chinezesc. Galerii lungi erau ticsite cu mărfuri reprezentative pentru China, încontinuu vizitate de străini.

Mao Tze Dun şi Ciu En-lai muriseră relativ recent. Toată China se afla într-o mare tensiune politică, după revoluţia culturală şi arestarea „bandei celor patru”, cum îi numeau ei pe soţia lui Mao şi pe alte trei persoane apropiate ei.

La fiecare sfârşit de săptămână se dădea o recepţie în onoarea noastră. Îmi însuşisem repede şi protocolul lor. Cel ce dădea recepţia era un reprezentant al Ministerului de Externe chinez. Când lipsea prof. V. Vasilescu, eram eu pe post de şef de delegaţie şi mi se oferea loc lângă cel ce oferea recepţia. Se începea masa. La un moment dat, reprezentantul lor ţinea un toast, ridicând un pahar de maotai, o băutură extrem de tare, cu foarte multe grade. Ei spuneau despre acest alcool că chinezul îşi pune orezul la fermentat când i se naşte o fată şi îl bea când se mărită. Ne aşezam din nou la masă, şi, după un timp, era rândul românilor să răspundă la toastul chinezilor.

În ceea ce privea servitul, regula protocolului spunea că ori te serveşti singur, dar asta presupunea să ştii ce este fiecare din cele peste 20 de feluri de mâncare, puse în holuri mici pe un platou, care se învârtea pe mijlocul mesei, în aşa fel încât să ajungă în dreptul tuturor celor prezenţi, ori acceptai să te servească un participant chinez

la recepţie. Totdeauna ei erau în număr egal cu noi iar fiecare dintre noi aveam alături un chinez. Când te serveau ei aveai însă obligaţia să consumi tot ceea ce ţi se punea în farfurie. Necunoscând mâncărurile lor, am preferat întotdeauna să fiu servit. Ni se puneau în faţă celebrele lor beţişoare şi erau foarte încântaţi când ne serveam cu ele, dar dacă nu reuşeam ni se dădeau şi tacâmuri clasice. Ne-au dus de mai multe ori la celebrul restaurant „Raţa Pekineză" unde se serveau peste 100 de feluri de mâncare numai din raţe, care erau special crescute la o fermă lângă Beijing.

Salatele erau oferite sub formă de flori care uneori le imitau aşa de bine că nu îndrăzneam să ne atingem de ele, până ce nu vedeam că ei le mănâncă.

Un obicei excelent de util, care nu văd de ce nu s-ar aplica şi la noi, era acela de a veni la începutul mesei cu prosoape mici pe farfurii, parfumate şi îmbibate în apă caldă pentru a-ţi curăţa mâinile, iar pe la mijlocul mesei cu prosoape îmbibate în apă rece pentru a-ţi răcori faţa!

Cea mai nostimă amintire o am de la recepţia oferită la Canton. Ne-au trimis pe mine şi pe doctoriţa Iulia Iufu într-o staţiune de odihnă de vis. La Beijing erau -20° iar acolo +30°. Oceanul Pacific era aproape şi din cauza reflexelor apei, cerul plin de stele părea că este atât de jos, încât îl atingi cu mâna. Alături era Hong Kong-ul despărţit de staţiune printr-un râu cu apa termală foarte fierbinte. Din acest râu apa era adusă prin conducte în băile camerelor noastre unde era colectată într-un mic bazin construit special. Din cameră pleca o terasă mare acoperită cu crengile unor copaci cu flori roşii de mărimea lalelelor şi bujorilor. Printre flori, zeci de păsări colibri care se menţineau pe loc în zbor hrănindu-se cu nectar. Pe terasă erau scaune împletite din nuiele pe care puteai să te aşezi sub un soare viu, tropical. Era imaginea Paradisului în toată splendoarea sa. Am stat vreo trei zile acolo. Ne spuneau că acolo nu au acces decât vechii luptători şi... noi.

Reprezentatul local de la Externe era un chinez mic

şi slab cu o faţă suptă şi care părea să confirme descendenţa noastră antropoidă. La sfârşitul vizitei a urmat recepţia de rigoare. El era şef la ei şi eu la noi. A început masa conform tipicului cunoscut. El a închinat un toast cu nelipsitul alcool maotai. Regula era ca paharul să fie golit şi nu doar gustat. Aşa că ne-am executat. După un timp apreciat de mine ca necesar, mă ridic şi ţin toastul de răspuns şi închin al doilea pahar de maotai. Toastul nu însemna doar o simplă urare în sănătatea şefilor şi a noastră, ci un adevărat discurs. După o vreme, şeful chinez se ridică şi dă al treilea toast, depăşind protocolul cu cel de al treilea pahar de maotai golit, bineînţeles. Eram provocat. Las puţin timp să treacă şi după trei pahare de maotai la 60° eu ţin un discurs fulminant, bine gândit, de altfel, dinainte. Am început cu hărnicia proverbială a poporului chinez şi am încheiat cu descoperirea acupuncturii. Am încheiat apoteotic: „Când în lumea întreagă spui acupunctură, ai spus China!”. Discursul meu, alături acum de cele patru pahare de maotai a crescut la maxim temperatura în atmosferă şi a urmat un ropot de aplauze de nu se mai terminau.

Reţin că unul din felurile de mâncare consta în nişte viermişori rotofei şi graşi pe care i-am lăsat să alunece pe gât cu nemiluita după apetitul provocat de alcool. A doua zi, când mi-am adus aminte, i-am simţit o zi întreagă pe esofag.

Ca urmare a acestui discurs atât de politic, acest şef local cu care m-am împrietenit imediat şi care era de o bunătate, pe care, după înfăţişare, n-ai fi bănuit-o niciodată, ne-a cumpărat bilete de întoarcere la Beijing la clasa business. Nimeni nu mai făcuse un asemenea gest până atunci. Am plecat cu regretul că nu îl voi mai vedea niciodată pe acest om atât de educat şi de uman. Mi-am dat seama, cunoscându-l, că dincolo de înfăţişarea lor, toţi oamenii sunt la fel şi că politica de discriminare şi de ură este singura vinovată pentru toate războaiele lumii. Adevăr de care aveam să mă conving de multe ori în desele mele peregrinări prin lumea întreagă.

Ar fi de prisos ca acum, în era turismului internaţional, cu ghiduri care descriu obiectivele turistice din toată lumea, să ofer la rândul meu astfel de detalii. De aceea, mă voi rezuma doar la menţionarea a ceea ce m-a impresionat în mod deosebit în China având, desigur, un caracter personal.

În cursul pe care l-am făcut în China în 1976 au fost incluse şi multe obiective turistice. Prima vizită am făcut-o la nelipsitul Zid Chinezesc. La acea vreme era alt tronson refăcut pentru a fi vizitat, în afara celui de astăzi. Întreţinerea noastră intrând în obligaţiile lor, ni s-a adus hrană rece împachetată. Şi aici a fost prima uimire. Fiecare aliment era împachetat separat, ouăle, castraveciorii acri, pâinea, scobitorile etc. Meticulozitatea cu care au fost făcute pacheţelele exprima, la superlativ, proverbiala răbdare chinezească. Unde în altă lume s-ar fi obosit cineva să facă un pacheţel separat pentru fiecare castravecior sau pentru scobitori, cu plierea perfectă a fiecărei dungi, al fiecărui unghi al hârtiei? A fost un element minor, dar care mi-a spus mult despre longevitatea civilizaţiei lor şi despre perspectivele acestui popor.

La Zidul Chinezesc impresionează modul cum l-au putut construi peste creste, peste cele mai înalte vârfuri de munte şi peste prăpăstii. Văzut de departe ai impresia că vezi un lanţ aruncat peste munţi şi peste ape, înconjurând ţara la hotare. Popor paşnic şi muncitor, chinezii îşi cultivau ogoarele, iar la vremea recoltării se trezeau cu invazii mongole, care veneau să le ia recoltele. Aşa s-a hotărât să se construiască acest zid, care se spune, că se vede de pe Lună şi care, fără dubiu, este o minune a lumii.

Mormintele dinastiei Ming au fost descoperite întâmplător în secolul încheiat recent. Constituie un complex întins pe o arie largă asemenea unui platou subteran. Erau interesante uşile masive de marmură, care se deschideau numai din afară spre interior, astfel încât un oaspete nedorit, care ar fi pătruns acolo nu mai putea şi ieşi! Împăratul era îngropat acolo cu toate soţiile, în jurul

sicrielor erau vase pline cu rezerve alimentare.

Palatele de iarnă şi de vară sunt comori de artă, de frumuseţe şi de bogăţie. Fiecare pavilion purta o denumire de basm. Portaluri în stil arhitectural specific, alei decorate cu statui, fântâni, bazine de apă, flori şi copaci. La Palatul de Vară, în mijlocul apei, trona o navă construită din piatră. Întinderi de ape, poduri peste ape, porţi decorative, pagode. În interiorul camerelor, care nu erau foarte mari, trona jadul şi pagodele de aur cu multe etaje. Am urmărit atent şi curios observând fiecare detaliu. Niciun centimetru pătrat nu a rămas neîmpodobit.

Civilizaţia care a inventat praful de puşcă, hârtia şi busola era materializată în muzeele lor prin multe alte probe materiale. Am văzut acolo săgeţi reactive, trimise prin forţa prafului de puşcă, ceasuri de apă ingenioase şi primul seismograf. O bilă, aşezată într-un echilibru labil, în gura unei broaşte cu capul în jos cădea într-un recipient la cea mai mică înclinare a solului.

Am remarcat, de asemenea, o invenţie cu rol de kilometraj. În butucul roţii unui vehicul se afla o cutie plină cu bile. În cutie era practicat un singur orificiu. Când, prin învârtirea roţii, peretele cutiei cu orificiu ajungea în poziţie inferioară prin el cădea o bilă într-un recipient dispus mai jos. La sfârşitul cursei se numărau bilele care erau egale cu numărul de rotaţii. Ştiind distanţa parcursă de roată la o rotaţie completă, se calcula distanţa parcursă.

Drumurile din antichitatea chineză nu erau prea comode, ca şi ale noastre astăzi. Pentru a nu mai suporta disconfortul deplasării pe aceste drumuri spre sudul cald şi înverzit în permanenţă, din cauza climei tropicale, o împărătească a ordonat să i se construiască un canal care supravieţuieşte şi astăzi. Are cca 10 m lăţime şi 1.000 km lungime. Era şi acum plin cu apă.

Am vizitat atelierele unde se fabrică celebrele porţelanuri chinezeşti pe care le-am întâlnit prin mai toate marile muzee ale lumii. Am văzut cum se lucrau obiectele din jad la strunguri cu dimensiuni mici cât o jucărie de copii. Un firicel de apă cădea continuu pe un fierăstrău

condus în material cu o precizie de milimetri.

La o piesă puteau lucra, ne spuneau, şi 10-l2 ani, iar dacă greşeau la sfârşit să taie cu 1 mm mai mult, reluau munca de la capăt aruncând la rebut o muncă de 12 ani! Nu ştiu dacă astăzi, în condiţiile teluricii actuale, se mai lucrează la fel, dar răbdarea lor, puterea lor de a migăli, erau uimitoare.

Faimoasele cloazoneuri, piese scumpe şi valoroase, le lucrau manual numai fete tinere până în 20 de ani, conduse de un maistru Cu experienţă, pentru că se aplicau, ne spuneau, 80 de straturi fine cu desene de dimensiuni mici şi, de aceea, trebuiau să aibă o acuitate vizuală deosebită. După fiecare strat aplicat, pentru a-l fixa, se introducea vasul respectiv într-un cuptor.

Parcurile lor aveau, de asemenea, multe elemente de originalitate. Dincolo de copacii crescuţi în stil bonsai, aveau un simt extraordinar al esteticii naturale. Vedeai împrăştiate, aparent la întâmplare, stânci de diferite forme, unele mai bizare decât altele. Pe un mozaic era imprimată în piatră umbra unui copac cu tulpina foarte contorsionată, în forma proiectată de soare la o anumită oră din zi. Au ştiut să găsească o estetică până şi în forma umbrei unui copac!

Când am vizitat Facultatea de Medicină Tradiţională din oraşul Canton am fost cazaţi într-un hotel construit pe vremea dominaţiei engleze într-un parc imens cu vegetaţie tropicală şi păsări exotice. Alături de masa noastră, la ora prânzului era Ştefan Andrei, aflat în vizită cu o delegaţie a Ministerului de Externe. Am redat acest amănunt pentru a sublinia atenţia care ni se acorda.

În timpul liber mergeam la „Friendship”, magazinul lor universal de la care se aprovizionau toţi străinii, inclusiv ambasadele. Neavând prea mulţi bani, nu mergeam neapărat să cumpărăm, ci doar să privim. Era acolo o adevărată expoziţie a întregii Chine. Tot ceea ce aveau mai bun, mai frumos, mai artistic realizat, de la mobila în lemn de nuc la broderiile mici în gherghef, care pe atunci erau ieftine, iar la ultima vizită în 1998 costau

numai 10.000 dolari! Mătăsuri, porţelanuri, aparate, medicamente tradiţionale şi tot ce nu este uşor de imaginat te transportau într-un univers oriental mirific din care n-ai fi vrut să mai pleci. Şi întregul univers exotic era îmbibat cu rafinatul miros al lemnului de santal.

Vizavi era un mic atelier de confecţionat haine de piele veritabilă. Am mers împreună cu Luminiţa Buzera, reprezentantă, la acea vreme, a Agenţiei TAROM. Vânzătorii erau atât de mult obişnuiţi cu românii încât învăţaseră să vorbească româneşte.

Am fost până acum de patru ori în China: 1976, 1980, 1984 şi 1998. Aflată în plin avânt economic, faţa Chinei moderne este cu totul alta decât cea de până în 1984. Cartiere întregi de căsuţe înghesuite dispar şi în locul lor se ridică zgârie nori dotaţi de la termopane la aer condiţionat. Ataşatul nostru militar ne spunea că au nevoie doar de trei luni pentru a face să răsară un nou cartier. Şosele largi, suspendate, treceri de pietoni suspendate şi împodobite cu flori şi alte soiuri de vegetaţie. Am fost la Cengdu, alt oraş al lor, care avea aceeaşi haină modernă ca şi capitala Beijing.

În 1984 am participat împreună cu Prof. dr. George Litarczec la un congres mondial de acupunctură în China. Lucrările s-au ţinut în hotelul „Great Wall” construit special pentru vizita istorică a preşedintelui

Nixon. Clădirea era o îmbinare a tradiţionalului cu modernul la cea mai rafinată expresie. O seară petrecută în grădina hotelului a rămas pentru mine unică.

Între două laturi ale hotelului, unite în unghi obtuz se afla o grădină cu arbuşti mici presăraţi din loc în loc. Printre arbuşti erau aşezate mese joase şi mici, cu veioze care îşi proiectau lumina pe geamul de cristal cu care erau acoperite. Nu era altă lumină decât cea a veiozelor. În grădină domnea, astfel, o semiobscuritate, în unghiul celor două laturi ale hotelului urca un lift care avea pereţi de sticlă. Seara era intens luminat creând un contrast fermecător cu pereţii hotelului, vopsiţi în roşu de China. (Există un roşu de China aşa cum există un albastru de

Voroneţ sau un roşu al Pompeiului sau al Egiptului antic). Dintr-un colţ al grădinii, în lumina clarobscură veneau până la noi acordurile unui pian pe muzică clasică, abia şoptită. Era atâta poezie, atâta linişte încât nu îndrăzneam să vorbim de teamă să nu stingem vraja. Am fost la New York la restaurantul frecventat numai de boşi în maşinile lor ultralungi şi cu şoferi care îi aşteptau în picioare lângă maşină, îmbrăcaţi în livrea. Am fost în multe alte locuri de recreere din lume, dar atmosfera de acolo din China n-am mai întâlnit-o niciunde.

Erau prezente la acest congres mondial, primul de această anvergură, organizat după începutul dezgheţului prin vizita lui Nixon în China, medici veniţi din întreaga lume. Entuziasmul lor era aşa de neobişnuit, buna dispoziţie atât de nestăpânită, încât toţi se abordau unii pe alţii fără nicio reţinere. Îţi apărea în faţă, îţi spunea *Hello!,* punea mâna pe ecusonul din piept, îţi citea numele şi-ţi oferea cartea de vizită. Noi, cei din Est, eram, se înţelege, mult mai reţinuţi. Am avut şi două întâmplări nostime. O tânără din Hong Kong vine la mine, îmi oferă cartea sa de vizită şi mi-o cere apoi pe a mea. Îi spun că n-am. „Atunci îţi scriu adresa”, zice ea. Şi-i spun: „Bucureşti, România” gândindu-mă că dacă chiar mi-ar scrie nu m-ar putea găsi. Ca medici militari ne erau interzise relaţiile cu străinii. De aceea nu ne dădeau voie să ieşim la congrese în Occident. Şi numai ce o aud strigând intrigată la adresa dată de mine: „A Street, Street, you have not?” (Dar străzi, străzi, voi n-aveţi?). Un italian care a auzit discuţia intervine râzând: „Ţi-e frică, ţi-e frică, nu-i aşa?” Ce puteam să spun, interesul meu era să fiu lăsat să plec la congrese în străinătate, pentru că acestea însemnau în primul rând şi o informare ştiinţifică, strict necesară în condiţiile în care nu aveam acces la nicio revistă străină.

Seara la hotel am avut o altă surpriză. Eram cu colegii români la barul hotelului. De la o masă de alături o tânără asiatică vine la mine cu un aparat de fotografiat în mână şi-mi cere să accept o fotografie cu ea. Erau multe persoane din Asia interesate de feţele noastre de europeni

şi nu voiau să piardă ocazia. N-am ştiut cum să refuz şi m-am gândit să mă eschivez cumva evitându-mi faţa. Şi fără să aştepte vreun răspuns sare brusc pe genunchii mei şi mă cuprinde cu braţele, în timp ce un confrate de al ei declanşează aparatul. Văzându-mi mutra încruntată a început să-mi strige: „Smile, smile!” (Zâmbeşte, zâmbeşte!), dar mie numai de zâmbit nu-mi ardea. Mă gândeam numai în ce ziar de-al nostru o să-mi văd mutra.

Ştiam că suntem supraveghaţi, oriunde am fi mers şi de aceea eram întotdeauna prudent. Odată, tot la Beijing, am fost rugat de secretarul IT al ambasadei Kuweitului să-l examinez medical. Am fost însoţit, bineînţeles, de un român de la ambasada noastră pe care nu îl cunoşteam. Foarte mulţumit de consult şi de soluţia sugerată, mi-a oferit 200 de dolari. Pentru un român în 1976 şi mai ales acolo era o comoară. Nici n-am avut eu timp să refuz, când însoţitorul meu i-a spus repede celui examinat de mine: „Nu, nu. La noi medicina se face gratis”. A solicitat apoi să vină să-l tratez în ţară la noi. Nici nu s-au obosit să-i răspundă...

La ultima mea vizită în China, în 1998, când am condus o delegaţie oficială a Ministerului Sănătăţii am vizitat un sit arheologic cu vestigiile unei culturi de peste 5.000 de ani. Dincolo de mormintele comune cu oameni în poziţii contorsionate probabil în urma vreunui ritual de sacrificii umane, mi-au reţinut atenţia două figurine care semănau cu foarte mici diferenţe cu „Gânditorul” nostru da la Hamangia! L-am văzut de asemenea la Teotihuacan în Mexic la Muzeul din complexul cu Piramida Soarelui şi a Lunii. Cum să ne explicăm figurarea aceleiaşi idei, aproape identic în locuri atât de îndepărtate geografic şi în lumi atât de vechi, de 5-6.000 de ani?! Am fost atent şi la casele aztecilor, la configuraţia uşilor mai ales. Aceeaşi ca peste tot! Revin la afirmaţia lui Mircea Eliade potrivit căreia zeii i-au învăţat pe oameni civilizaţia. Nu sunt singurele similitudini pe care le-am constatat în tradiţiile, spiritualitatea şi civilizaţiile străvechi din zone foarte îndepărtate ale globului. Dacă n-au fost posibile contactele

dintre oameni, situaţi la asemenea distanţe, atunci nu pot fi explicate decât printr-o sursă comună.

Din prima mea călătorie am rămas, printre alte amintiri, şi cu imaginea munţilor Himalaya văzută din avion. Întâmplător mi-am păstrat impresiile scrise chiar atunci, în timpul zborului.

Călătoria spre China se făcea pe atunci numai noaptea, iar întoarcerea numai pe zi pentru că, plecând tise din Beijing dimineaţa, din cauza rotaţiei Pământului, călătoream continuu spre Soare.

La peste 10.000 metri înălţime era un Soare viu care îşi trimitea lumina peste culmi fără sfârşit, acoperite cu zăpadă. Avizată de către căpitanul aeronavei, toată lumea era cu ochii pe hublouri. Un strat de nori albi se aşterne ca o mare peste creste. Ici, colo câte un vârf străbate semeţ perdeaua norilor. Întocmai ca în apa mării, Soarele se reflecta în albia norilor. Este o frumuseţe strălucitor de albă. Copleşită de reverie, mintea mea se lasă furată de nesfârşite asocieri. Devin conştient că trăiesc aievea un vis de Icar...

Cu o singură privire se surprind ambele povârnişuri muntoase ale căror culmi se pierd în orizontul alb. De sus, munţii ne apar ca nişte conuri ascuţite din stânci ieşite dintr-o mare de spumă. Sunt aşa de aproape de noi încât am impresia că, dacă întind mâna, pot fi atinse. Imaginea muntelui este aşa de clar văzută, încât şi un ac ar putea fi distins. Întinderea aripii avionului cu care călătorim aminteşte imaginea unei păsări uriaşe plutind peste hăurile lumii.

Zburam de 8 ore, iar sub noi nu vedeam decât nesfârşite culmi de munţi, simbol al unei eternităţi glaciale şi semeţe.

O vie şi plăcută impresie mi-a lăsat-o de asemenea *Japonia,* pe care am vizitat-o în perioada mai-iunie 2004 cu ocazia unui congres mondial ţinut la Kyoto. Acolo am avut ocazia să ascult şi un japonez laureat al premiului Nobel pentru chimie. Ca expresie a atenţiei, pe care Japonia o acordă susţinerii ştiinţei, voi menţiona că deschiderea

Congresului a fost făcută de un prinţ din familia imperială.

Prima impresie, care ne-a copleşit, a fost aceea a Aeroportului din Osaka pe care am aterizat, transportul la Kyoto efectuându-se pe roţi.

Un aeroport construit pe zeci de hectare, în mijlocul apelor, la mare distantă de mal. O armătură tubulară, în genul Centrului Pompidou din Paris oferă un spaţiu generos şi sigur pentru călătorii sosiţi aici. Totul funcţiona matematic, aşa cum este renumită Japonia.

În seara primei zile a congresului ni s-a oferit un spectacol cu muzică şi dansuri din folclorul lor tradiţional. Costumaţia, instrumentele de forme necunoscute pentru noi, stilul de dans şi încheierea cu răspândirea artiştilor printre oaspeţi, cu care se fotografiau ca amintire şi dansau, au constituit debutul fericit al primelor impresii din Japonia.

De la Kyoto la Tokyo am mers cu trenul lor de mare viteză, străbătând o bună parte din Japonia şi trecând la o distanţă suficientă, pentru vedere, pe lângă muntele de formă conică cu vârful retezat de izbucnirea vulcanică, celebrul Fuji-Yama.

Japonia este ţara ordinii aproape perfecte. Este singura ţară unde mi-ar fi plăcut să rămân. Igiena străzilor şi clădirilor, fie din marile oraşe, fie din micile cătunuri arăta aidoma celei din amintirile mele din copilărie, când sătenii îşi pregăteau casa şi ograda pentru marea sărbătoare a Paştelui. Japonia mi se părea a fi într-o continuă sărbătoare.

Călătorind cu trenul şi de la Tokyo la Nikko am fost curios să văd dacă cetăţenii mai modeşti, ca resurse materiale îşi pot întreţine în aceleaşi condiţii estetice locuinţele. Spre surpriza mea totul purta însemnele ordinii şi armoniei. Garduri vii tunse Ia o anumită înălţime separau proprietăţile. Alei înguste cu flori pe ambele laturi conduceau la intrarea în locuinţă. Casele erau îngrijite atent, chiar dacă unele arătau a fi mai vechi.

Aceleaşi alei cu flori pe o lăţime de circa 80 cin, care conduceau din stradă spre casele oamenilor, am văzut şi în

orăşelul Nikko, unde am mers să vizităm celebrul complex de temple construit în secolul al XVI-lea, pe vremea şogunatului.

La distante mici una de alta erau construite fântâni cu tuburile superioare la suprafaţa solului, ceva în genul puţurilor de ciment din satele româneşti. Cofe de lemn şi căni de apă erau puse alături pentru călătorii însetaţi. Ne-am oprit şi noi la o astfel de fântână aflată în ograda unei case în faţa căreia se afla o familie – soţ şi soţie, oameni mai în vârstă. I-am întrebat dacă puteam bea apă. Ne-au invitat cu mare bucurie în stilul lor ceremonios plecându-şi capul în semn de respectuos salut.

Complexul de temple se afla la marginea oraşului într-o pădure seculară cu un relief foarte variat.

Pentru frumuseţea construcţiilor şi a locurilor, complexul se afla sub protecţie UNESCO şi era plin de vizitatori de pretutindeni.

Am vizitat în altă zi Palatul Shogunului Toranaga din Kyoto descris de James Clavell în celebra sa carte, *Shogun.* Mă plimbam transportat în atmosfera descrisă de Clavell şi mi le imaginam trecând înfăşurate în straie de mătase, pe Mariko-san şi Kicu-san, pe aleile înguste şi întortocheate pentru efect estetic, întinse peste podeţele sub care se scurgeau mici râuleţe şerpuitoare. Grădina cu flori multicolore părea a nu fi aievea, ci doar o pictură din vestitele stampe japoneze. Hotărât lucru, chinezii şi japonezii au vocaţia grădinilor construite cu minuţiozitatea, de care numai ei sunt în stare. De altfel, peisajul şi Palatul puteau fi văzute şi în filmul cu acelaşi nume făcut după acţiunea romanului lui Clavell.

M-am plimbat prin multe din palatele lor din lemn datând din acea perioadă şi am privit sălile spaţioase în care supuşii stăteau plecaţi în genunchi înaintea stăpânilor. Un amănunt interesant, semnificativ pentru istoria nu foarte sigură a acelor vremuri. Podelele de lemn făceau un zgomot destul de strident în timpul mersului. Erau special construite astfel, pe suport de bile de lemn, pentru a fi auzit când vine orice intrus cu gânduri nu

tocmai paşnice.

Exactitatea japoneză este proverbială, după cum se ştie. La urcarea în tren, locul de pe bilet era scris şi pe peron. Călătorii se aşezau la rând pe locul înscris, care corespundea exact celui din vagon. Un alt amănunt util şi amuzant: în vagoanele lor, probabil cele mai moderne, toţi călătorii merg cu faţa orientată înainte spre sensul de mers. Cum credeţi că se procedează, pentru că, firesc, vagonul nu poate fi întors la capătul liniei din gară? Prin declanşarea unei comenzi, toate scaunele din vagon se întorc brusc în celălalt sens de mers de cum au venit.

O altă ingeniozitate japoneză: maşinile intră în garaj din stradă cu faţa. Neputând întoarce într-un garaj de suprafaţă mică, ar trebui să iasă în stradă cu spatele blocând în mod neplăcut circulaţia. Şi asta nu se întâmplă, pentru că ei sunt oameni practici, nu ca noi. La ieşirea din garaj, apasă pe o comandă şi o pistă rotundă pe care se află maşina cu spatele se învârteşte cu 180 de grade, şi o reorientează cu faţa la stradă.

Oamenii sunt liniştiţi, îmbrăcaţi, cei mai vârstnici, în costume elegante şi cravată, tinerii mai sport, în acord cu vârsta lor. În metrou şi autobuze toţi citeau sau erau ocupaţi cu jocuri pe telefonul mobil.

Politeţea japoneză este nedesminţită. Ne aflam în gară pentru a merge la Nikko şi nu ştiam ce tren să luăm. Ne uitam să găsim undeva scrisă vreo indicaţie. Un om de circa 50 de ani ne-a văzut că suntem străini şi căutam ceva. Îi spune soţiei să-l aştepte şi vine la noi: „Can I help you?” ne întreba el (Pot să vă ajut?) şi imediat s-a oferit de bună voie să ne dea toate indicaţiile necesare.

Acelaşi comportament amabil l-am întâlnit şi la poliţiştii japonezi. Era greu să ne orientăm singuri la intrarea în gări şi metrou cu tot felul de aparatură electronică de eliberat şi compostat biletele de călătorie. Un poliţist a sesizat ce dorim, a venit la noi, ne-a introdus banii în aparat, ne-a condus la locul de compostare a biletelor, ne-a arătat intrarea şi ne-a dorit drum bun.

Am fost de două ori în *SUA* şi am călătorit în

Alabama, Atlanta, Chicago, New York, Washington, Madison, Wisconsin.

Washingtonul, capitala SUA, este impresionant prin centrul său cu clădiri monumentale, dintre care cea a Senatului este *emblematică* pentru acest oraş, cu spaţii generoase, care permit punerea în valoare a construcţiilor memoriale, dedicate câtorva dintre marii preşedinţi ai SUA de-a lungul istoriei lor. Se spune că planul de urbanizare este inspirat după cel imaginat de către baronul Haussmann pentru Paris. La fel cum Parisul este centrat pe un ax, care pleacă de la Arcul de Triumf şi traversează Champs-Enlisées, până la Luvru, la fel şi Washingtonul are un ax ce uneşte Senatul American cu Memorialul Lincoln. De o parte şi de alta a acestui ax sunt dispuse marile lor muzee, iar în apropierea memorialului lui Lincoln înfloreşte în fiecare primăvară o livadă imensă de cireşi cu flori albe, dăruită de Japonia. Se spune că a fost în mare pericol de a fi sacrificată în timpul celui de al doilea război mondial, când Japonia a atacat SUA la Pearl Harbour.

La Washington am fost curios să văd mormântul lui J. F. Kennedy din cimitirul Arlington. Îmi aminteam, din timpul înmormântării lui, transmisă şi de televiziunea română, de flacăra aprinsă în onoarea sa şi de salutul de adio al fiului său de numai câţiva anişori. Mormântul este doar o suprafaţă mai extinsă de pământ, acoperit cu pietriş. Pe o placă din bronz era scris numele său. Era cel mai simplu mormânt posibil. Cu adevărat, un semn de măreţie, nobleţea exprimată prin simplitate.

În Muzeul de artă de acolo am văzut celebra pânză a lui Salvador Dali intitulată „Cina cea de Taină” şi despre care voi aminti în altă parte. Am înţeles că americanii sunt în fruntea „bucatelor lumii”, nu numai pentru că au găsit acolo un teritoriu virgin, cu un sol neexploatat ca al Europei, bogat în resurse mai ales petroliere, nedevastat de războaiele care au rănit mereu Europa, ci şi pentru pragmatismul lor. Americanii sunt un popor cumpătat, care nu fac rabat la nimic din ceea ce i-ar putea conduce la pierdere. Nu au sofisticării estetice şi filosofice. Am văzut

chiar magazine în care domnea liniştit kitsch-ul. Dacă funcţionează înseamnă că este bun. Morala lor nu este morala noastră. Acolo munca este singura sursă agreată pentru asigurarea existenţei.

Acolo legea este tabu, chiar dacă uneori este absurdă pentru reperele noastre de gândire. Iată un exemplu absurd petrecut în aceste zile. Un om în vârsta de 61 ani, aflat într-un vagon de metrou, s-a dezechilibrat la pornirea bruscă a trenului şi a atins sub impulsul mişcării o adolescentă de culoare. Este arestat pe loc sub pretextul că a avut intenţia de hărţuire sexuală. I s-a întâmplat unui coleg plecat în SUA la un congres de medicină aeronautică. Este dincolo de orice logică normală pentru noi. Nu şi pentru ei. Chiar să nu fi auzit justiţiarii de acolo de legile mişcării studiate încă de Galileo? Pare o poveste desprinsă din „Procesul” lui Kafka.

Uneori sunt însă nostimi în respectul lor pentru lege. Ni s-a povestit că în urmă cu câţiva ani a venit o delegaţie de chinezi să achiziţioneze aparate de EEG de la fabrica din oraşul Madison, în care ne aflam şi noi în acelaşi scop. La un moment dat, cineva dintre chinezi a vrut să fumeze, dar legile americane nu permiteau acest gest în incinta unităţii lor. Circumstanţele trebuiau totuşi salvate, americanii erau gazde şi trebuiau să fie politicoşi. Şi atunci s-a găsit o soluţie de ieşire din impas. Prin curtea fabricii lor trecea o cale de linie ferată care mergea spre alte unităţi industriale. Aria acestei linii nu aparţinea teritoriului fabricii. Şi i-au condus pe chinezi să fumeze acolo. Legea a fost astfel salvată!

Directorul fabricii de aparate EEG la care am fost ne-a explicat cum în circa 6 luni – 1 an sunt capabili să scoată de pe banda de montaj un nou tip de aparat, fiind astfel mereu în avangarda tehnologică. În permanenţă cineva se ocupă de perfectarea aparatelor în uz şi reinvestesc o bună parte din venit în variantele noi.

Fiecare aparat era controlat „la sânge” pentru a nu pleca cu defecte din fabrică. Minţile inventive erau cele mai apreciate şi răsplătite, indiferent de studiile pe care şi

le afişa cineva. Rezultatul concret era ceea ce se aprecia în primul rând. Fiecare om se ocupa de o singură operaţiune, pe care trebuia s-o cunoască fără cusur.

Ceea ce m-a surprins neplăcut acolo era lipsa de orice urmă de gust a mâncării din cauza chimizării excesive a agriculturii. Nu este de mirare că SUA se situează pe primul loc între ţările cu cea mai mare frecvenţă a bolilor canceroase şi a obezităţii. Am citit evaluări care prevăd că în curând, acolo, din trei persoane, două vor fi supraponderale. Inclusiv la cantina din sediul ONU unde am mâncat în ultima zi, mâncarea era la fel de fadă!

Mă întreb/ în context, cine are interesul ca şi noi, românii, să ajungem la fel, de vreme ce se insistă aşa de mult de către unele foruri să recurgem la acelaşi fel de alimentaţie?

Am făcut involuntar legătura dintre modul de alimentaţie şi aspectul multor oameni întâlniţi pe stradă, nu supraponderali sau obezi cum există peste tot în lume, mai mult sau mai puţin din cauza dereglărilor metabolice şi nu neapărat prin supraalimentare, ci de-a dreptul deformaţi, cu dimensiuni absolut nefireşti de mari şi la toate vârstele şi tipurile de populaţie – albi sau de culoare. Mi se pare că ar trebui să fie, pentru întreaga omenire, un serios semnal de alarmă.

În *Anglia* am văzut respectul lor pentru tradiţie. Am fost să văd celebra universitate de la *Oxford.* Clădiri vechi de multe sute de ani erau întreţinute cu pietate, dotate cu mijloace moderne de învăţământ. Prin calitatea profesorilor şi studenţilor Oxfordul se impune ca una dintre cele mai râvnite cetăţi ale ştiinţei şi culturii din lume.

Multe din clădirile existente în afara Londrei arătau exact ca în romanele lui Cronin. Din nou acelaşi conservatorism.

Mi-a rămas în minte o recepţie dată de organizatorii Congresului de Neurologie la care am participat în celebrul Tower Bridge situat deasupra Tamisei. Actori

îmbrăcaţi în straiele veacurilor trecute făceau oficiul de gazde şi se fotografiau cu oaspeţii. Am admirat Catedrala „Sf. Paul” care aminteşte, prin stil, de cea din Berlin şi Sf. Isac din Sankt-Petersburg şi, de asemenea, celebrul Big Ben cu clădirea Parlamentului – simboluri bine cunoscute ale Londrei.

În *Scoţia* am fost încântat să văd păşunile pline cu turme de vite, să urmăresc procesul de fabricaţie a whisky-ului într-o fabrică în care am fost invitaţi, să admir un grup de cimpoieri îmbrăcaţi în costume populare din care nu lipsea cunoscuta lor fustă numită kilt – toate acestea demonstrând atenţia care se acordă acolo pentru păstrarea resurselor lor tradiţionale. Am vizitat cetatea din Edimbourg, m-am plimbat pe străzile oraşului împodobit cu numeroase palate somptuoase şi coloane foarte înalte purtând chipurile sculptate ale marilor lor glorii de odinioară – Walter Scott, Robert Burns şi mulţi alţii.

Australia este continentul cu care se termină harta, apărând ca o pată de culoare în mijlocul apelor oceanice. A devenit deja simbolică pentru Australia imaginea operei situată la intrarea în portul Sydney, imitând pânzele umflate de vânt ale unei corăbii. Mie îmi sugera mai degrabă imaginea unui fluture cu aripile desfăcute, gata pregătit de zbor. Am mângâiat acolo canguri îmblânziţi, am văzut păuni complet albi şi am admirat tandrele familii de ursuleţi koala, aşezată fiecare pe eucaliptul său. Sunt animale foarte fidele, capabile de o mare tandreţe, permanent manifestată, mamele ţinându-şi puiul în braţe, asemenea mamelor noastre. Am surprins gesturi de mângâiere între parteneri şi între mamă şi pui de o înduioşătoare frumuseţe. Am asistat la aruncarea bumerangului şi am ascultat misteriosul sunet emis dintr-un ciudat instrument de suflat, demonstraţii făcute de câţiva urmaşi ai băştinaşilor găsiţi în Australia de colonişti englezi.

Am rămas impresionat de modul cum ştiu să-şi atragă turiştii. Într-o insulă de pe lângă Melbourne, numită Phillip Island, vine seara, întotdeauna în jurul orelor 20, o colonie

de pinguini de talie mică, să înnopteze. Inspiraţi, au instalat pe plajă tribune de lemn, ca la fotbal şi aduc acolo turişti să vadă spectacolul sosirii la mal a acestor păsări. Apar în stoluri de 10-15 păsări, ies din apă şi încep să meargă legănându-se încet pe potecile lor care urcă pe o culme de oarecare înălţime, acoperită cu un stufăriş des asemănător jnepenilor noştri de la munte. Au construit acolo un muzeu în care este prezentată, sub forma de machete, întreaga biologie a acestor păsări.

O vizită în *Spania* în vestitul oraş *Granada* are darul nu numai de a-ţi reaminti de celebrul cântec cu acelaşi nume, ci şi de a te transporta în inima celui mai reuşit mixaj de civilizaţii maure şi creştine. Combinaţia de stiluri, de la exoticul maur, la amintirea clasicismului arhitectonic al vechii Elade şi până la goticul ornamentat, înflorit, îţi invadează privirea şi-ţi forţează voinţa de a nu pierde din memorie cel puţin cele trei capodopere în care imaginaţia omului şi-a oferit pe deplin valenţele construind Alhambra, Palatul lui Carol Quintul şi Capela Regală unde binecunoscuta Isabella şi soţul său îşi dorm somnul de veci.

Ansamblul palatelor regale este aşezat pe o colină împădurită, care lasă privirii o panoramă excelentă asupra oraşului de la poalele sale.

Prin insolitul său, atenţia este reţinută multă vreme de Palatul Alhambra. Creaţie a regilor mauri din vremea califatelor Cordobei şi Granadei, acest palat este considerat a fi vârful artei arabe şi, din fericire, şi cel mai bine conservat până astăzi. Este o operă de migală, la a cărei splendoare au contribuit, în proporţii excelent dozate, supleţea coloanelor cu capitelii sculptate parcă în filigran, la cel mai înalt rafinament al ornamentelor arabe, apa din fântânile construite în curtea interioară şi lumina cerului, care pune în evidenţă toată această frumuseţe unică.

Grădinile exterioare cu alei de trandafiri, nenumărate cărări de ape străjuite de chenare de flori multicolore, arbori ornamentali şi jerbe de ape care sunt proiectate sub

formă de arcade ce se împletesc şi se întreţes între ele, întregesc în totul atmosfera din O *mie şi una de nopţi* ale frumoasei care a ştiut să-şi prelungească viaţa cucerindu-şi stăpânul cu povestiri ce aveau mereu o altă urmare, într-o altă noapte.

Sunt încă o mulţime de obiective demne de admirat începând de la cele moderne cum sunt reţelele de autostrăzi şi tunele până la cele artistice şi istorice: Segovia cu cetatea sa şi urmele Terezei d'Avilla, Cordoba cu relicvele civilizaţiei maure, Palatul Escorial cu Bazilica şi Necropola unde dorm mulţi din regii Spaniei, Muzeul Prado cu colecţia sa impresionantă de pictură şi sculptură, Toledo, păstrat în mare parte cu imaginea sa medievală, legat îndeosebi de numele lui El Greco şi multe alte comori ale spiritului uman.

Dintre *Insulele Canare* am ajuns în *Tenerife.* Am fost cazat la *Gran Hotel Bahia del Duque Resort,* un hotel de 5 stele construit pe sistem multipavilionar, cu clădiri înşirate într-un lanţ de lungime apreciabilă pe coasta mereu însorită a oceanului. Frapa nu numai interiorul cald, familiar al încăperilor, îmbălsămate cu tot felul de ierburi, care emiteau parfumuri suave, ci şi fantezia cu care fiecare centimetru de teren situat între hotel şi mare era ornamentat. Proiectanţii au dat frâu liber fanteziei imaginând peisaje diferite de la un moment la altul, şi de la un loc la altul, compuse din ochiuri de apă sub forma de mici bazine cu pereţii în culori diferite, transmise prin reflexie apei, alei în labirint, punţi, podeţe, flori, chiparoşi, pietre şi stânci ornamentale, scări monumentale, care conduceau până la plajă, totul înfăţişând un univers ce te trimitea cu gândul la fericirea dintâi trăită de Adam şi Eva în Grădina Edenului. Dacă adăugăm la acest peisaj culorile diferite în funcţie de momentul zilei ale apei oceanului, generate de reflexia razelor solare şi clima de primăvară eternă, vom avea, doar parţial explicaţia seducţiei exercitată de Insulele Canare.

Iată şi câteva impresii din *Brazilia.*

M-a fascinat, din prima clipă în care am văzut-o, statuia lui Iisus din *Rio de Janeiro,* sculptat cu braţele deschise în semn de cuprindere în iubirea sa a întregii omeniri.

Rio de Janeiro este un oraş care are avantajul de a fi înconjurat de un litoral cu plaje încontinuu însorite, dintre care toată lumea ştie de celebra *Praia de Copacabana,* şi şansa unor împrejurimi unice. Din apa mării ţâşnesc pretutindeni mici insule stâncoase care se înalţă spre cer sub formă de turnuri ascuţite. Pe o astfel de stâncă se află şi statuia lui Iisus, la peste 735 m înălţime. Inspiraţi, edilii oraşului au amenajat în scop turistic unele din aceste insule dotându-le cu mijloace de transport pe cablu care conduc până în vârful stâncilor de unde ai o perspectivă deosebită asupra peisajului ce nu mai poate fi niciodată uitată.

În hotelul situat chiar în faţa plajei Copacabana, erai asaltat de tot felul de oferte. Un mic magazin cu splendide pietre preţioase autentice îţi ofereau pe gratis în scop de *captatio benevolentiae* mici mostre de pietre semipreţioase. Agenţii de turism te îmbiau cu turul oraşului, din care nu puteai să omiţi, în ţara fotbalului, vizita faimosului stadion Maracana amintind de nu mai puţin faimosul fotbalist cu picior de aur, Pele.

Am ajuns şi în Oraşul *Brasilia,* noua capitală a ţării, construită special în stil modernist, după planurile lui Niemeyer şi Lucio da Costa. Străzi largi, spaţii generoase, forme curioase de clădiri înconjurate de pânze de apă statice sau în mişcare, statui stilizate cu aer modernist dădeau întregului ansamblu o notă de insolit, de neobişnuit, în care vedeai mai de grabă finalitatea utilităţii decât reuşita estetică.

M-a costat mult luxul de a ajunge la *Acapulco* în *Mexic,* dar eram curios să aflu de ce actorii americani preferă să-şi facă acolo vacanţele, şi mai voiam, de asemenea, să văd acea stâncă aflată la o înălţime ameţitoare, de pe care se aruncă tinerii în apa oceanului, calculând exact momentul de flux al apei, pentru a nu se

strivi de stânca goală, imagini pe care mi le adusese filmul „Veselie la Acapulco” cu Elvis Presley. Şi, în sfârşit, nu voiam să pierd ocazia de a vizita vestigiile civilizaţiei aztece de la Teotihuacan, cu piramidele Soarelui şi ale Lunii construite în trepte.

Plaja de la Acapulco este scăldată de apele Oceanului Pacific. Fiind rezultatul unei mase de ape imense, valurile oceanului nu au statura modestă a valurilor Mării Negre, ci una uriaşă. Valul care vine pe plajă are o înălţime cât casa şi este imposibil să te poţi menţine pe loc, dacă te afli în apă. Te înspăimânţi când vezi acea masă uriaşă de apă prăvălindu-se spre tine.

Coastele Oceanului au o vegetaţie bogată, cu relief muntos sau cu înălţimi apreciabile şi sunt presărate, ici-colo, cu vile de lux. Pe un mal vertical al Oceanului, intrat mult în mijlocul apei, la peste 80 m înălţime am văzut o vilă cu piscină, amenajată ca un paradis verde şi unde o zi costa peste 1000 $, după cum ne spunea ghidul.

Peste tot, soare, mult soare, apă, aer şi vegetaţie – acestea sunt motivele atracţiei turistice ale acestor locuri exotice. Localnicii povesteau că acolo s-a turnat şi un film cu actorul american de origine română Johnny Weissmuler. Se păstra şi casa în care a locuit şi care, bineînţeles, se află tot pe malul Oceanului.

Am asistat şi la spectacolul săritorilor de pe faimoasa stâncă de care am amintit mai înainte. Oceanul Pacific avea acolo un intrând mai adânc în uscat, un mic golf în formă de unghi ascuţit. Pe latura stângă a unghiului erau construite tribune de lemn pentru spectatorii, care aveau, astfel, în faţa lor, cealaltă latură a unghiului din vârful, căreia se aruncau mai mulţi tineri, printre care erau şi câţiva băştinaşi cu trăsături specifice populaţiei originare. Înălţimea stâncii era de peste 60 m. Malul nu era însă vertical, ci uşor în pantă oblică, ceea ce presupunea ca săritura să se facă în forţă pentru a nu risca să se cadă pe stâncile malului, care le-ar fi fost fatale de la o asemenea înălţime. Evident, ei trebuiau să-şi calculeze traiectoria căderii astfel încât să ajungă în apa Oceanului exact în

momentul fluxului.

Locul din care se efectua săritura era amenajat ca o mică platformă prevăzută cu o icoană mare a Fecioarei Maria. Deşi erau la oarecare distanţă de noi se putea vedea cum, înainte de a sări, aceşti tineri îngenuncheau în faţa icoanei şi se rugau un timp destul de îndelungat, ca să fie feriţi de primejdii.

În fine, după un lung *suspens* a venit şi momentul săriturii. Rând pe rând, 5-6 tineri au plonjat cu toţii, cu braţele întinse şi capul în jos în apa mării. Spre bucuria tuturor nu a fost niciun incident, de care ni se spunea, că uneori se mai întâmplă. Îmbrăcaţi numai în slipuri, cu picături mari de apă pe corp, au apărut apoi printre spectatorii, care îi felicitau şi le întindeau câte un dolar pentru a bravura lor.

În *Ciudad de Mexico,* capitala *Mexicului,* trăiesc mulţi români în condiţii destul de acceptabile, având locuinţe în cartiere elegante, cu multă vegetaţie, cu grădini şi confort casnic modern.

Unul dintre ei ne-a condus, cu maşina proprie, la *Teotihuacan,* situat la circa 80 km depărtare de capitală, unde se află un întreg sit arheologic, cu numeroase piramide, toate în trepte, de înălţimi relativ mici, circa 2-3 m, cu alei pietruite între ele, relicve de construcţii cu diferite funcţii – locuinţe, ritualuri etc.

Impunătoare erau cele două mari piramide, a Soarelui şi a Lunii. Cea a Lunii nu depăşea, cred, 20 m înălţime şi era situată spre nordul *sit-ului* ca punct final al aleii principale. Pe latura dinspre est era dispusă Piramida Soarelui, construită ca toate celelalte piramide din numeroase trepte de înălţimi mici. Părea imensă ca volum, formând un fel de colină cu o înălţime de 65 m. Urcarea până în vârf a fost obositoare din cauza mulţimii de trepte. Acolo se afla un platou care se pierdea undeva spre orizont.

Funcţiile acestor piramide erau legate în mod cert de ritualurile aztece, în care erau incluse şi sacrificii umane. De altfel, drumul dintre piramide se chema „Calea Morţii”.

Sentimentul pe care l-am avut n-a fost acela de măreţie în faţa unei realizări de excepţie a omului, ci unul straniu, de disconfort.

Ajunsă în *Egipt,* toată lumea este atrasă de miracolul piramidelor. Piramida Mare a lui Keops, îndeosebi, impresionează prin înălţimea de peste 135 m şi volumul său gigantic. Blocurile masive din piatră, odinioară strânse compact, aveau acum spaţii largi între ele.

Privindu-le, nu puteai să nu simţi fiorul istoriei la care au fost martore. Din vârful acestor piramide, le spunea Napoleon soldaţilor săi, îi priveau 4000 de ani de civilizaţie. Cum păreau să fie aşezate direct pe nisip, fără să se vadă infrastructura lor, aveai tentaţia să întrebi de ce nu se scufundă la o asemenea greutate imensă.

Sfinxul, aşezat la oarecare distanţă în faţa piramidelor, numit şi Sfinxul din Gizeh, l-am privit multă vreme de aproape încercând să-i înţeleg „enigma”. Este figura unui tânăr, în jurul vârstei de 18 ani, având capul acoperit cu o pânză, evident sculptată, de forma cunoscută tuturor locuitorilor de aici, pe care o poartă pentru a se proteja de soare şi nisip.

Privirea sa este senină, caldă, optimistă, meditativă şi pare a fi proiectată undeva într-un orizont îndepărtat al gândirii şi visării. Sfinxul din Gizeh mi se pare a fi simbolul omului aflat în faţa destinului mai degrabă optimist, fericit că trăieşte, decât frământat de întrebări, aşa cum este descris în literatură.

O plimbare cu vaporul pe Nil, într-o zonă cu malurile pline de trestii, mi-a amintit de poezia *Egipetul* a lui Eminescu, în care poetul evocă foşnetul trestiilor şi zgomotul apei Nilului, ca şi cum ar fi trăit cândva acolo...

O trecere în revistă, în timpul acestei excursii, a diverselor ocupaţii din Egiptul antic era regizată cu actori care purtau straiele epocilor străvechi, iar Muzeul din Cairo îţi dă o măsură a nivelului civilizaţiei antice egiptene şi a bogăţiilor acelui timp, numai văzând mulţimea sarcofagelor de aur introduse, unul în altul, găsite în mormântul lui Tutankamon.

Aproape contemporană cu civilizaţia Egiptului antic este şi cea care a construit Palatul Cnossos din insula *Creta.*

Priveam uimit la însemnele unei civilizaţii din care se mai văd şi astăzi coloane tronconice cu baza mare aşezată invers, în sus şi cea mică în jos, cu capitelii ce amintesc de cele ionice, suple, vopsite într-un roşu specific, cu camere suprapuse, în genul locuinţelor de astăzi, dotate cu băi şi mai ales toalete la acea vreme, cu străzi pavate în marmură şi canalizare, pentru apa de consum şi reziduală. Văzând dotarea lor cu aproape toate utilităţile moderne şi gândind la golul de civilizaţie, care a urmat apoi mai mult de 2000 de ani, te întrebi ce s-a întâmplat în istoria omului, un progres sau un trist regres, prin dezlănţuirea instinctelor sale agresive? Şi nu ar fi oare la fel, dacă ţările posesoare de armament nuclear mai continuă mult jocul de-a războiul, fie el şi fără arme atomice? Cine garantează că nu se poate ajunge acolo şi apoi peste câteva mii de ani nişte oameni aflaţi abia la începuturile unei noi civilizaţii găsind din întâmplare urmele existenţei noastre, nu s-ar mira la fel? Şi n-ar medita oare şi ei, ca noi, la nimicnicia lumii...?

În copilărie şi adolescenţă am avut pasiunea istoriei, culturii şi civilizaţiei din lumea antică şi îndeosebi cea greacă şi romană. Mă atrăgeau ca un magnet. Citeam orice sursă legată de acest subiect şi visam să pot vedea cândva ceea ce a mai dăinuit până astăzi. Mă interesa nu numai istoria războaielor lor, ci şi modul concret cum trăiau, cum se hrăneau, cum se îmbrăcau şi se distrau minut cu minut. Aşa am ajuns să ştiu o mulţime de amănunte, care mi-au rămas întipărite în minte. Posibilitatea de a ajunge însă acolo mi-a venit foarte târziu şi cu mare efort. La orice congres în străinătate voiam să particip, eram sistematic refuzat. Dar nu chiar toţi colegii aveau acelaşi regim. Alţii mai reuşeau. Mi se spunea mereu că mă vor trimite ei, şefii mei, în străinătate, când îmi va albi părul. Şi părul meu nu s-a albit nici astăzi... Acum, colegilor le este ciudă că numai al lor s-a albit şi al

meu nu...

În fine, printr-un concurs fericit de împrejurări, nişte oameni care m-au citit şi m-au apreciat au intervenit pentru aprobare şi am reuşit să plec în *Italia.* Era în 1987. Nu voi uita niciodată acea zi de 4 septembrie orele 17. Mă aflam în For, pe Via Forului Imperial, aproape de Colosseum. Soarele trimitea o lumină gălbuie de toamnă, care era amplificată de reflectarea pe asfaltul străzii şi îmbrăca într-o aureolă aparte întregul edificiu al Colosseum-ului. „Iată-mă în sfârşit aici!" mi-am spus. „Am reuşit. Am aşteptat o eternitate". Şi copleşit de emoţie am avut o trăire vecină cu extazul. Am ajuns la intrarea în Colosseum. Am atins cu mâna marmura peste care mi-am imaginat că au trecut mulţi din împăraţii imperiului, frumoasele Romei, gladiatorii, care primeau printr-un singur semn sentinţa morţii sau dăruirea vieţii. Spre surpriza mea, care îmi închipuiam, că edificiul este rotund, am constatat că este eliptic.

Vremurile s-au schimbat şi am fost de opt ori numai la Roma, apoi la Pompei, Neapole, Capri şi Florenţa. Am străbătut cu piciorul Via Appia, am vizitat Biserica cu cele două urme de picior imprimate în marmură, zidită, se spune, pe locul unde Petru l-a întâlnit pe Iisus şi l-a întrebat „Quo vadis, Domine?" descrisă de Sienkiewicz în romanul său *Qno vadis.* Am vizitat câteva din catacombele în care s-au ascuns primii creştini şi te înfiori în ce tenebre au putut trăi. Ştiam că Panteonul lui Agrippa este printre puţinele monumente rămase ca mărturie a lumii antice, bine conservat până astăzi. L-am vizitat ori de câte ori am fost la Roma, uimit de măreţia unui popor atât de înţelept şi totuşi, atât de crud cu semenii, pe care îi ucideau în arene pentru a se distra. Am înţeles cât de mult a fost iubit Rafael, dacă l-au înmormântat în Panteon alături de cei care au înfăptuit unificarea Italiei. M-am plimbat de atâtea ori printre vestigiile forurilor romane, încât m-am oferit să fiu ghid altor colegi români veniţi pentru prima oară la Roma. Am numărat dacii de pe Arcul de Triumf al lui Constantin, din Piazza del Popolo, le-am privit atent portul

şi am văzut că strămoşii noştri nu erau nişte paria ci bărbaţi demni, decent şi frumos îmbrăcaţi în portul lor păstrat încă în parte de unii din bătrânii noştri.

În Muzeul Vaticanului am văzut sculptate figurile în bust sau pe trei sferturi ale multor daci, despre care nimeni n-a vorbit sau cel puţin eu n-am citit. Meritau să fie comentaţi.

Prima imagine frapantă. Privesc figura unui bărbat solid şi impunător, cu o eşarfă care îi traversa oblic pieptul, aşa cum se poartă Legiunea de Onoare. Aveam senzaţia că semăna cu actorul francez Jean Marais la vremea apogeului său. Dedesubt scria: „Sclav dac”. Dacă această figură princiară, de o rară nobleţe şi maiestuozitate nu era decât un sclav, mă întreb cum arăta restul dacilor liberi.

Şi încă o observaţie, absolut reală. Într-o sală, pe mai multe socluri erau aşezate sculpturi cu capete de daci şi romani, în alternanţă unele cu altele. Chiar la cea mai superficială atenţie se distingea net figura dârză, cu trăsături ce exprimau forţă şi hotărâre la daci şi trăsăturile efeminate, de oameni consumaţi în vicii ale unor figuri de romani. Am vrut anume să le fotografiez, dar nu mi s-a permis. La următoarele vizite în Vatican nu le-am mai văzut.

O profundă impresie mi-a lăsat pictura lui Michelangelo din Capela Sixtină. La prima vizită începuse doar operaţiunea de spălare de către japonezi. La cea de a doua, întreaga pictură avea o prospeţime şi culori de o frumuseţe tulburătoare. Prin transparenţa mătăsii se vedea în toată goliciunea sa senzuală, forma şi culoarea coapsei stângi a Sibilei Delfica. Ce efect optic curios a putut să realizeze Michelangelo aici! Să picteze imaginile personajelor pe un tavan orizontal şi la o asemenea înălţime, dar să creeze impresia unei mărimi şi a unor poziţii fireşti, nu este ceva simplu de făcut. Unele personaje lasă impresia că sunt suspendate cu capul de tavan şi cu picioarele lăsate liber, în aer! O imagine similară se poate vedea şi în pictura bolţii Bazilicii din

complexul Palatului Escorial, din Spania, operă a pictorului Luca Giordano.

Am rămas, de asemenea, uimit să văd în Muzeul Vaticanului sculpturi de statui pe care, spre exemplu, scria: „Pallas Athena, copie romană în secolul al Il-lea e.n. după modelul grecesc din secolul al V-lea î.e.n.”. Am dedus că ei înşişi, romanii, admirau atât de mult arta elenilor încât au acceptat s-o copieze.

Roma este un univers infinit de istorie, artă şi civilizaţie antică, renascentistă şi modernă. Voi aminti doar câteva din obiectivele pe care le-am văzut de-a lungul anilor şi care nu pot fi nicidecum epuizate în acest spaţiu. Piaţa Capitoliului cu statuia ecvestră a lui Marc Antoniu, cu statuia Lupoaica şi puii – simbolul Romei, cu cele două muzee de artă, cu scara monumentală proiectată de Michelangelo, o piaţă care ar avea atât de multe de spus despre evenimentele istorice petrecute acolo; impresionanta şi unica prin frumuseţe şi monumentalitate, Catedrala San Pietro, la care mergeam uimit şi fericit de şansă, în fiecare zi din cele zece cât am stat prima oară la Roma; San Pietro dei arcoli unde statuia lui Moise pare atât de vie încât înţelegi de ce la finalizarea sa Michelangelo i s-ar fi adresat: „Şi acum, vorbeşte!”; Domus aurea, palatul lui Nero construit după ideile nebuneşti ale unui megaloman; complexul arhitectonic al lui Adrian de la Tivoli, în care s-a dorit o imitare a celor şapte minuni ale lumii antice; orga de ape care cântă şi astăzi, după aproape o jumătate de mileniu, la Villa d’Este de la Tivoli; Fontana dei Trevi, în care toată lumea aruncă monede în speranţa de a reveni acolo; Tibrul pe ale cărui maluri şi chiar pe cursul său se văd încă urmele construcţiilor din antichitate; Piaţa Spaniei plină de flori şi de tineri veniţi de pretutindeni, care stau pe scări şi se distrează; Piaţa Navona, cu fântâni sculptate în piatră, spălate încontinuu de ape, cu pictori care îşi aşteaptă clienţii să le facă la comandă portretul, înconjurată de clădiri vechi cu cafenele la parter, de unde se poate admira permanentul spectacol diurn şi nocturn de acolo; Villa Borghese din parcul imens

cu acelaşi nume, unde se poate admira sculptura de o rară delicateţe a lui Bernini *(Apollo şi Daphne)* sau cea plină de o senzualitate explozivă a lui Canova reprezentând-o pe Paulina Borghese, sora lui Napoleon Bonaparte; Castelul Sant Angelo, construit de împăratul Adrian ca mormânt pentru soţia sa şi devenit ulterior reşedinţă pentru Papi; mormântul Ceciliei Mettela de pe Via Appia Antica având aceeaşi formă circulară ciudată, ca şi Sânt Angelo şi multe, multe altele. Nu poţi ajunge la Roma fără să nu te opreşti o clipă şi în faţa capodoperei sculpturale a lui Michelangelo – *Pieta* din Catedrala San Pietro, sau grupul *Laocoon* din Muzeul Vaticanului. Imaginea şerpilor care îl încolăcesc pe tatăl şi pe fii săi reuşeşte să le redea suferinţa într-o manieră atât de expresivă, că te cuprind fiorii.

În cele mai multe locuri am fost pe urma lecturilor din anii de liceu şi studenţie. Două lecturi m-au impresionat de asemenea atât de mult, încât am dorit cu toată fiinţa mea să ajung acolo: *Ultimele zile ale oraşului Pompei,* de E. Bulwer-Lytton şi *Cartea de la San Michele* a lui Axei Munthe. Şi o mână nevăzută, printr-un concurs de împrejurări incredibil, mi-a permis să ajung şi acolo.

Imaginea oraşului Pompei scos de sub lava revărsată de Vezuviu în anul 79 e.n. este cutremurătoare. Oameni şi animale îngheţaţi pentru eternitate cu trupurile surprinse în poziţiile contorsionate ale ultimei lor respiraţii. Viaţa oraşului din acea vreme este vizibilă sub toate aspectele sale cotidiene. Clădiri somptuoase cu grădini cu amoraşi, cum îi vedem şi astăzi, cu fântâni, cu băi publice şi private. Străzi pavate cu pietre cubice mari, cu rigole laterale pentru scurs apa, cu pietre mai înalte care creau o potecă pentru traversat drumul. Cuptoare pentru copt pâinea, pirostrii sub formă de trepied făcute din fier forjat, aidoma cu cele din satele româneşti, tarabe la stradă pentru negoţ. Pe o poartă încă mai scria „cave canem” (păzeşte-te de câine) aşa cum vedem şi astăzi pe la noi. Un câine legat în lanţ a fost surprins de moarte şi fixat de lavă pe când încerca să se salveze. Amfiteatre şi nelipsitul stadion pentru jocuri sportive, toate acestea întregeau imaginea

oraşului distrus de vulcan.

O fântână cu ghizduri de piatră şi apă care curgea printr-o conductă avea piatra tocită adânc în zona în care cel însetat se sprijinea cu mâna pentru a putea bea apă. M-am întrebat cât timp a fost necesar ca să se sape piatra atât de adânc doar prin simpla sprijinire în ea. Cimitirul lor se afla pe o stradă care cobora într-o pantă uşoară. Aveau cavouri, majoritatea impunătoare, monumentale şi alături bănci de piatră pentru privegherea de către rudele lor vii. Era seară, spre asfinţit şi soarele îşi strecura deja umbrele printre morminte. Eram, acolo, doar eu şi pustiul din jur. M-am înfiorat la gândul zădărniciei tuturor lucrurilor.

În 2004 am avut ocazia să revăd Pompeiul şi să merg la Capri. Înainte de a urca muntele cu mijloace auto, eşti îmbiat să vizitezi Grota Albastră. Se intra acolo cu barca, în grupuri organizate, după o lungă aşteptare, în valurile nu tocmai liniştite ale mării. Din acest motiv unii dintre noi au avut rău de mare, care în termeni medicali se cheamă kinetoză.

În Grotă se află un imens spaţiu gol căscat sub munte, prin care lumina de afară trimite mii de irizaţii, de lumini, care dau o tentă albastră grotei, de unde şi denumirea. Toată lumea, din mulţimea bărcilor care ajung în interiorul grotei cântă, ţipă şi se distrează.

Am ajuns în insula Capri pe un drum îngust şi plin de serpentine, înşirat pe înălţimile ameţitoare ale muntelui, dincolo de care se vede hăul mărginit de apa mării.

În sfârşit, Casa lui Axei Munthe. Câte zeci de ani au trecut oare de când am citit-o? Multe. Mi-a rămas de atunci în amintire că locul pe care a construit-o era plin de relicvele uneia din cele circa 20 de vile pe care le-ar fi avut împăratul Tiberiu la Capri, unde şi-a petrecut ultimii ani de viată. Multe dintre acestea se vedeau şi acum fiind încrustate în zidurile casei. Dar, ceea ce m-a frapat cel mai mult, era mărturia scriitorului că a „văzut” aidoma în minte planul vilei lui Tiberiu, deşi nu avea la dispoziţie niciun document, plan pe care a încercat şi el să-l respecte în construcţia casei sale. Afirmaţia m-a incitat, pentru că,

la vremea când am citit cartea, nu aveam nicio informaţie despre o astfel *de pre-cunoaştere* şi deci mi se părea ceva foarte ciudat. Am devenit cu atât mai curios să ajung acolo, să văd „minunea” descrisă de medicul şi scriitorul de talent Axei Munthe.

La Milano am admirat măreţia Domului pe care îl ştiam din istoria artei ca şi frumuseţea vitraliilor Domului din Köln, unde m-am oprit să le admir în trecerea mea spre Paris, însoţit de vărul meu, arhitectul Radu Popa. Am aşteptat o vreme la rând la Milano, dar a meritat, ca să văd celebra pictură a lui da Vinci, *Cina cea de taină.*

Florenţa este, ca şi Roma, un muzeu de arta renascentistă în plină stradă. Aş numi Roma ca fiind cel mai mare muzeu de istorie antică şi Florenţa cel mai mare muzeu al Renaşterii. În Piaţa Senioriei m-am dus special să văd bijuteria turnată în metal, *Perseu ţinând capul Meduzei,* creaţie a celui ce a fost deopotrivă un mare talent şi un mare aventurier, Benvenuto Cellini. Alături, traversând doar strada, tronează (în copie) figura de efeb a lui *David* dotat cu toate atributele masculinităţii, de marele Michelangelo. Rând pe rând, perechi de tineri veseli şi amuzaţi vin ţinându-se de mână şi se aşează sub falnica podoabă a lui David pentru a nemuri clipa printr-o fotografie.

Piaţa centrală a Florenţei este dominată de *Baptisterium,* local de cult creştin de formă octogonală, realizat de-a lungul a multor secole, probabil din secolul al VH-lea, până în secolul al XIV-lea şi în care s-au întrecut în măiestrie cele mai mari nume de artişti, cum au fost Giotto, Brunelleschi, Leonardo da Vinci, Michelangelo şi mulţi alţii.

M-am gândit că la conducerea Florenţei în 700 de ani cât a durat această construcţie s-au perindat la putere multe forţe adverse, dar n-au îndrăznit să se opună şi nici să demoleze ce au făcut înaintaşii. La noi, în 20 de ani de fiinţare a opoziţiei nu s-a putut construi aproape nimic pentru comunitate. Curat simţ patriotic, vorba lui Caragiale.

Aflat la Florenţa, nu poţi scăpa ocazia de a vizita faimosul *Ponte Vecchio* construit pe râul Arno, unde se află regatul bijutierilor.

Cele două mari muzee de artă Ufizzi şi Pitti oferă şansa unei întâlniri cu marile nume care au marcat *Renaşterea,* de la Giotto, Vasari, Donatello, Ucello, Ghirlandaio, Giovanni da San Giovanni la Rubens, Tiţian, Rafael, Botticelli, da Vinci, Michelangelo şi mulţi, mulţi alţii.

Grădina palatului Pitti, amenajată de aceiaşi mari artişti pe colina Boboli, este ea însăşi un muzeu al colecţiilor de frumuseţi îmbinate cu cele ale naturii.

Am reuşit să ajung şi la Pisa cu turnul său înclinat, la Siena, unde mi-am amintit de versurile lui Dante din Purgatoriul, în care este povestită drama unei femei nobile ucisă de soţul său: „Siena mi fe / Disfecemi Maremma". (Siena m-a creat / Maremma m-a distrus). Se născuse la Siena şi a murit la Maremma unde s-a căsătorit. Am vizitat de asemenea oraşul medieval San Giminiano rămas întocmai neschimbat ca mărturie pentru istorie.

Parisul, capitala *Franţei,* a fost cel de al doilea oraş al lumii la care am visat în toată adolescenţa mea să ajung. Ştiam de pe atunci străzi, adrese ale mior mari scriitori şi oameni de cultură, monumente, istoria Luvrului, aşa cum le ştiam şi pe cele de la Roma înainte de a ajunge acolo, uimindu-i pe însoţitorii mei italieni cu descrierea locurilor pe care urma să le vedem.

La Paris am ajuns în 1986 graţie amabilităţii regretatului profesor dr. Vasile Vasilescu, şef pe atunci al catedrei de Biofizică de la Facultatea de Medicină. Ne-am cunoscut, după cum am mai spus, de la plecarea împreună în China în 1976, într-un schimb de vizite de 5 săptămâni oferite de Academie la solicitarea prof. dr. Radu Păun, ministrul Sănătăţii la acea vreme. Profesorul Vasilescu, era un mare sentimental născut dintr-o familie modestă ca şi mine undeva pe lângă Curtea de Argeş.

Spunându-i că n-am nicio şansă de a ajunge să văd Parisul, pe care doream să-l cunosc, ca om de cultură, nu

doar ca amator de turism, neavând nicio relaţie utilă, mi-a promis că mă va include în echipa celor 10 medici care vor merge în Franţa cu ocazia Zilelor româno-franceze de Biofizică.

Şi, lucru rar, s-a şi ţinut de cuvânt. Îi aduc aici, încă o dată recunoştinţa mea. Cum am ajuns să obţin aprobarea celor care mi-o refuzau sistematic, este chiar de ordinul miracolului şi al circumstanţelor foarte întortocheate şi nu merită să le acord mai mult spaţiu.

În 1986 nu aveai voie nici să pleci cu valută din ţara şi nici să cumperi oficial. Mi-a dat cineva bilete de metrou ca să pot circula. Hrana trebuia asigurată din conservele luate de acasă.

Am plecat cu trenul pe un traseu pe care l-a conceput colonelul dr. Păun, pe atunci şef al Centrului de Cercetări al armatei, cu care am plecat împreună. Biletul de tren nu era scump la acea vreme. Traseul era excelent pentru un om ca mine, care ieşea prima oară în Occident: Bucureşti → Budapesta → Viena → Zurich → Paris, iar întoarcerea era şi mai tentantă: Paris → Marsilia cu TGV (trenul de mare viteză) unde am fost conduşi de francezi în cadrul colaborării cu ei. Am stat acolo cinci zile, apoi ne-am întors prin Nisa → San Remo → Monaco → Veneţia → Viena → Budapesta → Bucureşti.

În toate aceste puncte de cale ferată, având bilet cu circuit, ne opream câteva ore pentru a da o raită prin oraş după care plecam mai departe. Mă simţeam tânăr şi în forţă şi nu mergeam decât alergând ca să văd cât mai mult.

La Monaco am sosit după amiază. Începea să se întunece. La malul apei era acostat un iaht, pe care era amenajată o masă cu lumânări aprinse. Îşi aştepta oaspeţi. Noi ne-am consumat conservele de acasă meditând la diferenţa dintre comunism şi capitalism. După 20 de ani de „capitalism” şi la noi, constat că, pentru cei mai mulţi, diferenţa este aproape aceeaşi.

Îi sunt pentru totdeauna recunoscător doamnei Rodica S. care a mers în acelaşi tren cu noi la Paris, dar pe

o altă rută de la Viena, pentru a putea să-mi ofere o sumă minimă de valută, cu care să pot plăti, cel puţin, intrarea la muzee. Pe Rodica S. am cunoscut-o ca urmare a faptului că a citit cartea mea „Inteligenţa materiei” încă de pe când lucra la Institutul de Ştiinţe Juridice. Cartea a fost citită, de altfel, de către mulţi dintre colegii săi. Dotată cu o inteligenţă foarte vie, cu o dicţie clară, percutantă, cu un accent care subliniază, fără dubiu, sensul cuvintelor, Rodica S. mi-a fost, de-a lungul anilor, unul dintre puţinii prieteni de mare caracter şi corectitudine. Am vizitat împreună Luvrul. Într-o seară, am sunat-o la prietena sa din Paris şi am avut un dialog foarte interesant. Soţul prietenei ei, medic plecat din România, a auzit-o vorbind la telefon cu mine şi a întrebat-o cu cine vorbeşte. I-a spus numele. „Nu este cel ce a scris I.M.?” întrebă el. „Ba da”, confirmă Rodica S. „Spune-i să vină acum aici. Îl trimitem în America. Am venit acum de acolo şi am văzut că printre români se vorbea numai despre cartea lui, câre a reuşit să iasă din tiparele ideologiei comuniste de la voi. Are acolo acum o presă foarte favorabilă. Spune-i să vină aici, este şansa lui”. Rodica S. Îmi reproduce discuţia şi mă cheamă acolo insistent. „Nu vin”, îi răspund. „De ce?”, mă întreabă. „Pentru că mi-aş sacrifica toată familia, care ar fi dată afară din servicii. Şi apoi, dacă trebuia să fiu acolo, m-aş fi născut acolo. Asta cred eu”. Şi acelaşi lucru îl cred şi astăzi. Fiecare venim pe lume cu un rost şi într-un loc în care este nevoie de noi.

Am ajuns şi la Luvru, visul mea de o viaţă. Pe atunci muzeul avea o cu totul altă organizare, mult mai accesibilă pentru vizitatori, după opinia mea. Nu se construise încă piramida de sticlă de la intrarea în muzeu. La parter, în dreapta, era o sală destinată sculpturilor lui Fidias, cel care a sculptat zeiţa Pallas Athena de pe Acropole. Citisem deja despre opera lui Fidias şi eram fericit că mi se oferă şansa să o şi văd.

Am urcat apoi la etaj. Începând de la primele trepte ale scării, care era dispusă în stânga parterului şi până la prima sală, în care se intra la etaj, am văzut, răpit de

încântare, trei dintre cele mai cunoscute opere ale artei: Venus de Milo, Victoria din Samotrace şi Gioconda lui Leonardo da Vinci.

La capătul primului tronson al scării care urca la etaj te întâmpina Victoria din Samotrace (statuia biruinţei sau a victoriei – Nike în mitologia greacă sau Victoria în cea romană).

Deşi capul statuii nu a fost găsit, prin statura sa impozantă, cu aripile ridicate, gata de zbor şi prin fineţea sculpturii care lasă vederii detaliile penelor de pe aripi, rotunzimile anatomice ale bustului prin rochia ce se mulează pe trup înainte de a cădea în faldurile bogate care îi acoperă torsul şi picioarele, eşti răpit de măiestria artistului elen din secolul al II-lea î.Ch.

La capătul celui de al doilea tronson al scării se afla Venus de Milo albă, majestuoasă şi frumoasă ca o... Venus.

Intrând în prima sală de la etaj am văzut tabloul *Mona Lisa.* Am fost uimit de dimensiunile pe care mi le imaginam cu mult mai mari. Avea rame groase, încorporat în sisteme de siguranţă electronice care comandau instantaneu întunecarea tabloului la orice tentativă de fotografiere cu blitz a vizitatorilor. Am privit din toate unghiurile celebrul său zâmbet pentru a încerca să înţeleg de ce este aşa de mult comentat.

Într-o altă sală am fost fascinat de tabloul lui Ingres intitulat *La Bagneuse.* Reprezenta o femeie superbă, cu tenul ca marmura albă; pictorul a expus privirii spatele femeii care purta încă urma apei prin a cărei transparenţă se etala culoarea trupului emanând o debordantă senzualitate.

Am privit şi apoi m-am adresat Rodicăi S. spunându-i: „Uite, orice vei spune tu, pentru mine cel mai frumos tablou din Luvru este acesta. Mona Lisa este creaţia genială a mâinii lui da Vinci care a ştiut să-i redea, prin zâmbet, eterna enigmă a femeii. La Bagneuse a lui Ingres este frumuseţea feminină văzută în nuditatea sa naturală”. „Ei, zice Rodica S. vorbesc acum doar hormonii bărbatului din tine”. „Bine, spun eu, ai să vezi”. Şi miracol. A doua zi,

ziarele pariziene titrau cu litere mari numele acestui tablou de Ingres, spre marea surpriză a Rodicăi S. Parisul ca şi Roma are infinite comori de văzut. Nu degeaba a deţinut faima de capitală culturală a lumii. Două puncte de atracţie mi-au reţinut atenţia, în mod deosebit, din mulţimea pe care le are Planul urbanistic al Parisului cu axul său central, trasat prin Champs-Enlisés şi Domul Invalizilor cu biblioteca dedicată istoriei lui Napoleon Bonaparte.

Ştiu că unii francezi, care cred că prin venele lor curge numai sânge albastru (şi medical au dreptate, dar numai medical!), nu îl agreează pe Napoleon, pentru că avea o origine modestă, „nealbastră", venit în plus tocmai din Corsica, pentru că s-a făcut pe sine împărat după detronarea regalităţii şi pentru că i-a condus cu o mână forte, de fier, care nu se potrivea cu firea lor. Am discutat aceste amănunte cu mulţi francezi. Citindu-i istoria nici eu n-am fost încântat de înnobilarea lui subită cu întreg neamul său. Dar, pentru mine, Napoleon Bonaparte nu reprezenta numai omul cu slăbiciuni... Împărăteşti, ci şi omul genial şi curajos, care la vârsta când alţii nici n-au deschis bine ochii în lume, a transformat cu sabia şi cu mintea statutul Europei dintr-unul feudal într-unul burghez. Am citit tot ce mi-a căzut în mână despre Napoleon. Cel mai bun biograf, nepărtinitor, mi se pare a fi Andre Castelot. Ştiu că erorile sale au fost pe măsura succeselor sale, că drumul său spre glorie a fost aşternut cu victimele războaielor pe care le-a dus. Nici cei cu care s-a luptat nu erau însă mai umani, când era vorba de preţul plătit în numărul de victime. Aşa se voiau vremurile. Şi totuşi au fost incomparabil mai puţine decât s-au înregistrat în războaiele de după moartea lui Napoleon.

Pentru mine Napoleon rămâne mare prin mintea pe care a folosit-o ca om de stat, ca vizionar al unei lumi moderne. Era doar un tânăr general de 27 de ani în războiul din Italia, când emitea acele fulminante şi nemaiauzite proclamaţii, prin care a atras laudele marilor oameni ai timpului – Goethe, Hegel, Schelling, Beethoven.

Era conştient de rolul oamenilor de cultură şi ştiinţă în edificarea unei lumi moderne. „Ştiinţele care luminează spiritul omenesc, artele care înfrumuseţează lumea şi transmit posterităţii marile fapte, trebuie ocrotite...”, va spune el în timp ce se afla la Milano în timpul campaniei din Italia.

Codul civil elaborat pe vremea când era Prim-Consul la doar 30 de ani, îi datorează imens, ne spune Castelot. Cele mai multe dintre constituţiile ulterioare ale statelor europene l-au avut ca model. Primele simboluri ale lumii modeme s-au elaborat în vremea sa. Este evident că noile valori ale lumii, ce începeau după Revoluţia franceză din 1789, sunt enunţate deja de iluminişti, dar a fost nevoie de o minte care să le impună. “în decurs de trei ani (ca Prim-Consul) a guvernat mai mult decât toţi regii în o sută” va spune unul din colaboratorii săi citat de Emil Ludwig.

Parisul, aşa cum arată astăzi, datorează mult primului şi a celui al III-lea Napoleon.

Cu două sute de ani în urmă, Napoleon făcea o previziune surprinzătoare, spunând că dacă China se va trezi, va uimi lumea.

În călătoriile mele în *Grecia* am încercat să înţeleg misterul prin care un popor atât de mic, adunat în câteva oraşe – cetăţi, a putut să dea atât de mult omenirii de la istorie, la literatură, geometrie, geografie, dramaturgie, fizică, ştiinţe juridice, gândire politică şi în primul rând, prin Platon şi Aristotel, marii filosofi ai antichităţii, de la care s-au inspirat toate veacurile următoare, până astăzi. Este greu de descifrat efervescenţa lor intelectuală într-un interval atât de mic lăsat de războaiele care bântuiau continuu în lumea antichităţii. La Acropole, unde sunt de văzut relicvele comorilor arhitectonice create în secolul al V-lea î.e.n., numit şi secolul lui Per iele, m-a amuzat afirmaţia ghidului că pietrele de acolo sunt zilnic aduse pentru a oferi turiştilor... amintiri. Marile piese care vorbesc despre măreţia Greciei de odinioară nu sunt prea numeroase în Muzeul de antichităţi al Atenei. Le-am văzut mai degrabă în British Museum, în Muzeul de la Berlin şi

în Muzeul de arheologie de la Istanbul.

Am fost impresionat de acustica teatrului din Epidaur. Dar am constatat că este aceeaşi acustică transmisă nu numai radiar, de la scena cu actori spre publicul aşezat pe gradene, ci şi de-a lungul acestora, de la un capăt la altul al lor.

O acustică interesantă realizată prin alte mijloace am văzut în India. O combinaţie de elemente de construcţie, de lungimi diferite, situate deasupra scenei de pe care se vorbea, prelua vocea şi o amplifica determinând transmiterea spre mulţime, ca şi cum ar fi existat un difuzor. Tot acolo, în încăperea unui mormânt regal, sunetul emis de ghid era amplificat şi prelungit câteva secunde după ce vocea deja încetase.

În insula Cos s-a născut cu 25 de secole în urmă părintele medicinii moderne, în sens filosofic şi ştiinţific, Hipocrate. La Cos a fost şi cel mai mare templu dedicat lui Asclepios, zeul vindecător numit Asclepios. Prima fază a medicinii a fost una magică, legată de cultul sacru, mai întâi legat de numele lui Apollo, apoi de cel al lui Asclepios.

Hipocrate este primul medic din istoria omenirii care a făcut o sinteză a tuturor cunoştinţelor medicale acumulate până la el şi a încercat să le pună pe o bază biologică, ştiinţifică. La Cos a funcţionat în paralel o medicină cu caracter sacru practicată de preoţii templu lu i, care îşi însuşeau multe din principiile elaborate de Hipocrate şi din medicina practicată în şcoala creată de Hipocrate. Strabon face afirmaţia că Hipocrate însuşi ar fi fost inspirat în dietele sale, din cele recomandate de preoţii templului. A funcţionat astfel la Cos, vorbind în termenii de astăzi, prima medicină alternativă şi complementară.

Cos este şi locul în care Hipocrate a creat *Jurământul medicilor,* depus pe atunci în cadrul sacru al Asclepionului, şi păstrat până astăzi în toate facultăţile de medicină clasică din lume.

La Pergam s-a construit cel mai mare şi mai cunoscut

centru medical din epoca romană, ceea ce se vede astăzi, datând îndeosebi din perioada împăratului Adrian (sec. al II-lea e.n.).

Dacă nu aş fi ştiut de existenţa sa, aş fi pierdut cea mai bună şansă de a ajunge acolo, întrucât nu era inclus ca obiectiv în programul excursiei la care eram înscris.

Susţin că originea celor mai multe din terapiile moderne aflate astăzi la mare vogă se află acolo, în Asclepionul din Pergam. Iată ce tratamente se făceau acolo: băi termale, băi de nămol, psihoterapie. Psihodrama a fost creată prin 1937 de Moreno, un psihiatru plecat din România. Ei bine, acest gen de spectacol se practica şi la Asclepionul din Pergam în secolul al 11-lea d.Hr. Se practica de asemenea plimbarea prin galerii cu ape care produceau un anumit zgomot cu rol sedativ. Se pare că, în aceleaşi galerii, se făcea şi o terapie cu lumină selenară al cărei regim de expunere era reglat prin grile speciale. Este ceva ce am aflat acolo, de la ghidul de grup.

Aşeză mântui era de o mare frumuseţe arhitectonică şi era dotat cu utilităţi apropiate de cele moderne.

Intrarea principală se făcea printr-o alee numită Calea Sacră (Via Tecta) de 820 m lungime şi 18 m lărgime, cu coloane de piatră pe margini care se văd şi astăzi, unite prin arcade. Intrarea propriu-zisă se făcea printr-o poartă monumentală.

Spitalul era dotat cu canalizare pentru apa potabilă şi reziduală, cu un teatru de 3500 de locuri, o bibliotecă în care puteau studia bolnavii, rudele lor şi medicii. Zidurile bibliotecii erau duble, cu un spaţiu între ele pentru circulaţia aerului în scopul protejării de umiditate a manuscriselor de papirus. Toaletele, care se pot vedea şi astăzi, erau pe atunci îmbrăcate în marmură şi se întindeau pe o lungime de 95 m. Un serviciu de triaj al bolnavilor era identic aproape cu cel pe care îl vedem şi în spitalele noastre.

Din motive neexplicate, accesul în spital pentru internare nu era permis bolnavilor incurabili ori muribunzi. Era probabil o interdicţie cu motivare mistică, sau, de ce

nu, din motive de prestigiu.

Medicii erau la fel de celebri ca şi pacienţii lor, între altele amintindu-se şi împăratul roman Caracal la ca pacient, iar dintre medici de Galenus. Avem şi astăzi denumiri ca vena lui Galenus în anatomia circulaţiei creierului şi cea de Galenică în farmacologie.

Toate cărţile de istorie a *Greciei* antice ne spun, îndeosebi legat de oracolul de la Delfi, că cei ce mergeau acolo cu daruri bogate, pentru a li se prezice viitorul, erau înşelaţi de preoţii templului, care se foloseau de femeile pe post de Pitia, punându-le să rostească fraze sibilinice în numele zeului Apollo şi pe care ei le interpretau într-un mod convenabil clienţilor lor. Mărturisesc îndoiala mea la aceste afirmaţii încă de pe când, în clasa a V-a, profesorul de istorie ne exemplifica prin fraza de răspuns dată celui ce pleca la război. „Dacă vei muri nu vei învinge”. Dacă învingea şi deci nu murea se adăuga o virgulă după cuvântul nu, ceea ce însemna: „Dacă vei muri nu, vei învinge”. Şi în acest mod solicitantul ar fi fost convins de eficacitatea Oracolului.

Chiar dacă aveam atunci 12 ani, tot nu îmi închipuiam că toţi oamenii din antichitatea elenă, care au pus bazele civilizaţiei din lumea occidentală, erau atât de naivi încât „să înghită” asemenea aiureli, ce ni se serveau nouă. Ciudat este că aceste afirmaţii, vizând oracolele din antichitate, erau vehiculate nu numai în lumea comunistă, care se voia cu orice preţ atee, ci şi în cea occidentală, apucată şi ea, după cum vedem, de aceeaşi meteahnă.

Am avut ocazia ca, folosindu-mă de excursiile ce sunt astăzi organizate de către agenţiile de turism, să vizitez multe din vestigiile templelor răspândite pe teritoriul vechii *Grecii,* în mod deosebit cele de pe litoralul Mării Egee. Şi ce am constatat? Acolo unde se oficiau oracole, sub scaunul pe care era aşezată preoteasa, pe post de Pitia, se afla un orificiu prin care, în antichitate, ieşeau la suprafaţă gaze soporifice. În unele locuri sursele de gaze erau şi acum active. Aşadar, grecii antici erau mai informaţi decât toţi „savanţii” care au scornit aceste

explicaţii aberante. Gazele soporifice induceau o stare modificată a conştiinţei, stare în care, ştim acum din tot ce am descris referitor la acest subiect, sunt posibile primiri de mesaje, de informaţii autentice despre evenimente ce nu s-au petrecut încă. Visul premonitoriu sau anticipativ intră în aceeaşi categorie (A se vedea voi. II).

Din tot ce am văzut peregrinând prin lumea întreagă, nu pot uita *Petersburgul,* perla pe care Petru cel Mare şi-a construit-o drept capitala sa de suflet, a marelui său imperiu.

Sankt Petersburg înseamnă numeroase şi splendide palate, somptuoase biserici, parcuri, în care, dacă nu ai vedea mâna şi mintea omului prezentă, prin mulţimea de statui şi amenajări, ai crede că sunt păduri naturale. Apa Nevei, care este când constrânsă la un fir de apă mai îngust, când extinsă pe arii largi, îi conferă aşezării o frumuseţe unică, de neuitat.

Pe lângă Ermitaj, care lasă în urmă multe muzee europene, cred că a doua mare bijuterie a Petersburgului este Catedrala Sf. Isac, în care somptuozitatea clădirii, cantitatea de aur (peste 4 tone), picturile (multe în mozaic), materialele rare folosite – porfir, azurit, malahit, marmură în toate culorile – îi oferă acestui edificiu o strălucire, o frumuseţe şi o grandoare prin care geniul uman a fost exprimat la cele mai înalte cote.

În 2005 am avut şansa de a lucra ca invitat al profesorului Michael Thompson, în Departamentul de Chimie al Universităţii din *Toronto – Canada,* împreună cu Larisa Cheran, care a inventat un dispozitiv de mare importanţă pentru studiul celulei nervoase. Aflându-mă în Canada nu am ratat şansa de a face o vizită la Cascada Niagara şi Parcul – rezervaţie de la Algonquin.

Niagara se află la graniţa dintre SUA şi Canada, apa formând aici două cascade distincte – una de partea americană şi alta de partea canadiană. O imensă masă de apă întinsă ca o pânză cade de ta înălţime, împroşcând stropi la mare distanţă, motiv pentru care vizitatorii sunt obligaţi să îmbrace haine de protecţie, pentru a nu fi udaţi.

Este un adevărat iad al apelor, un cazan imens în care apele fierb, se învolburează, se aruncă din toate direcţiile într-un vacarm asurzitor, creând un tulburător şi sălbatic spectacol al naturii.

Parcul Algonquin se află la circa 250 km distanţă de Toronto şi am beneficiat de amabilitatea soţului Larisei, Ticu Cheran, pentru a ajunge acolo. Este o imensă întindere forestieră în care castorii au modificat complet prin barareа râurilor cu „construcţiile” lor biologia şi fauna zonei. Este o interesantă înlănţuire de copaci, lacuri, poieniţe de mare atracţie pentru turişti. Eram foarte curios să văd pe viu cuiburile de castori, descrise până atunci doar la Teleenciclopedie. Nu degeaba sunt castorii numiţi „ingineri” ai apelor prin „ştiinţa” investită de natură în aceste admirabile construcţii.

Mă opresc aici cu citarea locurilor vizitate, pentru că mi-ar ocupa tot spaţiul cărţii numai cu descrierea lor. Am selectat doar ceea ce a avut un impact emoţional mai profund asupra mea în momentul în care le-am vizitat.

CAPITOLUL 15 – OAMENI ŞI PRIETENI RĂMAŞI ÎN UNIVERSUL MEU SPIRITUAL

Am menţionat că prin firea mea, mai mult introvertă decât extrovertă, cel puţin în perioada studiilor, din motive de neadecvare la banal, am avut foarte puţini prieteni apropiaţi. Cred că eram prea grav, prea serios de mic, recunosc acum, într-un mod neadecvat vârstei şi care îi surprindea pe colegii mei, îndeosebi în liceu şi facultate. Mie mi se părea firesc să am preocupări serioase, să citesc marile cărţi ale literaturii şi culturii, lor li se părea că este mai firesc să se distreze, să-şi trăiască vârsta. Şi cred acum că aveam cu toţii dreptate. Ceea ce deranja era excesul într-un sens sau altul.

Se înţelege că şi eu aveam exploziile mele de copilărie, de amuzament şi dorinţă de joc, dar nu mă dominau. Mi se păreau a fi mult mai utile clipele în care mă refugiam în lumea cărţilor chiar şi în timpul şcolii

elementare. Îmi dădeau o stare de visare, o forţă stranie, o dorinţă de implicare dincolo de banal, de a ajunge să creez eu însumi astfel de universuri în care sufletul şi mintea să exulte. Am mai spus, chiar şi părinţilor li se părea nefiresc să citesc retras în casă, când toţi copii alergau veseli în soarele îmbietor al primăverii.

Am amintit de relaţia de prietenie de mare încărcătură intelectuală cu dr. *Mircea Mărcuş.* Am bucuria de a fi şi astăzi onorat cu prietenia sa în ciuda anilor care au trecut peste noi şi a plecării sale pentru o îndelungată vreme în Israel.

M-am bucurat câţiva ani la rând, în perioada când eram amândoi medici la unităţi de acelaşi profil, de prietenia dr. *Emil Medeleţ* Avea o origine modestă ca şi mine, dar avea nişte părinţi care au ştiut să-i ofere cea mai bună dintre creşterile posibile. I-am cunoscut bine, în căsuţa lor din Str. Ştefan Furtună, cum se chema atunci strada unde locuiau părinţii săi.

Emil era şi a rămas şi acum un tip sobru, foarte controlat în orice gest, în orice cuvânt spus. Părea multora chiar puţin agresiv, în realitate era doar modul său sobru de a se comporta. Era între noi un *gentlemen's agreement,* un acord de încredere reciprocă, tacită. Comunicam foarte bine în plan intelectual şi prietenia noastră a rămas scumpă amintirii mele. Ca student, Emil era foarte talentat în domeniul chirurgiei şi a fost un oftalmolog cu faimă la Spitalul Militar din Piteşti. Primeam multe solicitări pentru el de la consătenii mei din Argeş, dar nu înţelegeau niciodată că, oricât de bun coleg mi-ar fi fost, el nu-şi putea permite să ignore pacienţii care deja aşteptau la uşa cabinetului său şi să-i primească înaintea lor. Dr. Emil Medeleţ a avut o voinţă de o mare îndârjire, cu care a reuşit în viaţă, deoarece pentru generaţia noastră, condiţiile intrării în specialitate erau foarte grele.

Inginerul Alexandra *Vilan* ocupă un loc aparte în amintirile mele. Ne-am cunoscut prin *Mario Vasilescu,* la cursurile căruia mergeam să-l ascultăm cu mare încântare. Dacă există reîncarnare, în mod cert, Mario Vasilescu a

mai trăit în India. Are o memorie a numelor indiene, a culturii indiene, o capacitate de trăire şi de exprimare a spiritualităţii indiene, pe care nu le-am întâlnit la niciun alt străin de India. Inclusiv înfăţişarea sa fizică este tipic indiană. În aceste împrejurări, spuneam, l-am întâlnit pe Alexandru Vilan. Şi ei o excepţie, dar de alt ordin. Pe lângă talentul la limbi străine (engleză, franceză, rusă, ceva japoneză) îţi lăsa impresia că nu uita nimic din ceea ce citeşte. Era în stare să redea cu lux de amănunte acţiunea şi numele personajelor dintr-o carte citită cu 20 de ani în urmă.

Dispunând de o cultură vastă şi preocupări de ordin spiritual, Sandu Vilan a fost prietenul care a făcut oficiul de „control ştiinţific" pentru multe din noţiunile tehnice utilizate în scrierile mele. Tonic şi ager la minte, discuţiile purtate cu el sunt clipe de reală bucurie.

Dintre oamenii de renume ai tării m-am bucurat, de asemenea, de prietenia unora sau de aprecierea altora.

O relaţie aparte am avut cu scriitoarea *Henriette Yvonne Stahl.* Am cunoscut-o în circumstanţe care sugerau o intervenţie... paranormală.

Citisem cartea sa *Pontiful* şi eram impresionat nu numai de eroul său, medicul Levon Mirahorian, ci şi de universul descris acolo. Mi-am propus s-o cunosc, dar nu ştiam cum să procedez. Şi, stranie coincidenţă, în scurt timp mi s-a ivit ocazia de a o cunoaşte. O ziaristă, Viorica C., m-a rugat să o examinez pe mama sa, care era internată cu un accident vascular cerebral hemoragie la un alt spital. Realizând gravitatea cazului, din datele oferite de Viorica C. despre mama sa, am întrebat-o:

— Ce pot face eu în plus, în această situaţie, mai mult decât medicii care o tratează?

— Dumneavoastră nici nu ştiţi ce puteţi face, domnule doctor. Eu am o prietenă care...

— Henriette Yvonne Stahl, i-am replicat eu, brusc, fără să o las să-şi mai termine fraza. Aşa mi-a venit în minte să spun.

— O cunoaşteţi?

—Nu.

— Şi vreţi s-o cunoaşteţi?

— Neapărat, am răspuns eu precipitat, când am întrezărit şansa.

— Când? mă întrebă ea.

— Mâine, am spus eu, ştiind că timpul nu mă poate aştepta la cei 79 de ani pe care îi avea în acel moment.

A doua zi, înarmat cu un buchet de flori, urcam scările către apartamentul său din Bd. Republicii, astăzi Bd. Ferdinand.

— Ia seama cum trebuie să vii aici, mi-a spus Viorica C., de-acum încolo vei veni singur.

— Crezi că voi mai veni?

— Sigur, a răspuns ea.

M-a întâmpinat o doamnă de statură medie, cu un păr lung, legat într-un mănunchi lăsat pe spate. Avea ochii mari, scrutători, care te priveau intens. Am remarcat imediat urechile prelungi, cu lobul lat, tipice pentru Egiptul antic, însemn al înţelepciunii. Purta o rochie lungă de in, uşor cabrată la mijloc. Întreaga sa înfăţişare emana distincţie, inteligenţă şi sobrietate. Era conştientă şi mândră de viaţa şi gloria sa ca scriitoare, spunându-mi că a primit premiul „Femina” la numai 18 ani pentru romanul „Voica”. Poseda, de minune, arta de a te lăsa să înţelegi că în relaţia cu ea, tu erai cel dator.

Este de prisos să mai spun cât de curios eram să cunosc întregul decor al casei pe care îl descrisese în roman. Eram prima oară pe urmele unui roman şi sentimentul pe care îl aveam mi se părea a fi complet nou.

Mi-a indicat un loc pe care să mă aşez, a pus florile într-o vază, le-a admirat, după cum se obişnuieşte, şi a luat loc vizavi de mine.

— Prietena mea mi-a spus că vrei să mă cunoşti, începe ea dialogul cu mine. Ce vrei să ştii?

— V-am citit „Pontiful” şi vreau să ştiu mai mult despre dr. Levon Mirahorian, eroul cărţii dumneavoastră.

— Uite, când venea aici, stătea acolo unde eşti dumneata.

— Avea o capacitate de a hipnotiza deosebită?

— Sigur. Era foarte dotat nativ, dar se şi încărca în permanenţă cu energie.

— Cum? întreb eu.

Chiar şi în timp ce discutam sau mânca. Adormea brusc rămânând cu lingura la gură, respira de câteva ori profund şi apoi se trezea. Era capabil să scoată doar cu privirea un om dintr-o criză de epilepsie şi invers, putea să inducă unui om sănătos o criză de leşin. A vindecat mulţi bolnavi de epilepsie, a redat vorbirea unui surdomut (afirmaţia sa!), a asistat multe femei să nască fără dureri, putea să oprească o hemoragie folosindu-se doar de sugestie şi privire. Dar n-o să epuizez acum subiectul.

S-a ridicat, a mers la un scrin, a scos de acolo o carte şi mi-a oferit-o spunând:

— Ia-o şi citeşte-o. Când o termini, mă suni şi revii să o discutăm.

Era cartea *Le témoin de l'éternité (Martorul eternităţii)* publicată în limba franceză la Paris. Mai târziu a fost publicată şi în limba română.

Am dedus din multitudinea de coincidente că trebuia să ne intersectăm paşii, să ne întâlnim. Din clipa în care m-a cunoscut, m-a „adoptat" imediat. Prin intermediul său am cunoscut foarte multă „lume bună" – scriitori, artişti, compozitori, mulţi universitari etc. Îşi luase rolul de „mamă aprigă" şi mă dojenea mereu să nu-mi pierd vremea cu banalităţile vârstei, ci să scriu. „Ăsta este talentul tău, celelalte le fac şi alţii", îmi spunea ea în chip de încurajare. Mă grăbea să termin de scris fiindu-i teamă să nu „plece" înainte de a ajunge să public „Inteligenţa materiei". Şi a fost nespus de fericită că a putut asista la momentul lansării, aşezată pe un scaun, sobră şi demnă ca o vestală.

Pe Acad. Prof. dr. *Ştefan Milcu* l-am cunoscut încă de pe vremea studenţiei. Gazda mea, doctoriţa Alice Claudian, cumnata filosofului Claudian, fusese colegă de facultate cu profesorul Milcu. Auzind că vreau să fac specialitatea de Endocrinologie, mi-a propus să mă prezinte dumnealui,

ceea ce s-a şi întâmplat. Era pe atunci în plin apogeu şi în zona Balcanilor Institutul de Endocrinologie „C. I. Parhon”, nu avea egal.

Spunându-i că am urmat medicina, pentru că mă interesează substratul neuroendocrin al vieţii psihice, mi-a promis să mă ajute să-mi realizez dorinţa şi m-a trimis la Laboratorul de Psihologie al Institutului. Acolo mi-am făcut şi lucrarea de diplomă având ca temă „Studiul capacităţii de muncă în boala Addison”. Am continuat să-mi fac apoi, câţiva ani la rând, stagiile la Endocrinologie. Aveau o bibliotecă impresionantă, dotată cu o bogată literatură străină şi-mi aduc aminte că îi vedeam pe mulţi medici din clinică venind acolo să studieze, după ce terminau vizita cu profesorul Milcu şi profesoara Pitiş.

Când ajungeam, mai ales primăvara, la spitalul Institutului, aşezat în acea zonă de mare frumuseţe peisagistică şi intram în atmosfera de sobrietate ştiinţifică de acolo, încercam un sentiment de rară satisfacţie intelectuală. Era imensă diferenţa dintre atmosfera cazonă a unei unităţi militare şi cea de acolo...

Este fără îndoială că atmosfera de emulaţie intelectuală de acolo mi-a influenţat voinţa de a lupta cu orice preţ să ajung într-o specialitate, care să-mi dea posibilitatea de a lucra în spital, unde mi se ofereau condiţii de evoluţie profesională.

Mai târziu s-a dovedit că intuiţia mea n-a fost neinspirată. Prof. dr. Mihai Coculescu avea să dezvolte ulterior cu mare succes domeniul Neuropsihoendocrinologiei.

Anii au trecut, am rămas tot dependent de armată şi am urmat, ca specialitate, mai mult decât sigur, exact ceea ce trebuia să urmez. N-aş fi scris probabil niciodată ceea ce am scris dacă nu studiam neurologia şi psihiatria.

După ce profesorul Milcu a fost pensionat, ne întâlneam odată pe lună la Asociaţia Oamenilor de Ştiinţă care îşi ţinea conferinţele la sediul INID, vizavi de magazinul Eva.

Era în anii 80, cu economie de curent electric şi de

căldură. Aveam voie să stăm acolo numai până la orele 17, pentru a nu fi obligaţi să aprindem lumina. În glumă, spuneam frecvent colegilor de acolo: „La Societatea Oamenilor de Ştiinţă, lumina se stinge repede”.

Prof. Milcu locuia pe bulevardul Dacia şi fiind pensionat, nu mai avea maşină la dispoziţie, iar ca să nu fie singur, îl conduceam adesea până acasă ascultând cu încântare unul dintre oamenii remarcabili din ştiinţa românească.

Prof. Milcu era un om foarte serios, grav, zâmbea adesea, dar niciodată complet, ci doar printr-o schiţă a mimicii abia perceptibilă. La vederea acestui zâmbet simţeai imediat demnitatea şi semeţia unui om care toată viaţa a trăit numai înconjurat de onoruri. Era înalt şi subţire, se purta cu capul sus, cu spatele drept, parcă anume controlat, oferind figurii sale o reală maiestuozitate.

Avea un mare prestigiu ştiinţific şi nimeni nu a îndrăznit să se atingă de domnia sa până la incidentul cu Meditaţia Transcendentală.

Pentru că îmi era teamă de reacţia cenzurii ideologice, l-am rugat pe Profesorul Milcu să-mi facă un referat la cartea mea, pe care îl solicita insistent Editura Militară, având şi ea nevoie de o acoperire ştiinţifică. Dumnealui a fost de acord, mi-a făcut un referat favorabil alături de Prof. A. Păunescu-Podeanu. Aşa a apărut cartea mea „Inteligenţa materiei” despre care am vorbit şi în alt capitol. Pentru că era personajul cu cea mai mare autoritate ştiinţifică la acea oră, în 1981, Prof. Milcu a fost invitat să-şi spună opinia, alături de alte nume din ştiinţa şi cultura acelui moment referitoare la experimentul Meditaţiei Transcendentale, efectuat la Institutul de Psihologie. A fost momentul când răutatea şi invidia, pornite de la vârful politic al ţării, s-au abătut cumplit asupra sa. Ştiam că începuse să deranjeze prin prezenţa sa frecventă în spaţiul public în calitate de om de ştiinţă.

La apariţia cărţii mele *Inteligenţa materiei,* la o emisiune dedicată armatei, într-o duminică dimineaţa, mai

exact la ora 9, a fost invitat profesorul Milcu să vorbească despre conţinutul acesteia. Nici nu s-a terminat bine emisiunea când cea care se vroia a fi un reper al ştiinţei româneşti a întrebat: „Cine este Milcu ăsta de apare peste tot? Şi ce mare filosofie cuprinde cartea asta ca să i se dea 13 minute din timpul televiziunii?”. Eu care am văzut această emisiune nu am contabilizat timpul care i-a fost afectat, dar după cum s-a văzut, cineva avea şi această grijă.

În acele clipe triste pentru el, mi-a spus într-o seară în fata casei sale:

„Eu sunt fiu de oameni simpli din Oltenia, care au ştiut să reziste întotdeauna vremurilor grele. Vor mai fi probabil multe alte furtuni, dar eu voi rămâne ceea ce a fost tot neamul meu: demn şi neclintit în fata lor”. Cum să nu admiri şi să nu te pleci în faţa unui om de o asemenea esenţă şi demnitate?

Acad. Prof. dr. Ştefan Milcu a avut o minte „verde” până în ultima sa clipă, la 93 de ani. Îl urmăream anume, curios să văd ce va spune la temele noi, în primă audiţie pentru toţi atunci când făcea oficiul de moderator la şedinţele Asociaţiei Oamenilor de Ştiinţă. Şi mărturisesc, spre surpriza mea, că sesiza exact conţinutul expunerilor, cu mult mai bine decât noi uneori şi îl reda în fraze de o rară eleganţă stilistică.

Într-una din discuţiile pe care le-am avut cu domnia sa, mi-a spus că prietenii săi îl întreabă pentru cine scrie un tratat de Endocrinologie la vârsta sa de peste 80 de ani. Şi profesorul le-a răspuns: „Pentru creierul meu, să mi-l conserv aşa cum l-am avut din totdeauna”. Şi, într-adevăr, profesorul Ştefan Milcu şi-a păstrat constantă vigoarea intelectuală până în clipa în care a plecat să-şi facă cunoscută ştiinţa sa şi pe alte tărâmuri, pentru că altfel, de ce ar fi investit atât de mult Universul în mintea sa, dacă nu i-ar fi trebuit pentru eternitate...

Am fost foarte trist când, imediat după 1989, a fost invitat să-l scoată pe socrul său, C. I. Parhon, întemeietorul ştiinţei endocrinologie nu numai din România/ ci din

întreaga lume, din mult discutatul monument din

Parcul Libertăţii (actualmente Carol), un ziarist a scris ireverenţios la adresa profesorului, pocindu-i şi numele, în loc de Milcu spunându-i Mincu. Am realizat atunci drama omului de ştiinţă atât în trecut, cât şi în viitorul anunţat de către unii dintre aceşti noi „cărturari”. M-am consolat apoi cu ideea că răul provocat unui om care a făcut imens de mult bine pentru medicina românească şi internaţională a fost, totuşi, mic. Lui Lavoisier, descoperitorul oxigenului, Revoluţia franceză i-a tăiat şi capul. Noi eram abia la denigrare...

Prof. dr. *Victor Săhleanu* – a fost una dintre marile personalităţi care s-a manifestat la graniţa dintre ştiinţă, filosofie şi cultură.

Prin anii 65-75 îi aşteptam cărţile „cu sufletul la gură”, cum se spune. Avea o mare capacitate de sinteză şi de a reda, într-un mod inteligibil şi literar, problemele mai dificile din ştiinţă şi, de aceea, era foarte citit şi aşteptat în librării.

Era medic endocrinolog. A condus o vreme şi Institutul de Antropologie. Preda matematica la o facultate, scria poezii, eseuri cu subiecte dintr-o arie foarte vastă de domenii – filosofie, biologie, cibernetică, etnografie etc. Era încontinuu prezent în atenţia publică cu cărţi, conferinţe, lucrări ştiinţifice, participări cu exprimare de opinii inedite la diverse întâlniri ştiinţifice. Cred că a fost într-o vreme unul dintre cei mai prolifici scriitori şi eseişti din spaţiul public românesc.

În ciuda acestor merite, prof V. Săhleanu nu a fost deosebit de agreat şi nici apreciat la adevărata sa valoare.

Refuzul de a fi ales membru al Academiei Române i-a creat o adevărată dramă existenţială în ultima parte a vieţii. L-am tratat eu însumi pentru depresie şi a fost de asemenea internat pentru acelaşi motiv.

Se spunea că nu este acceptat de Academie, pentru că nu s-a implicat mai profund într-un singur domeniu. Adevărul este că Academia nu răsplăteşte cultura generală, ci doar pe cea de specialitate. Mai repede ajungi

membru al Academiei, dacă vii dintr-un laborator cu eprubete şi aparatură de investigaţie, decât dacă te ocupi de spiritualitatea lumii.

Prof. dr. Victor Săhleanu a avut multe şi incontestabile merite pentru promovarea culturii ştiinţifice şi generale la un nivel de mare rafinament, fie şi numai pentru popularizarea ştiinţei. În lumea occidentală, profesorii care scriu cărţi de ştiinţă pe înţelesul publicului larg sunt onoraţi cu premii foarte consistente şi, în niciun caz, nu sunt dispreţuiţi. Sunt multe definiţii şi termeni ştiinţifici rămase de la prof. dr. V. Săhleanu cum ar fi sintagma de „legături informaţionale" existente între diferite fenomene şi structuri din natură. Concepea Universul ca pe o amplă ţesătură de *legături informaţionale.*

Dotat cu o memorie de excepţie, uimea întotdeauna prin bogăţia de date pe care le deţinea în toate domeniile de cunoaştere. Stârnea întotdeauna auditoriul de la primele cuvinte. Nu făcea niciodată rabat platitudinii. Nuanţa fiecare cuvânt, sublinia ideile cu o voce special adecvată stăpânind arta elocinţei la un nivel de mare şi aleasă eleganţă.

Poseda arta oratoriei în toate amănuntele ei, având ca şi I. Biberi, care a scris o carte splendidă cu acest subiect, o cultură de tip clasic, temeinică. Aparţinea vechii şcoli care forma oameni pentru o lume a armoniei şi valorilor estetice perene, din care astăzi nu a mai rămas nici măcar cenuşa.

Evita întotdeauna locul comun de exprimare găsind mereu formulări inedite, neaşteptate, perspective de interpretare surprinzătoare, de mare subtilitate intelectuală. Vorbea ca un actor, clar, pronunţând ambele extreme ale cuvântului dând impresia folosirii unui limbaj foarte preţios de care nu se jena, ci era foarte mândru.

Era conştient că este un intelectual complet, fără prea mulţi egali printre semenii săi la aceea oră şi de aceea reacţiona violent la critică.

Îmi amintesc de un incident petrecut la o conferinţă

pe teme de psihologie a subconştientul ţinută de dr. Chivu Lichter. El însuşi era un pasionat comentator al freudismului, scrisese pe această temă şi probabil că s-a simţit frustrat fiindcă mai abordează şi altcineva, public, subiectul. Când a luat cuvântul, în loc să facă aprecieri asupra conţinutului conferinţei s-a legat de un dezacord gramatical, scăpat cum se întâmplă adesea tuturor în graba şi emoţia unei formulări verbale. În mod cert conferenţiarul nu putea fi un agramat, ci ar fi putut avea o scăpare, care în niciun caz nu trebuia taxată. Dar V. Săhleanu nu l-a iertat. A luat cuvântul şi a spus:

— Auziţi ce formulare... Este posibil la un om de ştiinţă aşa ceva? Şi toată lumea a rămas perplexă. Dar dr. Lichter nu s-a pierdut. Era un excelent hipnotizator, deci un om puternic. Eu însumi am asistat ca student la demonstraţiile pe care le făcea la psihiatrie în scop terapeutic. Am descris în alte lucrări o astfel de demonstraţie. Ca şi cum s-ar fi aşteptat la această maliţiozitate din partea dr. Săhleanu, dr. Lichter i-a replicat:

— Cât de mult se vede, domnule doctor, că şi dumneavoastră aveţi complexe nerezolvate! Era un apropo perfect în contextul unei conferinţe despre complexele descrise de Freud. Dar nici dr. Săhleanu n-a dat semne că a fost redus la tăcere şi i-a răspuns cu o nonşalanţă, care a amuzat întreaga sală:

— O, spune el, la mine acasă doar pisica nu are complexe!

Şi conflictul verbal s-a rezolvat într-un ropot de aplauze pentru ambii „adversari”.

Altădată, într-o toamnă târzie de noiembrie cu seri reci, ieşeam de la o şedinţă a Cercului de Filosofia Medicinii, ţinut chiar în sediul Academiei de pe Calea Victoriei. Era spre orele 20. Pe cunoscutul gard de fier, solid construit în jurul incintei Academiei, era adunată o mulţime de vrăbiuţe care ciripeau de zor, speriate şi ele probabil de frigul iernii, care se apropia.

— Uite, zice unul dintre noi, numai vrăbiile astea n-

au probleme. Era un apropo faţă de problemele discutate la şedinţa care abia se terminase.

— Nu, răspunde prompt Săhleanu, aflat pe fază ca întotdeauna, au şi ele, dar nu şi le pot exprima.

Acesta era prof. dr. Victor Săhleanu, un om genial, inspirat, întotdeauna original, imprevizibil, impulsiv ca un copil care se supără şi îşi revine repede, cerând scuze.

La comemorarea sa de către Institutul de Antropologie, unde a lucrat mai mulţi ani, m-am oferit să vorbesc despre valoarea operei sale, ocazie cu care, în baza documentaţiei pe care am avut-o la dispoziţie, am încercat să pătrund în resorturile complexe ale psihologiei şi ale operei acestui om de o valoare incontestabilă şi nerecunoscută. Eroarea sa a fost una singură: n-a înţeles că pentru a fi apreciat trebuia să existe oameni de valoare cel puţin egală. Şi aceştia n-au fost...

Prof. dr. *Vlad Voiculescu* a fost de asemenea unul din oamenii care au avut o mare influenţă asupra stilului meu de a vedea şi interpreta lumea. Era, din fericire pentru mine, şeful Clinicii de Neurologie de la Spitalul

Gh. Marinescu, având şansa de a urma un an de stagiu în secundariat la domnia sa. În cartea de eseuri „Somnul raţiunii”, i-am dedicat special unul dintre acestea, de aceea aici nu voi insista prea mult.

Prof. dr. Vlad Voiculescu avea un stil filosofic şi uşor ironic de a privi lumea. Îşi putea realmente permite pentru că, după Prof. Gh. Marinescu, a cărui valoare era îndeosebi în domeniul cercetărilor care l-au impus lumii ştiinţifice internaţionale, cred că era cel mai mare clinician pe care l-am avut. Am auzit un confrate spunând despre dumnealui că nu mai are nicio valoare, că este deja istorie. Ignorând lipsa de respect, îi voi răspunde că este istorie, dar una pe care ar trebui să o învăţăm cu toţii, mai ales cei care au pretenţii de a fi universitari.

A fost singurul profesor pe care, deşi era recunoscut ca fiind de o excepţională competenţă profesională, l-am auzit răspunzând la unele întrebări venite de la noi, elevii săi: „Asta nu ştiu!”. Cu excepţia unor profesori, de mare

modestie şi valoare profesională, pe care îi cunosc bine, ceilalţi, asemenea lui Pico della Mirandola, ştiu tot şi încă ceva în plus!

Prof. V. Voiculescu era foarte bine informat despre tot ce era nou în Neurologie. Avea un mare har de a sintetiza literatura citită şi venea exact la momentul oportun cu o informaţie care ne uimea pe toţi. În faţa unui caz la care în mintea noastră nu găseam nicio comparaţie cu ceea ce ştiam şi făceam infinite supoziţii, venea la urmă profesorul şi deschidea sipetul cu cheia fermecată a minţii sale. „Mă, copii, începea el, în literatură au mai fost descrise doar două cazuri în anul X de către Y. Este vorba de...”. Ştia ca un computer, plin de informaţii, întreaga istorie a Neurologiei. A fost singurul om care a reuşit să-mi inspire fericirea de a studia Neurologia.

Nu făcea caz de ceea ce ştia, nu se lansa în mulţimea de diagnostice cu nume, în care obligatoriu trebuia să fie cel puţin una din literele „y” sau „w”. Începea să ne conducă simplu pe o logică anatomoclinică până ajungea la diagnosticul corect. Această modalitate de raţionament şi conexiunile complet neaşteptate, pe care le făcea cu fenomenele din natură, conferea întâlnirilor cu profesorul impresia de a te fi aflat într-un templu antic, unde se săvârşeau marile mistere.

Prof. dr. *Constantin Popa* este unul din exemplele de excepţională perseverenţă, care l-a condus, în ciuda condiţiilor materiale foarte grele, până la Academia Română. Atent, meticulos, aplecat până la obsesie pe tot ceea ce înseamnă pentru domnia sa evoluţie profesională, a reuşit rara, dar foarte utila performanţă, de a crea în neurologia românească departamentul de boli vasculare cerebrale, aidoma ţărilor cu posibilităţi ştiinţifice şi financiare de vârf.

M-am întâlnit cu domnia sa de mai multe ori pe traseul meu profesional şi îmi mărturisesc recunoştinţa pentru bunăvoinţa manifestată în toate circumstanţele.

Am evitat pe cât mi-a fost posibil să mă implic în inerentele dispute colegiale. Dorinţa mea a fost aceea de a-

i respecta pe toţi profesorii colegi, pentru că, indiscutabil, cu toţii îşi au meritele lor.

Unul dintre profesorii mai tineri care au urmat după generaţia noastră este *Ovidiu Băjenaru.* O minte care lasă impresia că nu uită nimic, şi-a asumat sarcina dificilă de a alinia Societatea Română de Neurologie la celelalte societăţi internaţionale, sarcină pe care a rezolvat-o cu succes. Talent înnăscut de vorbitor, cu o expresie clară, cu un conţinut ştiinţific totdeauna la zi, expunerile sale sunt adevărate lecţii de dicţie.

Mai tânărul nostru coleg, Prof. dr. *Dafin Mureşanu* s-a născut sub semnul tuturor Parcelor, fiecare aducându-i câte un dar: intelect rafinat, o mare deschidere spre cultura clasică şi modernă, un har neîntrecut în relaţionarea cu lumea ştiinţifică de pe întregul mapamond, talent oratoric şi scriitoricesc. Mă întreb dacă a mai rămas ceva şi pentru alţii. Toate aceste calităţi s-au materializat în crearea primei Societăţi Române pentru studiul Neurogenezei şi Neuroplasticităţii, care deja şi-a ţinut până acum patru congrese anuale, în afilierea acestei societăţii la Global College of Neuroprotection and Neuroregeneration, care în martie 2008, ne-a făcut onoarea de a organiza la Bucureşti congresul său anual.

Prof. dr. Dafin Mureşanu nu este doar un intelectual calculat, care îşi urmăreşte cu acribie obiectivele, ci şi un suflet dotat cu o rară putere de dăruire, de deschidere spre alte suflete – calitate ce îl face a fi pentru mine un nepreţuit prieten. Sunt rari oamenii cu care poţi discuta orice problemă a lumii contemporane la un nivel atât de elaborat.

În drumurile mele spre Cluj am beneficiat de excelenta primire a gazdelor mele – prof. dr. *Ion Mărgineanu* şi dna prof. dr. *Lăcrămioara Perju.*

Prof. dr. Mărgineanu împreună cu soţia sa m-au onorat întotdeauna cu o primire caldă în perioada în care am fost în clinica domniei sale.

Prof. dr. Lăcrămioara Perju m-a invitat în ultimii ani să ţin pentru medicii neurologi din zonă cursuri de EEG.

Delicateţea domniei sale, atitudinea de îngăduinţă, competenţa sa profesională şi atenţia de care m-am bucurat din partea sa rămân pentru mine amintiri de neuitat datorându-i o vie recunoştinţă.

Aflând că sunt la Cluj, familia *Stela-Maria şi Constantin Ivaneş,* bunii mei prieteni, au avut de fiecare dată amabilitatea de a mă invita la Radio Cluj pentru un dialog pe diverse teme. Efortul lor de a realiza un montaj pe muzică al cărţii mele „Inteligenţa materiei", cuvintele frumoase şi mult prea laudative la adresa intervenţiilor mele în cadrul multor emisiuni, pe care ei le conduc la Radio Cluj, m-au onorat şi mă obligă de asemenea la o perpetuă recunoştinţă. Din ce în ce mai rar se pot întâlni astăzi oameni de o asemenea calitate umană, adăugată celei intelectuale, asemenea soţilor Stela-Maria şi Constantin Ivaneş.

Cred că cele mai reuşite expuneri (lecţii, conferinţe) le-am avut la întâlnirile cu medicii şi cu psihologii de la Timişoara, de la Iaşi şi de Ia Cluj. Îmi amintesc cu multă plăcere de profesorii întâlniţi acolo – Mircea Lăzărescu, Anca Munteanu şi Rodica Macrea.

Profesor dr. *Ion Pascu* a avut amabilitatea ca împreună cu prof. dr. C. Popa, A. Şerbănescu şi prof. dr. Ştefania Kori Calomfirescu, să facă parte din comisia de concurs pentru ocuparea de către mine a postului de profesor universitar. Le port tuturor o respectuoasă recunoştinţă pentru efortul depus. Cu prof. dr. Ion Pascu şi fiica sa Rodica Bălaşa am fost împreună la multe congrese internaţionale. O familie de ardeleni de aleasă distincţie şi amabilitate, cu care ne-am împărtăşit multe impresii oferite de lumea în care am călătorit împreună.

Prof. dr. *Ioan Cincă* era un om de mare generozitate, care a ştiut să se dăruie altora fără invidii şi resentimente. La un moment dat, cei mai mulţi profesori universitari proveneau din clinica sa.

În scurtele raporturi profesionale pe care le-am avut cu dumnealui înainte de a se pensiona m-am bucurat de multă atenţie din partea sa.

Laborantul Mihai Gheorghiu, un om de o rară nobleţe de caracter, mi-a povestit că prof. dr. I. Cincă a fost singurul care i-a oferit ajutor angajându-I în clinica sa, după ce a fost eliberat din închisoare pentru vina de a fi ascuns şi tratat după război un prizonier german.

Prof. dr. *Gh. Marinescu* a murit înainte ca eu să mă nasc şi deci nu l-am cunoscut. Îl evoc însă aici pentru un alt motiv. Meritele sale au fost şi sunt în permanenţă evocate şi de aceea vreau să amintesc un aspect mai puţin cunoscut din viaţa sa.

Prof. dr. Gheorghe Marinescu a fost lipsit de condiţii materiale propice studiilor, ducând în copilăria sa o viaţă la limita sărăciei. S-a ridicat doar prin forţe proprii dând dovadă de o rară dârzenie şi voinţă de a reuşi. Ca pe mulţi din cei care au avut condiţii similare şi pe prof. dr. Gheorghe Marinescu l-a marcat această sărăcie, pe care nu a uitat-o toată viaţa. Dovadă este Testamentul său pe care doresc să-l reproduc aici pentru a sublinia onestitatea unui om de ştiinţă care a marcat, strălucit şi la nivel mondial, istoria neurologiei.

TESTAMENT

Nicio floare, niciun discurs.

Acei care m-au iubit să întrebuinţeze banii pentru copiii săraci şi vorbele bune pentru a încuraja pe cei suferinzi.

Să nu se uite că cei care trăiesc în lipsă şi chiar în mizerie sunt prea numeroşi, că cei îmbogăţiţi prin mijloace neoneste trăiesc într-un fel sau altul din exploatarea celor ce muncesc.

Plecând în lumea din care nimenea nu s-a întors, n-aş voi să supăr pe nimeni, dar adevărul trebuie spus; prea multă nedreptate este în blagoslovita Ţară Românească. Ea este datorită uşurinţei sau grabei cu care s-au dezlegat problemele vitale ale patriei, lipsei adevăratei educaţii cetăţeneşti şi sentimentului datoriei; ambiţiuni trecătoare precum şi un orgoliu imens, au dat naştere la multe anomalii Sociale, Cine le va îndrepta?

Când oamenii noştri politici sau guvernanţii noştri, vor îndrăzni să privească în faţă cruda realitate şi îşi vor da seama de greşelile făcute?

12 mai 1938 Prof. Dr. Gh. Marinescu

Prof. universitar *Ion Mânzat* este autorul celui mai

complet şi mai vast tratat de *Istoria psihologiei universale* de la noi, dar nu cred că sunt multe nici în lume de o asemenea anvergură şi valoare. Îi mulţumesc pentru a mă fi onorat citându-mă în cartea domniei sale ca şi pentru prietenia pe care mi-a acordat-o.

Academicianul Profesor *Vasile Stănescu,* preşedintele în exerciţiu al Fundaţiei Elias, m-a onorat cu stima domniei sale încă de pe vremea când am „ieşit în cetate" prin publicaţii. Era încântat de lectura cărţii mele *Inteligenţa materiei* şi a dorit să mă cunoască. De atunci şi până astăzi întâlnirile cu domnia sa au fost clipe de reală satisfacţie intelectuală.

Ecoul favorabil cu care a primit lucrările mele, sfaturile de adâncă cumpănire pe care mi le-a dat, inclusiv la citirea manuscrisului acestei cărţi, sunt pentru mine expresia unei atenţii pentru care îi port o aleasă recunoştinţă.

Academicianul Profesor *Basarab Nicolescu* este fizician, filosof al culturii şi scriitor francez de origine română. În opera sa, binecunoscută în mediile ştiinţifice şi de cultură internaţionale, pledează pentru completitudinea fiinţei umane, văzută în integralitatea sa absolută, ca natură şi spirit, raţiune şi suflet.

Cu o carieră strălucită, realizată în Franţa, este una dintre personalităţile de valoare intelectuală autentică, rămasă în acelaşi timp legată cu sufletul şi mintea de pământul natal.

Mi-a făcut onoarea de a dori să mă cunoască după lectura cărţii mele, *Inteligenţa materiei.* De atunci, graţie bunăvoinţei domniei sale, am avut şansa de a accede la comorile de spirit ale operei sale, ca şi ale altor autori cu preocupări similare. Îi aduc şi aici expresia recunoştinţei mele.

Profesor dr. *Radu Rogozea* este unul dintre colegii mai vârstnici cu care soarta mi-a intersectat multe drumuri. Bonom, generos, tonic şi accesibil, cu o minte agilă şi foarte sigură pe noţiunile însuşite, a reuşit performanţa organizării cu succes, de-a lungul a multor

ani, a conferinţelor naţionale de epilepsie.

Îi sunt recunoscător pentru atenţia de care m-am bucurat din partea sa, primind propunerea mea de a scrie împreună un volum despre epilepsie, de a mă invita întotdeauna oferindu-mi un loc de onoare în conducerea lucrărilor Conferinţelor de epilepsie pe care le organizează.

Profesor dr. *Sanda Măgureanu* m-a cucerit prin căldura sufletului său, prin blândeţea sa, vocea calmă, privirea din care transpare inteligenţa sa aleasă, nobleţea, demnitatea şi urmele indelebile ale suferinţei de care viaţa n-a vrut s-o scutească. A fost pentru mine profesorul la a cărei competenţă recunoscută în patologia neurologică a copilului am apelat întotdeauna.

Mai tânărul *psihosociolog Ionel Mohârţă,* preocupat de fenomenele care apar în timpul morţii clinice, este nu numai un intelectual de reală valoare, ci şi un devotat prieten, pe care îl apreciez şi îl stimez.

Am, de asemenea, numeroase amintiri referitoare la colegii mei din secţia în care am lucrat la Spitalul Militar Central.

Şeful Secţiei Neuropsihiatrie, col. dr. *Gheorghe Găitan* era cumva croit pe tiparul fizic al lui Beethoven. O sobrietate care mergea adesea până la duritate, o minte clară, precisă, fără niciun compromis cu sine însuşi în privinţa noţiunilor necesare exercitării profesionale, un mare apetit şi deschidere spre cultura clasică îndeosebi în domeniul artei şi al filosofiei – erau indiscutabile calităţi, care îi dădeau un aer de mare demnitate, dar şi de orgoliu. Cred că a fost unul dintre cei mai talentaţi medici români şi, de departe, dintre medicii militari. Sculpta, picta, scria şi nu la un nivel de amatori, ci de mare măiestrie artistică. A lăsat secţiei după pensionarea sa busturile sculptate ale prof. Gheorghe Marinescu, prof. Noica, prof. Sager pe care le-a reprodus numai după imaginea lor fotografică.

Mărturisesc incompabilitatea noastră psihologică manifestată adesea prin multe confruntări dure, din care am reuşit, totuşi, performanţa supravieţuirii.

În stilul meu fatalist, în sensul convingerii că, dacă ceva mi s-a întâmplat, înseamnă că trebuia să se întâmple, am făcut efortul să iert şi cred că am dovedit suficient ceea ce afirm prin atitudinea mea binevoitoare faţă de fiul său, regretatul medic neurolog Radu Găitan, un om minunat, plecat prematur dintre noi.

Gl (r) dr. *Sebastian Neagu* i-a urmat la conducerea Secţiei Neurpsihiatrie, după pensionarea forţată şi nedreaptă a dr. Găitan în 1982. Secţia noastră necesita un volum de muncă istovitoare şi dificilă. Problemele majore erau create de militarii în termen, care erau încorporaţi şi duşi pe numeroasele şantiere de lucru, inclusiv cel de la Casa Poporului. Mulţi nu erau obişnuiţi cu muncile manuale grele şi căutau în mod firesc să găsească o portiţă de scăpare, de ieşire din armată, ceea ce implica pentru secţie o mare responsabilitate şi o activitate atentă de expertiză medico-militară. Gl. Neagu Sebastian, devenit ulterior prin căsătorie şi Sadoveanu, era o minte foarte intuitivă, care percuta rapid şi inspirat atât în precizarea de diagnostic, cât şi în activitatea de expertiză medico-militară. Am fost întotdeauna încântat de două mari calităţi ale dr. Neagu: rapiditatea cu care punea „diagnostic” maşinilor şi oamenilor.

După zgomotul motorului de la maşină îţi spunea cu precizie ce defect are şi nu numai atât, dar se pricepea foarte bine să-l şi repare. M-a scos din multe încurcături, pentru că, după cum se ştie, biata noastră Dacie îşi dădea aproape zilnic duhul.

Pe dr. *Ioan Păimescu* îl ştiu de când a venit în secţia noastră, ca tânăr medic neurolog. Bine crescut, bun profesionist, bine clădit, politicos până la a fi ceremonios cu pacienţii, a fost din start croit pentru postura de medic de succes. Cu o putere de muncă inepuizabilă, consulta zilnic zeci de bolnavi. Dacă ar fi dorit, avea toate şansele să parcurgă şi o carieră universitară. Dr. I. Păunescu nu este un om obişnuit. Dincolo de tăcerea politicoasă şi de zâmbetul amabil se simte o nelinişte a cărei sorginte se află, după opinia mea, într-un trecut care nu a fost complet

împlinit. Probabil că de aici îi vin şi căutările lui, cu accente adesea disperate din poezia pe care o scrie, din tablourile pe care le pictează – depăşind de mult stadiul de amatorism.

Dr. *Florin Scărlătescu* a intrat ceva mai târziu în colectivul secţiei noastre. Totdeauna bine dispus, uşor sarcastic şi necruţător în exprimarea opiniilor, dar fără să depăşească limitele unei bune convieţuiri colegiale. Avea o memorie foarte bună, reţinând amănunte din lecturile însuşite cu mulţi ani înainte. Probabil că de aici îi venea şi aerul de uşoară superioritate, pe care şi-l afişa uneori. Florin era foarte înclinat spre înţelegerea tehnicii, a fizicii şi matematicii şi din acest motiv s-a ocupat în secţie şi de laboratorul de ecografie Doppler. Am avut întotdeauna încredere în rezultatele pe care le oferea el, ecografia Doppler pretinzând o competenţă certă pentru a fi efectuată corect.

Când şi-a început activitatea în secţia noastră ca medic neurolog, doctoriţa *Emilia Lunguţ* avea o atitudine ceva mai reţinută, mai rezervată.

Înaltă, suplă, cu un păr negru şi lung, întotdeauna foarte atentă cu sine şi cochetă, împodobită cu numeroase bijuterii, care îi dădeau o pregnantă notă de distincţie, se impunea prin ţinuta elegantă şi stilul ales de a fi.

În egală măsură ambiţioasă, conştiincioasă şi tenace, s-a impus de asemenea profesional, fiind nu numai un medic de succes, ci şi un foarte bun specialist într-un domeniu dificil al investigaţiilor electroneurofiziologice.

A fost o surpriză pentru toată lumea publicarea a două volume de poezii, rod probabil al viselor de adolescenţă, dintre care unele, îndeosebi cele scrise în stil popular sau dedicate anotimpurilor, confirmă o bună stăpânire a artei poetice. Este o dovadă că în creuzetul minţii unora dintre noi pot avea loc combustii neştiute în stare să izbucnească asemenea unui vulcan necunoscut în flăcările creaţiei.

Dr. *Nicu Vrânceanu* a venit la scurt timp după mine în secţie.

Tăcut, discret, nu discuta cu nimeni mai mult decât îl obliga serviciul, nu întârzia niciodată la serviciu şi nu stătea niciun minut peste programul oficial. Acţiona ca un mecanism automat perfect. Nu l-am văzut niciodată făcând altceva decât să citească neurologie sau să consulte bolnavi. Nu participa la agapele colegiale oferite de ziua lor, nu stătea de vorbă la o cafea cu nimeni.

Era foarte conştiincios în grija faţă de bolnavii săi, preferând îndeosebi pe cei mai în vârstă.

Sub această mască de rigiditate se ascundea însă un om foarte religios, nu în sens habotnic, ci de „om cu frica lui Dumnezeu". De aici a rezultat o istorie cu consecinţe fericite şi onorante pentru colegul meu. Şi eu şi Nicu Vrânceanu eram de vârste apropiate. Eu eram doar cu un an mai mare decât el şi eram numai cu un pas înaintea lui în ierarhia secţiei. Ar fi putut în consecinţă să-şi dorească şi el această poziţie şi să se folosească de oportunităţile ce s-au şi ivit, ceea ce nu a făcut.

Nicu Vrânceanu a fost şi cel care mi-a spus că Mircea Eliade, care trăia încă la acea vreme, a citit cartea mea „Inteligenţa materiei" şi ar vrea să-mi scrie, dar nu ştia dacă nu îmi face rău, dată fiind interdicţia relaţiilor noastre cu străinii. Un scriitor român, George Muntean, care fusese la Paris, s-a întâlnit cu un alt scriitor francez care i-a comunicat dorinţa lui Eliade. În loc să mă contacteze pe mine, i-a spus unui alt coleg să-mi comunice. Numai că acesta, Dumnezeu să-l ierte pentru că şi eu l-am iertat de mult, în loc să-mi spună mie, i-a spus unuia din şefii mei ierarhici care mă şi vedea legat şi arestat. Acesta i-a spus lui Nicu Vrânceanu să se pregătească să-mi ia locul de medic primar al secţiei, iar Nicu în loc să-mi „ia locul" a venit şi m-a avizat de ce mi se pregăteşte. Cum să nu fii impresionat în faţa unui asemenea gest de o nobleţe ieşită din comun?

Când eu am devenit şef al secţiei de Neurologie l-am numit pe Nicu Vrânceanu locţiitorul meu şi nu am cedat la niciuna din insistentele de a-l schimba în favoarea altor persoane. Binele nu poate fi răsplătit decât cu bine. Ca

locţiitor al meu, nu m-a dezamăgit niciodată. Era un monument de corectitudine.

Dr. *Carmen-Adella Sârbu* a venit în secţie exact în perioada când am devenit clinică universitară şi aveam mai mare nevoie de un ajutor. Devotată, corectă în relaţiile de serviciu, dr. Carmen Sârbu are toate calităţile necesare pentru a îndeplini o activitate universitară. Ştie să se documenteze la zi, să pună în pagină un proiect, o lucrare ştiinţifică la cel mai înalt standard posibil.

Înaltă, suplă, cu ochi mari, verzi şi pătrunzători, exprimă frumuseţe, mister şi încredere. Carmen are un dar rar: cel de al şaselea simţ. Se orientează foarte repede, în orice situaţie ar fi şi exploatează la maximum toate resursele unei situaţii. Lasă impresia că în orice loc necunoscut a mai trăit cândva acolo...

Apreciez că prin răbdarea şi meticulozitatea sa în cercetarea ştiinţifică a fost unul dintre medicii care au impus prestigiul clinicii noastre, fiind considerată la Auditul Internaţional printre cele mai bune în contextul multor ţări ca Germania, Elveţia, Italia, SUA etc., prin corectitudinea desfăşurării studiilor la care am participat cu mai multe contracte.

Prietenia sa nedezminţită de-a lungul anilor şi chiar în momentele în care nu-i mai puteam oferi vreun avantaj m-a onorat şi mă obligă să-i ofer toată recunoştinţa.

Remarc, de asemenea, rolul pe care l-a avut în desfăşurarea acestor studii mai tânăra noastră colegă, asistenta Florina Nae, care dispune de apreciabile calităţi intelectuale, încă prea puţin utilizate.

Dr. *Daniel Vasile,* actualul şef al Clinicii de Psihiatrie, a lucrat relativ puţin timp cu mine în perioada de rezidenţiat până la desprinderea secţiei în cele două clinici. A fost suficient însă pentru a-mi lăsa impresia unei dotări intelectuale alese. O minte precisă, rapidă, intuitivă, o voinţă fermă în afirmarea profesională adăugată unui caracter plăcut, conciliant, înţelegător şi amabil în relaţiile cu lumea îl impun pe dr. Daniel Vasile ca o personalitate medicală aparte. Dacă secţiile de neurologie şi psihiatrie

ar mai fi funcţionat împreună aveam intenţia să-l trimit să se pregătească şi pentru cea de a doua specialitate. Ar fi fost şi un foarte bun neurolog, aşa cum s-a dovedit a fi şi doctorul Spiridon Iliescu.

Dr. *Boeru Gabriel* a venit în secţie la dorinţa mea. Face parte dintre oamenii pe care i-am susţinut să evolueze profesional pentru că i-am sesizat potenţialul intelectual şi uman. Cum spun eu adesea, mulţi oameni mănâncă pâine de pe urma mea, evident în sensul bun al termenului deoarece meritele au fost ale lor. Cu o singură excepţie, despre care prefer să nu vorbesc, niciunul nu m-a dezamăgit. Iert însă pe toată lumea, pentru că înţeleg că şi ei au avut un rost în fiziologia Universului, din care, evident, fac şi eu parte.

Pe dr. Boeru l-am sesizat în timpul unui curs pe care l-am ţinut la Cluj. Era tânăr, bine clădit fizic, bărbat de succes garantat. Era foarte isteţ şi acut la minte, cu o gândire rapidă, puţin repezită, gata oricând să dea o replică orgolioasă. Nu accepta sub nicio formă să fie al doilea, fie şi într-o competiţie banală de genul unei discuţii. Calităţile sale intelectuale acopereau de departe însă neajunsurile pricinuite de orgoliul său. Eram în căutare de oameni valoroşi pentru colectivul clinicii de neurologie, pe care îl conduceam. Am apreciat întotdeauna oamenii foarte inteligenţi şi, spre lauda mea, nu mi-a fost niciodată teamă că cineva de lângă mine ar putea să mă depăşească şi, ca urmare, să mă determine să-i evit. Dimpotrivă, jocul inteligenţei lor mă provoca şi mă fascina. Îmi spuneam că, în ultimă instanţă, aş putea avea şi eu ce să învăţ de la alţii, mai ales de la cei tineri şi asta înseamnă pentru mine, ca şi pentru secţie, un câştig şi nu o pierdere. Îmi spuneam adesea că prefer să fiu şeful unui colectiv de oameni inteligenţi şi nu mediocri.

Se vede că am avut mână bună pentru că acum dr. Boeru este deja şeful Secţiei de Neurologie din Spitalul Militar Central, ducând mai departe, împreună cu colectivul său, prestigiul pe care şi l-a câştigat la vremea în care a funcţionat cu statut de Clinică Universitară.

Asistenta *Ana Dinu* are un loc aparte în amintirile mele şi spun acest lucru pentru că într-o secţie spitalicească, mâna dreaptă şi forte a celui care are conducerea trebuie să fie asistenta şefă. Am constatat adevărul acestei afirmaţii şi cu ocazia vizitării unui spital din SUA. Cea care ne-a primit, ne-a oferit echipament de spital şi ne-a condus în sala de şedinţe unde se aflau medicii a fost asistenta şefă. Am observat că orice acţiune era dirijată numai de ea.

Gestiunea unei secţii medicale, activitatea de coordonare a internărilor şi externărilor din spital a bolnavilor, ordinea şi igiena din secţie, administrarea corectă şi la timp a tratamentului şi multe altele, trebuie să fie preocupări de fiecare zi ale asistentei şefe. Calitatea actului medical este în responsabilitatea şefului şi a celorlalţi medici, dar până acolo este un întreg angrenaj, care trebuie perfect strunit.

Multă lume şi-a dorit locul asistentei şefe şi mi-a reproşat atitudinea sa uneori mai dură faţă de personalul din subordinea sa. Dar niciuna dintre persoanele care i-au ţinut locul în diverse perioade de timp, n-au mai fost atrase când au realizat ce volum de muncă şi ce responsabilitate implică funcţia de asistentă şefă.

Ana avea capacitatea de a cuprinde toate problemele serviciului, fără să neglijeze nimic şi mai ales, fără să se lamenteze. Avea abilitatea de a rezolva prompt şi în cele mai bune condiţii mulţimea de probleme ridicate de o secţie dificilă cum este cea de Neurologie, în tăcere, firesc, fără să facă mult zgomot în jurul său.

Acum când timpul a devenit pentru mine doar o sursă de amintiri, pot afirma cu un sentiment de satisfacţie, că în postura de şef al unor colective de oameni cu care am lucrat de-a lungul timpului, am avut o relaţie atât de responsabilitate, care a permis o activitate corectă, fără evenimente nedorite, cât şi plină de înţelegere pentru viaţa oamenilor, pentru suferinţele şi nevoile lor. Deşi eram tânăr şi fără experienţă când am condus prima oară un serviciu, am intuit că dacă vrei să ai oamenii lângă tine,

devotaţi instituţiei, nu este obligatoriu nevoie de pedepse date adesea doar din plăcerea de a umili, venită dintr-un orgoliu hipertrofiat de o poziţie socială efemeră. În loc de pedepse am ales calea explicării consecinţelor unor greşeli, mai ales în domeniul asigurării sănătăţii. Mi s-a părut a fi de asemenea util să nu dau oamenilor sarcini absurde care pun la îndoială capacitatea de raţionament ca şef şi să fiu generos cu ei atunci când au o nevoie reală de ajutor, pentru a înţelege că sunt cu sufletul lângă ei şi nu indiferent fată de ei.

Lista celor cu care am lucrat ar fi prea lungă pentru a-i aminti pe toţi. Mă voi rezuma, de aceea, la a menţiona doar câteva nume începând de la colegele specializate în psihologie – Lucia Moraru, Gabriela Grigorescu, Diana Bălan şi până la mulţimea de asistente şi infirmiere dintre care nu pot omite pe Mariana Glonţ şi pe cea cu un comportament atât de surprinzător, asistenta Loreley.

Cred că soluţia succesului în activitatea cu oamenii a constat în căutarea în ochii lor a spiritului lor de înţelegere, a licitării a ceea ce au mai bun, mai uman şi mai raţional. Astăzi când mă întâlnesc cu aceşti oameni ne privim în ochi cu aceeaşi afecţiune şi acelaşi respect. Este cea mai elocventă dovadă că în relaţiile cu oamenii înţelepciunea este un instrument ideal.

*

* *

Închei aici primul volum dedicat memoriilor în care am dorit să redau câteva fragmente din viaţa mea, deoarece indubitabil, condiţiile existenţei îşi lasă amprenta asupra modului nostru de gândire şi de expresie.

Privind retrospectiv, am acum convingerea că fiecare dintre noi venim pe lume cu un rost de împlinit, cu un sens precis în funcţionalitatea Universului. Este motivul pentru care suntem dotaţi cu o anumită zestre nativă şi ne naştem în locul şi condiţiile adecvate drumului pe care îl avem de străbătut în viaţă.

Experienţa trăită de mine, cel puţin, mi-a sugerat existenţa permanentă a unei mâini invizibile care mi-a

sancţionat fără menajamente erorile săvârşite, după cum mi-a oferit şi şansele de evoluţie spirituală şi profesională.

Am înţeles încă de timpuriu că tot ceea ce ni se oferă are un preţ, adesea greu plătit.

M-am născut într-o familie de oameni simpli pentru a învăţa lecţia modestiei fără de care nu se poate evolua spiritual.

M-am născut acolo, în lumea satului, la originile lumii, ca să spun aşa, pentru a învăţa marea lecţie de înţelepciune a naturii în toată desfăşurarea sa ingenuă, încă nealterată, pe atunci, de intervenţia omului.

M-am născut acolo, în lumea satului, pentru a cunoaşte viaţa redusă la formele cele mai simple, dar sănătoase, pentru a şti ce înseamnă încrâncenarea de a supravieţui în condiţiile dure ale vieţii satului din preajma celui de al doilea război mondial.

Oamenii din satul meu, în mijlocul cărora mi-am început viaţa, în marea lor majoritate, nu mai sunt. Au plecat odată cu istoria şi tradiţiile lor spirituale, sperând în simplitatea înţelepciunii lor să găsească o lume mai bună. Am simţit, de aceea, nevoia de a lăsa posterităţii amintirea lor, aşa cum au trăit, cu truda lor, cu bucuriile lor, fie şi numai pentru meritul de a fi predecesorii celor ce sunt şi ai celor ce vor veni.

În tot ceea ce suntem şi în ceea ce gândim este mereu vie o istorie trecută. Profesorul univ. dr. Dumitru Constantin-Dulcan este medic neurolog şi psihiatru, autor a numeroase monografii, tratate, lucrări şi căiţi de certă valoare ştiinţifică dar şi eseistică, cu ample deschideri spre fascinantele domenii ale Filosofiei Ştiinţei. Cartea sa **Inteligenţa materiei,** un best seller căutat şi astăzi, a fost distinsă cu premiul pentru filosofie „Vasile Conta” al Academiei Române (1992). Este membru al unor prestigioase societăţi ştiinţifice naţionale şi internaţionale, autor de brevete de invenţii, titular al unor importante cursuri universitare, precum şi deţinător a numeroase premii ştiinţifice şi literare obţinute în ţară şi străinătate.

Cartea **în căutarea sensului pierdut** reflectă, cu

talent şi căldură, imaginea satului său de odinioară, cu morala sa robustă, cu inteligenţele sale neprelucrate, dar reale, cu bogăţia tradiţiilor şi cutumelor, cu visele şi speranţele oamenilor. Copilăria, adolescenţa, plecarea de acasă, studenţia, perioadele de formare, călătoriile, oamenii pe care i-a întâlnit, preţuit şi iubit – sunt tot atâtea prilejuri pentru amintire şi gând. Şi, peste toate, parfum.de respect, prietenie, dragoste, bucurie şi speranţă.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 2
CAPITOLUL I – O ÎNTÂLNIRE CIUDATĂ 9
CAPITOLUL 2 – RĂTĂCITOR PE CĂILE DESTINULUI 14
CAPITOLUL 3 – EXILAT PE TERRA 24
CAPITOLUL 4 – FAMILIA ÎN CARE AM VENIT PE LUME 44
PĂRINŢII 44
MOARTEA TATĂLUI 57
SORA ŞI CUMNATUL MEU 66
FRAŢII MEI 70
CUM I-AM PERCEPUT PE CEI DIN FAMILIE 72
CAPITOLUL 5 – LUMEA SATULUI MEU DIN PERSPECTIVĂ PSIHOLOGICĂ 75
CAPITOLUL 6 – HORELE DIN SAT 91
CAPITOLUL 7 – PRIMII ANI DE ŞCOALĂ 100
CAPITOLUL 8 – PRIMELE IUBIRI 111
PRIMUL SĂRUT – 30 DE SECUNDE DE „ETERNITATE” 124
ANII DE LICEU 126
CAPITOLUL 9 – ANII DE FACULTATE 150
MEDIC DE MEDICINĂ GENERALĂ ŞI MEDIC ÎN SPECIALITATE 163
DRUMURI SPRE NECUNOSCUT 165
CAPITOLUL 10 – DRUMUL SPRE „INTELIGENŢA MATERIEI” 172
IDEI DE ORDIN CONCEPTUAL GENERAL

ENUNŢATE ÎN ESEUL *INTELIGENŢA MATERIEI* 185
CAPITOLUL 11 – ANII DE ÎNTUNERIC 191
CAPITOLUL 12 – DRUMUL SPRE UNIVERSITATE 207
CAPITOLUL 13 – SEMNE ÎN UMBRA MORŢII 220
CAPITOLUL 14 – CÂTEVA IMPRESII DE CĂLĂTORIE 228
CAPITOLUL 15 – OAMENI ŞI PRIETENI RĂMAŞI ÎN UNIVERSUL MEU SPIRITUAL 284